

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra preprimární a primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mění se dětský hrdina? Proměna hodnotové orientace žáka mladšího školního věku.

Does the child hero change? The change of value orientation concerning a pupil of a younger school age.

Jitka Nováčková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Uhlířová, CSc.

Studijní program: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Studijní obor: 1.STZŠ

Odevzdáním této diplomové práce na téma „Mění se dětský hrdina? Proměna hodnotové orientace žáka mladšího školního věku.“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha duben 2024

Děkuji doc. PhDr. Janě Uhlířové, CSc. za odborné vedení, konzultace, podněty a cenné rady, a také za čas, trpělivost a vstřícnost, které mi jako vedoucí mé práce poskytovala v průběhu jejího zpracování. Děkuji všem pedagogům a žákům, kteří se ochotně zúčastnili výzkumného šetření. Děkuji také své rodině, která mi poskytovala vstřícné a podporující zázemí po celou dobu mého studia.

ABSTRAKT

Práce se zaměřuje na hodnotovou orientaci žáka 1. stupně základní školy při hledání vzorců chování a jeho budoucího směřování. V teoretické části definuje žáka z pohledu vývojové psychologie, především stručně popisuje vývoj myšlení, vnímání, řeči, citový a sociální vývoj a vývoj morálního usuzování. Popisuje rozdíly ve vývoji a chování dívky a chlapce. Věnuje se teoriím hodnot obecně i ve vztahu k žákům mladšího školního věku. Všímá si různých vlivů, které žáka formují a které mohou jeho rozhodování změnit. V empirické části dotazníkovým šetřením zjišťuje preference žáka při hledání dětského hrdiny, hodnotový žebříček žáka a jeho morální postoje. Dotazníkové šetření je doplněno o dvě práce s jednou třídou, z nichž první dotazníkovému šetření předcházela a druhá jej doplňovala. V závěru empirické části je provedena komparace výsledků s výsledky předchozích průzkumů. Nebyla potvrzena hypotéza, že by žáci nejvíce hledali své vzorce chování ve virtuálním prostředí. Výsledky a komparace naopak potvrdily hypotézu, že žáci v dlouhodobém horizontu vnímají a uznávají stejné hodnoty. Výsledky výzkumu prováděného v roce 2023 nepotvrdily trend, který naznačovaly výsledky průzkumu v roce 2012. Žáci 1. stupně základní školy stále hledají vzorce chování, a to především ve svém okolí. V budoucím směřování se nejvíce inspiroují svými nejbližšími – vrstevníky a rodinnými příslušníky a posléze hledají svoji vlastní originální cestu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Psychologický vývoj v mladším školním věku, vzory a vzorce chování, faktory ovlivňující hodnotový žebříček (rodina, sociální skupiny, škola, společnost, literární postavy, veřejně známé osobnosti, média)

ABSTRACT

The thesis focuses on the value orientation of the first grade student in search of behavioural patterns and his future direction. In the theoretical part, it defines the pupil from the perspective of developmental psychology, especially on briefly describing the development of thinking, perception, speech, emotional and social development and the evolution of oral reasoning. It describes the differences in the development and behaviour of girls and boys. It discusses value theory in general and in relation to pupils of primary school age. It focuses at the various influences which shape pupils and which may alter their decision-making. In the empirical part, it investigates by a questionnaire survey the pupil's preferences in search of a child hero, the pupil's value ranking and his moral attitudes. The questionnaire investigation is complemented by two classworks with one class, the first of which preceded the questionnaire investigation and the second of which complemented it. The empirical part concludes with a comparison of the results with those of previous surveys. The hypothesis that pupils would look for their behavioural patterns most in virtual environments was not confirmed. On the contrary, the results and comparisons confirmed the hypothesis that pupils perceive and recognize the same values in the long run. The results of the research conducted in 2023 did not confirm the trend suggested by the results of the 2012 survey. Grade 1 pupils still look for patterns of behaviour, especially in their environment. They are most inspired in their future direction by those closest to them - peers and family members - and then seek their own respective path.

KEYWORDS

Psychological development at younger school age, behavioural patterns, factors influencing ranking of values (family, social groups, school, society, literary figures, public figures, media)

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část	10
1.1 Metody práce	10
1.2 Vývojová charakteristika žáka mladšího školního věku.....	10
1.2.1 Myšlení	12
1.2.2 Vnímání	13
1.2.3 Řeč	13
1.2.4 Citový vývoj	14
1.2.5 Sociální vývoj	18
1.2.6 Morální usuzování	20
1.2.7 Vývoj dívky	22
1.2.8 Vývoj chlapce	23
1.3 Lidské hodnoty, idoly a ideály	24
1.3.1 Obecné definice, přístupy a teze.....	25
1.3.2 Ve vztahu k žákům mladšího školního věku	26
1.4 Rodina a její vliv na utváření hodnotového žebříčku	27
1.4.1 Výchovný styl.....	28
1.4.2 Sociální status	30
1.4.3 Náboženství	32
1.5 Škola a její vliv na utváření hodnotového žebříčku.....	33
1.5.1 RVP	34
1.5.2 Sociální vztahy	37
1.5.3 Klima školy a třídy	39
1.6 Četba a její vliv na utváření hodnotového žebříčku	43

1.6.1	Dětské čtenářské preference	44
1.6.2	Vliv četby na utváření hodnotového žebříčku	48
1.7	Volnočasové aktivity	49
1.7.1	Neřízené	50
1.7.2	Řízené	51
1.8	Shrnutí teoretické části	52
2	Výzkumná část	54
2.1	Metodologie	54
2.2	Charakteristika výzkumu	55
2.2.1	Hypotézy:	56
2.2.2	Výzkumné otázky:	56
2.3	Dotazníkové šetření	56
2.3.1	Položka 1)	58
2.3.2	Položka 2)	61
2.3.3	Položka 3)	68
2.3.4	Položka 4)	70
2.3.5	Položka 5)	72
2.3.6	Položka 6)	74
2.3.7	Položka 7)	78
2.3.8	Položka 8)	86
2.3.9	Položka 9)	88
2.3.10	Položky 10) a 11)	93
2.4	Doplňující práce s jednou třídou v průběhu školního roku	94
2.4.1	Složení třídy, stručná charakteristika žáků a klima třídy	94
2.4.2	Reportáž s rodiči a prarodiči	94

2.4.3	Esej	104
2.5	Komparace výzkumů z let 1994, 2000, 2012 a 2023.....	107
2.5.1	Preference a pořadí mezi nabízenými hodnotami.....	107
2.5.2	Vlastní formulace hodnot aneb co považují za důležité pro své blízké a pro sebe.....	109
2.5.3	Řešení náročné morální situace	116
2.5.4	Skutek, který jsi vykonal a hodnotíš jej jako správný	120
2.5.5	Skutek, který jsi vykonal a hodnotíš jej jako špatný	122
2.5.6	Tři vlastnosti, které by měl mít dobrý člověk.....	124
2.5.7	Tři vlastnosti, které by neměl mít dobrý člověk	125
2.5.8	Potřeba vzoru a zdůvodnění jeho volby	126
2.5.9	Pojímání rodičovské role	130
2.6	Shrnutí praktické části	131
Závěr.....		133

Seznam použitých informačních zdrojů

Seznam příloh

Přílohy

Úvod

Každá generace posuzuje tu následující především pohledem svého dětství a dospívání. Poukazuje na morálku a strukturu hodnot. Tato práce je nahlédnutím do dětských duší dnešních žáků 4. a 5. ročníků základních škol a pokouší se zjistit, jaké hodnoty považují za důležité a zda vzhlíží k nějakým vzorům, které jsou jim v jejich budoucím směřování inspirací. „*Mít vzor, s nímž by se mohli identifikovat, patří mezi důležité potřeby dětí a dospívajících.*“ (s. 216, Helus) Navazuje na šetření prováděná paní doc. Uhlířovou, je již čtvrté v pořadí a porovnává výsledky získané výzkumy v průběhu třiceti let: „*neboť jen dlouhodobější sledování je schopno zaznamenat jak výraznější změny v žákovském chápání lidských hodnot, tak ukázat i na stabilní, pevné hodnoty, které ukotvují svět dětí.*“ (s. 55, Uhlířová)

Hodnotám může být přikládán klíčový význam, zejména pro společnost, pro určitou sociální skupinu i pro jedince, ale mohou být i zpochybnovány. Hodnoty lze vnímat jako existující sociální jev, „*...stávají se atributem existence každé sociální jednotky...*“ (s. 10, Prudký a kol.) „*... představují jeden ze stavebních kamenů motivací, chování, utváření vztahů struktur ve společnosti i ve všech jejích částech. Určitá hodnotová struktura charakterizuje dobu, epochu, ale i generaci.*“ (s. 11, Prudký a kol.) Morálku lze popsat jako souhrn hodnot, norem, pravidel a zásad, které se promítají do mezilidských vztahů a regulují chování správným směrem. Morální pravidla i společenské konvence existují v každé společnosti a „*...jsou ovlivněny kulturou, náboženstvím, osobními postoji, hodnotami a kontextem situace.*“ (s. 212, Thorová). Morální uvažování je proces reflektování o morálním kódu, hodnotách a principech, které řídí naše jednání a rozhodování, zahrnuje také analýzu důsledků našeho jednání a rozhodnutí.

V teoretické části se práce věnuje vývojové charakteristice žáka mladšího školního věku a všímá si oblastí, které mají na formování jeho morálních postojů a tvorbu hodnotového žebříčku vliv. Ve výzkumné části zjišťuje dotazníkovým šetřením a komparací výsledků předchozích šetření odpovědi na následující otázky: Jaké hodnoty jsou pro dnešní žáky 4. a 5. ročníků základních škol zásadní? Kdo je dnes pro děti hrdinou, který se pro ně stává vzorem? Jak se proměnil přístup žáků k hodnotám a jak se proměnil dětský hrdina v průběhu

30 let? Dále stručně představuje jednu třídu a dvě práce s ní, z nichž první z prací dotazníkovému šetření předcházela a porovnávala chování a směřování rodičů a prarodičů žáků a druhá ho doplňovala. Žáci v krátké eseji vyjádřili svůj postoj k hledání vzorů.

1 Teoretická část

1.1 Metody práce

V teoretické části byla použita analýza odborných textů a následná syntéza těch částí, které se zabývají zde zmiňovanou problematikou.

Analýza odborných textů byla zaměřena na prostudování, rozklad a zkoumání relevantních zdrojů, vyjadřujících se k tématu práce a objasňujících popisované okruhy s tématem souvisejících.

Následnou syntézou došlo k propojení získaných informací do koherentního celku, ve kterém je možné pozorovat přístupy různých autorů, které jsou buď ve shodě nebo se doplňují nebo jsou v rozporu. To přispívá k širšímu pohledu na jednotlivá témata v různých perspektivách.

Analýza a syntéza odborných textů se týká kapitol 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8.

1.2 Vývojová charakteristika žáka mladšího školního věku

S. Freud ve svém psychoanalytickém pojetí vývoje osobnosti nazývá období mladšího školního věku stadiem latence. Podle této teorie je to období, ve kterém dochází k úbytku zájmu o sexuální podněty. Pozornost dítěte je přesměrována na jiné aktivity, které jsou společensky přijatelnější. Mezi takové aktivity může být zařazen i zájem o školní vzdělávání a školní úspěšnost. U dítěte se zvyšuje zájem o ostatní lidi a dochází k budování vztahů s nimi. (in Vágnerová a Lisá, 2021)

E. H. Erikson v teorii psychosociálního vývoje osobnosti období mladšího školního věku definoval jako fázi snaživosti, konfliktem pro toto období je přičinlivost proti méněcennosti. *„Pílí a snaživostí dítě získává pochvalu, uznání, stupňují se projevy kladného emočního vztahu k němu, zvyšuje se jeho sebehodnocení. Překonává se pocit méněcennosti, který je u dětí běžný již ve srovnání s dospělými a se staršími dětmi.“* (s. 230, Čáp a Mareš) A právě hodnocení dětského výkonu, zvláště školního, významnou měrou ovlivňuje dětské sebepojetí a další směřování dítěte. (in Čáp a Mareš, 2007)

J. Piaget v teorii kognitivního vývoje rozdělil období mladšího školního věku do fáze konkrétních logických informací (7 až 11 let), ve které dítě začíná respektovat v konkrétní

realitě základní zákony logiky a začíná nahlížet na objekty a situace z různých hledisek, a do fáze formálních logických operací (11 až 12 let), ve které je dítě schopno hypotetického uvažování a zvažuje různé, i neexistující možnosti. (in Thorová, 2015)

Období žáka mladšího školního věku lze obecně vymezit dobou nástupu do základní školy a ukončením 5. ročníku, resp. 1. stupně základní školy. Věkové rozmezí je zhruba od 6 do 12 let. Thorová (2015) toto období nazývá obdobím středního dětství, jehož počátek je určen dosažením školní zralosti a konec nástupem puberty. Střední dětství dále dělí na období raného středního dětství (6 až 9 let) a období pozdního středního dětství, které také označuje jako prepubescenci (10 až 11/12 let). Vágnerová a Lisá (2021) uvádějí termíny ranný školní věk (6 až 9 let) a střední školní věk (10 až 11/12 let).

Období mladšího školního věku je charakterizováno jako období nenápadných změn, tzv. klidné období. Thorová (2015) však považuje toto tvrzení za zavádějící, neboť dítě prochází řadou náročných vývojových úkolů, které musí zvládnout – vytváří a formuje své postoje ke vzdělávání, sebepojetí a genderové identitě.

Období raného středního dětství / raného školního věku je pro dítě nejnáročnější na svém počátku, kdy dítě přivyká novému režimu, novému prostředí i novým lidem. Na dítě jsou kladeny požadavky ze strany školy, resp. pedagoga i ze strany rodičů.

V období pozdního středního dětství / středního školního věku je dítě již plně adaptováno na školní prostředí. Toto období můžeme považovat za přípravu na dospívání, u dítěte dochází k různým nenápadným změnám a k upevňování vrstevnických pozic – projevuje se potřeba být uznáván a respektován svými vrstevníky. V tomto období se ve více oblastech liší vývoj dívky a vývoje chlapce – těchto odlišností si podrobněji všimají kapitoly 1.2.7 a 1.2.8.

Žijeme v období, ve kterém se v různých prostředích setkává několik generací, které mají odlišné životní postoje, návyky, ale i potřeby. Jednotlivé generace jsou silně ovlivněny obdobím, prostředím a politicko-společenským klimatem. Tyto faktory se projevují ve společných charakteristikách, chování a životních postojích celých skupin. Pro naše potřeby je zajímavé sledovat charakteristiky dnešních žáků mladšího školního věku, kteří se narodili do digitální doby. Jejich vztah k technologiím a jejich využívání je pro ně zcela

přirozené. Díky tomu se mírně liší jejich volnočasové aktivity i přístup k životu. (van den Berg, 2020)

1.2.1 Myšlení

V období mladšího školního věku, stejně jako v předchozích vývojových obdobích, dochází k postupné proměně uvažování. Rozvíjí se logické myšlení a schopnost zobecňování. Dochází k pochopení, že určité jevy a vlastnosti jsou stálé. Značně se rozvíjí paměťové funkce, především díky vývoji mozku a učení. U dítěte dochází k ústupu fantazijního a magického myšlení, dítě se více zaměřuje na poznávání skutečného světa. Napodobování skutečnosti se projevuje v mnoha oblastech – ve hře, kreslení, komunikaci. Dítě opakuje myšlenky dospělých nebo pro něj důležité osoby, např. staršího sourozence. Díky schopnosti logického uvažování však tyto myšlenky mnohdy kombinuje s vlastními úvahami. V úvahách vychází dítě z vlastních zkušeností a aplikuje je na různé situace. Je-li postaveno před složitější úkol nebo situaci, volí řešení, které z jeho zkušeností vychází a jemu samotnému se zdá nejpřijatelnější. Vzhledem k nedostatečným zkušenostem, vědomostem a omezenému sociálnímu porozumění není dosud schopno zvažovat všechny možnosti a důsledky. Protože nemá potřebný odhad a dostatek zkušeností, má nereálná přání a cíle a je přesvědčeno, že jich dosáhne bez jakýchkoliv překážek (např. stane se slavným fotbalistou a bude bohatý). Dítě stále vyžaduje jasné uspořádání, pravidelný rytmus a pravidla. Trvá na tom, že pravidla platí pro všechny stejně bez ohledu na danou situaci a kontext. Postupně se učí učit se, hledá vhodné postupy a strategie. Učí se organizovat si čas a plánovat si učivo. V tomto období také dochází k rozvoji metakognice – schopnosti uvědomovat si a záměrně pracovat s vlastním myšlením. (Vágnerová a Lisá, 2021)

Podle Piagetova pojetí kognitivního vývoje se kognitivní schopnosti opírají o konkrétní myšlenkové operace. Pro vývoj myšlení v období mladšího školního věku jsou typické následující charakteristiky: reverzibilita neboli vratnost, konzervace neboli stálost vlastností, klasifikace, induktivní a deduktivní uvažování, schopnost seriality, tranzitivní interference a decentrace. (Thorová, 2015) Podrobněji popsáno viz *Příloha 1 Konkrétní myšlenkové operace podle Piageta*.

1.2.2 Vnímání

V mladším školním věku dochází díky postupnému zrání mozku také k výraznému pokroku v multisenzorickém vnímání – zvyšuje se pozornost, vytrvalost, pečlivost, dítě vše důkladně prozkoumává a následně také kriticky posuzuje. „*Vnímání není ovšem, jak se dříve soudilo, pouhý souhrn elementárních počtů, které vznikají působením jednoduchých podnětů na smysly. Je to složitý psychický akt, na němž jsou zúčastněny všechny složky osobnosti člověka – jeho postoje, očekávání, soustředěnost a vytrvalost, dřívější zkušenosti, zájem i dosud rozvinuté schopnosti.*“ (s. 120, Langmeier, Krejčíková) Dítě nechce jen pasivně přijímat informace, ale touží aktivně poznávat svět a pochopit vše, co se kolem něj děje. Vnímání se stává cílevědomé a zaměřené na poznávání vlastností předmětů a jevů. Typickými projevy bývají zvědavost a vytrvalost. Kolem 10. až 11. roku dítě vnímá stejně přesně jako dospělý.

Na 1.stupni ZŠ se postupně zvyšují výukové požadavky, které jsou na dítě kladeny. Schopnost správně a rychle zpracovat nejrůznější informace se rozvíjí mezi 5. až 7. rokem. (Vágnerová a Lisá, 2021) Předpokladem takové schopnosti je rozvinuté především zrakové a sluchové vnímání.

„*Zrakové vnímání je ovlivněno i zkušeností a s ní spojeným očekáváním, vzhledem k němu děti např. odhadují, jaký bude následující obrázek či písmeno ve slově.*“ (s. 276, Vágnerová a Lisá) Pro školáky je nezbytné správně rozlišovat tvar, polohu i počet písmen a číslic. Potíže s rozpoznáváním i správným psaním se u malých školáků běžně vyskytují, a podle Matějčka obvykle mizí do konce 1. ročníku. (in Vágnerová a Lisá, 2021)

K rozlišování zvukové podoby mluvené řeči – jednotlivých slov, jejich počátků i konců, slabik a fonémů – dochází u dětí mezi 5. až 7. rokem. Vývoj je ovlivněn, podobně jako u zrakového vnímání, zráním mozku a zkušeností. Tato schopnost je označována jako fonologická senzitivita. „*Pro výuku čtení a psaní je třeba, aby dítě umělo rozlišovat hlásky a slabiky i jejich pořadí.*“ (s. 278, Vágnerová a Lisá)

1.2.3 Řeč

Řeč je nejdůležitějším a nejužívanějším komunikačním prostředkem, je zdrojem mnoha informací. Vývoji lidské řeči a psycholingvistiky se věnovalo a věnuje mnoho odborníků.

Za nejvýznamnější průkopníky lze považovat dva psychology s odlišnými teoriemi. Prvním je Jean Piaget, který na základě rozsáhlých průzkumů formuloval teze o egocentrické řeči. Podle jeho teorie se dítě přes egocentrickou řeč (verbalizované myšlení) postupně dostává k řeči socializované, ve které ostatním sděluje své myšlenky, a následně přechází do fáze logického myšlení. Jeho teorii rozporoval Lev Vygotskij, který tvrdil, že dítě nejprve používá socializovanou řeč, kterou komunikuje se svým okolím. Egocentrickou řeč používá pro verbalizaci pocitů a myšlenek bez ohledu na posluchače. Posléze egocentrická řeč přechází ve vnitřní útržkovitou řeč, díky které dochází k uvědomování si myšlenek (metakognici). (Thorová, 2015) Průcha (2011) shrnul současné koncepce do tří skupin (přístupů). První přístup je označován jako racionalistický, resp. nativistický, a tvrdí, že vývoj řeči a osvojování jazyka je podmíněno vrozenými dispozicemi nebo vlohami. Druhý, empiristický přístup, tvrdí, že vývoj řeči ovlivňuje učení, vliv prostředí a komunikační intence. Třetí, interakční přístup, oba přechozí přístupy spojuje. Klenková (2006) chápe vývoj řeči jako složitý proces, souhrn několika vnitřních i vnějších faktorů, mezi které patří vývoj motoriky a senzoričkého vnímání, socializace a rozvoj myšlení. Verbální akt – zevní řeč je tak produktem myšlení a kognitivních procesů.

K fixaci výslovnosti dochází kolem sedmého roku, a to jak výslovnosti správné, tak i nesprávné. (Machová, 2016) Dítě s narušenou komunikační schopností je ve školním prostředí znevýhodněno v oblasti edukační i sociální: „... *špatná výslovnost více hlásek komplikuje nácvik čtení a psaní.*“ (s. 400, Thorová)

Vstupem do základního vzdělávání bezesporu dochází k rozšíření slovní zásoby školáka, a to jak v aktivní, tak i v pasivní rovině. Díky tomu se také zlepšují komunikační dovednosti. Komunikace žáka 1. stupně ZŠ je tedy již na vysoké morfologicko-syntaktické úrovni. V pragmatické rovině komunikuje obsahově i formálně správně na různých komunikačních úrovních vzhledem ke komunikačnímu cíli. Komunikuje verbálně i neverbálně.

1.2.4 Citový vývoj

Školní věk Erikson popsal jako období citové vyrovnanosti. Malí školáci jsou většinou dobře naladěni a optimističtí. Negativní emoce a špatná nálada mívají často jasnou příčinu. Dítě se v citové oblasti stává stabilnějším a vyrovnanějším, lépe reaguje na emoční zátěž: „...*narůstá emoční stabilita a odolnost vůči zátěži.*“ (s. 319, Vágnerová a Lisá) Díky zrání

mozku a nabytým zkušenostem se lépe orientuje ve svých emocích a učí se je regulovat. Langmeier (2010) uvádí dva vzájemně se ovlivňující faktory, které se na autoregulaci podílejí. První z nich je biologicky podmíněný temperament, tedy míra stability, dráždivosti a impulzivity – nazývá ho emoční reaktivitou. Věkem a zráním organismu se emoční reaktivita stává lépe ovladatelnější. Druhým faktorem je volní ovládání emočních reakcí: „... ve školním věku je dítě již schopno podle potřeby tuto primární automatickou emoční reakci nebo impuls k akci vůlí lépe potlačit a jednat záměrně a plánovitě.“ (s. 132, Langmeier, Krejčířová)

Rozpoznání, popsání i regulace citových reakcí úzce souvisí s rozvojem kognitivních funkcí. Dítě díky tomu lépe rozumí vlastním i cizím pocitům a dokáže najít a vysvětlit jejich příčinu. O negativní afektivní reakci v období středního dětství Thorová píše: „... má stále křehkou frustrační toleranci a lehce se dostává do stresu.“ (s. 404, Thorová) Mluví také o tenzích, které vedou k různým zlovykům, které lze u školáků pozorovat – tahání, kroucení a cucání vlasů, okusování nehtů a různých věcí, ocucávání např. klíčů, čipů, tužek a jiných předmětů, dotýkání se genitálií, objevují se i různé tikové projevy. V takových situacích mají dospělí děti seznámit s technikami, které pomáhají stresové situace zvládat, např. různými relaxačními a dechovými cvičeními, „... osvojit si základy imaginativních technik a tělesné relaxace, dokázat zastavit negativní myšlenky a přehodnotit situaci jejím pozitivním přerámováním (naučit se najít ve špatném to dobré).“ (s. 404, Thorová)

Důležité je, aby dítě svým emocím rozumělo, umělo o nich mluvit. Mezi 6. a 7. rokem reguluje dítě hlavně vnější pozorovatelné projevy chování, přiměřeně ovládat svoje vlastní emoce pomocí určitých strategií dokáží děti až po 8. roce. Regulovat emoce, které se váží jak k současným, tak i minulým prožitkům a situacím dokáží děti kolem 10 až 12 let. Tato schopnost souvisí s rozvojem paměťových funkcí – mozek nabyté informace nejen ukládá a udržuje v paměti, ale nežádoucí rovněž potlačuje. Kolem 10. roku dochází k poklesu intenzity prožívání emocí. (Vágnerová a Lisá, 2021)

Vágnerová a Lisá (2021) hovoří také o ambivalentních pocitech, které začíná dítě chápat v 8, resp. 9 letech – pociťování pozitivních i negativních emocí zároveň k jednomu subjektu, jedné události. To od školáka vyžaduje pohled na situaci z různých úhlů. Propojením emočního vnímání a kognitivního hodnocení situace dochází mezi 7. a 8. rokem rovněž

k rozvoji představ o možných důsledcích. Dítě již umí porovnat podle aktuální situace, co mohlo udělat jinak, a predikuje možné následky svého chování. Podle události se mohou dostavovat jak pocity úlevy, tak i pocity lítosti či provinění. To přispívá k regulaci nebo změně budoucího rozhodování nebo změně chování.

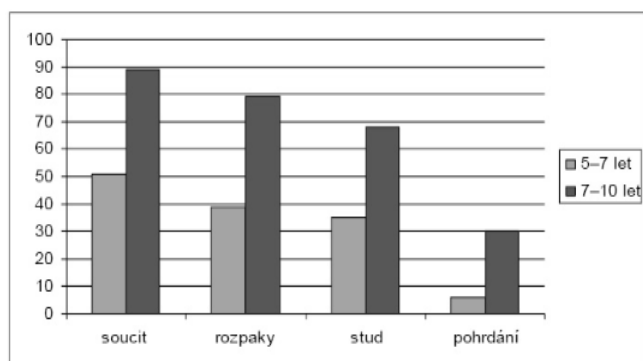
Nástupem do školního prostředí se dítě stává vnímavější, empatičtější vůči svému okolí – rozvíjí se emoční inteligence (*Obrázek 1*). Dítě se učí rozeznat a pochopit pocity ostatních

Obrázek 1 Emoční inteligence (Heuréka CZ, akreditovaná vzdělávací společnost.)

lidí. Uvědomuje si, že stejnou situaci mohou různí lidé různě vnímat. Zhruba od 9 let chápe také, že má-li někdo jiný na situaci odlišný názor, bude ji prožívat pravděpodobně jinak. Empatie však kromě vcítění se do pocitů jiné osoby přináší riziko ovlivnění vlastních pocitů. Je proto důležité umět své pocity regulovat a nenechat se cizími, zejména

negativními pocity příliš ovládat. Ve školním i mimoškolním prostředí většina dětí inklinuje k jedincům, kteří jsou empatičtí k ostatním a zároveň umí na jejich emoční projevy přiměřeně reagovat. Naopak úzkostný, špatně naladěný a podrážděný jedinec se často stává neoblíbeným, neboť vysílá ke svému okolí negativní pocity. Školák se učí rozeznávat emoční naladění lidí kolem sebe z výrazů jejich tváří a jejich postojů a pohybů, učí se chápat řeč těla – neverbální komunikaci. Vágnerová a Lisá (2021) představují graf Widena a Russella (viz *Graf 1*), který porovnává schopnosti rozeznat emoce postav příběhu. Zúčastnily se ho děti ve věku 5 až 7 let a děti 7 až 10leté – zde je zřejmý jasný pokrok starších dětí.

Graf 1 Schopnost rozeznání emocí podle Widena a Russella (Vágnerová, Lisá, 2021)

nemusí být zcela naplněna); negativní zkušenosti mohou vést k obavám a úzkostem (ani k těm nemusí nutně docházet). Oba typy zkušeností mohou silně ovlivnit jak vztah dítěte ke školní práci, tak i vztahy dítěte ve třídě, škole či jiném společenství, např. ve volnočasových aktivitách a rodině. Vlivem negativních emocí na učení žáků se zabývala Stuchlíková, která upozorňuje na skutečnost lidského biologického nastavení, které nám umožňuje naučit se a zapamatovat si v ohrožení velmi rychle určité informace, které s ohrožením souvisejí. (in Lukášová, 2010) Je-li však ohrožení dlouhodobé, vede ke stresovým situacím, které naopak učení ovlivňují negativně. „*Negativní emoce při učení nemohou zdaleka poskytnout takovou výhodu jako emoce pozitivní.*“ (s. 61, Stuchlíková in Lukášová)

Vstupem do školního prostředí dochází také k rozvíjení sebehodnotících emocí, které jsou ovlivněny školním výkonem dítěte, jeho hodnocením ze strany pedagogů, rodičů i vrstevníků a v neposlední řadě i jeho chováním. Sebehodnotící emoce silně působí na sebepojetí dítěte – úctu k sobě samému, důvěru v sebe sama – ty vedou k převzetí zodpovědnosti dítěte za vlastní chování a jednání. Pozitivní emoce, jako například pocity úspěchu, vedou k posílení pozitivního vztahu k sobě samému – k sebeúctě, sebedůvěře, hrdosti, uspokojení. Negativní emoce, především při neúspěchu, posilují naopak negativní vnímání sebe sama – objevují se pocity méněcennosti, zahanbení, studu, ponížení. „*Sebehodnotící emoce jsou důležité i jako faktory regulující dětské chování a podporující rozvoj sociálních kompetencí.*“ (s. 323, Vágnerová a Lisá) Většina emočního prožívání souvisí s mezilidskými vztahy, které mohou být zdrojem nedorozumění, strachu i nejistoty nebo naopak fungují jako zdroj pochopení, důvěry a podpory. Jako důležitá se jeví možnost

Od raného věku se rozvíjí emoční paměť. Díky ní a kognitivním schopnostem dochází k fixaci pozitivních i negativních zkušeností, resp. emočních reakcí na ně. Vágnerová a Lisá (2021) upozorňuje na riziko spojené s emoční pamětí – pozitivní zkušenosti vedou k pozitivním očekáváním (ta však

sdílení jak pozitivních, tak i negativních prožitků s jinými, především blízkými, lidmi. Vrstevnické sdílení, které je často na stejné úrovni, umožňuje dítěti lépe se v emoční oblasti orientovat, porozumět jí a lépe ji zvládat. Děti se stávají zkušenějšími – učí se z projevů a chování ostatních, určují a vymezují si pravidla vzájemného chování, zjišťují hranice přípustnosti určitého chování vůči ostatním, učí se toleranci, respektu i sebeovládání.

1.2.5 Sociální vývoj

K sociálnímu vývoji, odborníci mluví o tzv. socializaci, dochází pod vlivem vnějšího působení druhých lidí, sociálních skupin, ve kterých se jedinec nachází, ale také vlivem společensko-politicko-hospodářských poměrů i úrovně kultury, zavedených pravidel, zvyklostí a životních způsobů. (Helus, 2009) Na socializaci se kromě uvedených vlivů a dosavadní výchovy podílí osobnost každého jedince – jeho morálně-volní vlastnosti, osobnostní charakteristiky, emoční stabilita a sebepojetí. *„Termínem socializace označujeme proces utváření a vývoje osobnosti působením sociálních vlivů a jejich vlastních aktivit, kterými na tyto sociální vlivy odpovídá: vyrovnává se s nimi, podléhá jim či je tvořivě zvládá.“* (s. 207, Helus) Thorová (2015) upozorňuje na reciprocitu socializace – jedinec je ovlivňován společností, ve které se pohybuje a zároveň tuto společnost ovlivňuje svým chováním a postoji onen jedinec. Prudkého (2009) definice to potvrzuje: *„Socializaci v individuální rovině chápeme jako proces včleňování jedince do společnosti. Jde o dvojjediný proces, v němž společenství na jedné straně usiluje o přizpůsobení jedince podle přijatých pravidel a kontroly, současně jedinec usiluje o prosazení sebe sama, své jedinečnosti, hodnot a norem chování, které přijal za své“* (s. 40, Prudký a kol.) K socializaci jedince dochází prostřednictvím tzv. socializačních činitelů, které můžeme zahrnout do tří oblastí. První z nich jsou různé sociální skupiny, ve kterých se jedinec pohybuje (v mladším školním věku jsou to především rodina, škola, vrstevnická a zájmová skupina). Druhou oblastí jsou osoby, s nimiž je jedinec v bližším vztahu (rodiče, učitelé, vedoucí kroužků, trenéři, kamarádi). Třetí oblast tvoří sdělovací prostředky. Nováčková s Nevolovou (2023) chápou socializaci jako jeden z cílů výchovy (druhým je sebeúcta). Nejdůležitější projevy socializace vidí ve slušném chování, v soužití s ostatními, v osvojení si norem, pravidel a hodnot. Pro úspěšnou socializaci je podle nich třeba vymezit hranice, poskytovat dostatek nezbytných informací a vzorů, podporovat vhodné návyky. Thorová uvádí dvě starší teorie

sociálního vývoje. Sociokulturní teorii L. S. Vygotského, která tvrdí: „... že dítě se učí nejen svojí aktivitou (na což kladl důraz Piaget), ale i interakcí s kulturními vlivy, dospělými a vrstevníky.“ (s. 184, Thorová) Učení podle Vygotského předchází vývoji, vývoj je závislý na vnějších instrukcích a probíhá souvisle, ne v etapách. Období, ve kterém je jedinec psychicky připravený k dalšímu vyššímu stadiu vývoje, ale ještě nedosáhl potřebné úrovně, nazval zónou blízkého vývoje. Dosažení potřebné úrovně lze zefektivnit vhodnými vnějšími podněty, které podle Vygotského mohou poskytovat osoby, které mají větší znalosti než onen jedinec (včetně vrstevníků). Z myšlenek Vygotského vychází teoretický koncept nazvaný sociální konstruktivismus, který „... klade důraz na aktivitu jedince a jeho vnitřní procesy. Zdůrazňuje význam interakce člověka s prostředím a společností.“ (s.182, Průcha et al. in Thorová)

Školní věk je pro dítě obdobím, ve kterém se postupně stále více odpoutává od výlučného vlivu svojí rodiny a zároveň navazuje vztahy s jinými lidmi – ve školním prostředí s pedagogy a spolužáky; v mimoškolním prostředí, především při volnočasových aktivitách, s vedoucími kroužků a ostatními účastníky. V období mladšího školního věku Vágnerová a Lisá (2021) zmiňuje tři oblasti, které jsou pro rozvoj dětské osobnosti nejdůležitější – rodina, škola a vrstevnická skupina. Ve všech sociálních skupinách, ve kterých se dítě pohybuje, se ocitá v jiné roli, v jiném postavení. Očekává se od něj, že si osvojí dovednosti a chování každé skupiny a bude je uplatňovat právě v té skupině, pro kterou jsou specifické.

Sociální vývoj žáka mladšího školního věku je velmi důležitý, protože v této fázi se žáci učí interagovat s ostatními a vyvíjet své sociální dovednosti. Jedním z hlavních aspektů sociálního vývoje žáka mladšího školního věku je schopnost navazovat a udržovat přátelství. V tomto věku začínají žáci rozvíjet schopnosti sdílet, spolupracovat a hledat společné zájmy s ostatními dětmi. Tím se učí komunikovat, vyjádřit své potřeby a respektovat potřeby ostatních. Dalším důležitým aspektem je schopnost empatie a porozumění ostatním. Děti se učí, jak rozpoznat a porozumět emocím druhých lidí – tím se učí respektovat rozdílné pohledy, vyjádřit soucit a pomáhat ostatním. Ve výuce i mimo ni je také důležité rozvíjet schopnost spolupracovat a pracovat v týmu. Učí se naslouchat názorům ostatních, přijímat a respektovat různé myšlenky a hledat společné řešení problémů. V rámci sociálního vývoje se také vyvíjí sociální hodnocení, kdy se děti začínají srovnávat s ostatními a vytvářejí si

představy o sobě a svých schopnostech. Je důležité, aby se učily přijímat sebe samého a respektovaly rozdílnosti mezi jednotlivými lidmi. V této fázi dochází také k rozvoji sociálních her a dovedností. Děti se učí hrát si s ostatními, sdílet hračky a vzájemně si pomáhat. Díky těmto hrám se učí respektovat pravidla a hledat kompromisy. Celkově lze říci, že sociální vývoj žáka mladšího školního věku je proces, ve kterém se žáci učí interagovat s ostatními, rozvíjet sociální dovednosti a přijímat různé pohledy a rozdíly mezi jednotlivými lidmi. Tento proces je velmi důležitý pro jejich další sociální a emocionální růst.

1.2.6 Morální usuzování

Morálku lze popsat jako souhrn hodnot, norem, pravidel a zásad, které se promítají do mezilidských vztahů a regulují chování správným směrem. Někdy bývá morálka popisována jako schopnost rozeznat dobro a zlo a v těchto zaměřeních jednat. V souvislosti s morálkou se spíše v historickém kontextu setkáváme také se slovem mravnost, které je užíváno ve výrazněji výchovných souvislostech. (Nešpor, 2020)

Morální uvažování je proces reflektování o morálním kódu, hodnotách a principech, které řídí naše jednání a rozhodování. Morální uvažování nám pomáhá pochopit, jak se tyto hodnoty aplikují v konkrétních situacích a jak si máme stanovit priority mezi různými hodnotami. Morální uvažování také zahrnuje analýzu důsledků našeho jednání a rozhodnutí. Tím, že se ptáme, jaké budou následky našeho konání, můžeme hodnotit, zda je to správné nebo nesprávné. Zároveň se snažíme vyhnout nechtěným důsledkům, které by mohly být neetické, a hledáme cesty, jak maximálně využít přínosů a zároveň minimalizovat škody. Morální uvažování také zahrnuje přemýšlení o vlivu našeho jednání na ostatní. Ptáme se, jestli naše jednání respektuje práva a důstojnost ostatních lidí a jestli jsme ohleduplní k jejich potřebám a zájmům. Morální uvažování je individuální a každý člověk se může řídit různými zásadami a přístupy. Je důležitou schopností, která nám pomáhá rozhodovat v eticky komplexních situacích a žít ve shodě se svými hodnotami. Je to proces, který vyžaduje sebekritiku a seberefektování, ale také otevřenost a ochotu poslouchat a porozumět odlišným názorům. (Nešpor, 2020)

Vývoj morálky probíhá současně se sociálním, emočním i kognitivním vývojem. Děti si postupně zvnitřňují pokyny autorit (rodičů, učitelů atd.) a působením výchovy,

vrstevnických skupin a zkušenostmi si osvojují jak morální pravidla, tak i společenské konvence. Součástí morálky je morální uvažování či usuzování, které jsou souvisí s kognitivním vývojem, schopnost sebekontroly, která je závislá na míře temperamentu a morální emoce – zahanbení a vina, které souvisí s emočním vývojem. Jakýmsi vnitřním hlasem každého jedince, který koriguje jeho chování, je svědomí. Vágnerová s Lisou (2021) uvádějí, že mezi 8. a 9. rokem již dítě začíná chápat vztah mezi dodržováním morálních pravidel a vlastním uspokojením nebo jejich porušováním a vlastními nepříjemnými pocity.

Morální uvažování žáka mladšího školního věku se obvykle začíná formovat během prvních let školní docházky a pokračuje postupně až do dospělosti. V této fázi se děti začínají učit základním etickým principům a hodnotám. Jejich morální uvažování je obvykle založeno na poslušnosti a dodržování pravidel, aby se vyhnuly trestu nebo zlobě dospělých. Děti v této fázi mohou mít také tendenci nahlížet na morální otázky velmi absolutisticky – černobíle a s jasným rozdělením mezi správným a nesprávným chováním (jednoduchá a přímočará morálka a jasné rozlišení dobra a zla, resp. černobílé vidění světa, je dětem předkládáno v pohádkách). Jejich rozhodování se často zakládá na důsledcích jednání a na tom, zda je něco povoleno nebo zakázáno. V průběhu školního věku se morální uvažování žáka postupně vyvíjí. Vývoj v usuzování předkládá Thorová (2015) na odlišném přístupu předškoláka a mladšího školního dítěte: zatímco předškolák nežaluje proto, aby se paní učitelka nezlobila, tak školák nežaluje, protože se to nedělá. Děti začínají chápat, že existují různé perspektivy a hodnoty, uvědomují si, že jejich činy mají dopady na ostatní lidi a rozvíjejí se u nich empatické smýšlení a chování. Získávají lepší schopnost rozlišovat mezi správným a nesprávným jednáním na základě základních morálních principů, jako jsou například spravedlnost, dobročinnost a laskavost. „*Morální vývoj závisí na porozumění pravidel a jejich zvnitřnění.*“ (s. 358, Vágnerová, Lisá) Na tuto úroveň se dostávají děti přibližně v 8 letech. Učitelé a rodiče mají v této fázi důležitou roli při podpoře morálního uvažování žáků. Mohou jim například nabídnout situace a otázky, které je vyzývají k rozmyšlení o hodnotách a důsledcích svých činů. Tím mohou pomoci dětem rozvíjet empatii, respekt k druhým a kritické myšlení. Je důležité brát v úvahu, že každé dítě se může v morálním uvažování vyvíjet jiným tempem. Někteří žáci mohou mít již ve velmi mladém věku jasně vyvinuto vnitřní cítění a respekt k ostatním, zatímco jiní se mohou potýkat s porozuměním morálním principům a hodnotám i v pozdějším věku.

1.2.7 Vývoj dívky

Vývoj dívky mladšího školního věku je charakterizován mnoha fyzickými, emocionálními a sociálními změnami. Vzhledem k tématu práce nepovažuji za důležité zabývat se biologickými změnami, neboť jejich vliv na utváření hodnotové orientace a hledání vzorů není tak průkazný, jako vlivy ostatní.

Z hlediska emocionálního a sociálního vývoje a chování se dívky mohou projevovat empatictější než chlapci, projevují více pochopení, podporují ostatní, své city dávají více najevo, bývají citlivější, zejména ve svých projevech v případě neúspěchu. V komunikaci a interakci s chlapci se chovají méně asertivně než v interakci s dívkami. (Janošová, 2008) Zpočátku ranného školního věku probíhá komunikace mezi dívkami a chlapci bez ohledu na genderovou identitu, prakticky přetrvávají zvyklosti chování v dětském kolektivu z předškolního vzdělávání. Později, v období středního školního věku, dochází ke změnám v komunikaci a interakci mezi dívkami. Nejčastěji vytvářejí tzv. dyády nebo triády nejlepších kamarádek; Janošová (2008) tvrdí, že dyády jsou stabilnější, neboť v triádách mohou být skryté dyády. V těchto malých skupinkách se dívky raději vyhýbají konfliktům ve snaze udržet přátelskou atmosféru a většinou hledají kompromisní řešení. Časté je vyznání „nejlepšího kamarádství“ (BFF – best friends forever)¹. Děvčata si povídají o svých plánech do budoucna, sdílí společné zážitky, povídají si o ostatních spolužačkách a spolužácích nebo jiných známých. „*Tato blízkost může být provázena touhou po stejnosti a neshody způsobené rozdílnými názory mohou v takovém případě vést i k „úplnému“ rozpadu přátelství, jež však bývá za určitou dobu často znovu ustanoveno*“ (s. 144, Janošová) Stejně přátelské chování však nemívají k dívkám, které nejsou členkami jejich skupinky nebo je nepovažují za kamarádky. V komunikaci s nimi jsou spíše direktivní. Za ohrožující vnímají další potenciální kamarádku, která by se chtěla stát členkou skupinky. V období středního školního věku, dochází i ke změnám v komunikaci a interakci mezi dívkami a chlapci. Důvodem jejich odlišného sociálního chování je především upřednostňování stejnopohlavních vrstevníků, a to jak na straně dívek, tak na straně chlapců: „... *chlapci a dívky prokazují svým vrstevníkům opačného pohlaví nižší solidaritu než příslušníkům stejného rodu.*“ (s. 145, Janošová) Odlišné chování dívek i chlapců vede ke vzájemným

¹ Označení BFF již několik let dívky běžně používají jako vyjádření nejlepšího přátelství.

konfliktům a projevuje se též v nechuti školní spolupráce ve smíšených skupinách. Janošová (2008) k tomu dodává, že ke spolupráci tohoto druhu dochází spíše na popud dospělého a jen v jeho přítomnosti. Po odchodu dospělého snaha o spolupráci mizí a častěji jsou to právě dívky, které další spolupráci nebo její pokračování odmítají. „... *holky kluky považují za zlobivé, předvádivé a vulgární.*“ (s. 408, Thorová) Kromě této problematické roviny komunikace existuje však i rovina partnerského zájmu o druhé pohlaví. Dívky se více zajímají o chlapce a maskulinními rysy, ve svých skupinkách však sympatizují spíše s chlapci, „... *kterým nevadí společnost dívek ani dívčí zájmy.*“ (s. 146, Janošová)

V plánování budoucnosti si dívky představují jak své profesní směřování, tak i založení vlastní rodiny. V mladším školním věku se dívky nejčastěji ztotožňují s povoláním, se kterým mají největší zkušenosti. Bud' chtějí vykonávat stejnou práci jako maminka, je-li pro ně dostatečně atraktivní, nebo chtějí být učitelkou, prodavačkou, veterinářkou atd. Ve volbě je často přítomen sociální a altruistický kontext. (Janošová, 2008) Ve středním školním věku se dívčí představy o budoucím povolání, i vlivem školní úspěšnosti či neúspěšnosti, stávají realističtější. Nástupem puberty touha po budoucím založení vlastní rodiny spíše slábne.

1.2.8 Vývoj chlapce

Mladší školní věk je pro chlapce obdobím, kdy začíná rozvíjet své schopnosti, dovednosti a svoji osobnost.

V emocionální oblasti bývají chlapci méně empatictí, mívají menší míru pochopení k projevům ostatních, více potlačují své emoce a v některých případech lépe zvládají stres. Bývají často považováni za silnější nebo odvážnější než dívky, což ovšem může být dáno stereotypizací mužského pohlaví ve společnosti (např. kluci nepláčou). Chlapci mají silnější pocit superiority. „*Negativní hodnocení vlastní genderové role se u chlapců téměř nevyskytuje.*“ (s. 144, Janošová) Do školního prostředí si děti přenášejí návyky z předškolního vzdělávání, kde jsou zvyklé hrát si i pracovat ve smíšených skupinách. Tato spolupráce a komunikace přetrvává ještě i v období mladšího školního věku. V období středního dětství se začínají mezi dětmi utvářet různé hierarchické skupiny a podskupiny. Odlišnosti mezi chlapci a dívkami se neprojevují jen v chování, ale také ve způsobu vyjadřování. Komunikace chlapců se týká zejména aktuálních témat, společných zájmů a

koníčků i plánování společných činností, nejčastěji sportovních a těch, které obsahují soutěživé prvky. Důvěrným sdělením se chlapci v komunikaci mezi sebou spíše vyhýbají, proto nedosahují takových úrovní sociálních i empatických dovedností jako dívky. (Janošová, 2008) Na rozdíl od dívek tvoří chlapci společné „party“, tedy seskupení podle zájmů, sociálního postavení, dovedností a schopností. Tzv. jádro party tvoří vůdce a jeho blízcí kamarádi, na periferii party stojí ostatní členové. Členství na periferii je proměnné a bez výraznějších možností cokoli v partě prosadit. Tuto výsadu má jádro party, ostatní se víceméně přizpůsobují. „*Chlapecká přátelství nebývají tolik ohrožena příchodem dalšího kamaráda, důraz na výlučnost zde není tak silný jako v případě dívčích kamarádství.*“ (s. 142, Janošová) Jakýmsi virtuálním vůdcem skupiny se může stát společný idol, populární osoba nejčastěji z řad sportovců, herců, influencerů apod., se kterým se chlapci identifikují a ve svých hrách napodobují. Chlapci upřednostňují společné skupinové a spolupracující hry se soutěživými prvky. Neshody a konflikty řeší většinou hned, vše si vyřikávají tváří v tvář. Ve středním dětství v interakci s dívkami vykazují chlapci stejnou nechuť ke spolupráci jako dívky. Ta pramení z odlišných preferencí i způsobu komunikace. Kromě této problematické roviny komunikace existuje však i rovina partnerského zájmu o druhé pohlaví. Z obavy ze ztrapnění a díky studu se chlapecký zájem o opačné pohlaví projevuje především v různých formách škádlení a provokací. V důvěrných vztazích dávají chlapci na přelomu středního školního věku a puberty přednost dívkám s femininními rysy, v kamarádských vztazích upřednostňují dívky se spíše chlapeckými zájmy. (Lobel et al. in Janošová, 2008)

V mladším školním věku se chlapci nejčastěji ztotožňují s povoláním, které je pro ně z nějakých důvodů atraktivní. Často chtějí být úspěšným sportovcem nebo policistou, případně pracovat v technických oborech. (Janošová, 2008) Ve středním školním věku se chlapecké představy o budoucím povolání, i vlivem školní úspěšnosti či neúspěšnosti, stávají realističtější, např. ubývá snů o sportovní kariéře. Představy o budoucím rodinném životě se u chlapců objevují jen ojediněle.

1.3 Lidské hodnoty, idoly a ideály

Lidské hodnoty chápeme jako principy a kvality, které lidé považují za důležité a obdivuhodné. Jedná se o vlastnosti, které určují, jak se lidé chovají, rozhodují a co je pro ně

důležité. Příklady lidských hodnot mohou zahrnovat poctivost, laskavost, odvahu, solidaritu, svobodu, úctu, důvěru, spravedlnost, moudrost a mnoho dalších. (Prudký a kol., 2009)

Idoly chápeme jako osoby, které jsou obdivovány a následovány pro své vlastnosti, úspěchy nebo schopnosti. Může se jednat o známé osobnosti z oblasti umění, sportu, politiky nebo jiného odvětví. Idoly se mohou stát literární či filmoví hrdinové, ale i osoby z našeho okolí (rodinného, školního, volnočasového, pracovního, ...). Idoly mohou sloužit jako vzor, ze kterého si lidé berou inspiraci nebo chtějí dosáhnout podobného úspěchu. „*Mít vzor, s nímž by se mohli identifikovat, patří mezi důležité potřeby dětí a dospívajících.*“ (s. 216, Helus)

Ideály chápeme jako myšlenky, představy nebo ideje o tom, jak by měl svět vypadat. Jedná se o představu o ideální společnosti, ideálním jednání a vztazích mezi lidmi. Ideály se mohou lišit podle kultur, společenských systémů a osobního přesvědčení. Mohou zahrnovat ideály rovnosti, spravedlnosti, míru, svobody, spolupráce a udržitelnosti. Ideály slouží jako vodítka pro jednání a rozhodování lidí. (Prudký a kol., 2009)

1.3.1 Obecné definice, přístupy a teze

S pojmem hodnota/hodnoty se setkáváme v mnoha vědních oborech – v psychologii, sociologii, filozofii a dalších. Je zmiňován v různých souvislostech a v můžeme si ho vykládat různými způsoby. U odborníků se prakticky neseťkáme s jednoznačnou definicí, a to především díky přílišné obecnosti tohoto pojmu. Prudký jako nejčastější výklad pojmu označuje hodnoty jako něco, na čem jedinci záleží (a to ať už se jedná o jev nebo o proces), a jako něco, co považuje za důležité. Hodnoty podle Prudkého „... představují jeden ze stavebních kamenů motivací, chování, utváření vztahů struktur ve společnosti i ve všech jejích částech. Určitá hodnotová struktura charakterizuje dobu, epochu, ale i generaci.“ (s. 11, Prudký a kol.) Hodnotám může být přiřkládán klíčový význam, zejména pro společnost, pro určitou sociální skupinu i pro jedince, ale mohou být i zpochybňovány. Hodnoty lze vnímat jako existující sociální jev, „...stávají se atributem existence každé sociální jednotky...“ (s. 10, Prudký a kol.) Hodnoty a jejich přijetí může být zdrojem určitých cílů či perspektiv, ale jejich přijetí se také může stávat překážkou pro uskutečnění změn ve společnosti, může být zdrojem stagnace a bezradnosti.

Prudký a kol. seřadili formy utváření, složení a působení hodnot podle Slejšky tak, že naznačují určitý proces vývoje vzniku a jejich přijetí, „...proces od vnímání něčeho, co vyvolává hodnotový obsah určitého sdělení, až po promítnutí přijatých hodnot do přijatelnosti či nepřijatelnosti chování.“ (s. 31, Prudký a kol.)

Prudký a kol. (2009) popisuje také několik základních funkcí hodnot a jejich fungování. Z nich pro naše účely považují za nejdůležitější zejména: funkce hodnot jako stavební kameny kultury – mezigeneračně jsou předávány ty části, které si chce společnost trvaleji uchovat, ve kterých jsou obsaženy ideály, hodnoty a poselství důležitá pro danou společnost; funkce hodnot jako součásti utváření obsahu sociálních vztahů – hodnoty a normy chování mají stěžejní význam; funkce hodnot jako jednoho z definičních znaků osobnosti – Helus (in Prudký a kol., 2009) tvrdí, že hodnoty působí jako spolutvůrci osobnosti; hodnoty jako zdroj motivace a chování – hodnoty jsou zdrojem motivace a chování a zároveň chování ovlivňují; hodnoty jako součásti identifikátorů – zakořeněnost jako základ řádu a smyslu se společnými hodnotami; hodnoty jako zdroje sociální a kulturní soudržnosti; hodnoty jako atribut morálky – soubor hodnot, norem a vzorů chování.

V souvislosti s výzkumem hodnot jsou zmiňováni dva významní badatelé – M. Rokeach a S. H. Schwartz (in Dvořáková, 2008), který na Rokeachovo pojetí navazuje. Rokeach tvrdí: „...názory, postoje a hodnoty jsou společně organizovány a tvoří funkčně integrovaný kognitivní systém, takže změna v jedné části systému ovlivní ostatní části, a to se projeví změnou na úrovni chování a jednání.“ (s. 42, Rokeach in Dvořáková) Schwartz tvrdí, že hodnoty pokrývají tři univerzální požadavky – biologické hodnoty, sociální interakce a skupinová fungování. „...také Schwartz předpokládá, že hodnoty mohou ovlivňovat jednání, což naznačuje chápání hodnot jako vůdčích principů v životě lidí.“ (s. 44, Schwartz & Sagiv in Dvořáková)

1.3.2 Ve vztahu k žákům mladšího školního věku

Z výše uvedených tezí a teorií vzniku a vývoje hodnot, lze konstatovat, že v průběhu mladšího školního věku dochází pod vlivem mnoha faktorů k vytváření hodnotového žebříčku a hodnotové orientace. Na vývoji se podílí kognitivní schopnosti, emoční inteligence, úroveň morálního usuzování, vlivy prostředí, ve kterém se jedinec vyskytuje i podněty, které z tohoto prostředí vycházejí. Prudký (2009) konstatuje, že hodnotový rámec

je ohraničený jen nerozpoznatelně, resp. je spíše neohraničený ještě u adolescentů, a to především proto, že dosud nemají pevný základ již dříve zvnitřněných hodnot. Souhrn pevných, neměnných zvnitřněných hodnot souvisí s fází socializace, kdy již jedinec obstál v různých složitých životních situacích a rolích. Podle Prudkého k tomu dříve docházelo v tzv. Kristových letech, v současnosti je to spíše v pozdějším věku, zhruba do 40 let. Jedná se tedy o dlouhodobý proces, který, ačkoliv dochází vrcholu až ve středním věku, nelze v dětství opominout a je úkolem a posláním dospělých poskytovat dětem, i prostřednictvím vhodných vzorů, idolů a ideálů, pevný základ.

1.4 Rodina a její vliv na utváření hodnotového žebříčku

Rodina hraje jednu z klíčových rolí při utváření hodnotového žebříčku žáka mladšího školního věku. Pro každého by měla být bezpečným zázemím, její členové by se k sobě měli chovat s respektem a porozuměním, projevovat si lásku a poskytovat si vzájemnou podporu. Rodina je pro děti primárním modelem. O jejím vlivu na vývoj dítěte však nepanuje mezi vývojovými psychology shoda. Vyhraněné názory na jedné straně zastánců vlivu vrozených dispozic a na druhé straně propagátorů vlivů sociálního prostředí včetně rodičovské výchovy se dostávají do střetu. Jako kontroverzní se jeví výroky americké psycholožky J. Harrisové, která se s despektem vyjadřuje k dogmatům, která přetrvávají z dob Freuda, a týkají se ranné interakce rodičů (hlavně matky) s dítětem a jejím vlivu na budoucí typ osobnosti dítěte. Ve své teorii tvrdí, že: *„Rodiče mají vliv menší a vrstevníci větší, než jste si mysleli. ... Dítě, jemuž matka vyplňovala všechna jeho přání, se rychle naučí, že ostatní lidé mu takto sloužit nebudou, a zařídí se podle toho. Dokáže odhodit vše, co se doma naučilo, jako nevkusný svetr, který ho matka nutí nosit.“* (s. 186, Harrisová in Thorová) Thorová (2015) se domnívá, že vlivy prostředí a vlivy dědičnosti nelze ve výzkumech jejich vlivů na vývoj jedince nikdy zcela oddělit a pravda bude někde uprostřed. Psycholog S. Pinker, příklánějící se spíše k vlivům dědičnosti, uznává zároveň důležitost výchovy a rodičovství chápe jako morální závazek rodičů vůči dítěti. *„Existuje totiž řada vztahových a morálních důvodů, proč se ke svým dětem chovat hezky.“* (s. 187, Pinker in Thorová)

Děti ve věku 6 až 10 let jsou ve fázi aktivního učení a vytvářejí si svůj morální kompas a hodnotové přesvědčení. Jak rodiče jednají, jaké hodnoty uznávají a podporují, má velký vliv na to, jak se je naučí chápat dítě. Rodina by měla dětem překládat základní hodnoty, kterými

jsou láska, respekt, důvěra, odpovědnost, spravedlnost a tolerance. Rodinná atmosféra a komunikace významně ovlivňují hodnotový žebříček dítěte. Prostředí, kde se děti cítí bezpečně a jsou respektovány, kde je kladen důraz na spolupráci a empatii, takové prostředí pomáhá dětem utvářet pozitivní hodnoty. Rodiče by měli aktivně komunikovat se svými dětmi, poskytovat jim odpovědi na jejich otázky a povzbuzovat je, aby sdíleli své myšlenky a pocity. Tím pomohou dítěti vytvořit pevný základ hodnot, které ho budou provázet po celý život.

1.4.1 Výchovní styl

Výchovní styl se odkazuje na přístup a metody (Thorová mluví o psychologických konstruktech), které používá rodič či vychovatel při výchově dítěte. Existuje několik různých výchovných stylů, které se liší ve způsobu disciplíny, komunikace, vztahu k dítěti, nabídce sociálních interakcí, míře kontroly a vedení k samostatnosti. Thorová (2015) uvádí několik faktorů, které rodičovský styl ovlivňují. Kromě vnitřních, mezi které patří především temperament rodičů i dětí, se významnou měrou na stylu výchovy podílejí vnější vlivy jako je místo, kde rodina bydlí, socioekonomická situace rodiny, společenské postavení a mínění, kultura. Rodič využívá tři strategie, kterými vychovává dítě – vysvětlování, zákaz a fyzická síla. Podle Thorové vede vysvětlování ke zvnitřnění a následnému přijetí pravidel, zatímco výchova pomocí trestů vyvolává u dítěte strach, aby nebylo přistiženo. „*Vysvětlování se ukázalo nejúspěšnější strategií, která efektivněji přispívá k morálnímu vývoji dítěte.*“ (s. 188, Thorová)

A. Adler, rakouský lékař a psychoterapeut, považoval rovnoprávné vztahy v rodině za nezbytné pro správnou výchovu. Popsal také dva výchovní styly – rozmazlování a zanedbávání, které oba považoval za nevhodné a tvrdil, že narušují vývoj osobnosti a vedou vychovávané dítě buď ke komplexu nadřazenosti nebo naopak méněcennosti. Pokud rodič dítě nadměrně ochraňuje a věnuje mu přílišnou pozornost, neumí dítě reagovat samostatně na vnější vlivy a domáhá se často pomoci u dospělých. Je-li naopak zanedbáváno, nezná pocit bezpečí a jistoty, bojí se okolí, neumí navazovat vztahy s ostatními, nikomu nedůvěřuje. (Adler in Thorová, 2015)

Pravděpodobně nejznámější kategorizaci tří výchovných stylů vytvořila v šedesátých letech dvacátého století klinická a vývojová psycholožka D. Baumrindová, v osmdesátých letech

tuto kategorizaci doplnila o čtvrtý styl psycholožka E. E. Maccobyová. (Baumrindová a Maccobyová in Thorová, 2015)

Demokratický, asertivní styl: Rodiče dětem nastavují hranice a pravidla, které jim zdůvodňují. Po dětech požadují chování odpovídající jejich věku a schopnostem, vedou děti k samostatnosti, sebekontrolě, regulaci emocí, sociální zodpovědnosti a učí je řešit problémy. Budují vřelý a respektující vztah, děti podporují a odpouští jim. Pokud trestají, vysvětlují důvod trestu. Takto vychovávané děti by měly být spokojené, nezávislé, a přesto kamarádské a spolupracující, schopné prosadit se a podat co nejlepší výkon.

Přísný, autoritářský styl: Rodiče jsou přísní, vyžadují dodržování pravidel, poslušnost a úctu bez ohledu na názory a potřeby dítěte a bez vysvětlování. Komunikace je jednosměrná a málo podporuje vývoj dítěte. Chybí citová vřelost, ta je považována za slabost. Takto vychovávané děti mohou být méně šťastné a méně sebevědomé, méně samostatné i méně spontánní. Příliš se nesnaží o podání dobrého výkonu, jsou méně zdatné v sociálních vztazích a mohou mít sklony k agresivitě.

Svobodomyšlný, liberální styl: Rodiče nevyžadují od dítěte dodržování pravidel, málokdy zasahují do jeho chování, nestanovují hranice, vyhýbají se konfrontaci. Rodičovský vztah je vřelý a pečující, avšak spíše kamarádský, založený na volnosti. Děti mívají velkou svobodu, ale mohou mít potíže s přizpůsobením se ve společnosti a brzdí se jejich růst a vývoj. Jsou většinou pozitivně naladěny, ale nedokáží ovládat své impulzy. Nedokáží se rozhodovat a jednat samostatně, spíše spoléhají na ostatní, jsou nezodpovědné. Působí rozmazleně, nerespektují autority, mívají sklony k agresivitě. Očekávají se u nich poruchy chování.

Nedbalý, nezúčastněný styl: Rodiče uplatňující tento styl o dítě nedostatečně pečují, jsou k němu citově chladní a naplňují pouze jeho základní potřeby. Nejeví zájem o rozvoj, pocity a názory dítěte, omezeně s ním komunikují, nekladou na něj téměř žádné požadavky. Tento styl výchovy může mít negativní důsledky na vývoj a blaho dítěte. Takto vychovávané děti jsou často impulsivní a náladové, nedokáží dostatečně ovládat své emoce a mají nízké sebevědomí. Jsou sociálně nezdatné, nedostatečně se soustředí, nejeví zájem o školu a podávají horší výkon.

Výběr výchovného stylu závisí na kulturních normách, osobních hodnotách rodičů a potřebách dítěte. Podle Baumrindové a Maccobyové jsou uvedené styly běžně rozšířené a nejsou považované za deviantní. Podle autorek mnozí rodiče kombinují prvky různých stylů, a navíc odlišné styly výchovy mohou mít i jednotliví rodiče, tedy matka a otec.

Model devíti polí výchovných stylů vytvořil český psycholog J. Čáp. Jeho teorie kombinuje různou míru emočního vztahu rodič-dítě a různou míru výchovného řízení. Čáp s Gillernovou prováděli v letech 2000 až 2002 průzkum, ve kterém zjišťovali zastoupení jednotlivých výchovných stylů v populaci. Z výsledků výzkumu vyplynulo několik závěrů: Osobnost dítěte neformuje jen výchova. Styl výchovy neznamena, že dítě má jen kladné nebo jen záporné vlastnosti. Stabilní osobnost se zdravým sebehodnocením a sebepojetím je formována kombinací kladného emočního vztahu a středního výchovného řízení. Narušené sebepojetí, emoční labilitu, nesvědomitost a nedostatek vytrvalosti mívají děti vychovávané rodiči se záporným emočním vztahem k dítěti a rozporným či extrémně silným výchovným řízením. Závislymi na laskavé autoritě rodičů zůstávají děti, ke kterým mají rodiče extrémně kladný emoční vztah. Děti, ke kterým mají rodiče naopak záporný a/nebo ambivalentní vztah se mohou za určitých podmínek vyvíjet příznivě. (Thorová, 2015)

Lze tedy konstatovat, že výchovný styl je sice silný, ovšem ne jediný faktor ovlivňující zdravý morální vývoj dítěte. Osobitý výchovný styl má každá rodina. Společné charakteristiky mohou mít děti, které vyrůstají ve zcela odlišných podmínkách, a naopak děti vyrůstající ve stejných podmínkách se mohou ve svých charakteristikách navzájem velmi lišit. Odborníci většinou konstatují, že i odlišné výchovné přístupy rodičů nesou jisté benefity, neboť dochází k různým kombinacím výchovných prvků. (Baumrindová a Maccobyová in Thorová, 2015) Je také důležité zmínit, že neexistuje univerzálně správný nebo špatný výchovný styl – každý styl má své výhody a nevýhody a jeho vhodnost závisí na individuálních potřebách a charakteristice dítěte.

1.4.2 Sociální status

Sociální status rodiny může ovlivnit morální hodnoty, ale tento vztah není jednoznačný a existuje mnoho faktorů, které ho mohou ovlivňovat. Rodiny s vyšším sociálním statutem často mají přístup k lepším vzdělávacím, kulturním a ekonomickým příležitostem, což může ovlivňovat jejich morální hodnoty. Mohou mít více prostoru pro sebevzdělávání a rozvoj

osobnosti, a tak se mohou více zapojit do morálního uvažování a introspekce. Například Thorová (2015) poukazuje na souvislost mezi vzděláním rodičů a dětí; čím vyššího vzdělání dosáhli rodiče, tím vyššího dosahují později jejich děti. Tyto rodiny mohou také více ekonomicky prosperovat a většinou jsou méně vystavené těžkým životním podmínkám, což může přispět k většímu důrazu na společenskou spravedlnost a etiku. Naopak rodiny s nižším sociálním statutem mohou být vystaveny různým nepříznivým sociálním výzvám, jako je nedostatek finančních prostředků, nejistota zaměstnání nebo životní prostředí s vysokou kriminalitou. Tyto faktory mohou vést k obtížnějšímu udržování morálních hodnot, jako je solidarita, etické jednání nebo sebeovládání.

Ztráta jednoho z rodičů a rozpad manželství mohou vést k sociálním či ekonomickým změnám (změna bydliště, změna zaměstnání či ztráta příjmu, změna v sociálních vztazích). Pozůstalí či rozvedení rodiče mohou čelit výzvám v novém přístupu péče o děti, ale i udržení sociálního statusu v nových životních podmínkách. Složitě životní situace, které mohou vlivem rozpadu rodiny, resp. manželství nastat mohou mít vliv na nové uspořádání hodnotového žebříčku jednotlivých členů rodiny.

K sociálnímu statusu lze zařadit také sexuální orientaci rodičů a její vliv na vývoj dítěte. Výchova dítěte homosexuálními rodiči je podobná výchově ostatních dětí, bez ohledu na sexuální orientaci rodičů. Dítě potřebuje lásku, bezpečí a podporu, stejně jako vzdělání, hodnoty a morální kodex. Studie ukazují, že homosexuální orientace rodičů nemá negativní vliv na psychický, sociální nebo emocionální vývoj dětí. Nebyly zachyceny rozdíly ani v kognitivních schopnostech dětí, ani v preferenci sexuálních partnerů ve srovnání s dětmi vychovávanými heterosexuálními rodiči. S takovými výsledky zakončili své výzkumy například Patterson (1997), Tasker (1999) i Anderson (2002) a potvrdily to i výsledky dalších nezávislých studií Golobkoka (2003) i Wainrighta (2004). (in Thorová, 2015) Často se ukazuje, že pro zdravý rozvoj dítěte jsou rodičovská spokojenost, podpora a kvalita vztahů důležitější než sexuální orientace rodičů. Ve výchově dítěte je důležité předávat základní hodnoty tolerance, respektu a rovnosti, které podporují vytváření otevřeného a inkluzivního prostředí. Děti by měly být přiměřeně svému věku informovány o různých formách rodiny a o sexuální orientaci, aby lépe rozuměly rozmanitosti společnosti. Úlohou rodičů je odpovědná komunikace a podpora dítěte při zvládnání otázek týkajících se jeho rodiny nebo

sexuální orientaci rodičů. Důležité je naučit dítě vhodně reagovat na stigmatizaci či diskriminaci, která může pocházet z vnějšího prostředí. Odborníci, kteří dlouhodobě tento fenomén zkoumali, se shodují, že celkově je výchova dítěte s homosexuálními rodiči podobná výchově dítěte se heterosexuálními rodiči a klíčem k zdravému vývoji a šťastnému životu dítěte je láska, podpora a přijetí ze strany rodičů, bez ohledu na jejich sexuální orientaci.

Sociální status rodiny nemusí být jediným nebo hlavním faktorem ovlivňujícím morální hodnoty. V rodinách existuje mnoho dalších vlivů, jako jsou náboženská víra, kulturní prostředí nebo osobní životní zkušenosti, které mohou hrát důležitou roli ve formování morálních hodnot. Každá rodina je unikátní a složená z jednotlivých členů s vlastními hodnotami a přesvědčeními, a to také ovlivňuje morální hodnoty rodiny jako celku.

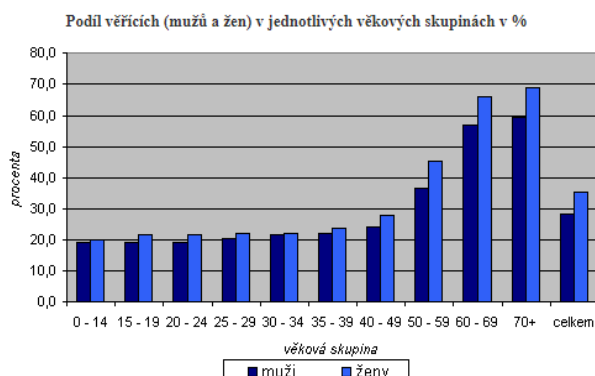
1.4.3 Náboženství

Víra a morální hodnoty jsou dvě vzájemně propojené a často se ovlivňující oblasti lidského života. Víra se obvykle týká náboženského přesvědčení a víry v Boha či vyšší moc, zatímco morální hodnoty se týkají pravidel chování a etických principů. V náboženstvích často existují určitá pravidla a normy, které určují správné a nesprávné chování. Tyto normy jsou založeny na víře a vnímají se jako posvátné. Vírou ovlivněné mravní hodnoty se často zakládají na lásce k bližnímu, soucitu, spravedlnosti, poslušnosti Božích přikázání a dalších principů. Děti vyrůstající ve věřících rodinách jsou principy víry ovlivněny natolik, že dodržování morálních hodnot či kodexu je pro ně často naprosto přirozené. Morální hodnoty však mohou existovat i bez náboženské víry. Například sekulární etika se zabývá otázkami správného a zákonného jednání nezávisle na náboženském přesvědčení. Zde se morální hodnoty často zakládají na univerzálních principech, jako je respekt k lidské důstojnosti, rovnosti, svoboda, spravedlnost, empatie a dalších. Víra může často sloužit jako zdroj motivace a povzbuzení pro dodržování morálních hodnot. Morální hodnoty však mohou být i nezávislé na náboženském přesvědčení a mohou být motivovány například vývojem sociálních norem a hodnot v rámci určité společnosti. Zároveň se však může stát, že náboženská víra a morální hodnoty mohou být v rozporu. Například některé náboženské tradice mohou zakazovat určité způsoby chování, které se vnímají jako nemorální nebo hříšné, zatímco sekulární etika nevidí důvod pro toto omezení. Důležité je respektovat a

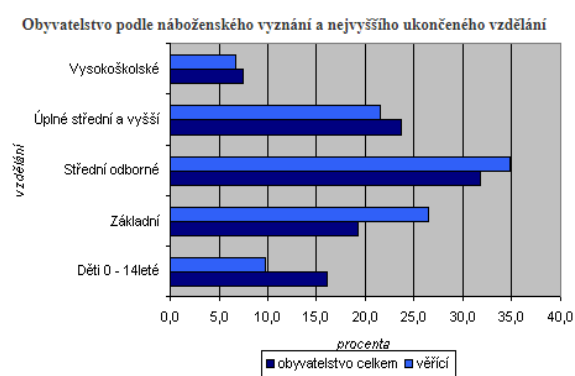
tolerovat různá náboženská a etická přesvědčení a hledat cesty ke spolupráci a porozumění mezi různými skupinami lidí.

Podle Českého statistického úřadu se při sčítání lidu v roce 2021 z celkového počtu 10 230 060 obyvatel k náboženskému vyznání hlásilo 3 288 088 lidí, což je 32,1% obyvatel ČR. Nejvíce věřících má církev římskokatolická, následuje ji českobratrská evangelická a československá husitská. Dále se věřící hlásí k Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi a k pravoslavné církvi. Ostatní náboženské komunity, ke kterým se věřící hlásili, patří např. buddhismus, islám a federace židovských obcí.

Podíl věřících žen a mužů v jednotlivých věkových kategoriích je patrný z *Grafu 2*, zde poukazují na věkovou kategorii 0-14 let, ve které je zaznamenáno přibližně 19 % chlapců a 20 % dívek. Počty věřících podle dosažené úrovně vzdělání ukazuje *Graf 3*, kde v kategorii dětí ve věku 0-14 let se z celkového počtu dětí téměř 2/3 hlásí k určitému náboženskému vyznání (tyto údaje pravděpodobně uvedli rodiče dětí).

Graf 2 Podíl věřících ve věkových skupinách (Český statistický úřad)

Graf 3 Věřící podle dosaženého vzdělání (Český statistický úřad)

1.5 Škola a její vliv na utváření hodnotového žebříčku

Lze bez pochyb konstatovat, že vliv školy na utváření hodnotového žebříčku žáka je nezastupitelný. Ačkoliv mnohé si dítě přináší z rodiny, vstupem do jakékoliv vzdělávací instituce si vytváří dosud nepoznané návyky, učí se dodržovat každodenní rituály, komunikovat a spolupracovat v kolektivu vrstevníků a mladších i starších spolužáků, respektovat své okolí a zároveň formovat svoji osobnost. Vstup do základní školy je

pro každé dítě velkým přelomem v jeho životě. Končí tzv. čas her a začíná čas povinností. Vágnerová a Lisá (2021) zmiňuje, že Erikson toto období označil jako fázi píce a snaživosti. Na dítě jsou kladeny vyšší požadavky ze strany učitelů i rodičů, než na jaké bylo zvyklé z mateřské školy. Thorová (2015) mluví o tzv. školním imprintingu – formování emočního vztahu k budoucímu vzdělávání na základě kladných či záporných prvotních zkušeností žáka. Významný vliv na adaptaci dítěte ve škole má nepochybně vztah učitele a žáka, žáků navzájem, klima třídy a školy. Především na 1. stupni základní školy se žáci často učí napodobováním, a to jak svých vrstevníků, tak i učitelů či jiných dospělých. Úspěšnost žáků a zmírnění psychické zátěže významně ovlivňuje otevřená komunikace, vřelé vztahy, vzájemná vstřícnost i pochopení a respekt k okolnímu světu – hodnoty, které by nás měly provázet celým životem. Způsoby, jakými škola ovlivňuje a formuje hodnotové žebříčky jednotlivých žáků, lze rozdělit do tří oblastí. První oblastí je rámcový vzdělávací program, ve kterém jsou společensky uznávané hodnoty zakomponovány a různými způsoby a metodami se s nimi v rámci jeho naplňování pracuje. Druhou oblastí jsou sociální vztahy, které v rámci školy vznikají. Třetí oblastí, úzce propojenou se dvěma již zmíněnými, je klima školy, potažmo třídy. To má na utváření hodnotového žebříčku nemalý vliv.

1.5.1 RVP

Rámcový vzdělávací program (RVP) pro základní vzdělávání je systém kurikulárních dokumentů státní úrovně, resp. 1. úrovně, který v souladu s principy kurikulární politiky zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů vymezuje závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy vzdělávání, klíčové kompetence a výstupy, které by měl žák svými znalostmi a dovednostmi v jednotlivých vzdělávacích etapách prokázat. 2. úroveň představují školní vzdělávací programy (ŠVP) vycházející z RVP, podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na každé škole.

RVP definuje klíčové kompetence následovně: *„Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají*

k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.“ (s. 10, RVP pro ZV)

RVP uvádí sedm klíčových kompetencí v etapě základního vzdělávání: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní; kompetence digitální.

V etapě základního vzdělávání je vzdělávací obsah orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk); Matematika a její aplikace; Informatika; Člověk a jeho svět; Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství); Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis); Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova); Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova); Člověk a svět práce. Uvedené základní oblasti doplňují průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova; Výchova demokratického občana; Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech; Multikulturní výchova; Environmentální výchova; Mediální výchova.

Výchova a vzdělávání, nebo chceme-li edukace, společensky uznávaných hodnot se prolíná všemi kompetencemi a v menší či větší míře vzdělávacími oblastmi, viz vybrané výňatky z RVP (ucelenější znění je uvedeno v *Příloze 2 RVP – výňatky*):

„V Literární výchově žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život...“

V oblasti Člověk a společnost... utváření pozitivních občanských postojů, rozvíjí vědomí příslušnosti k evropskému civilizačnímu a kulturnímu okruhu a podporuje přijetí hodnot..., demokratická Evropa... je prevence rasistických, xenofobních a extremistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, k rovnosti mužů a žen a výchova k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot... finanční gramotnosti a k osvojení pravidel chování...

Vzdělávací obor Výchova k občanství ... začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb... sebepoznání a poznávání osobnosti druhých lidí a k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí ... způsoby zapojení jednotlivců do občanského života... respektovat a

uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky... osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti...

Vzdělávací oblast Člověk a příroda ... ochranu zdraví, životů, životního prostředí a majetku... k šetrnému chování k přírodním systémům, ke svému zdraví i zdraví ostatních lidí; ...vhodně se chovat ...

Vzdělávací oblast Umění a kultura... proměn historické zkušenosti... k socializaci jedince a jeho projekci do společenské existence... proces specifického poznání a dorozumívání...

Vzdělávací oblast Člověk a zdraví ... pochopili hodnotu zdraví, jeho ochrany i hloubku problémů spojených s nemocí či jiným poškozením zdraví ...o poznávání zásadních životních hodnot, o postupné utváření postojů k nim a o aktivní jednání v souladu s nimi...

Oblast Člověk a svět práce... k vytváření životní a profesní orientace žáků... pro uplatnění člověka v dalším životě a ve společnosti... se učí pracovat... základní pracovní dovednosti a návyky... odpovědném rozhodování o dalším profesním zaměření...

Vzdělávací obor Etická výchova tvoří témata: Mezilidské vztahy a komunikace, Důstojnost lidské osoby, Pozitivní hodnocení sebe, Pozitivní hodnocení druhých, Kreativita a iniciativa, Řešení problémů a úkolů, Přijetí vlastního a společného rozhodnutí, Komunikace citů, Interpersonální a sociální empatie, Asertivita, Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů, Reálné a zobrazené vzory, Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství, Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.

Průřezové téma Výchova demokratického občana... syntézu hodnot, a to spravedlnosti, tolerance a odpovědnosti... rozvoj kritického myšlení, vědomí vlastních práv... řešení konfliktů a problémů...

Environmentální výchova ... pochopení... vztahů člověka a životního prostředí... odpovědnosti za jednání společnosti i každého jedince... ochraně a utváření ... rozvoje lidské civilizace životní styl a hodnotovou orientaci žáků... “ (s. 16–139, RVP pro ZV)

1.5.2 Sociální vztahy

Sociální vztahy žáka 1. stupně základní školy jsou důležité pro jeho celkový vývoj a socializaci. Žák se učí spolupracovat s ostatními dětmi, navazovat přátelské vztahy a respektovat rozdílné názory či způsoby chování. Mezi nejběžnější sociální vztahy patří přátelství. Děti si vybírají kamarády na základě vlastních zájmů, oblíbených hrátek, třídních aktivit či podobného humoru. Kamarádi často spolu tráví čas ve škole i mimo ni. Přátelství jim umožňuje podporovat se navzájem, sdílet radost i starosti a rozvíjet sociální dovednosti.

Dalším druhem sociálního vztahu jsou vztahy s učiteli. Učitelé jsou pro žáka vzorem a autoritou, která ho vede a podporuje v učení. Pro žáka je důležité mít dobrý vztah s učitelem, který mu poskytuje jistotu, podporu, vedení i odpovědi na jeho otázky. Učitelé také vytvářejí příznivé prostředí ve třídě, kde se žáci cítí bezpečně a respektováni.

Kromě toho žák navazuje sociální vztahy i s ostatními dospělými v rámci školy, například s asistentem pedagoga, dalšími učiteli, školním psychologem, školníkem atd. Tyto vztahy jsou také důležité pro žákův pocit bezpečí a pro podporu jeho sociálního a emocionálního rozvoje.

V rámci třídy žák navazuje vztahy s ostatními spolužáky. Tato interakce je důležitá pro rozvoj sociálních dovedností, učení se komunikovat, sdílet, spolupracovat a řešit konflikty. Žáci se učí respektovat názory a hranice druhých, a také vytvářet pozitivní a respektující prostředí ve třídě. Sociální vztahy žáků 1. stupně základní školy mají vliv na jejich celkovou pohodu, sebevědomí a sebeúctu. Kvalitní a podporující vztahy jim pomáhají překonávat překážky ve vzdělávání, a navíc zlepšují jejich psychické a emocionální zdraví. Sociální vztahy se významnou měrou podílí na klimatu třídy. Úkolem pedagoga ve třídě je nejen předávání vědomostí, znalostí a dovedností a jejich následné prověřování, ale také kontinuální práce se třídou v oblasti vytváření a upevňování zdravých sociálních vztahů mezi žáky navzájem a mezi žáky a pedagogem či pedagogy i ostatními pracovníky školy. Ukazuje se, že stabilní prostředí a příliš neměnná skupina, velmi přispívají k úspěšnému zvládnání tohoto úkolu. Naopak časté změny, například výměna třídního učitele, rozdělování žáků jedné třídy do tříd dalších, změna místností, nebo kombinace uvedeného, může vést k destabilizaci sociálních vztahů. *„Na 1. stupni základní školy může být toto klima poměrně stabilizované, zejména když učitel vede třídu po dobu celých pěti let a složení žáků*

se příliš nemění.“ (s. 68, Lukášová) Jistě v tomto směru nelze u žáků prvního stupně opominout ani školní družinu, kterou většina z nich navštěvuje. Jako velmi výhodná se pak ukazuje dobrá spolupráce mezi učitelem a vychovatelem, předávání si potřebných informací a velmi podobný ne-li jednotný postup při řešení různých, především problémových, situací.

Zdá se, že mezi odborníky panuje shoda v názoru, že sociální vztahy mezi všemi aktéry a vnímání těchto vztahů, mají přímou souvislost s následným chováním a školním výkonem. Kalhous (2009) uvádí pohled Litwina a Stringera, kteří tvrdí, že není ani tak důležité, co se děje, nýbrž to, jak je dění vnímáno. Třídní klima považují za filtr, který filtruje různé objektivní fenomény. Jako celkové rozpoložení si klima představují Piťha a Helus. „*Klima jednotlivých tříd se liší. V některých třídách se můžeme setkat s pozitivním klimatem, které žáky a učitele sblíží a vytváří podmínky pro úspěšné plnění školních úkolů a povinností, jinde pociťujeme negativní klima, které nepříznivě ovlivňuje dění ve třídě, které může v konečných důsledcích vést až ke ztrátě motivace, ke špatným učebním výsledkům, nebo dokonce k neurózám či jiným zdravotním obtížím.*“ (s. 234, Piťha a Helus in Kalhous) Přestože vysokoškolsky vzdělaní učitelé by měli mít teoretické a částečně i praktické sociální znalosti, zkušenosti a dovednosti, mnohdy tápou a jednájí spíše intuitivně. Chování dětí často podmiňují pouze například Desaterem slušného chování. Zvládnutím sociálních interakcí se zabývá mimo jiných David Fontana (2014): „*V ideálním případě by školy měly být místy, kde si učitelé i děti velice dobře uvědomují, co se v každém okamžiku sociální interakce děje, a pozorně vnímají, jak tato interakce přispívá k tomu, jaké názory si jednotlivci vytvářejí o sobě i o druhých. Ve skutečnosti však jsou sociální vztahy ve škole stejně tak věci tápavých pokusů jako ve společnosti obecně. Učitelé jsou málo cvičeni v sociálním chování, a kromě rutinního vynucování pravidel slušnosti mají o tomto chování jen málo odborných znalostí, které by mohli předávat dětem.*“ (s. 277, Fontana)

K tématu zvládnutí krizových situací a mírnění jejich dopadů na klima třídy doporučuje Gabašová (2019) následující postupy: „*Konflikt není zlo – učíme sebe i žáky konflikty řešit. Problém je to, co se označí za problém. Odolávat strachu z afektů. Pedagog/Asistent pedagoga jako vzor jednání. Využívání antistresových technik.*“ (s. 54–58, Gabašová)

Mohou nastat situace, kdy se mezi žáky nebo mezi žáky a učiteli objeví projevy šikany. Té se obávají pedagogové, žáci i jejich rodiče. Existují případy, kdy k jisté formě šikany došlo

již v mateřské škole. Pedagogové musí být proto ve střehu a podle doporučení odborníků jakýkoliv náznak šikany řešit již v jeho počátku. Předpokladem úspěšného řešení je zdravá důvěra mezi všemi zúčastněnými, tedy pedagogy, žáky i rodiči. Ve skupině, ve které panuje dobré klima, dojde k jakémusi samoočistnému procesu – skupinovému tlaku na deviantního jedince, aby se přizpůsobil a choval se konformně v zájmu skupiny. V případě narušené důvěry, bagatelizování či popírání skutečností nebo naopak jejich zveličování je vhodné řešit situaci s nezúčastněnou osobou mediátora z oboru psychologie.

1.5.3 Klima školy a třídy

Klima ve školách a třídách je důležitým faktorem pro příjemné a efektivní vzdělávání. Dobré klima může ovlivnit produktivitu a zdraví žáků i učitelů. Každá třída tvoří malou společnost, tvořenou dvěma až třemi desítkami jedinců. Pokud má taková skupina efektivně fungovat, je třeba ji řídit. „*Být dobrým učitelem tak znamená být i dobrým manažerem, ovšem s podmíněním efektivního fungování všech ostatních součástí učitelovy role.*“ (s. 242, Vališová, Kasíková a kol.) Rodiče se často domnívají, že stačí, pokud bude učitel ve škole na děti hodný a vstřícný. Mají obavy, aby jejich dítě, kromě úspěšného zvládnutí učiva, bylo ve skupině ostatních žáků spokojené. Podobnými obavami se zabývají i děti samotné.

Klima třídy, potažmo školy, se významným způsobem odráží ve školní úspěšnosti žáků, a to jak pozitivním, tak i negativním způsobem. Na klimatu třídy se podílí mnoho faktorů, které ovlivňují žáky i pedagogy a zároveň žáci a pedagogové ovlivňují tyto faktory. Čapek (2010) porovnává definice a názory různých autorů na třídní klima a sám je na základě porovnání definuje „*Třídní klima je souhrn subjektivních hodnocení a sebehodnocení vnímání, prožitků, emocí a vzájemného působení všech účastníků, které v nich jako ve spolutvůrcích a konzumentech vyvolávají edukační i jiné činnosti v daném prostředí.*“ (s. 4, Čapek)

Mezi odborníky není jednotný názor na zdroje, resp. faktory, které třídní klima ovlivňují. Někteří, např. Gavora (in Kalhous, 2009), jsou toho názoru, že klima třídy je vyjádřeno spokojeností žáka, vzájemným porozuměním mezi jednotlivými žáky, soudržností třídy, stupněm soutěživosti a konkurence mezi nimi. Oproti tomu Petlák (in Kalhous, 2009) preferuje při tvorbě třídního klimatu roli pedagoga, který vstěpuje a upevňuje souhrn pravidel práce a života ve třídě v různých výchovných i didaktických situacích.

Mezi faktory, které mohou ovlivňovat klima třídy, a to jak z pohledu žáků, tak z pohledu pedagoga, ale i součinností všech, většinou řadíme:

Sociální vztahy – jsou popsány v předchozí kapitole.

Přístup pedagoga – pedagog, a potvrzují to mnohé žákovské ankety, by měl být především spravedlivý. Spravedlivý v přístupu a chování ke všem žákům a spravedlivý v hodnocení jejich výsledků. Jakkoliv se toto téma může zdát samozřejmé, je vhodné poukázat na jistá úskalí. Faktor spravedlnosti je pro žáky velmi silné téma. Nespravedlivé chování ze strany pedagoga vnímají velmi osobně a velmi negativně, a to i v případě, že to nebyl pedagogův záměr, ale spíše selhání. Pedagog má všem žákům projevovat stejné sympatie, vyvarovat se přehnaných reakcí a zároveň při hodnocení zvažovat žákovy předpoklady, schopnosti a dovednosti. Má žákům dávat najevo svoji důvěru v ně, podporovat je ve všem dobrém a snažit se neupozorňovat na to špatné. Má vhodnou formou projevovat svoje postoje a pocity při řešení různých situací a vybízet k tomu i žáky. Spravedlivé chování pedagoga se předpokládá nejen při edukačním hodnocení, ale také při řešení problémových situací, týkajících se nedorozumění či sporů mezi žáky. K tématu kázně a chování pedagoga se Fontana (2014) vyjadřuje „*Pro udržení kázně je důležitý poznatek, že přehnaná snaha učitele trvat na svém statusu a důstojnosti nepředstavuje pro mnoho dětí nic jiného než dráždivou výzvu. ... Dobří učitelé mají respekt svých žáků, protože představují dobrý příklad své role: získávají si jejich zájem a mají dovednosti, které by si žáci také rádi osvojili. Rychle a vhodně řeší nesnáze ve třídě a získávají si obdiv svou spravedlností a svými společenskými kvalitami.*“ (s. 282–283, Fontana) Jako tabu by pro každého pedagoga mělo být jakékoliv zesměšňování či ponižování nebo dokonce zastrasování žáka, ať již před ostatními spolužáky, či v důvěrném rozhovoru. Pedagog má ve své třídě upevňovat atmosféru důvěry a budovat takové prostředí, ve kterém se všichni budou rádi scházet. Prostor podnětné, beze strachu, ovšem s jistou dávkou pokory vůči ostatním.

Pravidla chování – mají své zastánce i své odpůrce. Zastánci poukazují na psychology potvrzená fakta, že člověk a především dítě, potřebuje ke svému životu určité hranice – mantinely a v rámci nich je schopen efektivně fungovat a pracovat. Bez vymezení jakýchkoliv hranic by nastala anarchie. Odborníci doporučují jasná pravidla, formulovaná spíše pozitivně, je-li to možné. Za efektivní je ve školní třídě považováno maximálně pět

pravidel. Větší množství se jeví jako kontraproduktivní. Díky pravidlům je možné nastavit vzájemné vztahy a způsoby chování a taktéž systém odměn a trestů, které jsou v tomto smyslu chápány jako důsledek chování a konání. Kasíková systém důsledků nevhodného chování, systém odměn a trestů řadí do manažerských strategií učitele. Učitel by měl využívat strategii, která: *„Klade důraz především na pozitivní následky, které jsou příznivé pro učení. Do školního života však patří i negativní důsledky žákovy chování – od nesouhlasu učitele přes horší známku až třeba k vyloučení z některých pro žáka přitažlivých aktivit. Při používání negativních důsledků se doporučuje vysvětlit vztah příčiny a následku na konkrétním příkladu porušení očekávaného standardu. Pokud to lze, doporučuje se užívat logických důsledků jejich nežádoucí činnosti (vyhýbám se činnosti při vyučování – dokončuji práci o přestávce atd.) a být důslední“* (s. 246, Vališová, Kasíková a kol.) Odpůrci třídních pravidel často argumentují tím, že díky pravidlům je dětmi manipulováno. Odkazují se často na práva dětí, málokdy ale na jejich povinnosti. Ovšem pravidla (chování, hodnocení) a jejich porušování je řešeno ve školních řádech. A třídní pravidla jsou jen jakousi zjednodušenou či upřesňující formou školního řádu. Dubec (2007) k pravidlům uvádí *„Pravidla umožňují lidem účinné dosahování jejich cílů. Jsou tu pro to, abychom dokázali dosahovat svých cílů bez poškozování práv druhých lidí. Stejně tak chrání nás, aby druzí lidé nepoškozovali nás při dosahování svých osobních cílů. Lidé svých cílů dokáží samozřejmě dosahovat i bez pravidel. Pravidla jsou tu proto, že umožňují společné soužití s lidmi, kteří mohou mít cíle stejné, ale často i protichůdné než my. Pokud tedy žijeme ve společnosti lidí, nevyhneme se pravidlům.“* (s. 8, Dubec)

Výukové metody – dalším z faktorů ovlivňujícím klima třídy je organizace samotného vyučování. Volbou vhodných výukových metod a vhodnou motivací má pedagog silný nástroj podporující nejen spolupráci žáků, ale i dobrou pracovní atmosféru. Například Fontana uvádí, že když si dítě hraje, učení se pro něj stává nepodstatným, a to i v případě, že je hra organizovaná dospělým, který jejím prostřednictvím poskytuje žádoucí učební zkušenost. Zaváděním skupinové, kooperativní, badatelské nebo projektové výuky dochází mezi žáky k významným sociální interakcím – společnému učení, rozhodování, řešení problémů, nalézání východisek, vzájemné motivaci, ale i k vrstevnickému hodnocení. Další nespornou výhodou je, že mnohdy školně neúspěšní žáci mohou během takového vyučování zažít úspěch a být výborně hodnoceni jak od svých spolužáků, tak i od pedagoga. Uvedené

metody také připravují žáky lépe na budoucí profesní život, neboť dochází k mnoha projevům důležitých pro budoucí volní a morální rozvoj v dospělosti. Mnoho odborníků v tomto názoru se shoduje. Poněkud kontroverzně, avšak možná i pravdivě, zní výrok Roberta Čapka „*Uvědomme si, že děti do školy sice chodit musí, ale pracovat v ní vlastně nemusí. Nemají důvod, ledaže by za to něco dostaly. Tím něčím může být mimo jiné zajímavá činnost, hra nebo aktivita, která je zaujme.*“ (s. 28, Čapek) Podle Gabašové (2019) se vnější motivace žáků koncentrovala do úsilí získat co nejlepší známku „*Cílem žáků a studentů nejsou vlastní názory a pohledy na věc, něco umět a dokázat, ale dobré známky. Vnější motivace funguje jen krátkou dobu a chybí motivace vnitřní. Ztráta vnitřní motivace k učení je v současné škole alarmující.*“ (s. 39, Gabašová)

Prostředí třídy – žáci jsou velmi často zapojeni do péče o třídu např. udržováním pořádku, a jsou vedeni k šetrnému zacházení s vybavením – to prohlubuje vhodné postoje žáků a přispívá k uvědomování si jejich propojení s daným prostředím a nutnosti jeho ochrany.

Spolupráce s rodiči – k dobrému klimatu třídy v neposlední řadě přispívá také dobrá spolupráce s rodiči. Vzájemná důvěra pedagoga a rodičů, přínosná komunikace a spolupráce vede často k výborným studijním výsledkům žáků, případně k výraznému zlepšení u žáků podprůměrných.

Mezi odborníky panuje shoda v názoru, že podstatným činitelem, který má vliv na školní úspěšnost žáků je klima třídy, potažmo klima školy. Žák by se měl v ideálním případě do školy těšit, což můžeme pozorovat u žáků prvních a druhých ročníků. Ve vyšších ročnících už takové nadšení žáci většinou neprojevují, jsou si ale stále více vědomi důležitosti vzdělání, které jim může zajistit dobrou budoucnost. Pokud žák pocítuje tíseň, strach nebo dokonce začne trpět nějakou depresivní poruchou v souvislosti s přítomností ve škole, znamená to obvykle, že nejsou v pořádku některé z uvedených faktorů, zejména špatné sociální vztahy nebo strach z hodnocení či výuky. Může být i narušeno zdravé sebevědomí žáka. Budování zdravého, podnětného a příjemného školního klimatu náleží všem účastníkům skupiny. U žáků mladšího školního věku se pedagog stává více organizátorem a více určuje, jakým směrem a způsobem bude třídní klima směřovat. S rostoucím věkem žáků se oni sami stále více stávají v tvorbě klimatu pedagogovi

partnerem, a značnou měrou se na jeho tvorbě podílejí. Pedagog však stále zůstává hlavní osobou, která určuje směr, kterým se všichni společně ubírají.

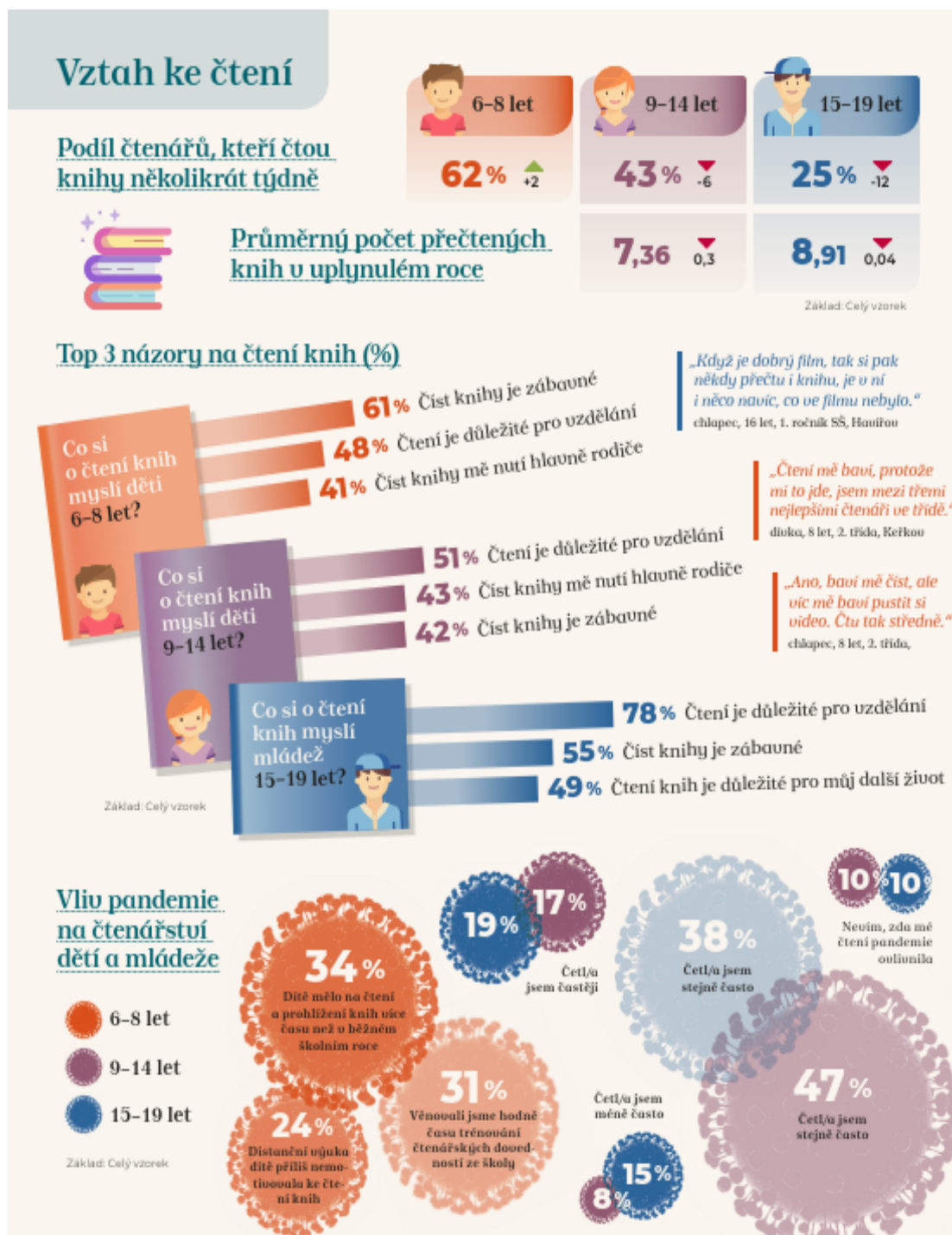
1.6 Četba a její vliv na utváření hodnotového žebříčku

Četba je důležitou součástí vývoje dětí již od útlého věku. Předčítání a později čtení je smysluplným trávením času, které pomáhá rozvíjet fantazii a kreativitu, ale předkládá i velká morální ponaučení, která dětem pomáhají vytvářet svůj pohled na svět. Tradiční četbou pro děti jsou pohádky, které obsahují jednoduché a přímočaré morální ponaučení, jasné rozlišení dobra a zla (černobílé vidění světa) a příběhy plné fantazie. V období pozdního středního dětství se oblíbeným žánrem stává komiks (především se superhrdiny) a literatura s dětským hrdinou, se kterým se děti mohou ztotožnit a který je může inspirovat k určitému chování, směřování a postojům. Díky čtení si dítě rozšiřuje slovní zásobu a přirozenou formou se také seznamuje s pravidly gramatiky a pravopisu. Je důležité, aby děti četly knihy, které je baví.

Altmanová a Hausenblas (in Wildová a spol., 2021) mluví o čtenářské gramotnosti, která je rozvíjena v různých rovinách, které se navzájem prolínají a ovlivňují. K dosažení nejvyšší úrovně čtenářské gramotnosti dojde, není-li opomenuta ani jedna z nich. Podle autorů je první důležitá rovina **vytvoření pozitivního vtahu dítěte ke čtení**. Ten je formován již v nejútlejším věku. Dítě projevuje vnitřní zájem a touhu po předčítání a později čtení, a to se pro něj stává uspokojující a smysluplnou činností. Druhou rovinou, která nastává s obdobím počáteční gramotnosti, se stává dovednost doslovného porozumění textu. Dítě chápe význam sdělení, k čemuž využívá své znalosti a zkušenosti. Ve třetí rovině se již čtenář snaží porozumět sdělení na vyšší úrovni, autoři mluví o vysuzování a hodnocení. V této rovině jde o odhalování skrytých významů, čtení tzv. mezi řádky, spojování informací, ale i kritické hodnocení textu. Ve čtvrté rovině čtenář zapojuje metakognici – uvědomuje si vlastní myšlenkové pochody a je schopen podle nich usměrnit své chování. V kontextu čtení máme na mysli zejména přizpůsobovat čtení vzhledem k obtížnosti čteného textu, volit vhodnou knihu, porovnávat čtené informace s vlastní zkušeností atd. V páté rovině umí sdílet svoje osobní prožitky z četby. Poslední, šestá rovina, se týká **aplikování poznatků a informací nabytých četbou, a to jak k praktickému použití, tak i k seberozvoji či kultivaci osobnosti**.

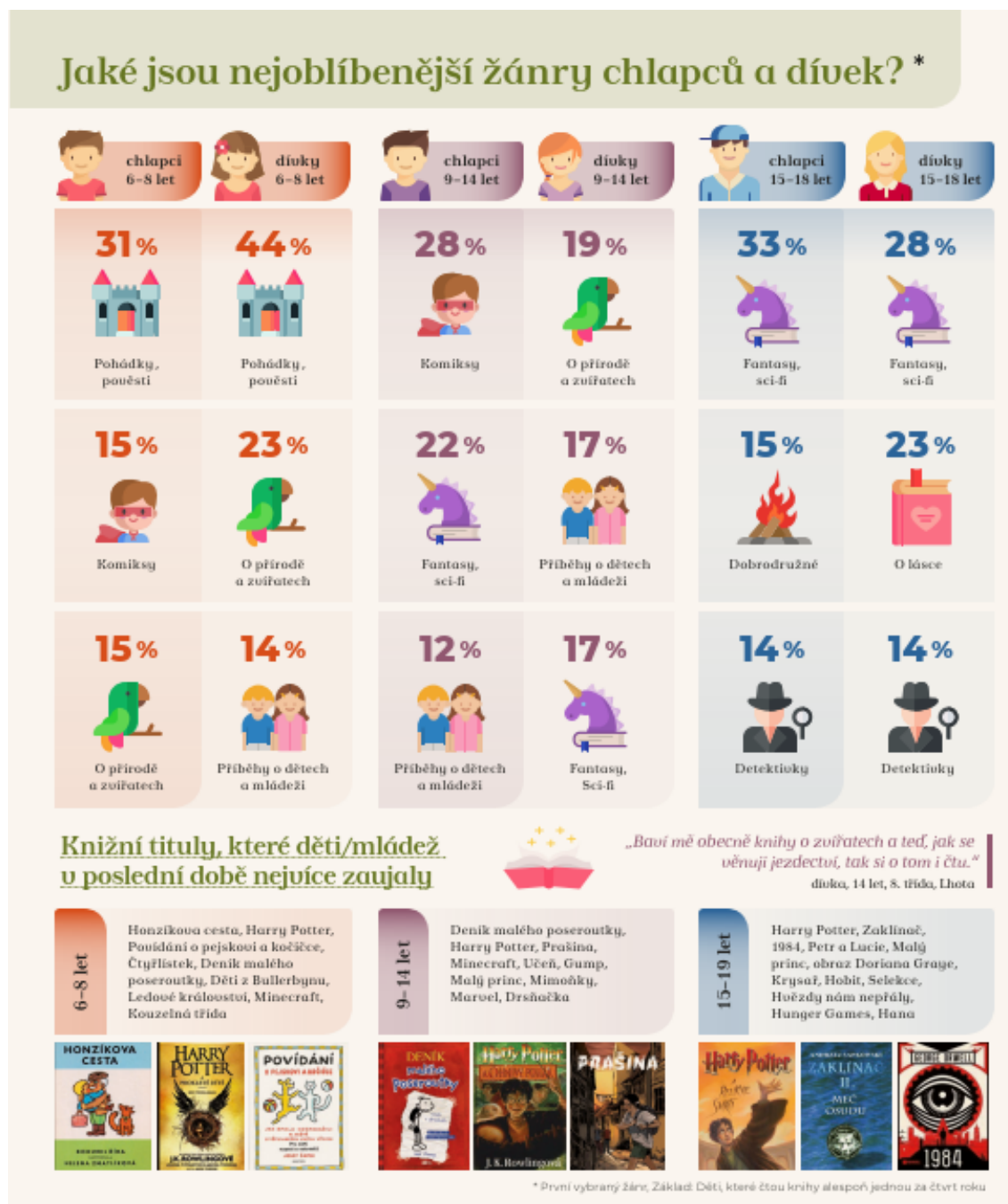
1.6.1 Dětské čtenářské preference

Národní knihovna ČR ve spolupráci s agenturou Nielsen Admosphere roce 2021 realizovala opakovaný celostátní reprezentativní průzkum (předchozí průzkumy proběhly v letech 2013/2014 a 2017), který zjišťoval vlivy rodinného a školního prostředí na vztah dětí

Obrázek 2 (Národní knihovna České republiky)

ke knihám a čtení obecně, obvyklé způsoby trávení volného času dětí a mládeže, čtenářské chování a čtenářské preference a vliv pandemického období Covid-19 na dosavadní zvyklosti čtenářů. Zúčastnilo se ho 2 040 respondentů ve věkových skupinách 6 až 8 let, 9 až 14 let a mládež ve věku 15 až 19 let. (Národní knihovna České republiky) Výsledky průzkumu jsou na infografikách: *Obrázek 2* zobrazuje vztah dětí a mládeže ke čtení

Obrázek 3 (Národní knihovna České republiky)

v jednotlivých věkových skupinách – nejčastější důvody, proč čtou a podíly čtenářů i počet přečtených knih. Potěšující je zjištění, že nejmladší skupina čtenářů čte především proto, že je to pro ně zábavné. U této skupiny je tak vysoký podíl pravidelných čtenářů pravděpodobně ovlivněn také zájmem rodičů, kteří své děti ve čtení podporují. Vliv rodičů je patrný i ve skupině starších dětí ve věku 9 až 14 let. U této skupiny vyzdvihují fakt, že polovina z nich si uvědomuje důležitost čtení pro jejich další vzdělávání. *Obrázek 3* nás seznamuje se čtenářskými preferencemi, tedy tematickým výběrem. Podle zmíněného průzkumu se mírně liší preference dívek a chlapců ve výběru žánrů. Dívky ve věku 6 až 8 let si nejvíce vybírají knihy pohádek a pověstí, v téměř polovičním množství následují knihy s fantazy tematikou a také již vybírají knihy, které se věnují příběhům dětí a mládeži; ve věku 9 až 14 let dívky v téměř stejném zastoupení čtou knihy o přírodě a zvířatech, příběhy o dětech a mládeži a fantazy žánr. Chlapci ve věku 6 až 8 let si stejně jako dívky nejvíce volí pohádky, v poloviční míře pak čtou komiksy a příběhy o přírodě a zvířatech; ve věku 9 až 14 let chlapci nejvíce čtou komiksy (málo textu), následuje fantazy žánr a v menší míře příběhy o dětech a mládeži.

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského každoročně pořádá anketu *Kniha mého srdce – cena V. F. Suka* o nejoblíbenější dětskou knihu. Hlasování probíhá (v současnosti) online, účastník ankety volí svou nejoblíbenější (nejčtenější) knihu. V roce 2022 se ankety zúčastnilo více než 2000 dětí a výsledky jsou uvedeny na *Obrázku 4*. (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského). Z výčtu knih je patrné, že některé tituly jsou oblíbené trvale. Ze starších knih stojí za zmínku *Děti z Bullerbynu* Astrid Lindgrenové, *Dášeňka čili život štěněte Karla Čapka*, *Honzíkova cesta Bohumila Říhy* (v roce 2021) nebo *Tolkienův Hobit, aneb cesta tam a zase zpátky*. Jakýmsi fenoménem jsou knihy J. K. Rowlingové, a to nejen *sága Harryho Pottera*, ale i její další knihy, např. *Vánoční prasátko*, *Ikabog* aj. Na nejvyšších příčkách oblíbenosti se stále pohybuje *Jeff Kinney se sérií Deníků malého poseroutky* a *David Williams s jeho knihou Babička Drsňačka*. Do popředí zájmu se také dostává *Vojtěch Matocha s trilogií Prašina*. Děti zujala také kniha *Gump*, pes který naučil lidi žít autora *Filipa Rožka*, přestože kniha není určena primárně dětem. Do kategorie nedětských knih, kterou děti přesto čtou, je možné zařadit také *Malého prince Antoina de Saint-Exupéryho*. U této knihy není jasné, zda se jedná o původní novelu nebo novodobě zpracované komixové příběhy, které vznikly na základě animovaného seriálu.

Obecně lze říci, že děti a mládež si vybírají knihy dobrodružné (Harry Potter, Prašina, Zaklínač, Hobit atd.) i humorné (Deník malého poseroutky, Děti z Bulerbynu, Babička drsňačka atd.), knihy ve kterých vystupují dětské hrdinové (Harry Potter, Prašina, Deník

Kniha dětského srdce

cena V. F. Suka

Hlasování dětí o nejoblíbenější knihu roku 2022

1. Deník Malého Poseroutky (série) / Jeff Kinney /
2. Harry Potter (série) / J. K. Rowlingová /
3. Prašina (série) / Vojtěch Matocha / Paseka
4. Knedlík a jeho dobrodružství / Strigara, Schulzová, Kanello / Krajánek ve světě
5. Zázrak o Vánocích / Hana Zobačová / Portál
6. Hraničářův učeň (série) / John Flanagan / Egmont
7. Babička Drsňačka / David Williams / Argo
8. Malý princ / Antoine de Saint-Exupéry / Albatros
9. Kouzelná třída (série) / Zuzana Pospíšilová / Grada
10. Děti z Bullerbynu / Astrid Lindgrenová / Albatros
11. Srdcerváči (série) / Alice Osemanová / CooBoo
12. Klub Tygrů (série) / Thomas Brezina / Fragment
13. Gump - pes, který naučil lidi žít / Filip Rožek / Kontrast
14. Dusty (série) / Jan Andersen / CPress
15. Letopisy Narnie (série) / C. S. Lewis / Fragment
16. Pět nocí s Fredym / Scott Cawthon / XYZ
17. Fotbaláci (série) / Roberto Santiago / Host
18. Tajemství rodiny M. / Pavlína Jurková / Pikola
19. Dášinka čili život štěněte / Karel Čapek / Albatros
20. Eragon (série) / Christopher Paolini / Fragment

 NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ MUZEUM A KNIHOVNA J. A. KOMENSKÉHO

Obrázek 4 (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského)

malého poseroutky, Děti z Bulerbynu, Kouzelná třída, Fotbaláci, Deník Mimoňky atd.), dospělí hrdinové (Babička drsňačka, Zaklínač, Hobit atd.) i zvířecí hrdinové (Gump, Dášenska, Dusty atd.). Oblíbené jsou také knihy s prvky fantasy žánru (Prašina, Harry Potter, Hraničářův učeň, Letopisy Narnie, Hobit, Zaklínač) a tajemna (Kouzelná třída). Nejčastěji se jedná o beletrii, ojediněle se objevuje poezie (Žáček), v seznamech není zastoupen žánr naučné literatury, např. encyklopedie. V uvedených žebříčcích oblíbenosti se bohužel neobjevují knihy klasických pohádek, u nás dříve oblíbených autorů B. Němcové a K. J. Erbena, ani jiných klasiků.

1.6.2 Vliv četby na utváření hodnotového žebříčku

Četba má významný vliv na utváření hodnotového žebříčku dětí. Když si děti čtou knihy, setkávají se s různými postavami, příběhy a situacemi, které je mohou inspirovat, ovlivnit a vést k přemýšlení o světě kolem nich. Četba může dětem pomoci rozvíjet empatii a porozumění. Když se děti vcítí do postav v knize a sledují jejich cesty a rozhodnutí, mají možnost prožít různé zkušenosti a zažít svět z jiné perspektivy. To je zásadní pro utváření hodnot jako je soucit, spravedlnost a tolerance. Děti se také učí hodnotám, jako je odvaha, úcta k ostatním, laskavost a odpovědnost. V knihách se mohou setkat s hrdinskými postavami, které se vyrovnávají s různými situacemi a krizemi a zároveň se drží svých principů. Tyto příběhy mohou děti inspirovat k rozvoji těchto hodnot i ve svém vlastním životě.

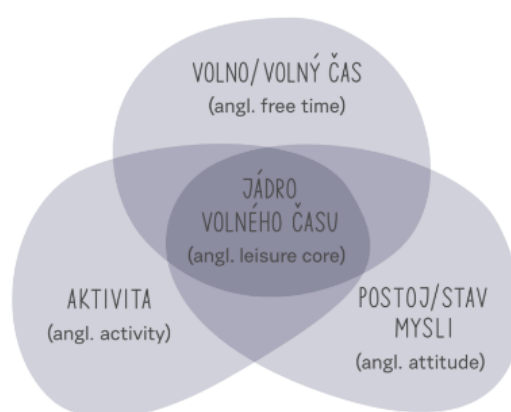
Četba také podporuje kritické myšlení a schopnost posuzovat, co je správné a co není. Děti se učí rozlišovat mezi tím, jaké jsou základní hodnoty a které jsou správné nebo nesprávné. Tím, že se děti setkávají s různými postavami a jejich jednáním, mají možnost rozeznat rozdíl mezi poctivostí a podvodem, spravedlností a nespravedlností, přátelstvím a nepřátelstvím atd.

Je důležité, aby děti měly přístup k různým žánrům a typům knih, které jim umožní objevovat různé světy a hodnoty. Knižní vyprávění může děti rozvíjet a obohacovat, a ukazovat jim různé možnosti a perspektivy. Přístup ke knihám a četba by měly být podporovány jak rodiči, tak také školami, knihovnami a dalšími institucemi, aby děti měly možnost objevovat a formovat svůj vlastní hodnotový žebříček.

1.7 Volnočasové aktivity

Volný čas hraje důležitou roli v životě každého jedince, neboť za volný čas můžeme považovat takovou dobu během dne, kdy nemusíme plnit žádné povinnosti. Volný čas je v tuto dobu určen jen nám a je na nás, jak s ním naložíme. V případě dětí mladšího školního věku bývá volný čas ještě často pod vlivem rodičů, kteří se své děti snaží orientovat ke smysluplným, rozvíjejícím a kultivujícím činnostem. Ve středním dětství již často děti přebírají za své volnočasové aktivity větší zodpovědnost a vybírají si takové, které vyhovují právě jim.

Existuje několik definic volnočasových aktivit, zde uvádím poměrně integrující pohled Zuzanka, který propojuje volno (tedy čas zbývající po splnění všech povinností – školních, domácích i pracovních), postoje nebo také stav mysli (definovaný jako psychologickou připravenost a očekávání) a zvolenou aktivitu. Průnik všech tří faktorů nazývá Zuzanek jádrem volného času viz *Obrázek 5*. (Zuzanek in Hamřík, 2022)

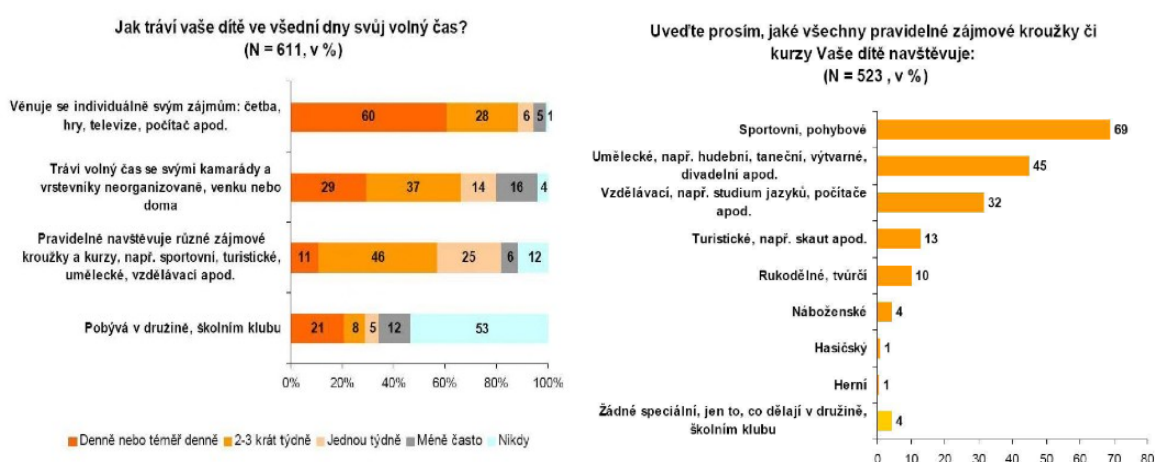
Obrázek 5 Volný čas podle Zuzanka (s.14, Hamřík)

Hamřík zmiňuje jako přelomové vnímání volnočasových aktivit a strukturalizaci podle sociologa Stebbinse. Ten rozdělil volnočasové aktivity do tří kategorií podle nahodilosti či pravidelnosti jejich konání, podle zaměřenosti, podle vynaloženého úsilí a podle vnitřního zájmu subjektu takovou aktivitu konat. Tyto tři kategorie nazval vážný volný čas, nevážný volný čas a projektově založený volný čas.

Volnočasové aktivity mohou mít významný vliv na utváření hodnotového žebříčku a na morálku dětí. Způsob trávení volného času poskytuje dětem příležitosti setkávat se s různými situacemi a lidmi, kteří mohou ovlivnit jejich názory a hodnoty. Je důležité nabízet dětem různé volnočasové aktivity, které podporují pozitivní hodnoty. Během nich se učí důležitým dovednostem a poskytují příležitosti pro rozvoj sociálního chování a sebepojetí. Prostřednictvím volnočasových aktivit se děti také učí relaxovat, bavit se a uvolňovat stres. Během volnočasových aktivit mají děti příležitost setkávat se také s dospělými lidmi, které pro ně mohou být silným morálním vzorem. Například trenér nebo vedoucí skupiny může

mít vliv na to, jak se děti chovají a jaké hodnoty přijímají. Rodiče a vychovatelé by měli vytvářet prostředí, které podporuje rozvoj hodnot v souladu s dítětem i společností jako celkem.

Národní institut dětí a mládeže MŠMT prováděl v roce 2008 průzkum, který měl za cíl zjistit, jakým způsobem jsou pro děti školního věku vybírány volnočasové aktivity. Zúčastnilo se ho 611 rodičů dětí ve věku 6 až 15 let, šetření probíhalo metodou řízených standardizovaných osobních rozhovorů. V *Grafu 4* jsou uvedeny odpovědi na otázky trávení volného času a volba pravidelných zájmových kroužků. (Šimková, 2012)

Graf 4 Národní institut dětí a mládeže MŠMT (s. 8 a 13, Šimková)

Pro naše účely jsem přejala dělení volného času podle Hamříka, který strukturoval aktivity na neřízené (tedy zcela v intencích subjektu) a řízené (pod supervizí dospělé osoby).

1.7.1 Neřízené

Za neřízené volnočasové aktivity považujeme ty, které nemají jasnou strukturu ani strukturované cíle a většinou probíhají bez supervize dospělé osoby. Hamřík (2022) odkazuje na Baďuru a jeho výčet nestrukturovaných aktivit s vrstevníky (poflakování se, zábava v nákupních centrech, a další aktivity týkající se především starších dětí a mládeže), které jsou spojené s rizikovým chováním. Podstatnou část volného času podle Hamříka tráví děti u televizní obrazovky, upozorňuje také na nadměrné používání digitálních médií, a to nejen během dne, ale často i večer a tajně i v noci. Nadměrné trávení času s digitálními médii

může podle odborníků vést ke zdravotním problémům v oblasti fyzického zdraví (špatný spánek, porucha regulace kortizolu, zhoršení zraku, zvýšení krevního tlaku atd.), psychologického stavu (úzkostné a depresivní stavy, sebevražedné sklony, digitální závislost, antisociální chování atd.) a psychoneurotických poruch (strukturální změny mozku spojené s kognitivní kontrolou a emoční regulací, sociální zvládání situací atd.). (Hamřík, 2022). Žák mladšího školního věku bývá však ještě často pod digitálním dozorem rodičů, v digitálních médiích má časově omezený přístup a není proto natolik ohrožen zmíněnými problémy jako adolescenti. Fenomémem dnešní doby se stává komunikace na sociálních sítích a sdílení fotek různých situací a těchto platformách. Problémem takové komunikace je sociální odcizení, ztráta sociálních dovedností i částečná „dehonestace“ jazyka, neboť komunikace ve virtuálním světě se odehrává na zcela jiné úrovni, než komunikace tváří v tvář. Píše se ve zkratkách, bez dodržování gramatických pravidel a prakticky bez dodržování etických pravidel. Rizikové se pak jeví sdílení posměšných či dokonce kompromitujících materiálů, a následování tzv. internetových výzev. Objevují se však i pozitivní výsledky studií, věnujících se hraní videoher a počítačových her, např. Primack uvádí, že „...*videohry mají potenciál pro zlepšení zdraví v nejrůznějších oblastech a mohou přispět ke zlepšení zdravotní výsledků zejména v oblasti psychologické a fyzické terapie.*“ (s. 56, Primack et al. in Hamřík)

Mezi neřízené volnočasové aktivity můžeme zařadit různé individuální činnosti, kterými jedinec vyplňuje svůj volný čas – nejrůznější výtvarné činnosti, ruční práce, četba, hraní digitálních her, sledování krátkých videí, komunikace s kamarády na sociálních sítích, péče o domácí mazlíčky, čtení, tvůrčí psaní (např. deníků, příběhů apod.), nahodilé individuální sportovní činnosti, procházky a cestování, trávení času s vrstevníky. Během neřízených aktivit se dítě učí organizovat si svůj volný čas a vyhledávat aktivity, které ho baví a určitým směrem rozvíjí. Během vrstevnických setkání rozvíjí své sociální dovednosti a emoční schopnosti i stabilitu.

1.7.2 Řízené

Za řízené volnočasové aktivity lze považovat ty, které jsou organizované a strukturované, jsou pod supervizí dospělé osoby a rozvíjí nějakou konkrétní dovednost. V literatuře se můžeme setkat s propojením volnočasových aktivit a teorií pozitivního vývoje mládeže. Ta

vychází z předpokladu, že pokud existují vhodné zdroje, lze u každého jedince individuálně rozvíjet jeho silné stránky, což vede k jeho rozvoji v šesti oblastech. Patří mezi ně kompetence, důvěra, propojení, charakter, péče a přispění. (Lerner in Hamřík, 2022)

Některé volnočasové aktivity, jako je výtvarné umění, hudba, divadlo nebo tanec rozvíjejí dovednosti, kreativitu, empatii a pochopení pro různé kultury a perspektivy. Mohou také dětem pomoci rozvíjet jejich vlastní hodnoty a uvědomění si vlastní identity. To může vést k většímu sebevyjádření a sebehodnocení, což může být základem pro morální rozhodování.

Mezi řízené volnočasové aktivity zařazujeme také různé sportovní a klubové aktivity, během kterých se setkává více dětí ke stejné činnosti. Účastí na sportovních aktivitách se děti učí důležitým hodnotám, jako je týmová spolupráce a fair play, vytrvalost a disciplína, respekt a empatie. Členství v různých klubech a organizacích dětem umožňuje setkat se s lidmi se stejnými zájmy a hodnotami. Mohou se také zapojit do různých debat a diskutovat o různých tématech, která mohou utvářet jejich hodnotový žebříček. Mohou cestovat a poznávat různé kultury a tradice, díky jimž se učí diverzitě, respektování rozdílů a otevřenosti vůči světu. To může vést k vývoji hodnot tolerance a porozumění.

Volnočasové aktivity často přinášejí dětem možnost setkat se s různými lidmi a konfrontovat se s jejich chováním, což jim poskytuje další příležitosti k rozvíjení sociálních dovedností. Interakce s vrstevníky a společné řešení problémů může pomoci dětem lépe porozumět tomu, jak jejich jednání ovlivňuje ostatní a jak s nimi jednat s respektem.

1.8 Shrnutí teoretické části

Teoretické poznatky potvrzují, že utváření hodnotové struktury a přijetí určitých norem chování, které chápeme jako vnější i vnitřní projevy přijatých hodnot, ovlivňuje mnoho faktorů. Tyto faktory na sebe navzájem různě působí a formují osobnost jedince v jeho projevech chování a ovlivňují jeho směřování.

Přestože Prudký (2009) upozorňuje na dlouhodobý proces ohraničení hodnotového rámce, ke kterému dochází až ve středním věku, k budování jeho základů dochází postupně již od dětství. Z pohledu vývojové psychologie za významné oblasti považujeme především kognitivní, emoční a sociální vývoj jedince. V období středního dětství zohledňujeme odlišný vývoj dívek a chlapců v těchto oblastech.

Formování postojů jedince ovlivňuje více vnějších faktorů, z nichž nejvýznamnější se jeví především sociální vztahy na různých úrovních. Nesporný je vliv rodiny, zejména výchovný styl, soudržnost, status včetně vzdělání a postavení rodičů, jejich víry i postojů a morálky. Kromě rodiny ovlivňuje a formuje hodnotové žebříčky žáků škola, a to především naplňováním rámcového vzdělávacího programu, ve kterém jsou společensky uznávané hodnoty zakomponovány a v rámci jeho naplňování se s nimi různými způsoby a metodami pracuje; sociálními vztahy, které v rámci školy vznikají (v období pozdního středního dětství děti inklinují více k vrstevnické skupině) a klimatem školy, potažmo třídy a filozofií, kterou školy uplatňují. Velkou roli hrají bezesporu také volnočasové aktivity, které děti přivádí do dalších sociálních prostředí. V individuálních volnočasových činnostech hraje významnou roli četba. V rámci volnočasových aktivit mluvíme také o vlivu různých médií, zejména televizi a online prostředí (sociální sítě, různá virtuální prostředí). Zmiňovaná sociální prostředí formují jedince a poskytují mu více či méně vhodné vzory, ze kterých si mohou brát inspiraci pro dosažení podobného úspěchu.

2 Výzkumná část

Výzkumná část je věnována metodologii a charakteristice výzkumu, datům zjištěným výzkumem, doplňujícími aktivitami s jednou třídou a komparací výsledků výzkumů v letech 1994, 2000, 2012 a 2023.

2.1 Metodologie

Výzkumným rámcem je kvantitativní šetření, při němž jsou data získána pomocí nestandardizovaného dotazníku, pro danou oblast není dosud v ČR formalizován a standardizován. Dotazník (*Příloha 2 Dotazník, strana 1, Příloha 3 Dotazník, strana 2*) byl vytvořen podle dotazníků použitých v předchozích výzkumech, aby bylo možné výsledná data komparovat, a doplněn o otázku 9 (Co bys raději dělal?). Nebyla prováděna pilotáž ani předvýzkum, neboť se jednalo o opakované šetření. Dotazník obsahuje škálovací otázky uzavřené a otevřené a otázky otevřené v následujících položkách: preference a pořadí mezi nabízenými hodnotami, vlastní formulace hodnoty (co považuji pro sebe a své blízké za důležité a významné), úroveň morálního usuzování (řešení náročné morální situace), formulování pozitivních a negativních lidských vlastností, potřeba identifikačního vzoru a zdůvodnění jeho volby, preference činností a osob při volnočasových aktivitách (s kým a jak chci raději trávit svůj čas).

Kapitola 2.3.1. Otázka 1) – škálovací uzavřená otázka, vyhodnocení bylo provedeno podle určeného pořadí, přičemž 1 znamená nejlepší umístění a 10 nejhorší. Ze součtů umístění bylo určeno průměrné pořadí a následně pořadí konečné. Kapitola 2.3.2 Otázka 2) – otevřená otázka, odpovědi byly kategorizovány dle významu, vyhodnocení bylo provedeno na základě četnosti výskytu a následně procentuálně vyjádřeno k celkovému počtu přání (někteří respondenti uváděli více přání). Kapitoly 2.3.3 Otázka 3), 2.3.4 Otázka 4), 2.3.5 Otázka 5), 2.3.7 Otázka 7) – otevřené otázky, odpovědi byly kategorizovány dle významu, vyhodnocení bylo provedeno na základě četnosti výskytu a následně procentuálně vyjádřeno k celkovému počtu respondentů. Kapitola 2.3.6 Otázka 6) – otevřená škálovací otázka, odpovědi byly kategorizovány dle významu, vyhodnocení bylo provedeno na základě četnosti výskytu a následně procentuálně vyjádřeno k celkovému počtu respondentů. Kapitola 2.3.9 Otázka 9) – uzavřený výběr (dichotomie), vyhodnocení bylo provedeno na základě četnosti výskytu a následně procentuálně vyjádřeno k celkovému

počtu respondentů. Kapitoly 2.3.8 Otázka 8), 2.3.10 Otázka 10) a 11) – otevřené otázky, odpovědi byly zaznamenány a vyhodnoceny analýzou textu. V kapitolách 2.4.2 a 2.4.3 byly odpovědi byly zaznamenány a vyhodnoceny obsahovou analýzou textu. V kapitole 2.5 byly komparovány dostupné výsledky výzkumů z let 1994 až 2023.

2.2 Charakteristika výzkumu

Pro práci bylo stěžejní zjištění kvality hodnot, hodnotové preference a jejich vliv na hledání či volbu vzorců chování a ideálu současných dětí.

Výzkum probíhal od dubna do června 2023, zkoumanou skupinou byli žáci 4. a 5. tříd z vybraných základních škol a z různých míst ČR – jedná se tedy o záměrný dostupný výběr respondentů. Ti byli osloveni prostřednictvím svých třídních učitelek a učitelů – studentek a studenta kombinovaného studia učitelství 1. stupně ZŠ UK Praha. Souhlasy rodičů zajišťovali podle podmínek školy jednotliví učitelé. Výzkumu se zúčastnili žáci přítomní ve třídě. Celkové rozložení respondentů podle regionů:

městečka do 5000 obyvatel

Holubov (16; 13 d / 3 ch)

Karlštejn (16; 12 d / 4 ch)

Třebotov (22; 8 d / 14 ch)

město Touškov (51; 26 d / 25 ch)

města nad 5000 obyvatel

Říčany (37; 15 d / 22 ch)

Trutnov (23; 12 d / 11 ch)

Praha

Praha 5 (40; 22 d / 14 ch)

Praha 7 (21; 11 d / 10 ch)

Praha 8 (69; 42 d / 27 ch)

A celkové rozložení respondentů podle pohlaví a třídy:

	dívky	chlapci	celkem
4. třída	71	75	146
5. třída	90	59	149
celkem	161	134	295

V závěru výzkumné části jsou komparovány výsledky výzkumu s předešlými výzkumy, prováděnými doc. PhDr. Janou Uhlířovou, CSc. v letech 1994, 2000 a 2012. (Uhlířová, 2013) Dochází k porovnání hodnot, které se v dlouhodobém horizontu stávají proměnlivými a těmi, které jsou stabilní.

2.2.1 Hypotézy:

Dnešní žáci mladšího školního věku preferují stejné hodnoty jako žáci v přechozích letech (generacích).

Dnešní žáci mladšího školního věku vyhledávají identifikační vzory méně, než žáci v předchozích letech (generacích) a spíše ve virtuálním prostředí, než v knihách a ve svém okolí.

2.2.2 Výzkumné otázky:

Jaké hodnoty jsou pro dnešní žáky 4. a 5. ročníků základních škol zásadní?

Kdo je dnes pro děti hrdinou, který se pro ně stává vzorem?

Jak se proměnil přístup žáků k hodnotám a jak se proměnil dětský hrdina v průběhu 30 let?

2.3 Dotazníkové šetření

Dotazník obsahoval následujících 11 položek:

- 1) Co je pro tebe v životě důležité? Očísluj od 1 do 10, to nejdůležitější bude mít 1, to nejméně důležité 10: být zdravý/zdravá; ve škole mít dobré známky; mít dostatek peněz; mít kamarády/kamarádky; mít dobré vztahy v rodině; žít ve světě bez válek; mít domácího mazlíčka; mít všechno, co si přeji; nebýt smutný/smutná; mít se komu svěřit se svými problémy

- 2) Představ si, že by sis mohl/mohla cokoliv přát a tvé přání by se ihned splnilo. Co by sis přál/přála pro své rodiče?; pro svého kamaráda/kamarádku nebo sourozence?; pro sebe?
- 3) Představ si, že bys ve škole rozbil/rozbila okno. Viděl tě jen jeden spolužák a ten tě neprozradil. Za dva dny potom jsi ho ty sám přistihl/sama přistihla ve chvíli, kdy poškodil v šatně skříňku spolužáka. Jak se zachováš a proč?
- 4) Popiš krátce skutek (čin), který jsi vykonal/vykonala a hodnotíš jej jako správný.
- 5) Popiš krátce skutek (čin), který jsi vykonal/vykonala a nejsi na něj hrdý.
- 6) Vyjmenuj tři vlastnosti, které by podle tebe dobrý člověk měl mít a neměl mít.
- 7) Znáš nějakého člověka, kterému se chceš v něčem podobat? Koho a co na něm obdivuješ? Může to být: postava z knížek; známá osobnost; osoba z tvého okolí; někdo další (napíš kdo). Pokud by ses chtěl/chtěla uvedenému člověku podobat, co bys pro to dělal/dělala?
- 8) Co obdivuješ na svých rodičích? Co bys dělal/dělala stejně jako oni, až budeš dospělý/dospělá a budeš mít svoje děti?
- 9) Označ, co bys raději dělal/dělala: hrál/hrála společenské hry s kamarády nebo sám si hrál/sama si hrála hry na mobilu (tablet, ...); jel/jela na víkend k babičce a dědovi nebo jel/jela s kamarády na výlet; šel/šla s kamarády na hřiště nebo četl/četla si doma knížku; šel/šla na návštěvu ke kamarádovi/kamarádce nebo pomohl/pomohla mamince s přípravou oběda; psal/psala domácí úkol nebo díval/dívala se na televizi; jel/jela s rodiči na výlet do hor nebo šel/šla s rodiči na Matějskou pouť; poslouchal/poslouchala babičku a dědu vyprávět o jejich dětství nebo se bavil/bavila s kamarády o spolužácích, které nemáte moc rádi; hrál/hrála s rodinou Člověče nezlob se nebo jinou hru nebo sledoval/sledovala oblíbeného youtubera; šel/šla na oslavu babiččiných narozenin nebo šel/šla na oslavu narozenin svého kamaráda/svoji kamarádky
- 10) Co nejraději děláš ve svém volném čase?
- 11) Co bys ještě o sobě rád dodal/ráda dodala?

2.3.1 Položka 1)

Co je pro tebe v životě důležité?

Očísluj od 1 do 10, to nejdůležitější bude mít 1, to nejméně důležité 10:

být zdravý/zdravá; ve škole mít dobré známky; mít dostatek peněz; mít kamarády/kamarádky; mít dobré vztahy v rodině; žít ve světě bez válek; mít domácího mazlíčka; mít všechno, co si přeji; nebýt smutný/smutná; mít se komu svěřit se svými problémy

Respondenti měli v předložené tabulce určit pořadí pro ně nejdůležitějších hodnot pomocí čísel 1 až 10, přičemž 1 znamenala nejlepší umístění a 10 nejhorší. Ze součtů umístění bylo určeno průměrné pořadí a následně pořadí konečné.

69 respondentů (cca 23 %) celkového počtu 295 neočíslovalo pořadí podle zadání, ale několika hodnotám přiřadilo stejnou důležitost. Domnívat se, zda je k tomu vedla nerozhodnost nebo nepochopení zadání, by bylo spekulativní. Jejich rozhodnutí je započítáno a vyhodnoceno tak, jak bylo jimi zaznamenáno. 4 respondenti se k této otázce nevyjádřili vůbec, tabulku nevyplnili.

V tabulce je uvedena trochu kontroverzní položka „mít všechno, co si přeji“, u které existovala predikce nejvyšší hodnoty. Podle výsledků ji však děti překvapivě zařadily na poslední 10. místo. Na prvních místech se objevila jen ojediněle. Za nejdůležitější považují děti „**mít dobré vztahy v rodině**“ s průměrným pořadím **2,37**, nejhůře je umístili na třetí místo chlapci 5. tříd z obcí do 5 000 obyvatel. V těsném závěsu je položka „**být zdravý/zdravá**“ s průměrným pořadím **2,39**. Tyto dvě položky se nejčastěji objevovaly na 1. a 2. místě u jednotlivých skupin. Hodnotu zdraví si zřejmě děti intenzivněji uvědomují s obdobím šířící se nákazy Covid-19, které prožívaly v průběhu 1. až 3. třídy. Dobré vztahy v rodině jsou nezbytné pro zdravý vývoj každého dítěte a je potěšující, že tento fakt si děti uvědomují. Na třetím místě s průměrným pořadím **3,59** je potřeba „**mít kamarády/kamarádky**“, což odpovídá vývojové charakteristice tohoto období středního školního věku, kdy dochází k odpoutávání se od rodiny a tíhnutí k pevnějším vrstevnickým vztahům. Čtvrtou příčku obsadila položka „**žít ve světě bez válek**“ s průměrným pořadím **4,20**, což bezpochyby souvisí s válkou na Ukrajině a množstvím utečenců, se kterými se každodenně setkávají ve třídách. Pravděpodobně se však děti necítí válkou natolik ohroženy, aby ji preferovaly před předchozími položkami. Na první místo ji zařadili pouze chlapci ze 4. tříd z měst nad 5 000 obyvatel. S průměrným pořadím **4,76** se na pátém místě umístila

hodnota „**mít se komu svěřit se svými problémy**“. Svědčí to o potřebě dětí, mít někoho, komu mohou věřit, komu se mohou svěřit a kdo jim může poradit s nějakým problémem, což je v dnešní uspěchané době velmi důležité. Lze tak včas podchytit nepohodu a potíže, které by později mohly vyústit v psychické problémy v podobě úzkostných poruch, depresivních stavů, nejasnosti genderové identity apod. Položku „**mít dobré známky**“ zařadily děti až do druhé pětice, na šesté místo s průměrným pořadím **5,13**. Rozptýl pořadí se pohybuje od čtvrtého místa (chlapci 4. tříd mimo Prahu) až po osmé místo (chlapci 5. tříd z Prahy a z měst pod 5 000 obyvatel). Do takového pořadí se zřejmě promítají i jiné zájmy dětí než škola. Sedmé místo s průměrným pořadím **5,44** je touha „**nebýt smutný/smutná**“. Rozptýl pořadí se pohybuje od pátého místa (chlapci 5. tříd z obcí do 5 000 obyvatel a dívky 4. tříd z měst nad 5 000 obyvatel) až po deváté místo (chlapci dívky 4. tříd z měst nad 5 000 obyvatel). Na osmé místo zařadily děti s průměrným pořadím **5,92** přání „**mít domácího mazlíčka**“. Deváté místo s průměrným pořadím **6,27** obsadila materiální hodnota „**mít dostatek peněz**“. Nejvýše toto přání zařadili chlapci z 5. tříd z obcí do 5 000 obyvatel, a to na páté místo. Na šesté pak dívky z 5. tříd a obcí do 5 000 obyvatel, na sedmé chlapci ze 4. tříd a obcí do 5 000 obyvatel a chlapci 5. tříd z Prahy, na osmé dívky 4. tříd z měst nad 5 000 obyvatel. Ostatní se shodli na devátém místě. Na poslední desáté místo zařadili žáci překvapivě oproti původním předpokladům s průměrným pořadím **7,99** položku „**mít všechno, co si přeji**“. Na posledním místě s nejmenší důležitostí se vyskytuje napříč všemi skupinami, vyšší důležitost jí dávali žáci jen velmi ojediněle.

Pořadí hodnot, jak je určily jednotlivé skupiny žáků jsou uvedena v tabulkách:

Příloha 3 Položka 1 Pořadí hodnot – souhrn

Příloha 4 Položka 1 Pořadí hodnot – obce do 5 000 obyvatel

Příloha 5 Položka 1 Pořadí hodnot – města nad 5 000 obyvatel

Příloha 6 Položka 1 Pořadí hodnot – Praha

Konečné souhrnné pořadí:

Tabulka 1 Položka 1 Pořadí hodnot – konečné souhrnné pořadí

	žáci celkem		
	součet	Ø pořadí	pořadí
mít dobré vztahy v rodině	699	2,37	1
být zdravý/zdravá	706	2,39	2
mít kamarády/kamarádky	1060	3,59	3
žít ve světě bez válek	1238	4,20	4
mít se komu svěřit se svými problémy	1403	4,76	5
ve škole mít dobré známky	1512	5,13	6
nebýt smutný/smutná	1606	5,44	7
mít domácího mazlíčka	1746	5,92	8
mít dostatek peněz	1851	6,27	9
mít všechno, co si přeji	2357	7,99	10

Pro respondenty je **nejdůležitější mít dobré vztahy v rodině** (Ø pořadí 2,37), **být zdravý** (Ø pořadí 2,39) a **mít kamarády** (Ø pořadí 3,59) - z pohledu vývojové psychologie dochází ve střední školním věku k poklesu vlivu rodiny a vzrůstá vliv vrstevníků. Za **důležité** považují **žít ve světě bez válek** (Ø pořadí 4,20). **Mít komu se svěřit se svými problémy** (Ø pořadí 4,76) úzce **souvisí s dobrými rodinnými a vrstevnickými vztahy**. **Dobry prospěch** (Ø pořadí 5,13) zařazují respondenti až do druhé pětice. Z tohoto umístění však nelze usuzovat, že by si neuvědomovali důležitost vzdělání, nýbrž spíše zohlednili podmínky, které jsou pro úspěšný průběh vzdělávání nezbytné – dobré zázemí, zdraví a mír. Touha **nebýt smutný** (Ø pořadí 5,44) opět **souvisí s dobrými rodinnými i vrstevnickými vztahy** a tzv. wellbeingem, kterým lze označit i s ním související **dobry duševní a fyzický stav jedince**. Specifickou položku, resp. přání mít **domácího mazlíčka** (Ø pořadí 5,92), považuje část respondentů **za důležitější než dostatek peněz**. Hmotné vlastnictví v podobě peněz (Ø pořadí 6,27) či všechno, co by si přál (Ø pořadí 7,99), zařadili respondenti na poslední místa. Celkově lze konstatovat, že **respondenti vyzdvihují dobré vzájemné vztahy**, a to jak rodinné, tak i vrstevnické a celosvětové (žít v míru), a **pevné fyzické i duševní zdraví**.

2.3.2 Položka 2)

Představ si, že by sis mohl/mohla cokoliv přát a tvé přání by se ihned splnilo. Co by sis přál/přála pro své rodiče, pro svého kamaráda/kamarádku nebo sourozence, pro sebe?

Respondenti formulovali vlastní přání, bez předem nabízeného výběru, a to pro rodiče, kamaráda nebo sourozence a pro sebe. Jejich formulace odráží hodnoty, které považují za důležité a významné nejen pro sebe, ale i pro své blízké. Někteří respondenti uváděli více přání, zaznamenána je tedy četnost a procentuální vyjádření se vztahuje k celkovému počtu přání, a ne k počtu respondentů.

Přání pro rodiče

Podle průzkumu je v celkovém souhrnu **přání pro rodiče** zastoupeno **81,44 % nehmotných** a **18,56 % hmotných**. Ostatní procentuální vyjádření nehmotných a hmotných přání je zřejmé z *Tabulky 2 Položka 2 Přání pro rodiče – % nehmotné a % hmotné*. Více hmotných přání mají pro rodiče chlapci žijící mimo Prahu a žáci 4. a 5 tříd z měst nad 5 000 obyvatel. Nejvíce nehmotných přání pro rodiče mají dívky z Prahy a žáci 5. tříd z Prahy.

Tabulka 2 Položka 2 Přání pro rodiče – % nehmotné a % hmotné

PŘÁNÍ PRO RODIČE					
	dívky 4.+5. tř.	chlapci 4.+5. tř.	žáci 4. tř.	žáci 5. tř.	žáci celkem
	%	%	%	%	%
souhrn					
<i>nehmotné:</i>	87,95%	72,53%	76,21%	86,22%	81,44%
<i>hmotné:</i>	12,05%	27,47%	23,79%	13,78%	18,56%
obce do 5 000 obyvatel					
<i>nehmotné:</i>	87,18%	66,10%	73,68%	88,10%	78,10%
<i>hmotné:</i>	12,82%	33,90%	26,32%	11,90%	21,90%
obce nad 5 000 obyvatel					
<i>nehmotné:</i>	85,71%	67,39%	73,68%	78,95%	76,84%
<i>hmotné:</i>	14,29%	32,61%	26,32%	21,05%	23,16%
Praha					
<i>nehmotné:</i>	89,34%	80,52%	80,82%	88,89%	85,93%
<i>hmotné:</i>	10,66%	19,48%	19,18%	11,11%	14,07%

Z nehmotných přání respondenti nejvíce zmiňovali **zdraví – 27,15 %; štěstí – 12,99 %; pohodu, spokojenost a dobrý život bez starostí – 11,83 %; dlouhověkost a nesmrtelnost – 6,03 %; aby se nehádali – 4,87 %**. Z hmotných přání byly dominantní

peníze – 9,74 %; následovala dovolená s 2,09 %; nový nebo lepší dům, byt, chatu by rodičům přálo 1,86 % dětí a stejné procento pak nové nebo lepší auto nebo motorku a dárek pro potěšení by rodičům přálo 1,62 % dětí. Další přání jsou patrná z Tabulky 3 Položka 2 Přání pro rodiče – souhrn.

Přání, tak jak je preferovaly jednotlivé skupiny (dívky, chlapci, žáci 4. tříd, žáci 5. tříd), jsou zaznamenána v Příloze 7 Položka 2 Přání pro rodiče – skupiny.

Tabulka 3 Položka 2 Přání pro rodiče – souhrn

PRO RODIČE	žáci celkem		
	četnost	%	pořadí
nehmotné:			
zdraví	117	27,15%	1
štěstí	56	12,99%	2
pohodu, spokojenost, dobrý život bez starostí	51	11,83%	3
dlouhověkost, nesmrtelnost	26	6,03%	4
aby se nehádali	21	4,87%	5
aby se nerozvedli, aby byli zase spolu	16	3,71%	6
lásku	13	3,02%	7
aby se jim splnil sen, přání	13	3,02%	7
lepší práci, aby už nemuseli pracovat	12	2,78%	9
to nejlepší	10	2,32%	10
hodné děti	7	1,62%	11
přátele	4	0,93%	12
aby se jim nic nestalo	2	0,46%	13
nic	2	0,46%	13
hezkou oslavu narozenin	1	0,23%	15
	351	81,44%	
hmotné:	četnost	%	pořadí
peníze	42	9,74%	1
dovolenou	9	2,09%	2
byt, dům (nový, větší), chatu	8	1,86%	3
motorka, auto	8	1,86%	3
dárek pro potěšení	7	1,62%	5
vybavení domácnosti, elektronika	5	1,16%	6
zvíře	1	0,23%	7
	80	18,56%	

Dívky rodičům nejvíce přály zdraví – 30 %; štěstí – 17 %; pohodu, spokojenost a dobrý život bez starostí – 13 %; peníze – 7 %; dlouhověkost a nesmrtelnost – 6 %; aby se nehádali, lásku, aby se nerozvedli, aby byli zase spolu – 4 %; lepší práci, aby už nemuseli pracovat, aby se jim splnil sen, přání – 3 %; to nejlepší, dovolenou – 2 %.

Chlapci rodičům nejvíce přály zdraví – 23 %; peníze – 14 %; pohodu, spokojenost a dobrý život bez starostí – 10 %; štěstí, dlouhověkost a nesmrtelnost – 7 %; aby se nehádali - 5 %; aby se nerozvedli, aby byli zase spolu – 4 %; aby se jim splnil sen, přání, lepší práci, aby už nemuseli pracovat, nový nebo lepší dům, byt, chatu, nové nebo lepší auto nebo motorku, to nejlepší – 3 %; hodné děti, přátele, dárek pro potěšení, vybavení domácnosti, dovolenou – 2 %.

Na základě výsledků výzkumu lze konstatovat, že děti většinou svým rodičům přejí především zdraví (27,15 %), štěstí (12,99 %), spokojený, pohodový a dlouhý život bez starostí (11,83 %), objevují se i přání nesmrtelnosti (6,03 %). V dětských přáních se také odráží touha po klidném a láskyplném životě v úplné funkční rodině. Peníze a bohatství rodičům přejí chlapci 2x více než dívky. Zde je možné uvažovat o rozdílných

potřebách chlapců a dívek – chlapci více zdůrazňují materiální hodnoty, kdežto dívky spíše funkční vztahy.

Přání pro sourozence nebo kamaráda

V celkovém souhrnu **přání pro sourozence nebo kamaráda** je zastoupeno **86,49 % nehmotných** a **13,51 % hmotných** přání. Ostatní procentuální vyjádření nehmotných a hmotných přání je zřejmé z *Tabulky 4 Položka 2 Přání pro sourozence/kamaráda – % nehmotné a % hmotné*. Více hmotných přání pro sourozence nebo kamaráda mají chlapci z měst nad 5 000 obyvatel. Nejvíce nehmotných přání mají dívky z Prahy a žáci 5. tříd z obcí do 5 000 obyvatel a z Prahy.

Tabulka 4 Položka 2 Přání pro sourozence/kamaráda – % nehmotné a % hmotné

PŘÁNÍ PRO SOUROZENCE / KAMARÁDA					
	dívky 4.+5. tř.	chlapci 4.+5. tř.	žáci 4. tř.	žáci 5. tř.	žáci celkem
	%	%	%	%	%
souhrn					
<i>nehmotné:</i>	89,61%	81,82%	84,13%	88,78%	86,49%
<i>hmotné:</i>	10,39%	18,18%	15,87%	11,22%	13,51%
obce do 5 000 obyvatel					
<i>nehmotné:</i>	86,96%	86,00%	84,15%	91,89%	86,55%
<i>hmotné:</i>	13,04%	14,00%	15,85%	8,11%	13,45%
obce nad 5 000 obyvatel					
<i>nehmotné:</i>	83,67%	78,95%	83,33%	80,39%	81,61%
<i>hmotné:</i>	16,33%	21,05%	16,67%	19,61%	18,39%
Praha					
<i>nehmotné:</i>	93,81%	80,30%	84,51%	91,67%	88,83%
<i>hmotné:</i>	6,19%	19,70%	15,49%	8,33%	11,17%

Z nehmotných přání respondenti nejvíce zmiňovali **zdraví – 21,30 %; pohodu, spokojenost a dobrý život bez starostí – 14,03 %; štěstí – 13,51 %; dobrý prospěch a úspěch ve škole,** stejně jako **dobré rodinné zázemí a hezké vztahy – 7,27 %** žáků. Z hmotných přání se nejvíce objevoval dárek v podobě **knihy, hračky** nebo nějaké **hry – 3,12 %**, živé **zvíře – 2,86 %**, následovaly **peníze** či **bohatství** a nějaký **druh elektroniky – 2,08 %** a **nový dům** nebo **byt** nebo **pokojík – 1,56 %**. Další přání viz *Tabulka 5 Položka 2 Přání pro sourozence / kamaráda – souhrn*.

Preference **přání pro sourozence nebo kamaráda** jednotlivých skupin – dívky, chlapci, žáci 4. tříd, žáci 5. tříd – jsou zaznamenány v Příloze 8 Položka 2 Přání pro sourozence/kamaráda – skupiny.

Dívky sourozenci nebo kamarádce nejvíce přály **zdraví – 23 %; štěstí, pohodu, spokojenost a dobrý život bez starostí – 16 %; aby se jim splnil sen, přání – 8 %; dobrý prospěch a úspěch ve škole a dobré rodinné zázemí a hezké vztahy – 7 %; dobré vztahy s dalšími kamarády nebo více společného času – 5 %; živé zvíře – 4 %; lásku, knihu, hru nebo hračku – 3 %; to nejlepší – 2 %.**

Chlapci sourozenci nebo kamarádovi nejvíce přály **zdraví – 19 %; pohodu, spokojenost a dobrý život bez starostí – 12 %; štěstí – 10 %; dobré rodinné zázemí a hezké vztahy – 8 %; dobrý prospěch a úspěch ve škole – 7 %; aby se jim splnil sen, přání – 5 %; dobré vztahy s dalšími kamarády, to nejlepší, peníze a bohatství – 4 %; elektroniku, knihu, hru nebo hračku, nový nebo větší pokojík, aby se mu nic nestalo, inteligenci nebo nic – 3 %; sportovní vybavení, koloběžku, kolo nebo skateboard – 2 %.**

Výsledky výzkumu naznačují, že děti svým sourozencům nebo kamarádům přejí, podobně jako svým rodičům, především **zdraví (21,30 %), štěstí (13,51 %), spokojený, pohodový a život bez starostí (14,03 %)**. Někteří respondenti přejí také **dobry prospěch a úspěch ve škole (7,27 %)**. Část přání se týká **dobrych rodinných vztahů a zázemí (7,27 %)**, ale také **vztahů kamarádkých – vrstevnických (4,68 %)** a společně stráveného času.

Tabulka 5 Položka 2 Přání pro sourozence / kamaráda – souhrn

PRO SOUZOZENCE / KAMARÁDA	žáci celkem		
	četnost	%	pořadí
<i>nehmotné:</i>			
zdraví	82	21,30%	1
pohodu, spokojenost, úspěch	54	14,03%	2
štěstí	52	13,51%	3
dobry prospěch, úspěch ve škole	28	7,27%	4
rodinné zázemí a hezké vztahy	28	7,27%	4
aby se mu splnil sen, přání	27	7,01%	6
kamarády, více společného času, dobré vztahy	18	4,68%	7
to nejlepší	10	2,60%	8
lásku	9	2,34%	9
aby se mu nic nestalo	6	1,56%	10
inteligenci	4	1,04%	11
dlouhověkost, nesmrtelnost	4	1,04%	11
nic	4	1,04%	11
hezké zážitky, cestování	3	0,78%	14
umět něco lépe	3	0,78%	14
lépe vypadat	1	0,26%	16
	333	86,49%	
<i>hmotné:</i>			
knihu, hru, hračku	12	3,12%	1
zvíře	11	2,86%	2
peníze, bohatství	8	2,08%	3
elektroniku (mobil, tablet, počítač)	8	2,08%	3
byt, dům (nový, větší), pokojík	6	1,56%	5
sportovní vybavení	4	1,04%	6
koloběžku, kolo, skateboard	3	0,78%	7
	52	13,51%	

Přání pro sebe

V **přáních pro sebe** v celkovém souhrnu respondenti uvedli **77,75 % nehmotných** a **22,25 % hmotných** přání. Ostatní procentuální vyjádření nehmotných a hmotných přání v různých skupinách žáků je zřejmé z *Tabulky 6 Položka 2 Přání pro sebe – % nehmotné a % hmotné*. Nejvíce hmotných přání pro sebe mají chlapci z měst nad 5 000 obyvatel a nejvíce nehmotných přání mají dívky z obcí nad 5 000 obyvatel a z Prahy.

Tabulka 6 Položka 2 Přání pro sebe – % nehmotné a % hmotné

PŘÁNÍ PRO SEBE					
	dívky 4.+5. tř.	chlapci 4.+5. tř.	žáci 4. tř.	žáci 5. tř.	žáci celkem
	%	%	%	%	%
souhrn					
<i>nehmotné:</i>	82,55%	70,91%	74,47%	80,66%	77,75%
<i>hmotné:</i>	17,45%	29,09%	25,53%	19,34%	22,25%
obce do 5 000 obyvatel					
<i>nehmotné:</i>	78,38%	72,00%	73,49%	80,49%	75,81%
<i>hmotné:</i>	21,62%	28,00%	26,51%	19,51%	24,19%
obce nad 5 000 obyvatel					
<i>nehmotné:</i>	86,96%	68,09%	77,50%	77,36%	77,42%
<i>hmotné:</i>	13,04%	31,91%	22,50%	22,64%	22,58%
Praha					
<i>nehmotné:</i>	86,49%	72,06%	78,69%	82,20%	81,01%
<i>hmotné:</i>	13,51%	27,94%	21,31%	17,80%	18,99%

Z nehmotných přání pro sebe si respondenti nejvíce přáli **zdraví – 17,25 %; štěstí – 10,75 %; pohodu, spokojenost a úspěch – 8,75 %; dobrý prospěch a úspěch ve škole – 7,75 %; dobré vztahy s kamarády, více dobrých kamarádů a více času, který by s kamarády mohli trávit a přání, aby se jim splnil sen – 5,75 %**. Ve hmotných přáních dominuje touha mít **domácího mazlíčka, zvíře – 10,50 %; následují peníze a bohatství – 3,75 %; sportovní vybavení – 2,50 %**. Další přání pro sebe viz *Tabulka 7 Položka 2 Přání pro sebe – souhrn*.

Preference přání pro sebe v jednotlivých skupinách – dívky, chlapci, žáci 4. tříd, žáci 5. tříd – jsou zaznamenány v *Příloze 9 Položka 2 Přání pro sebe – skupiny*.

Dívky si pro sebe nejvíce přály **zdraví – 20 %; štěstí a nějaké zvířátko (domácího mazlíčka, ale i koně) – 14 %; pohodu, spokojenost a dobrý život bez starostí – 10 %; dobré a věrné kamarádky nebo více kamarádek a více času, který by společně mohly trávit – 9 %; dobrý prospěch a školní úspěch by si přálo 8 % dívek. Aby se jim splnil sen nebo přání – 5 %; dobré rodinné zázemí a hezké vztahy v rodině si přeje 4 % dívek; lásku nebo nic – 3 %; to nejlepší, peníze a bohatství, hezké zážitky nebo cestování – 2 %.**

Tabulka 7 Položka 2 Přání pro sebe – souhrn

PRO SEBE nehmotné:	žáci celkem		
	četnost	%	pořadí
zdraví	69	17,25%	1
štěstí	43	10,75%	2
pohodu, spokojenost, úspěch	35	8,75%	3
dobrý prospěch, úspěch ve škole	31	7,75%	4
kamarády, více společného času, dobré vztahy	23	5,75%	5
aby se mi splnil sen, přání	23	5,75%	5
rodinné zázemí a hezké vztahy	17	4,25%	7
nic	14	3,50%	8
umět něco lépe	11	2,75%	9
to nejlepší	10	2,50%	10
lásku	8	2,00%	11
hezké zážitky, cestování	7	1,75%	12
dlouhověkost, nesmrtelnost	6	1,50%	13
nadpřirozené schopnosti	5	1,25%	14
lépe vypadat	4	1,00%	15
inteligenci	3	0,75%	16
aby se mi nic nestalo	1	0,25%	17
popularitu	1	0,25%	17
	311	77,75%	
hmotné:	četnost	%	pořadí
zvíře	42	10,50%	1
peníze, bohatství	15	3,75%	2
sportovní vybavení	10	2,50%	3
elektroniku (mobil, tablet, počítač)	9	2,25%	4
knihu, hru, hračku	6	1,50%	5
byt, dům (nový, větší), pokojík	4	1,00%	6
koloběžku, kolo, skateboard	3	0,75%	7
	89	22,25%	

Chlapci ve svých přáních preferovali **zdraví – 14 %; dobrý prospěch a úspěch ve škole – 8 %; pohodu, spokojenost a úspěch, ale i aby se jim splnilo přání či sen preferuje 7 % chlapců. Peníze, bohatství a domácího mazlíčka si přeje 6 % chlapců. Štěstí, sportovní vybavení, dobré rodinné zázemí a vztahy, umět něco lépe, elektroniku nebo žádné přání nemá – 5 %; 4 % chlapců chtějí knihu, hru nebo hračku; 3 % si přejí to nejlepší; 2 % touží mít nadpřirozené schopnosti, být inteligentní, být nesmrtelný nebo dlouho žít, mít víc kamarádů a trávit s nimi více času, cestovat a mít hezké zážitky, dostat koloběžku, kolo nebo skateboard. Dva chlapci touží po lásce a dva po novém pokojíku.**

V přáních **pro sebe**, jak dokládají data výzkumu, se opět na prvních příčkách objevuje **zdraví (17,25 %)**. Dívky si hodně přejí nějakého **domácího mazlíčka (14 %)** a teprve pak **spokojený a pohodový život (10 %)**. Chlapci si **prející mazlíčka (6 %)** stejně jako **peníze a bohatství (6 %)**. Touha po domácím mazlíčkovi může být způsobena potřebou mít nějakou svoji blízkou spřízněnou duši, která může být kompenzací nedostatku rodičovské péče, nezájmu z řad vrstevníků a řešením osamělosti. Dále děti touží po **školním úspěchu, dobrém rodinném zázemí a pevných vrstevnických vztazích**. Zajímavé se zdá **porovnání**

právě v oblasti vrstevnických vztahů – touhu po **pevném přátelství a více času tráveného s kamarády** zde uvedlo **4,5 x více dívek než chlapců**. To odpovídá vývojovým charakteristikám obou pohlaví, neboť dívky uzavírají přátelství více v dyádách či triádách (je tedy mnohem těžší najít tu správnou kamarádku), zatímco chlapci vytvářejí přátelské skupiny.

V celkovém shrnutí si respondenti pro sebe **nejvíce přejí zdraví (17,25 %)**. Po **domácím mazlíčkovi** touží **14 % dívek a 6 % chlapců**, **spokojeném a pohodovém životě 10 % dívek a 7 % chlapců**, **kamarádských vztazích 9 % dívek a jen 2 % chlapců**. Shodně si **dívky i chlapci přejí dobrý prospěch a úspěch ve škole (8 %)**. **7 % chlapců si přeje, aby se jim splnilo přání či sen.**

Souhrnná přání žáků podle velikosti obce jsou uvedena v *Příloze 10 Položka 2 Souhrnná přání žáků podle velikosti obce*

2.3.3 Položka 3)

Představ si, že bys ve škole rozbil/rozbila okno. Viděl tě jen jeden spolužák a ten tě neprozradil. Za dva dny potom jsi ho ty sám přistihl/sama přistihla ve chvíli, kdy poškodil v šatně skříňku spolužáka. Jak se zachováš a proč?

Respondenti byli postaveni před náročnou morální situací, kterou měli vyřešit (nebyly jim nabídnuty žádné možnosti řešení) a své řešení měli zdůvodnit. Z celkového počtu **295 respondentů** se **10** z nich (5 dívek 4. třídy, 4 chlapci 4. třídy a 1 dívka 5. třídy) k situaci vůbec **nevyjádřilo**. **6 chlapců** (2 ze 4. třídy a 4 z 5. třídy) uvedlo, že by nastíněnou situaci vůbec **neřešilo**. S řešením situace si **10 žáků nevědělo rady** (4 dívky a 3 chlapci 4. třídy, 3 chlapci 5. třídy) – **7** z nich (2 dívky a 2 chlapci 4. třídy, 3 chlapci 5. třídy) uvedlo **nevím, jak se zachovat**. **2 dívky** 4. třídy by se rozhodovaly podle toho, **jakého kamaráda či kamarádky** se situace týká. **1 chlapec** 4. třídy by se zachoval podle toho, **jak by se zachoval spolužák** z nastíněné situace. Spolužáka **by neprozradilo 208 žáků, tj. 70,51 %** (116 dívek, tj. 72,05 % a 92 chlapců, tj. 68,66 %). Nejčastějším důvodem (**50,51 %**) tohoto rozhodnutí je tvrzení, že **on/ona by to také neprozradil/a**. Další důvody jsou uvedené v *Příloze 11 Položka 3 Řešení morální situace – souhrn*. **Bez dalších upřesnění** by spolužáka **neprozradilo 16 žáků** (4 dívky a 12 chlapců), **tj. 5,42 %**. Spolužáka **by prozradilo 61 žáků, tj. 20,68 %** (19 dívek a 18 chlapců ze 4. tříd, 16 dívek a 8 chlapců z 5. tříd). **16** z nich, tj. **5,42 %**, uvedlo, že **by se přiznalo také** (nejvíce dívky 4. třídy). **9**, tj. **3,03 %**, navrhovalo **společné přiznání a možnost nápravy** (opět nejvíce dívky 4. třídy). **11 žáků, tj. 3,73 %**, poukazovalo na **mravní zásadu „to se nedělá“**. Další důvody jsou rovněž uvedené v *Příloze 11 Položka 3 Řešení morální situace – souhrn*.

Jak by situaci řešili žáci obcí s počtem obyvatel menším než 5 000 je uvedeno v *Příloze 13 Položka 3 Řešení morální situace – obce do 5 000 obyvatel*. Výsledky řešení žáků v obcích nad 5 000 obyvatel v *Příloze 12 Položka 3 Řešení morální situace – obce nad 5 000 obyvatel*. Odpovědi pražských žáků jsou uvedeny v *Příloze 14 Položka 3 Řešení morální situace – Praha*.

Odpovědi respondentů, které se týkaly řešení náročné morální situace, jsou sice na úrovni úvah, nicméně mají vypovídací hodnotu o jejich smýšlení. **70,51 %** z nich by viníka **neprozradilo**, a to především proto, že **on neprozradil je (50,51 %)**. Lze se proto domnívat,

že si respondenti dobře uvědomují, že sami provedli něco, co neměli a nepřiznali se k tomu a pravděpodobně je to příliš netrápí. V obou případech se navíc jednalo o školní, tedy cizí majetek, a tudíž viníkům nevznikla žádná hmotná škoda. Viníka by **prozradilo 20,68 %** respondentů, přičemž **8,45 %** z nich by se **zároveň přiznalo** ke svému činu. Jen **3,73 %** poukazovalo **na mravní zásadu „to se nedělá“**. **8,81 %** respondentů se k situaci prakticky **nevyjádřilo**.

2.3.4 Položka 4)

Popiš krátce skutek (čin), který jsi vykonal/vykonal a hodnotíš jej jako správný.

V tomto bodě měli respondenti sami posoudit a napsat skutek, který sami považují za správný. Většinou se nejednalo o žádné velké „hrdinské“ činy, ale spíše o poskytnutí různých druhů pomoci. Skutky jsou klasifikované do okruhů: pomoc (rodinným příslušníkům – rodičům, prarodičům, sourozenci, bratranci, sestřenici; kamarádovi, kamarádce; starému nebo cizímu člověku; paní učitelce); záchrana (sourozence, bratrance, sestřenice; kamaráda; zvířete a přírody); vrácení nalezené věci; darování věci; školní úspěch; trávení volného času s kamarádem/kamarádkou; sportovní výkon; nežalování; pravdomluvnost nebo přiznání se k něčemu; pomsta za něco; odolnost vůči posměchu a hrubému chování.

Z celkového počtu 295 respondentů se **20, tj. 6,78 %**, na takový skutek **nepamatovalo**; **4, tj. 1,36 %**, žádný skutek, který by považovali za správný, **nevykonali**; **44** respondentů, tj. **14,92 %**, na otázku **neodpovědělo**. Celkově tedy **23,06 %** respondentů **nenapsalo žádnou odpověď**. Lze domnívat, že skutečně žádný dobrý skutek nevykonali nebo se s ním nechtěli i přes zachování anonymity svěřovat. Je také možné, že to, co ostatní považují za dobrý skutek, oni sami hodnotí jako samozřejmost (pomoc někomu, vrácení věci, pravdomluvnost atd.) a za dobrý skutek považují určitou formu hrdinství, což zatím nevykonali. Počet odpovědí v jednotlivých okruzích a jejich procentuální vyjádření je zřejmé z *Tabulky 8 Položka 4 Správný skutek – souhrnné pořadí*.

Tabulka 8 Položka 4 Správný skutek – souhrnné pořadí

žáci celkem			
četnost	%	pořadí	
52	17,63%	1	pomoc kamarádovi/ce
44	14,92%	2	bez odpovědi
43	14,58%	3	pomoc rodičům, prarodičům
29	9,83%	4	pomoc starému člověku, cizímu člověku
21	7,12%	5	pomoc sourozenci, bratranci, sestřenici
20	6,78%	6	nepamatuji se, nevím
18	6,10%	7	záchrana zvířete, ochrana přírody
13	4,41%	8	dát někomu něco
7	2,37%	9	příspěk k výhře ve sportu
6	2,03%	10	pomoc učitelce, pomoc ve škole
6	2,03%	10	úspěch ve škole, dobrá známka
6	2,03%	10	odolnost vůči posměchu a hrubému chování
5	1,69%	13	vrácení nalezené věci
5	1,69%	13	nelhat, přestat lhát, přiznat se k něčemu
4	1,36%	15	záchrana kamaráda
4	1,36%	15	pomstít se někomu za něco
4	1,36%	15	nic
3	1,02%	18	trávení času s kamarádem/kou
2	0,68%	19	záchrana sourozence, bratrance, sestřenice
2	0,68%	19	nežalovat na někoho

Podrobnější souhrnné výsledky všech respondentů jsou k dispozici v *Příloze 15 Položka 4 Správný skutek – souhrn*.

Popis správného skutku se v některých oblastech lišil, a to jak z pohledu dívek a chlapců, tak i

podle velikosti obce. Například **pomoc rodičům** uvedlo **29,63 % dívek z měst nad 5 000 obyvatel** a **26,09 % chlapců z obcí do 5 000 obyvatel**, zatímco v **Praze** ho zmínilo jen **8 % dívek** a **7,27 % chlapců**. Zde se můžeme domnívat, že u mimopražských respondentů je pomoc v domácnosti rodiči více vyžadována a je považována spíše za nutnost či nezbytnost. U **pražských dívek** naopak převažovala **pomoc kamarádce**, uvedlo ji **24 %**, **pražští chlapci** ji uvedli jen v **7,27 %**. U **ostatních žáků** se pohybovala v rozmezí **16,95 % až 21,21 %**. **Pražští chlapci** naopak nejvíce **pomáhají starým nebo cizím lidem**, a to v **16,36 %**, na rozdíl od **chlapců v malých obcích – 4,35 %** a **ve větších městech – 6,06 %**. Na otázku **neodpovědělo 4,35 % chlapců** a **5,08 % dívek z malých obcí**, **33,33 % chlapců z větších měst**, **32,73 % chlapců** a **13,33 % dívek z Prahy**. Další údaje viz *Příloha 16 Položka 4 Správný skutek – obce do 5 000 obyvatel; Příloha 17 Položka 4 Správný skutek – obce nad 5 000 obyvatel; Příloha 18 Položka 4 Správný skutek – Praha.*

Dobry skutek je v povědomí respondentů chápán především jako poskytnutí pomoci někomu. **Pomoc rodičům** poskytují více mimopražští žáci - **29,63 % dívek z měst nad 5 000 obyvatel** a **26,09 % chlapců z obcí do 5 000 obyvatel**. **Pomoc kamarádům** poskytují **dívky i chlapci**, nejméně však **pražští chlapci**. Ti naopak **nejvíce pomáhají starým nebo cizím lidem – 16,36 %**. **23,06 %** respondentů nevedlo žádnou odpověď.

2.3.5 Položka 5)

Popiš krátce skutek (čin), který jsi vykonal/vykonala a nejsi na něj hrdý.

V tomto, podobně jako i v předchozím bodě, měli respondenti sami posoudit a napsat skutek, na který nejsou hrdí, resp. ho sami považují za špatný. I zde jsou skutky klasifikované do okruhů: odmítnutí pomoci (rodičům či prarodičům; kamarádovi, kamarádce); neuposlechnutí pokynů (rodičů či prarodičů; ve škole a případně špatné známky); drzé chování; lhaní (rodičům či prarodičům; kamarádovi, kamarádce); fyzické ublížení (sourozenci; kamarádovi, kamarádce; sobě – sebepoškození nebo pokus o sebepoškození; zvířeti); psychické ublížení (sourozenci; kamarádovi, kamarádce), napodobování někoho; trapná situace; nevrácení nalezené nebo půjčené věci; krádež; rozbítí nebo poškození věci; zapomenutí důležité události nebo její neoznámení.

Z celkového počtu 295 respondentů **50** z nich, tj. **16,95 %**, na otázku **neodpovědělo**; **33**, tj. **11,19 %**, si takový skutek **nepamatovalo** nebo o něm **nevědělo**; **6**, tj. **2,03 %**, uvedlo, že žádný skutek, na který by nebyli hrdí, **nevykonali**. Počet odpovědí v jednotlivých okruzích a jejich procentuální vyjádření je zřejmé z *Tabulky 9 Položka 5 Špatný skutek – souhrnné pořadí*. Souhrnné odpovědi skupin žáků (dívky ze 4. a 5. třídy, chlapci ze 4. a 5. třídy, a jejich kombinace) jsou shrnuté v *Příloze 19 Položka 5 Špatný skutek – souhrn*.

Také u špatného skutku se liší *Tabulka 9 Položka 5 Špatný skutek – souhrnné pořadí*

odpovědi respondentů z malých obcí a větších měst včetně Prahy. Například **chlapci z malých obcí** se nejvíce přiznávali, v **21,74 %**, k **rozbítí či poničení nějaké cizí věci**, zatímco **chlapci z větších měst** tento čin uvedli v **6,06 %** a **chlapci z Prahy** jen v **5,45 %** - méně než **dívky z větších měst**, ty **rozbítí nebo zničení věci** uvedly ve **14,81 %**. **Chlapci z větších měst** se však přiznali ve **12,12 %** a **pražští**

žáci celkem			
četnost	%	pořadí	
50	16,95%	1	bez odpovědi
33	11,19%	2	nepamatuji se, nevím
28	9,49%	3	rozbítí věci, poničení věci
28	9,49%	3	psychické ublížení kamarádovi/ce
20	6,78%	5	trapná situace, špatné chování nebo skutek
16	5,42%	6	drzé chování nebo ignorování členů rodiny
14	4,75%	7	neuposlechnutí ve škole, špatné známky
14	4,75%	7	krádež
13	4,41%	9	neuposlechnutí rodičů, prarodičů
13	4,41%	9	fyzické ublížení kamarádovi/ce
10	3,39%	11	fyzické ublížení sourozenci
9	3,05%	12	lhaní rodičům, prarodičům
7	2,37%	13	fyzické ublížení sobě, pokus o ublížení sobě
7	2,37%	13	psychické ublížení sourozenci
7	2,37%	13	ublížení zvířeti
6	2,03%	16	odmítnutí pomoci rodičům, prarodičům
6	2,03%	16	nic špatného jsem neudělal/a
4	1,36%	18	lhaní kamarádovi/ce
3	1,02%	19	nevrácení nalezené nebo půjčené věci
3	1,02%	19	zapomenutí důležité události, neoznámení
2	0,68%	21	odmítnutí pomoci kamarádovi/ce
1	0,34%	22	napodobování někoho

chlapci v 16,36 % k psychickému ublížení kamarádovi nebo kamarádce, což bylo v procentuálním vyjádření více než u dívek, u kterých je vyšší predikce takového chování. U **chlapců z malých obcí** se tento skutek **vůbec neobjevil**. Chlapci z malých obcí a Prahy ani jednou **nevedli**, že by **odmítli pomoc rodinným příslušníkům nebo kamarádovi**, **pražští** navíc ani v jednom případě **nevedli**, že by **neposlouchali rodiče nebo prarodiče**. K tomuto skutku se však přiznalo **8,70 % chlapců a 5,08 % dívek z malých obcí**, **7,41 % dívek a 3,08 % chlapců z velkých měst a 4,00 % dívek z Prahy**. Dívky z malých obcí nejčastěji uváděly **drzé chování ke členům rodiny nebo jejich ignorování, rozbití nebo poničení cizí věci a psychické ublížení kamarádce**, ve všech případech se k těmto skutkům přiznalo **10,17 % dívek**. Dívky z větších měst uváděly v **11,11 % také psychické ublížení kamarádce a neuposlechnutí pokynu ve škole nebo špatný prospěch**. Ke skutku, na který by nebyli hrdí, se **nepřiznalo 8,47 % dívek a 15,27 % chlapců z malých obcí, 7,41 % dívek a 36,36 % chlapců z velkých měst, 17,33 dívek a 20 % chlapců z Prahy**. Většinou u špatných skutků žáci vyjadřovali lítost, obzvlášť jednalo-li se o skutek, který nějakým způsobem poškodil blízkou osobu. Pokud šlo o sourozence, většinou lítost neprojevovali. Další údaje k této otázce viz *Příloha 20 Položka 5 Špatný skutek – obce nad 5 000 obyvatel; Příloha 21 Položka 5 Špatný skutek – obce do 5 000 obyvatel; Příloha 22 Položka 5 Špatný skutek – Praha*.

Ke špatnému skutku se celkově **nepřiznalo 30,17 % respondentů**, a to i přes to, že se jednalo o přiznání anonymní. Tito respondenti pravděpodobně nechtějí svůj čin jakkoliv zveřejňovat v obavě, že by se na něj mohlo přijít. **Chlapci z malých obcí** se více přiznávají k **rozbití či zničení věcí (21,74 %)**, zatímco **chlapci z větších měst (12,12 %) a Prahy (16,36 %)** k **psychickému ublížení kamarádovi** – to je více než uvádějí dívky, což je překvapivé a neodpovídá to vývojovým charakteristikám. Chlapci z malých obcí psychické ubližování kamarádovi neuvádějí vůbec. Dívky se přiznávají k **psychickému ublížení kamarádce (9,32 %)**, k **drzému chování (8,07 %)**, **neuposlechnutí pokynů ve škole a ke špatnému prospěchu (6,21 %)** (pravděpodobně nedostatečná domácí příprava). Dívky z větších měst (**14,81 %**) navíc k **rozbití nebo zničení věci**.

2.3.6 Položka 6)

Vyjmenuj tři vlastnosti, které by podle tebe dobrý člověk měl mít a tři vlastnosti, které by podle tebe dobrý člověk neměl mít.

Podle zadání měli respondenti napsat vždy tři vlastnosti. Ne vždy tomu tak bylo, někteří zapsali jen část, a to jak dobrých, tak i špatných vlastností. Ojediněle se objevily i nesmyslné záznamy, které jsou zahrnuté v kolonce „nevyjádřil se“. Z následujících výčtů je patrná rozmanitost kladných i záporných vlastností, tak, jak je respondenti uvedli. Pouze výrazy pomáhající, pomocný, nápomocný, má pomáhat atd., které uváděli žáci, jsou sloučeny a uvedeny v kolonce „altruistický“.

Vlastnosti, které by **dobrý člověk měl mít, neuvedlo 25 žáků, tj. 8,47 %**. Ostatní respondenti uvedli **57 dobrých vlastností, celkem odpověděli 718 x**, průměrně napsali **2,66** dobrých vlastností **na jednoho** odpovídajícího respondenta. Z výsledků výzkumu vyplývá, že necelá polovina, resp. **43,73 %** žáků uvedlo, že dobrý člověk by měl být **hodný, 23,05 %** žáků uvedlo, že by měl být **altruistický, 19,66 %** žáků si myslí, že by měl být **kamarádský a milý**, podle **18,98 %** žáků by měl být také **laskavý**. Následují vlastnosti **chytrý** nebo **moudrý**, **pravdomluvný, dobrosrdečný, štedrý, vtipný** a další. Pořadí a výčet všech dobrých vlastností je uveden v *Tabulce 10 Položka 6 Dobré vlastnosti – pořadí*.

Tabulka 10 Položka 6 Dobré vlastnosti – pořadí

hodný	129	43,73%	1
altruistický	68	23,05%	2
kamarádský	58	19,66%	3
milý	58	19,66%	3
laskavý	56	18,98%	5
chytrý/moudrý	27	9,15%	6
pravdomluvný	27	9,15%	6
nevyjádřil/a se	25	8,47%	8
dobrosrdečný	21	7,12%	9
štedrý	20	6,78%	10
vtipný	19	6,44%	11
pracovitý	15	5,08%	12
spravedlivý	14	4,75%	13
slušný	13	4,41%	14
ochotný	12	4,07%	15
milující	10	3,39%	16
věrný	9	3,05%	17
zdravý	9	3,05%	17
důvěryhodný	8	2,71%	19
ohleduplný	8	2,71%	19
respektující	8	2,71%	19
spolehlivý	8	2,71%	19
čestný	7	2,37%	23
starostlivý	7	2,37%	23
veselý	7	2,37%	23
vzdělávající se	7	2,37%	23
chápat	6	2,03%	27
odvážný	6	2,03%	27
zodpovědný	6	2,03%	27
silný	5	1,69%	30
skromný	5	1,69%	30
šťastný	5	1,69%	30
mírumilovný	4	1,36%	33
poctivý	4	1,36%	33
trpělivý	4	1,36%	33
upřímný	4	1,36%	33
usměvavý	4	1,36%	33
dobrý	3	1,02%	38
milující přírodu	3	1,02%	38
pořádný	3	1,02%	38
rozumný	3	1,02%	38
statečný	3	1,02%	38
hrdý	2	0,68%	43
odhodlaný	2	0,68%	43
pečlivý	2	0,68%	43
poslušný	2	0,68%	43
pozorný	2	0,68%	43
společenský	2	0,68%	43
šikovný	2	0,68%	43
vychovaný	2	0,68%	43
zdvořilý	2	0,68%	43
cílevědomý	1	0,34%	52
pohodový	1	0,34%	52
skvělý	1	0,34%	52
šetrný	1	0,34%	52
uctivý	1	0,34%	52
věřící	1	0,34%	52
vynalézavý	1	0,34%	52

Z hlediska regionálních rozdílů se **žáci** (obce do 5 000 obyvatel; města nad 5 000 obyvatel; Praha) u dobrých vlastností na **prvních dvou místech shodují**. Upřednostnili vlastnosti **hodný (51,43 %; 46,67 %; 36,15 %)** a **altruistický (24,76 %; 28,33 %; 23,08 %)**. Na **třetí místo žáci mimo Prahu** uvádějí **kamarádský (23,81 %; 20,00 %)**, zatímco **pražští** tuto vlastnost sice zařadili na **páté místo**, ovšem s jen o málo nižším procentem (**18,46 %**). Na třetím uvedli **laskavý (20,77 %)**, tuto vlastnost naopak **mimopražští** radí na místo **šesté** s téměř polovičním procentuálním vyjádřením (**11,43 %; 10,00 %**). Na **čtvrté pozici se žáci shodují**, že dobrý člověk by měl být **milý (18,10 %; 20,00 %; 20,77 %)**. **Mimopražští** upřednostňují **pravdomluvnost – páté místo (16,19 %; 15,00 %)**, kterou **pražští** zařadili až na **dvanácté místo** s téměř třetinový procentuálním podílem (**5,38 %**). Lze konstatovat, že **odpovědi mimopražských žáků se shodují v pořadí i procentuálním vyjádření**, které vykazuje jen drobné rozdíly. **Pražští žáci** uvádějí vlastnosti **ochotný, čestný, důvěryhodný, respektující**, které **mimopražští žáci** uvedli jen **jedenkrát** v případě **ochotný, ostatní** vlastnosti se u **mimopražských** vůbec **nevyskytují**. Výběr třiceti dobrých vlastností, seřazených podle četnosti u regionálních skupin je uveden v *Tabulce 11 Položka 6 Dobré vlastnosti – regiony*.

Tabulka 11 Položka 6 Dobré vlastnosti – regiony

	souhrn			do 5 000 obyv.			nad 5 000 obyv.			Praha					
	žáci celkem			žáci celkem			žáci celkem			žáci celkem					
	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí			
hodný	129	43,73%	1	hodný	54	51,43%	1	hodný	28	46,67%	1	hodný	47	36,15%	1
altruismustický	68	23,05%	2	altruismustický	26	24,76%	2	altruismustický	17	28,33%	2	altruismustický	30	23,08%	2
kamarádský	58	19,66%	3	kamarádský	25	23,81%	3	kamarádský	12	20,00%	3	laskavý	27	20,77%	3
milý	58	19,66%	3	milý	19	18,10%	4	milý	12	20,00%	3	milý	27	20,77%	3
laskavý	56	18,98%	5	pravdomluvný	17	16,19%	5	pravdomluvný	9	15,00%	5	kamarádský	24	18,46%	5
chytrý/moudrý	27	9,15%	6	laskavý	12	11,43%	6	laskavý	6	10,00%	6	štedrý	16	12,31%	6
pravdomluvný	27	9,15%	6	dobrosrdečný	8	7,62%	7	dobrosrdečný	6	10,00%	6	chytrý/moudrý	13	10,00%	7
nevýjádřil/a se	25	8,47%	8	chytrý/moudrý	8	7,62%	7	chytrý/moudrý	6	10,00%	6	dobrosrdečný	12	9,23%	8
dobrosrdečný	21	7,12%	9	vtipný	8	7,62%	7	vtipný	4	6,67%	9	nevýjádřil/a se	12	9,23%	8
štedrý	20	6,78%	10	slušný	7	6,67%	10	slušný	4	6,67%	9	ochotný	8	6,15%	10
vtipný	19	6,44%	11	nevýjádřil/a se	7	6,67%	10	nevýjádřil/a se	3	5,00%	11	spravedlivý	8	6,15%	10
pracovitý	15	5,08%	12	pracovitý	6	5,71%	12	pracovitý	3	5,00%	11	čestný	7	5,38%	12
spravedlivý	14	4,75%	13	spravedlivý	6	5,71%	12	spravedlivý	3	5,00%	11	důvěryhodný	7	5,38%	12
slušný	13	4,41%	14	věrný	5	4,76%	14	věrný	3	5,00%	11	milující	7	5,38%	12
ochotný	12	4,07%	15	ohleduplný	4	3,81%	15	ohleduplný	3	5,00%	11	pravdomluvný	7	5,38%	12
milující	10	3,39%	16	silný	4	3,81%	15	silný	3	5,00%	11	respektující	7	5,38%	12
věrný	9	3,05%	17	starostlivý	4	3,81%	15	starostlivý	2	3,33%	17	vtipný	7	5,38%	12
zdravý	9	3,05%	17	zdravý	4	3,81%	15	zdravý	2	3,33%	17	veselý	5	3,85%	18
důvěryhodný	8	2,71%	19	spolehlivý	3	2,86%	19	spolehlivý	2	3,33%	17	zdravý	5	3,85%	18
ohleduplný	8	2,71%	19	zodpovědný	3	2,86%	19	zodpovědný	2	3,33%	17	ohleduplný	4	3,08%	20
respektující	8	2,71%	19	chápající	2	1,90%	21	chápající	1	1,67%	21	slušný	4	3,08%	20
spolehlivý	8	2,71%	19	mírumilovný	2	1,90%	21	mírumilovný	1	1,67%	21	spolehlivý	4	3,08%	20
čestný	7	2,37%	23	poslušný	2	1,90%	21	poslušný	1	1,67%	21	usměvavý	4	3,08%	20
starostlivý	7	2,37%	23	štedrý	2	1,90%	21	štedrý	1	1,67%	21	chápající	3	2,31%	24
veselý	7	2,37%	23	veselý	2	1,90%	21	veselý	1	1,67%	21	odvážný	3	2,31%	24
vzdělávající se	7	2,37%	23	vychovaný	2	1,90%	21	vychovaný	1	1,67%	21	pracovitý	3	2,31%	24
chápající	6	2,03%	27	milující přírodu	1	0,95%	27	milující přírodu	1	1,67%	21	šťastný	3	2,31%	24
odvážný	6	2,03%	27	ochotný	1	0,95%	27	ochotný	1	1,67%	21	věrný	3	2,31%	24
zodpovědný	6	2,03%	27	pečlivý	1	0,95%	27	pečlivý	1	1,67%	21	vzdělávající se	3	2,31%	24
silný	5	1,69%	30	poctivý	1	0,95%	27	poctivý	1	1,67%	21	dobrý	2	1,54%	30

Souhrnná data dobrých vlastností viz *Příloha 23 Položka 6 Dobré vlastnosti – souhrn*.

Vlastnosti, které by **dobry člověk neměl mít, nevedlo 34 žáků, tj. 11,53 %**. Ostatní respondenti uvedli **63 špatných vlastností**, celkem **odpověděli 665 x**, průměrně napsali **2,55 špatných vlastností na jednoho** odpovídajícího respondenta. Podle výsledků průzkumu **44,07 %** žáků uvedlo, že dobrý člověk nemá být **zlý**, podle **15,25 %** žáků nemá být **agresivní**, **10,85 %** žáků uvedlo, že nemá být **prolhaný**, **10,17 %** **lakomý**. Následují vlastnosti **zlostný, pyšný, sobecký, drzý, vulgární, hloupý** a další. Pořadí a výčet všech špatných vlastností je uveden v *Tabulce 12 Položka 6 Špatné vlastnosti – pořadí*.

U špatných vlastností se **žáci** napříč regiony opět **shodli** a na první místo uvedli, že dobrý člověk by neměl být **zlý (47,62 %; 50,00 %; 38,46 %)**. Na dalších místech se v různých pořadích objevují podobné špatné vlastnosti. **Žáci z malých obcí** uvádějí pořadí **prolhaný, agresivní, okrádá, sobecký, lakomý, bezohledný, drzý, pomlouvačný a posměvačný**. **Žáci z větších měst** seřadili vlastnosti následovně: **agresivní, zlostný, pyšný, chamtivý, lakomý, škodící, nekamarádský, nenávistný a vulgární**. **Pražští žáci** uvedli jako další špatné vlastnosti **agresivní, lakomý, prolhaný, pyšný, sobecký, šikanující, zlostný, drzý a hloupý**.

Tabulka 12 Položka 6 Špatné vlastnosti – pořadí

zlý	130	44,07%	1
agresivní	45	15,25%	2
nevyjádřil/a se	34	11,53%	3
prolhaný	32	10,85%	4
lakomý	30	10,17%	5
zlostný	25	8,47%	6
pyšný	24	8,14%	7
sobecký	23	7,80%	8
drzý	17	5,76%	9
vulgární	17	5,76%	9
hloupý	16	5,42%	11
chamtivý	16	5,42%	11
okrádá	15	5,08%	13
posměvačný	15	5,08%	13
šikanující	15	5,08%	13
závislý	13	4,41%	16
bezohledný	12	4,07%	17
namyšlený	12	4,07%	17
nekamarádský	12	4,07%	17
neochotný	12	4,07%	17
pomlouvačný	12	4,07%	17
škodící	12	4,07%	17
líný	11	3,73%	23
problémový	9	3,05%	24
hrubý	8	2,71%	25
nepříjemný	8	2,71%	25
ignorantský	7	2,37%	27
nenávistný	7	2,37%	27
urážlivý	7	2,37%	27
zabiják	7	2,37%	27
podlý	6	2,03%	31
ukřičený	6	2,03%	31
naštvaný	5	1,69%	33
ošklivý	5	1,69%	33
užalovaný	5	1,69%	33
zlomyslný	5	1,69%	33
žárlivý	5	1,69%	33
otravný	4	1,36%	38
podvádějící	4	1,36%	38
lstivý	3	1,02%	40
nespolehlivý	3	1,02%	40
neuctivý ke starším	3	1,02%	40
povyšující se	3	1,02%	40
smutný	3	1,02%	40
špatný	3	1,02%	40
zlobivý	3	1,02%	40
bojácný	2	0,68%	47
hádavý	2	0,68%	47
nepoctivý	2	0,68%	47
neslušný	2	0,68%	47
nespravedlivý	2	0,68%	47
nevěrný	2	0,68%	47
podezřivavý	2	0,68%	47
přetvářející se	2	0,68%	47
škodolibý	2	0,68%	47
tvrdohlavý	2	0,68%	47
zákeřný	2	0,68%	47
závistivý	2	0,68%	47
neposlušný	1	0,34%	59
nezodpovědný	1	0,34%	59
nudný	1	0,34%	59
přísný	1	0,34%	59
soutěživý	1	0,34%	59
vychytralý	1	0,34%	59

Výběr třiceti špatných vlastností, seřazených podle četnosti u regionálních skupin je uveden v Tabulce 13 Položka 6 Špatné vlastnosti – regiony.

Tabulka 13 Položka 6 Špatné vlastnosti – regiony

	souhrn			do 5 000 obyv.			nad 5 000 obyv.			Praha					
	žáci celkem			žáci celkem			žáci celkem			žáci celkem					
	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí			
zlý	130	44,07%	1	50	47,62%	1	30	50,00%	1	50	38,46%	1			
agresivní	45	15,25%	2	prohnaný	16	15,24%	2	agresivní	12	20,00%	2	agresivní	18	13,85%	2
nevyjádřil/a se	34	11,53%	3	agresivní	15	14,29%	3	zlostný	11	18,33%	3	lakomý	15	11,54%	3
prohnaný	32	10,85%	4	okrádá	11	10,48%	4	pyšný	7	11,67%	4	prohnaný	14	10,77%	4
lakomý	30	10,17%	5	sobecký	11	10,48%	4	chamtivý	5	8,33%	5	pyšný	14	10,77%	4
zlostný	25	8,47%	6	nevyjádřil/a se	11	10,48%	4	lakomý	5	8,33%	5	sobecký	11	8,46%	6
pyšný	24	8,14%	7	lakomý	10	9,52%	7	škodlivý	5	8,33%	5	šikanující	10	7,69%	7
sobecký	23	7,80%	8	bezohledný	9	8,57%	8	nevyjádřil/a se	5	8,33%	5	zlostný	10	7,69%	7
drzý	17	5,76%	9	drzý	7	6,67%	9	nekomarádský	4	6,67%	9	drzý	9	6,92%	9
vulgární	17	5,76%	9	pomlouvačný	7	6,67%	9	nenávidný	4	6,67%	9	hloupý	9	6,92%	9
hloupý	16	5,42%	11	posměvačný	7	6,67%	9	vulgární	4	6,67%	9	neochotný	9	6,92%	9
chamtivý	16	5,42%	11	líný	6	5,71%	12	hloupý	3	5,00%	12	chamtivý	8	6,15%	12
okrádá	15	5,08%	13	šikanující	5	4,76%	13	líný	3	5,00%	12	nepříjemný	8	6,15%	12
posměvačný	15	5,08%	13	ukřičený	5	4,76%	13	naštvaný	3	5,00%	12	vulgární	8	6,15%	12
šikanující	15	5,08%	13	urážlivý	5	4,76%	13	problémový	3	5,00%	12	ignorantský	7	5,38%	15
závislý	13	4,41%	16	vulgární	5	4,76%	13	listivý	2	3,33%	16	závislý	7	5,38%	15
bezohledný	12	4,07%	17	hloupý	4	3,81%	17	namyšlený	2	3,33%	16	namyšlený	6	4,62%	17
namyšlený	12	4,07%	17	hrubý	4	3,81%	17	posměvačný	2	3,33%	16	nekomarádský	6	4,62%	17
nekomarádský	12	4,07%	17	namyšlený	4	3,81%	17	prohnaný	2	3,33%	16	posměvačný	6	4,62%	17
neochotný	12	4,07%	17	závislý	4	3,81%	17	smutný	2	3,33%	16	problémový	5	3,85%	20
pomlouvačný	12	4,07%	17	zlostný	4	3,81%	17	škodolibý	2	3,33%	16	hrubý	4	3,08%	21
škodlivý	12	4,07%	17	chamtivý	3	2,86%	22	závislý	2	3,33%	16	podlý	4	3,08%	21
líný	11	3,73%	23	neuctivý ke star	3	2,86%	22	zlomyslný	2	3,33%	16	pomlouvačný	4	3,08%	21
problémový	9	3,05%	24	podvádějící	3	2,86%	22	žárlivý	2	3,33%	16	škodlivý	4	3,08%	21
hrubý	8	2,71%	25	pyšný	3	2,86%	22	bezohledný	1	1,67%	25	zabiják	4	3,08%	21
nepříjemný	8	2,71%	25	škodlivý	3	2,86%	22	drzý	1	1,67%	25	nenávidný	3	2,31%	26
ignorantský	7	2,37%	27	zlobivý	3	2,86%	22	neochotný	1	1,67%	25	okrádá	3	2,31%	26
nenávidný	7	2,37%	27	nekomarádský	2	1,90%	28	nepoctivý	1	1,67%	25	ošklivý	3	2,31%	26
urážlivý	7	2,37%	27	neochotný	2	1,90%	28	nespolehlivý	1	1,67%	25	užalovaný	3	2,31%	26
zabiják	7	2,37%	27	neslušný	2	1,90%	28	nudný	1	1,67%	25	zlomyslný	3	2,31%	26

Souhrnná data špatných vlastností viz Příloha 24 Položka 6 Špatné vlastnosti – souhrn.

K výčtu **dobrych vlastností 43,73 %** respondentů uvedlo, že dobrý člověk by měl být **hodný, 23,05 %** uvedlo, že by měl být **altruistický, 19,66 %** respondentů si myslí, že by měl být **kamarádský a milý**. K otázce se nevyjádřilo **8,47 %** respondentů. Ke **špatným vlastnostem 44,07 %** respondentů uvedlo, že dobrý člověk nemá být **zlý**, podle **15,25 %** nemá být **agresivní, 10,85 %** uvedlo, že nemá být **prohnaný**. Špatné vlastnosti **neuvědlo 11,53 %** respondentů.

2.3.7 Položka 7)

Znáš nějakého člověka, kterému se chceš v něčem podobat? Koho a co na něm obdivuješ?

Pokud by ses chtěl/chtěla uvedenému člověku podobat, co bys pro to dělal/dělala?

V první části otázky jsou respondenti vyzváni, aby uvedli, zda mají v nějaké skutečné či fiktivní osobě vzor, ke kterému se vztahují, který obdivují či dokonce v něčem napodobují. Dotazník návodně vedl respondenty k hledání takových vzorů v různých oblastech pomocí kategorií: postava z knížek, známá osobnost, osoba z tvého okolí, někdo další. Odpovědi respondentů lze rozdělit do čtyř přístupů – někteří odpověděli ve více kategoriích; někteří odpověděli jen v jedné kategorii; někteří neodpověděli v žádné kategorii a uvedli, že nemají žádný vzor nebo že se nechtějí nikomu podobat; někteří nechali otázku bez odpovědi. Četnost odpovědí a procentuální vyjádření, které je vztaženo k celkovému počtu respondentů (295), jsou uvedeny v *Tabulce 14 Položka 7 Četnost vzorů v jednotlivých kategoriích*. Původní predikce, že dnešní děti hledají vzory chování především ve virtuálním prostředí výsledky výzkumu nepotvrdily.

191 žáků, tj. **64,75 %**, uvedlo jako svůj vzor **osobu ze svého blízkého okolí** (nejčastěji rodinného příslušníka anebo kamaráda či kamarádku). Ve **142** případech, tj. **48,14 %**, žáci uvedli nějakou **známou osobnost**. Třetí v pořadí je podle průzkumu **literární postava**, což vnímám jako velmi potěšující výsledek, a to i přes to, že byla uváděna s téměř poloviční četností než známá osobnost – uvedlo ji **72** žáků, tj. **24,41 %**. **Někoho dalšího**, jinou osobu nebo seriálové či fiktivní postavy a v ojedinělých případech i zvíře, uvedlo **39** žáků, tj. **13,22 %**. Důvod, proč tři žáci uvedli jako svůj vzor zvíře, je jen spekulativní – mohla to být nadsázka, humor nebo skutečný záměr. **49** žáků, tj. **16,61 %**, na otázku vůbec **neodpovědělo** a **23** žáků, tj. **7,80 %**, se **nechce nikomu podobat, nemá v nikom žádný vzor**.

Výsledky výzkumu lze interpretovat i obráceným způsobem – lze uvést, že **223** žáků, tj. **75,59 %** **ne má vzor v literárních postavách**. Zda děti hrdinové dětských příběhů nezaujali a literární postavy nejsou dostatečně inspirující, případně se s nimi děti v reálném životě nedokáží identifikovat, anebo děti jen málo čtou, je opět v oblasti spekulací. Lze rovněž

Tabulka 14 Položka 7 Četnost vzorů v jednotlivých kategoriích – souhrn

	žáci celkem		
	četnost	%	pořadí
postava z knížek	72	24,41%	3
známá osobnost	142	48,14%	2
osoba z tvého okolí	191	64,75%	1
někdo další	39	13,22%	5
nechtěl se nikomu podobat, nemám žádný vzor	23	7,80%	6
žádná odpověď	49	16,61%	4
celkový počet odpovědí	516	174,92%	

uvést, že **171 žáků**, tj. **57,97 %**, nemá inspirující osobnost mezi **známými osobami**. Také lze konstatovat, že ve **svém okolí nemá** osobu, která by mu byla vzorem, **153 žáků**, tj. **51,86 %**. V **jiných oblastech** vzory chování **nevyhledává** **260 žáků**, tj. **88,14 %**.

Literární hrdiny uvádějí více **dívky (29,19 %)** než **chlapci (18,66 %)**. Ze známých osobnosti **dívky** inklinují spíše k **herečkám (14,29 %)** a **zpěvačkám (11,80 %)**, zatímco **chlapci** upřednostňují **sportovce (32,84 %)**, nejvíce fotbalisty, a **youtubery (11,94 %)**. Ve svém blízkém okolí **vzhlížejí dívky** především ke svým **kamarádkám (37,27 %)** a **matkám (22,98 %)**, **otce** jako vzor uvedlo **9,94 %** dívek, **sourozence 5,59 %**. **Chlapci** hledají vzory ve svých **kamarádech v 18,66 %**, v **otcích v 11,19 %**, tedy zhruba v polovičním množství než dívky v matkách. **Matky** jako vzor uvedlo **3,73 % chlapců**, **sourozence 2,99 %**.

Ostatní údaje jsou patrné z následující *Tabulky 15 Položka 7 Četnost vzorů v jednotlivých kategoriích – pořadí ve skupinách žáků*.

Tabulka 15 Položka 7 Četnost vzorů v jednotlivých kategoriích – pořadí ve skupinách žáků

dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci celkem		
četnost	%	postava z knížek	četnost	%	postava z knížek	četnost	%	postava z knížek
47	29,19%	literární hrdina/hrdinka	25	18,66%	literární hrdina/hrdinka	72	24,41%	literární hrdina/hrdinka
113	70,19%	bez odpovědi	109	81,34%	bez odpovědi	222	75,25%	bez odpovědi
dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci celkem		
četnost	%	známá osobnost	četnost	%	známá osobnost	četnost	%	známá osobnost
23	14,29%	herec/herečka	44	32,84%	sportovec/sportovkyně	47	15,93%	sportovec/sportovkyně
19	11,80%	zpěvák/zpěvačka	16	11,94%	youtuber/youtuberka	26	8,81%	herec/herečka
9	5,59%	youtuber/youtuberka	11	8,21%	další	25	8,47%	youtuber/youtuberka
6	3,73%	další	4	2,99%	zpěvák/zpěvačka	23	7,80%	zpěvák/zpěvačka
3	1,86%	sportovec/sportovkyně	3	2,24%	herec/herečka	17	5,76%	další
2	1,24%	hudebník/hudebnice	2	1,49%	hudebník/hudebnice	4	1,36%	hudebník/hudebnice
105	65,22%	bez odpovědi	66	49,25%	bez odpovědi	171	57,97%	bez odpovědi
dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci celkem		
četnost	%	osoba z svého okolí	četnost	%	osoba z svého okolí	četnost	%	osoba z svého okolí
60	37,27%	kamarád/kamarádka	25	18,66%	kamarád/kamarádka	85	28,81%	kamarád/kamarádka
37	22,98%	matka	15	11,19%	otec	42	14,24%	matka
16	9,94%	otec	7	5,22%	jiný příbuzný	31	10,51%	otec
9	5,59%	sourozenec	5	3,73%	matka	13	4,41%	sourozenec
5	3,11%	jiný příbuzný	4	2,99%	sourozenec	12	4,07%	jiný příbuzný
3	1,86%	učitel/učitelka	2	1,49%	další	4	1,36%	učitel/učitelka
2	1,24%	trenér/trenérka	1	0,75%	učitel/učitelka	2	0,68%	trenér/trenérka
0	0,00%	další	0	0,00%	trenér/trenérka	2	0,68%	další
66	40,99%	bez odpovědi	87	64,93%	bez odpovědi	153	51,86%	bez odpovědi
dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci celkem		
četnost	%	někdo další	četnost	%	někdo další	četnost	%	někdo další
13	8,07%	jiná osoba	23	17,16%	jiná osoba	36	12,20%	jiná osoba
1	0,62%	zvíře	2	1,49%	zvíře	3	1,02%	zvíře
151	93,79%	bez odpovědi	109	81,34%	bez odpovědi	260	88,14%	bez odpovědi
dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci celkem		
četnost	%	nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor	četnost	%	nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor	četnost	%	nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor
14	8,70%	nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor	9	6,72%	nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor	23	7,80%	nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor
25	15,53%	žádná odpověď	24	17,91%	žádná odpověď	49	16,61%	žádná odpověď

Údaje podle skupin žáků jsou uvedeny v *Příloze 25 Položka 7 Četnost vzorů v jednotlivých kategoriích – skupiny žáků*.

Z pohledu regionálních odlišností je zajímavý pohled na rozdílné vnímání literárního hrdiny. Průzkum naznačuje, že **literárního hrdinu** hledají **pražští žáci dvakrát více než žáci mimopražští**, v Praze ho uvedlo **12,54 % žáků**, v **obcích** do 5 000 obyvatel **6,10 %** a ve větších **městech** nad 5 000 obyvatel jen **5,76 %** žáků. Z pohledu genderového literárního hrdinu **nejčastěji** uváděly **pražské dívky – 16,15 %**, **nejméně mimopražští chlapci** – shodně jej uvedlo jen **5,22 %** chlapců. Z pohledu věkového **nejméně** vyhledávají literárního hrdinu **žáci 4. tříd z větších měst nad 5 000 obyvatel** – uvedlo ho pouze **3,42 %** žáků, zatímco čtvrtáci z **obcí** a z **Prahy** ho vyhledávají téměř **trikrát více – 10,27 %** a **11,64 %**. V **5. třídách** jej **nejméně** uváděli žáci z **malých obcí** – jen **2,01 %** žáků, ve větších **městech** **8,05 %** a v **Praze 13,42 %** žáků. Údaje jsou patrné z *Tabulky 16 Položka 7 Literární postava – regionální porovnání*.

Tabulka 16 Položka 7 Literární postava – regionální porovnání

mimo Prahu do 5 000 obyvatel										
	dívky 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
postava z knížek	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
literární hrdina/hradinka	11	6,83%	7	5,22%	15	10,27%	3	2,01%	18	6,10%
bez odpovědi	47	29,19%	39	29,10%	53	36,30%	33	22,15%	86	29,15%

mimo Prahu nad 5 000 obyvatel										
	dívky 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
postava z knížek	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
literární hrdina/hradinka	10	6,21%	7	5,22%	5	3,42%	12	8,05%	17	5,76%
bez odpovědi	17	10,56%	26	19,40%	18	12,33%	25	16,78%	43	14,58%

Praha										
	dívky 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
postava z knížek	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
literární hrdina/hradinka	26	16,15%	11	8,21%	17	11,64%	20	13,42%	37	12,54%
bez odpovědi	49	30,43%	44	32,84%	37	25,34%	56	37,58%	93	31,53%

Známou osobnost jako svůj vzor vyhledává přibližně **čtvrtina žáků z Prahy – 24,07 %**, ve větších **městech 12,88 %** a v **malých obcích** je to jen **11,09 %**. **Pražské dívky** vzhlíží hlavně k **herečkám – 11,18 %** a **zpěvačkám – 5,59 %**, dívky z větších **měst** v obou případech jen v **2,48 %** a jen **3,73 %** **dívek** z **malých obcí** uvedlo **zpěvačku** a **herečku** pouze jediná dívka, což je **0,62 %**. **Pražské dívky** se také odkazují na oblíbené **youtubery**, a to ve **4,35 %**. **Mimopražské** jen v **0,62 %**. Chlapci jako své vzory uvádějí zejména **sportovce** – v **malých obcích 13,43 % chlapců**, v **Praze 12,69 %** a ve větších **městech** přibližně jen $\frac{1}{2}$ výše zmíněných - **6,72 %**. **Youtubera** uvedl jen **jeden chlapec z obcí**, tj. **0,75 %**, ve **městech** to bylo již **3,73 % chlapců** a v **Praze** téměř **dvakrát tolik – 7,46 %**. **Herec, herečky, zpěváky a zpěvačky** uváděli chlapci jen ojedinele. **Další známé osobnosti**

uvedlo **5,97 % chlapců** a **2,48 % dívek** z větších měst. Mezi inspirativní osoby žáci zařadili prezidenta republiky Petra Pavla, mediálně známého šéfkuchaře a podnikatele Zdeňka Polreicha, českého továrníka Tomáše Bařu, italského malíře a vynálezce Leonarda DaVinci, německého fyzika Alberta Einsteina, amerického malíře a performeru Alexe Creye, a americkou televizní osobnost Kim Kardashian. Další údaje jsou uvedené v *Tabulce 17 Položka 7 Známa osobnost – regionální porovnání*.

Tabulka 17 Položka 7 Známa osobnost – regionální porovnání

mimo Prahu do 5 000 obyvatel										
známá osobnost	dívký 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
zpěvák/zpěvačka	6	3,73%	0	0,00%	4	2,74%	2	1,34%	6	2,03%
hudebník/hudebnice	1	0,62%	1	0,75%	0	0,00%	2	1,34%	2	0,68%
sportovec/sportovkyně	3	1,86%	18	13,43%	18	12,33%	3	2,01%	21	7,12%
herec/herečka	1	0,62%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,67%	1	0,34%
youtuber/youtuberka	1	0,62%	1	0,75%	2	1,37%	0	0,00%	2	0,68%
další	1	0,62%	0	0,00%	1	0,68%	0	0,00%	1	0,34%
bez odpovědi	47	29,19%	27	20,15%	46	31,51%	28	18,79%	74	25,08%

mimo Prahu nad 5 000 obyvatel										
známá osobnost	dívký 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
zpěvák/zpěvačka	4	2,48%	1	0,75%	0	0,00%	5	3,36%	5	1,69%
hudebník/hudebnice	1	0,62%	1	0,75%	0	0,00%	2	1,34%	2	0,68%
sportovec/sportovkyně	0	0,00%	9	6,72%	6	4,11%	3	2,01%	9	3,05%
herec/herečka	4	2,48%	0	0,00%	3	2,05%	1	0,67%	4	1,36%
youtuber/youtuberka	1	0,62%	5	3,73%	1	0,68%	5	3,36%	6	2,03%
další	4	2,48%	8	5,97%	5	3,42%	7	4,70%	12	4,07%
bez odpovědi	13	8,07%	13	9,70%	9	6,16%	17	11,41%	26	8,81%

Praha										
známá osobnost	dívký 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
zpěvák/zpěvačka	9	5,59%	3	2,24%	5	3,42%	7	4,70%	12	4,07%
hudebník/hudebnice	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
sportovec/sportovkyně	0	0,00%	17	12,69%	7	4,79%	10	6,71%	17	5,76%
herec/herečka	18	11,18%	3	2,24%	6	4,11%	15	10,07%	21	7,12%
youtuber/youtuberka	7	4,35%	10	7,46%	4	2,74%	13	8,72%	17	5,76%
další	1	0,62%	3	2,24%	2	1,37%	2	1,34%	4	1,36%
bez odpovědi	45	27,95%	26	19,40%	33	22,60%	38	25,50%	71	24,07%

Ve svém okolí vzhlíží žáci nejvíce ke svým **kamarádům** či **kamarádkám** – uvedlo je **18,01 % dívek** a **11,19 % chlapců** z Prahy, **10,56 % dívek** z malých obcí, **8,70 % dívek** a **4,48 % chlapců** z větších měst. Výjimku tvoří pouze **chlapci z malých obcí**, ti nejvíce uváděli jako svůj vzor **otce**, a to v **5,27 %**, **kamaráda** zařadili s **2,99 %** na druhé místo. U ostatních skupin žáci zařadili rodičovský vzor až na druhé místo. Tento trend odpovídá vývojovým charakteristikám příslušného věkového období – odpoutávání se od rodinného vlivu a přichylování se k vlivu vrstevnické skupiny. Výsledky průzkumu naznačují, že dívky mají svůj vzor především v matkách a chlapci v otcích. Z toho však nelze usuzovat, že by

dívky neměly vřelý vztah s otci a chlapci by neměli vřelý vztah ke svým matkám. To můžeme předpokládat u nefunkčních nebo neúplných rodin. V tomto případě se spíše jedná o genderovou zaměřenost, kterou chtějí žáci následovat. Nejvíce ke svým rodičů vzhlíží **pražské dívky** – v **11,80 % k matkám** a v **7,45 % k otcům**. Dívky z malých obcí uvedly v **8,07 % matky** a **otce v 1,24 %**, dívky z větších měst uvedly **matky v 3,11 %** a **otce v 1,24 %**. **4,48 % pražských chlapců** zmínilo **otce** a **1,49 % matku**, **chlapci** z větších měst uvedli **matku i otce v 1,49 %**, **chlapci** z malých obcí v **5,27 %** uváděli **otce** a jen **0,75 % matku**. Několik žáků uvedlo jako svůj vzor **sourozence** – **1,86 % pražských dívek** a **1,49 % pražských chlapců**; **1,24 % dívek** a **0,75 % chlapců** z větších měst; **2,48 % dívek** a **0,75 % chlapců** z malých obcí. Výsledky výzkumu naznačují, že rodinné příslušníky, resp. rodiče, si za svůj vzor vybírají více pražští žáci. Ostatní údaje o výběru blízkých osob žáků jsou patrné v *Tabulce 18 Položka 7 Osoba z blízkého okolí – regionální porovnání*.

Tabulka 18 Položka 7 Osoba z blízkého okolí – regionální porovnání

mimo Prahu do 5 000 obyvatel										
osoba z tvého okolí	dívky 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
matka	13	8,07%	1	0,75%	10	6,85%	4	2,68%	14	4,75%
otec	2	1,24%	7	5,22%	6	4,11%	3	2,01%	9	3,05%
sourozenec	4	2,48%	1	0,75%	2	1,37%	3	2,01%	5	1,69%
jiný příbuzný	0	0,00%	1	0,75%	1	0,68%	0	0,00%	1	0,34%
kamarád/kamarádka	17	10,56%	4	2,99%	11	7,53%	10	6,71%	21	7,12%
trenér/trenérka	1	0,62%	0	0,00%	1	0,68%	0	0,00%	1	0,34%
učitel/učitelka	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
další	0	0,00%	1	0,75%	1	0,68%	0	0,00%	1	0,34%
bez odpovědi	25	15,53%	33	24,63%	40	27,40%	18	12,08%	58	19,66%

mimo Prahu nad 5 000 obyvatel										
osoba z tvého okolí	dívky 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
matka	5	3,11%	2	1,49%	1	0,68%	6	4,03%	7	2,37%
otec	2	1,24%	2	1,49%	2	1,37%	2	1,34%	4	1,36%
sourozenec	2	1,24%	1	0,75%	0	0,00%	3	2,01%	3	1,02%
jiný příbuzný	1	0,62%	1	0,75%	0	0,00%	2	1,34%	2	0,68%
kamarád/kamarádka	14	8,70%	6	4,48%	9	6,16%	11	7,38%	20	6,78%
trenér/trenérka	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
učitel/učitelka	1	0,62%	1	0,75%	0	0,00%	2	1,34%	2	0,68%
další	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
bez odpovědi	9	5,59%	23	17,16%	13	8,90%	19	12,75%	32	10,85%

Praha										
osoba z tvého okolí	dívky 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
matka	19	11,80%	2	1,49%	6	4,11%	15	10,07%	21	7,12%
otec	12	7,45%	6	4,48%	6	4,11%	12	8,05%	18	6,10%
sourozenec	3	1,86%	2	1,49%	3	2,05%	2	1,34%	5	1,69%
jiný příbuzný	4	2,48%	5	3,73%	2	1,37%	7	4,70%	9	3,05%
kamarád/kamarádka	29	18,01%	15	11,19%	18	12,33%	26	17,45%	44	14,92%
trenér/trenérka	1	0,62%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,67%	1	0,34%
učitel/učitelka	2	1,24%	0	0,00%	2	1,37%	0	0,00%	2	0,68%
další	0	0,00%	1	0,75%	1	0,68%	0	0,00%	1	0,34%
bez odpovědi	32	19,88%	31	23,13%	29	19,86%	34	22,82%	63	21,36%

Další inspirativní osobu či spíše postavu, která nespádala do předchozích kategorií, uvedlo 36 žáků z celkového počtu, to odpovídá 12,20 %. Často se jednalo o **seriálové postavy** a **superhrdiny**. V jednom případě uvedl žák i popeláře. Můžeme se jen dohadovat, zda se jednalo o nadsázku nebo to myslel vážně. Stejně tak se to můžeme domnívat i v případě Včelky Máji a prasátka Pepiny. Nejvíce **dalších osob** uvedli **pražští žáci – 6,83 % dívek a 8,21 % chlapců**. Následovalo **5,22 % chlapců** z malých **obcí**, **3,73 % chlapců** z větších **měst** a **1,24 % dívek** z malých **obcí**. O důvodech, proč někteří žáci obdivují zvíře, se zmiňují výše. Jeden z žáků uvedl že na svém psovi obdivuje, jak dobře umí plavat. Jiný by se rád naučil lézt jako lenochod. Proč dívka obdivuje slona a v čem by se mu chtěla podobat, neuvedla.

Tabulka 19 Položka 7 Další osoba – regionální porovnání

mimo Prahu do 5 000 obyvatel										
někdo další	dívký 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
jiná osoba	2	1,24%	7	5,22%	6	4,11%	3	2,01%	9	3,05%
zvíře	0	0,00%	2	1,49%	2	1,37%	0	0,00%	2	0,68%
bez odpovědi	57	35,40%	36	26,87%	60	41,10%	33	22,15%	93	31,53%

mimo Prahu nad 5 000 obyvatel										
někdo další	dívký 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
jiná osoba	0	0,00%	5	3,73%	1	0,68%	4	2,68%	5	1,69%
zvíře	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
bez odpovědi	27	16,77%	28	20,90%	22	15,07%	33	22,15%	55	18,64%

Praha										
někdo další	dívký 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
jiná osoba	11	6,83%	11	8,21%	7	4,79%	15	10,07%	22	7,46%
zvíře	1	0,62%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,67%	1	0,34%
bez odpovědi	67	41,61%	45	33,58%	46	31,51%	66	44,30%	112	37,97%

Nejvíce žáků, kteří se nechtějí **nikomu podobat**, pochází z **Prahy – 4,97 % dívek a 4,48 % chlapců**. Mimopražští nemají žádné vzory v téměř polovičním množství – uvedlo to **2,48 % dívek** z větších **měst**, **2,24 % chlapců** a **1,24 % dívek** z malých **obcí**. **Chlapci** z větších **měst** tuto odpověď vůbec **nepsali**. Mnoho žáků však na otázku 7) **vůbec neodpovědělo** – nejvíce opět **pražských**. Údaje jsou zaznamenány v *Tabulce 20 Položka 7 Žádný vzor, žádná odpověď – regionální porovnání*.

Tabulka 20 Položka 7 Žádný vzor, žádná odpověď – regionální porovnání

mimo Prahu do 5 000 obyvatel										
	dívky 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor	2	1,24%	3	2,24%	3	2,05%	2	1,34%	5	1,69%
žádná odpověď	4	2,48%	5	3,73%	7	4,79%	2	1,34%	9	3,05%
mimo Prahu nad 5 000 obyvatel										
	dívky 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor	4	2,48%	0	0,00%	3	2,05%	1	0,67%	4	1,36%
žádná odpověď	4	2,48%	9	6,72%	4	2,74%	9	6,04%	13	4,41%
Praha										
	dívky 4.+5. tř.		chlapci 4.+5. tř.		žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor	8	4,97%	6	4,48%	6	4,11%	8	5,37%	14	4,75%
žádná odpověď	17	10,56%	10	7,46%	15	10,27%	12	8,05%	27	9,15%

V dalších částech otázky jsou respondenti vyzváni k tomu, aby uvedli důvody, proč by se uvedené osobě chtěli podobat a co by pro to dělali.

Jako **důvody** respondenti nejčastěji poukazovali na:

povahové a charakterové rysy (hodný, laskavý, chytrý, silný atd.) – především u rodinných příslušníků, kamarádů, ale i u literárních postav – dívky i chlapci

dovednosti (umí hrát fotbal, umí hrát na hudební nástroj, umí zpívat, umí si poradit v různých situacích, má sílu atd.) – nejčastěji u mediálně známých osob z řad sportovců a umělců, literárních postav i blízkých osob – více chlapci, ale i dívky

schopnosti (kouzlí, mluví se zvířaty, střílí pavučiny atd.) – nejvíce u literárních, seriálových a fiktivních postav – více dívky, ale i chlapci

vzhled (má krásné vlasy, je krásná, má krásnou postavu, je svalnatý, dobře se obléká atd.) – zejména u kamarádek a mediálně známých osob z řad hereček, zpěvaček a sportovců – více dívky

Z dostupných odpovědí lze vyvodit, že chlapci více touží po dosažení určitých dovedností, v mnoha případech např. hrát dobře fotbal a k tomu směřují svoje aktivity, tzn. více trénují. Za vidinou nejlepšího fotbalisty však nevidí jen jeho schopnosti, ale také popularitu a finanční zisky. S dětskou naivností jsou přesvědčeni o svém budoucím sportovním uplatnění a úspěchu. Dívky více oceňují vzhled, resp. krásu svých vzorů, ale také dovednosti a povahové či charakterové rysy. Více tíhnou k uměleckým směrům než chlapci. Dívky také

více oceňují povahu a charakter rodinných příslušníků, kdežto chlapci často zmiňují určité dovednosti.

V mnoha případech respondenti žádný důvod neuvedli.

Co by dělali, aby se přiblížili svým vzorům nejčastěji respondenti uváděli „**choval/a by se podobně nebo stejně**, jako můj vzor“, „**vypadal/a bych podobně nebo stejně**, jako můj vzor“, „hodně nebo více bych **trénoval/a**“, „**studoval/a** bych“, „**hubla** bych“ atd. Objevovaly se i odpovědi typu „**to vážně nevím**“, „**asi nic**“, „**nechal/a bych to tak**“ apod. V mnoha případech respondenti neuvedli, jak by se zachovali.

Celkově je možné konstatovat, že respondenti oceňují hodnoty týkající se povahových a charakterových rysů jako je být hodný, milý, laskavý, chytrý, psychicky silný a odolný, vytrvalý, pilný, milující a vstřícný. Váží nabytých dovedností získaných usilovnou prací a tréninkem. Poukazují také na hezký či líbivý vzhled, který často bývá dosažen určitou pílí a úsilím, např. svalnaté tělo a hezkou postavu má ten, kdo dodržuje správnou životosprávu – zdravě se stravuje, sportuje, neužívá návykové látky. Hezké vlasy a obličej má ten, kdo o sebe pečuje. V tomto směru lze poukázat i na určité vizuální vnímání respondentů. Takové vnímání odpovídá vývojovým specifikům žáků.

Všechny odpovědi respondentů jsou zaznamenané v přílohách rozdělených podle kategorií:

Příloha 27 Položka 7 Literární postava – důvod a činy

Příloha 28 Položka 7 Znamá osobnost – důvod a činy, 1. část

Příloha 29 Položka 7 Znamá osobnost – důvod a činy, 2. část

Příloha 30 Položka 7 Znamá osobnost – důvod a činy, 3. část

Příloha 31 Položka 7 Další osoba – důvod a činy

Příloha 32 Položka 7 Osoba z mého okolí – důvod a činy

2.3.8 Položka 8)

Co obdivuješ na svých rodičích?

Co bys dělal/dělala stejně jako oni, až budeš dospělý/dospělá a budeš mít svoje děti?

Tato položka navazuje na předchozí. Zkoumá podrobněji zda a v jaké míře se respondenti ztotožňují s výchovným přístupem, chováním a hodnotami svých rodičů a nakolik a v čem chtějí v budoucnu své rodiče napodobovat, resp. jak vidí svoji rodičovskou roli. Na **alespoň** jednu část otázky **odpovědělo 263 respondentů**, tj. **89,15 %**, **žádnou odpověď** neuvedlo **32 respondentů**, tj. **10,85 %**.

První část otázky vyzývá respondenty k zamyšlení a popsání, co na svých rodičích obdivují. **10 žáků** (tj. **3,80 %** z počtu odpovídajících žáků) odpovědělo, že na svých rodičích obdivuje **všechno**. **8 žáků** (tj. **3,04 %**) uvedlo, že na svých rodičích **nic** neobdivuje. **4 žáci nevěděli** a **3 žáci nechtěli odpovědět**. **Ojediněle** se objevily odpovědi, které lze vnímat jako negativní – „**jak dokážou vybuchnout, když se zlobí**“; „**že mi rozkazují**“. **2 žáci** obdivují na rodičích „**že jsou dospělí**“. Protože své odpovědi tito žáci více nspecifikovali, není jasné, co tím mysleli. Ostatní odpovědi byly veskrze v pozitivním duchu. **Nejčastěji** děti poukazovaly na morální hodnoty, resp. **povahové a charakterové rysy rodičů**. Vyzdvihovaly především to, že rodiče jsou **hodní** (nejčastěji uváděná vlastnost dobrého člověka viz výše), **milí, laskaví, trpěliví, ve všem jim pomohou, jsou vtipní**. Často poukazovaly na různé **schopnosti a dovednosti** – jsou **pracovití, se vším si poradí, vždy si vědí rady, umí cizí jazyky, mají určité vědomosti, jsou vzdělaní, jsou zruční, mají různé odborné dovednosti, maminky umí vařit, tatínkové umí leccos spravit**. Několik dětí uvedlo „**že to se mnou vydrží**“. To svědčí o jejich uvědomění, že jejich chování vykazuje určité negativní prvky (odmlouvání, neuposlechnutí, ignorování pokynů, porušování pravidel atd.).

Ve druhé části měli respondenti predikovat svoji budoucí rodičovskou roli a porovnat ji s rodičovskou rolí svých rodičů. Z některých odpovědí není možné posoudit, zda tímto chováním své rodiče kopírují nebo poukazují na svůj odlišný přístup. **10 dětí** uvedlo, že **neví**, jestli budou **mít děti** anebo **rodičovství** kategoricky **odmítlo**. **Ojediněle** se děti vyjadřovaly ve smyslu, že **neví**, jak se budou v budoucnu chovat. Jedna dívka uvedla, že je jí přece teprve 11 let. **Většinově** se však děti vyjádřily **pozitivně**, některé uváděly i počet svých plánovaných dětí. Takové uvědomění **poukazuje na trvalou hodnotu rodiny** a

nezbytnost rodinného zázemí. **Často** zmiňovaly, že budou určitou **část rodičovských postupů opakovat** u svých dětí, např. nebudou se na ně zlobit, budou na ně hodné, budou jim pomáhat, budou se k nim chovat spravedlivě, budou společně jezdit na výlety, budou jim kupovat různé věci. **Někteří** žáci chtějí v budoucnu **pečovat o své děti stejně, jako** pečují jejich **rodiče** o ně. Ze zaznamenaných odpovědí **není možné vyvodit**, že by se někdo z žáků chtěl v budoucnu ke svým dětem **chovat naprosto odlišně**, než se k němu chovají jeho rodiče.

Odpovědi respondentů byly veskrze v pozitivním duchu. Nevyskytl se výrazný rozdíl mezi odpověďmi dívek a chlapců, ani mezi odpověďmi žáků z různých regionů. **Nejčastěji** děti poukazovaly na morální hodnoty, resp. **povahové a charakterové rysy rodičů**. V predikci své budoucí rodičovské role se děti **většinou** vyjádřily **pozitivně**, některé uváděly i počet svých plánovaných dětí. **Často** zmiňovaly, že budou určitou **část rodičovských postupů opakovat** u svých dětí. Ze zaznamenaných odpovědí **není možné vyvodit**, že by se někdo z žáků chtěl v budoucnu ke svým dětem **chovat naprosto odlišně**, než se k němu chovají jeho rodiče.

Roztřídění odpovědí v následujících tabulkách je jen z praktických důvodů, neboť takto jsou přehlednější a je možné snadno porovnávat odpovědi v jednotlivých skupinách žáků.

Přehled odpovědí žáků malých obcí viz *Příloha 32 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – obce do 5 000 obyvatel.*

Přehled odpovědí žáků z větších měst viz *Příloha 33 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – obce nad 5 000 obyvatel.*

Přehled odpovědí žáků z Prahy viz *Příloha 34 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – Praha.*

2.3.9 Položka 9)

Označ, co bys raději dělal/dělala:

Tato otázka je jen jakousi sondou zjišťující preference činností žáků v jejich volném čase. Respondent je požádán, aby vybral tu činnost, které by se raději věnoval. Proti sobě jsou záměrně postaveny aktivity, které působí mírně kontroverzně. Mají vypovědět o tom, zda respondenti dávají přednost individuálním činnostem nebo raději tráví svůj čas ve společnosti svých vrstevníků. Zda se budou raději bavit, než aby splnili své povinnosti. Zda se budou věnovat zábavě s vrstevníky nebo raději pomohou rodičům nebo stráví čas s prarodiči. Zda raději budou poznávat krásy přírody nebo se bavit na Matějské pouti. Nejkontroverznější je zřejmě položka, ve které je proti sobě postavena aktivní povinnost (dnes možná spíše dobrovolnost) psát si domácí úkol proti pasivnímu a konzumentskému sledování televize. Původní predikce, že většina respondentů se přikloní ke sledování televize, se k mému velkému uspokojení nepotvrdila – ke sledování televize se přiznalo 50 % respondentů, ke psaní domácího úkolu 46 % respondentů. Přestože pokyn nabádá respondenty k označení té činnosti, kterou by raději konali, někteří z nich označili obě možnosti, někteří neoznačili žádnou. Odpovědi jsou v tabulkách zachyceny tak, jak je respondenti uvedli, proto v některých kolonkách neodpovídá počet četností počtu žáků, resp. procentuální vyjádření neodpovídá v součtu 100 %. Souhrnné odpovědi respondentů jsou zaznamenané v *Tabulce 21 Otázka 9 Preference činností ve volném čase – souhrn*.

mimo Prahu do 5 000 obyvatel

Tabulka 22 Otázka 9 Preference činností ve volném čase – obce do 5 000 obyvatel

	dívky	chlapci	celkem		dívky 4.+5. tř.	chlapci 4.+5. tř.	žáci celkem
č. tř.	32	37	69		četnost	četnost	četnost
š. tř.	27	9	36		%	%	%
celkem	59	46	105				
hrál/hrála společenské hry s kamarády	54	92%	37	80%	91	87%	
sám si hrál/sama si hrála hry na mobilu (tablet, ...)	3	5%	8	17%	11	10%	
jel/jela na víkend k babičce a dědovi	35	59%	23	50%	58	55%	
jel/jela s kamarády na výlet	22	37%	22	48%	44	42%	
šel/šla s kamarády na hřiště	45	76%	42	91%	87	83%	
četl/četla si doma knížku	11	19%	6	13%	17	16%	
šel/šla na návštěvu ke kamarádovi/kamarádce	16	27%	15	33%	31	30%	
pomohl/pomohla mamince s přípravou oběda	42	71%	34	74%	76	72%	
psal/psala domácí úkol	31	53%	24	52%	55	52%	
díval/dívala se na televizi	25	42%	22	48%	47	45%	
jel/jela s rodiči na výlet do hor	43	73%	34	74%	77	73%	
šel/šla s rodiči na Matějskou pouť	14	24%	14	30%	28	27%	
poslouchal/poslouchala babičku a dědu vyprávět o jejich dětství	51	86%	34	74%	85	81%	
bavil/bavila se s kamarády o spolužácích, které nemáte moc rádi	7	12%	10	22%	17	16%	
hrál/hrála s rodinou člověče nezlob se nebo jinou hru	51	86%	33	72%	84	80%	
sledoval/sledovala oblíbeného youtubera	7	12%	14	30%	21	20%	
šel/šla na oslavu babiččiny narozenin	52	88%	33	72%	85	81%	
šel/šla na oslavu narozenin svého kamaráda/svoji kamarádky	5	8%	18	39%	23	22%	

Podle výsledků **chlapci z malých obcí (17 %) a z Prahy (22 %) a dívky z větších měst (11 %) více hrají hry na mobilu než ostatní skupiny. Přesto však všichni dávají přednost společenským hrám s kamarády.**

Žáci celkem Víkend u babičky a dědy mírně upřednostňují **pražští žáci, dívky 65 %, chlapci 62 %, a dívky z malých obcí 59 %**. U **ostatních skupin** jsou přibližně nebo zcela **stejné poměry** při volbě **víkendu u prarodičů** nebo volbě **výletu s kamarády**.

Být na hřišti s kamarády je aktivita, kterou **upřednostňují všechny skupiny před čtením si doma**. O čtení vůbec **neprojevili zájem chlapci z větších měst**. Nejvíce by si doma četli **dívky z malých obcí (11 %) a dívky z Prahy (13 %)**.

Při volbě, zda půjdou za kamarády nebo zda pomohou mamince v kuchyni, se pro **pomoc mamince** rozhodlo nejvíce **dívky z větších měst (78 %)**, následovali **chlapci (74 %) a dívky (71 %) z malých obcí**. Dívky z Prahy by pomohly v **64 %** a **pražští chlapci v 60 %**. Nejméně pak necelá polovina, **48 %, chlapců z větších měst**.

mimo Prahu nad 5 000 obyvatel

Tabulka 23 Otázka 9 Preference činností ve volném čase – města nad 5 000 obyvatel

	dívky	chlapci	celkem		dívky 4.+5. tř.	chlapci 4.+5. tř.	žáci celkem
č. tř.	9	14	23		četnost	četnost	četnost
š. tř.	18	19	37		%	%	%
celkem	27	33	60				
hrál/hrála společenské hry s kamarády	25	93%	25	76%	50	83%	
sám si hrál/sama si hrála hry na mobilu (tablet, ...)	3	11%	1	3%	4	7%	
jel/jela na víkend k babičce a dědovi	15	56%	11	33%	26	43%	
jel/jela s kamarády na výlet	15	56%	13	39%	28	47%	
šel/šla s kamarády na hřiště	26	96%	23	70%	49	82%	
četl/četla si doma knížku	5	19%	0	0%	5	8%	
šel/šla na návštěvu ke kamarádovi/kamarádce	11	41%	9	27%	20	33%	
pomohl/pomohla mamince s přípravou oběda	21	78%	15	45%	36	60%	
psal/psala domácí úkol	15	56%	16	48%	31	52%	
díval/dívala se na televizi	13	48%	10	30%	23	38%	
jel/jela s rodiči na výlet do hor	13	48%	16	48%	29	48%	
šel/šla s rodiči na Matějskou pouť	15	56%	10	30%	25	42%	
poslouchal/poslouchala babičku a dědu vyprávět o jejich dětství	25	93%	22	67%	47	78%	
bavil/bavila se s kamarády o spolužácích, které nemáte moc rádi	3	11%	3	9%	6	10%	
hrál/hrála s rodinou člověče nezlob se nebo jinou hru	20	74%	20	61%	40	67%	
sledoval/sledovala oblíbeného youtubera	7	26%	5	15%	12	20%	
šel/šla na oslavu babiččiny narozenin	22	81%	20	61%	42	70%	
šel/šla na oslavu narozenin svého kamaráda/svoji kamarádky	5	19%	7	21%	12	20%	

O psaní úkolu nebo sledování televize již bylo psáno výše v souhrnném hodnocení.

Praha Tabulka 24 Otázka 9 Preference činností ve volném čase – Praha

	dívky	chlapci	celkem		dívky 4.+5. tř.	chlapci 4.+5. tř.	žáci celkem
4. tř.	30	24	54	četnost	%	četnost	%
5. tř.	45	31	76	četnost	%	četnost	%
celkem	75	55	130	četnost	%	četnost	%
hrál/hrála společenské hry s kamarády	66	88%	44	80%	110	85%	
sám si hrál/sama si hrála hry na mobilu (tablet, ...)	8	11%	12	22%	20	15%	
jel/jela na víkend k babičce a dědovi	49	65%	34	62%	83	64%	
šel/šla s kamarády na výlet	31	41%	25	45%	56	43%	
šel/šla s kamarády na hřiště	65	87%	50	91%	115	88%	
četl/četla si doma knížku	13	17%	5	9%	18	14%	
šel/šla na návštěvu ke kamarádovi/kamarádce	31	41%	22	40%	53	41%	
pomohl/pomohla mamince s přípravou oběda	48	64%	33	60%	81	62%	
psal/psala domácí úkol	29	39%	20	36%	49	38%	
díval/dívala se na televizi	43	57%	35	64%	78	60%	
šel/šla s rodiči na výlet do hor	46	61%	34	62%	80	62%	
šel/šla s rodiči na Matějskou pouť	31	41%	23	42%	54	42%	
poslouchal/poslouchala babičku a dědu vyprávět o jejich dětství	63	84%	40	73%	103	79%	
bavil/bavila se s kamarády o spolužácích, které nemáte moc rádi	11	15%	15	27%	26	20%	
hrál/hrála s rodinou Člověče nezlob se nebo jinou hru	64	85%	36	65%	100	77%	
sledoval/sledovala oblíbeného youtubera	10	13%	21	38%	31	24%	
šel/šla na oslavu babiččiných narozenin	24	32%	18	33%	42	32%	
šel/šla na oslavu narozenin svého kamaráda/svoji kamarádky	3	4%	8	15%	11	8%	

Při podrobnějším pohledu se pro psaní domácího úkolu rozhodlo **53 % dívek** a **52 % chlapců** z malých obcí, **56 % dívek** a **48 % chlapců** z větších měst, **39 % dívek** a **36 % chlapců** z Prahy. Sledování televize by zvolilo **42 % dívek** a **48 % chlapců** z malých

obcí, **48 % dívek** a **30 % chlapců** z větších měst, **57 % dívek** a **64 % chlapců** z Prahy. V některých školách jsou domácí úkoly stále součástí přípravy do školy, v jiných jsou již jen na bázi dobrovolnosti.

Při volbě mezi výletem do hor nebo návštěvou Matějské pouti daly **téměř všechny skupiny žáků přednost výletu do hor**. Výjimkou jsou **dívky z větších měst (56 %)**, ty by volily **Matějskou**. Důvodem je pravděpodobně fakt, že velká část jich pochází z Trutnova, tedy podhůří Krkonoš, a výlet do hor pro ně není nijak atraktivní.

Vyprávění prarodičů daly s velkou převahou **přednost všechny skupiny žáků** před povídáním si s kamarády o spolužácích, resp. jejich pomlouváním.

Ve volbě mezi společenskou hrou typu Člověče nezlob se nebo sledování youtubera dali **žáci** opět s velkou převahou **přednost společenské hře**.

V posledním rozhodování byli žáci postaveni před volbu, zda se zúčastní **oslav narozenin babičky** nebo **kamaráda**. Zde dali žáci mnohokrát **přednost** oslavě narozenin **babičky**, i když u **pražských žáků** je znatelná **nerozhodnost**, neboť odpovědělo přibližně jen 40 % žáků.

Z výsledných odpovědí je možné vyvodit, že **respondenti upřednostňují společenské aktivity** před aktivitami individuálními, a to jak **ve společnosti rodiny**, tak i **vrstevníků**.

Stále přetrvává silný **vliv rodiny** (pomoc mamince, babiččiny narozeniny), ale projevuje se také **vliv vrstevníků** (společenské hry s kamarády a nerozhodnost volby mezi víkendem u prarodičů nebo výletem s kamarády). Lze se ovšem domnívat, že volby byly ovlivněny momentálním rozpoložením respondentů a v opakovaném šetření by se rozhodovali jinak.

2.3.10 Položky 10) a 11)

**Co nejraději děláš ve svém volném čase?
Co bys ještě o sobě rád dodal/ráda dodala?**

Poslední otázky dotazníku doplňují předchozí rozhodování o činnostech ve volném čase a případně zpřesňují vyjádření respondentů k jejich volnému času nebo jejich osobnosti. V otázce 10) se respondenti vyjadřovali k trávení svého volného času. Z jejich odpovědí je zřejmé, že často nezmínili všechny své volnočasové aktivity, nýbrž jen ty, které považovali za zásadní. V otázce 11) měli možnost cokoliv dodat ke své osobě, upřesnit některé informace. Často se jejich sdělení vztahovala k volnočasovým aktivitám, plánům do budoucna, tomu, co mají rádi nebo vztahům k někomu či něčemu. K odpovědi na otázku volného času 10) přináleží vždy respondentův dodatek, resp. odpověď na otázku 11). Většina respondentů tuto možnost využila, někteří však neodpověděli. Sdělení respondentů jsou pro lepší přehlednost uspořádána do tabulek podle regionů a jednotlivých skupin žáků.

Žáci ve svém volném čase hodně sportují, setkávají se s vrstevníky, věnují se uměleckým činnostem, starají se o své domácí mazlíčky, hrají si nebo hrají hry a čtou si. Někteří odpočívají nebo spí, ale většina se věnuje aktivnímu trávení volného času. Zde nejsou patrné velké rozdíly ani z pohledu regionálního ani mezi trávením volného času dívek a chlapců. Roli hrají jen druhy **sportů** a volby **uměleckých činností** – ty provozují **spíše dívky**.

Odpovědi žáků jsou uvedené v:

Příloze 35 Položka 10 Volný čas/Položka 11 Dodatek – obce do 5 000 obyvatel

Příloze 36 Položka 10 Volný čas/Položka 11 Dodatek – obce nad 5 000 obyvatel

Příloze 37 Položka 10 Volný čas/Položka 11 Dodatek – Praha

2.4 Doplnující práce s jednou třídou v průběhu školního roku

Tato kapitola doplňuje výzkum roku 2023 o dvě specifické práce v jedné třídě, z nichž jedna výzkumu předcházela a byla jakousi přípravou na něj a druhá jej doplnila, aby potvrdila výzkumné výpovědi respondentů.

2.4.1 Složení třídy, stručná charakteristika žáků a klima třídy

Do pátého ročníku vstupovalo ze čtvrté třídy 15 žáků, kteří spolu chodili do jedné třídy od začátku školní docházky. Původně bylo ve třídě 24 žáků, postupně v průběhu čtyř let 9 žáků odešlo do jiných škol. Po celou dobu čtyř let měli jednu třídní učitelku. Na začátku pátého ročníku do třídy přibyl 1 žák, který ročník opakoval a 3 žáci cizinci, resp. 1 žák a 1 žákyně z Ukrajiny a 1 žákyně z Estonska. V průběhu pátého ročníku ještě v lednu přistoupila 1 žákyně z Ruska a během února 1 žákyně z Ukrajiny. Počet žáků se ve druhém pololetí ustálil na počtu 21, z toho bylo 11 dívek a 10 chlapců.

Podrobnější charakteristiky jednotlivých žákyň a žáků a klima třídy jsou vedeny v *Příloze 38 Podrobnější charakteristika žáků a klima třídy*. Označení žákyň Ž_♀1-11 a žáků Ž_♂1-10 je použito také v označení reportážních záznamů a esejí.

2.4.2 Reportáž s rodiči a prarodiči

Žáci byli požádáni, aby se své rodiče a nejlépe i prarodiče vyzpovídali a zjistili určité informace týkající se jejich dětství a školního života. Pomocí reportážního dotazníku zaznamenávali jejich odpovědi. Cílem reportáže bylo porovnání školního života tří generací, hledání shod a rozdílů v oblasti oblíbenosti literárních či filmových hrdinů a jejich přijímání jako vzorů, v oblasti trávení volného času a vztahů s vrstevníky, v oblasti pomoci rodičům i v ne/oblíbenosti vyučovaných předmětů. Reportážní dotazník je k dispozici v *Příloze 39 Reportáž – vzpomínky na dětství*. Vzhledem k rozsáhlosti získaných informací zde uvádím částečný záznam, týkající se literárních a filmových hrdinů a jejich vlivu na rodiče a prarodiče a trávení volného času rodičů a prarodičů:

(M – maminka, T – tatínek, B – babička, D – dědeček, S – strýc; --- znamená kolonka bez záznamu)

Ž♀1	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/1978	<i>Děti z Bullerbinu. Jak ty děti měly hezkou partu kamarádů.</i>
T/1978	<i>Honzík z knihy Honzíkova cesta. Jak Honzík objevuje venkov.</i>
B/1950	<i>Vinnetou. Protože byl kovboj.</i>
D/1953	<i>Vinnetou. Jeho přístup k životu, čestnost.</i>
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/1978	<i>Krakonoš, protože byl mocný a spravedlivý.</i>
T/1978	<i>Chobotničky z II. Patra. Byly veselý a chytrý.</i>
B/1950	<i>Vinnetou. Čestný, spravedlivý, hezký.</i>
D/1953	<i>Jean Paul Belmondo. Veselost a jednání.</i>
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/1978	<i>Chtěla být chytrá a moudrá jako Krakonoš, takže se hodně učila.</i>
T/1978	<i>Jako Honzík jsem chtěl objevovat přírodu a venkov. Chodil jsem do turistického oddílu.</i>
B/1950	<i>Vinnetouovi. Běhání a sport.</i>
D/1953	<i>Nechtěl.</i>
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/1978	<i>Četla a ruční práce.</i>
T/1978	<i>Chodil s klukama sportovat.</i>
B/1950	<i>Chodila ven a hrála si. Háčkování. Ruční práce.</i>
D/1953	<i>Hrál tenis, závodně. Sporty.</i>
Ž♀2	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/---	<i>Víla Amálka - měla dlouhé vlasy a byla krásná.</i>
T/---	<i>Červenáček z Rychlých šípů. Červená čapka.</i>
B/---	---
D/---	<i>Nepamatuje si to.</i>
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/---	<i>Krakonoš, protože byl mocný a spravedlivý.</i>
T/---	<i>Vinnetou. Odvaha a čestnost.</i>
B/---	<i>Radovan Lukavský.</i>
D/---	<i>Kina ani televize nebyly.</i>
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/---	---
T/---	<i>Vinnetouovi. Vyráběl si indiánskou čelenku.</i>
B/---	<i>Chtěla být jako Marie Terezie.</i>
D/---	<i>Neví.</i>
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/---	<i>S kamarádkami skákaly přes gumu, lezly po klepadlech a po stromech.</i>
T/---	<i>Lezl po stromech a trhal třešně.</i>
B/---	<i>Sbírala vajíčka.</i>
D/---	<i>Rád chodil do Sokola.</i>

Žŕ3	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/1976	---
T/1976	<i>Ferda Mravenec, se vším si poradí.</i>
B/1955	<i>Honzík z Honzíkovy cesty. Jak byl odvážný.</i>
D/---	---
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/1976	---
T/1976	<i>Pyšná princezna</i>
B/1955	<i>Vinnetou. Smysl pro spravedlnost.</i>
D/---	---
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/1976	---
T/1976	---
B/1955	<i>Nechtěla se fyzicky podobat.</i>
D/---	---
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/1976	<i>Jezdila na kole, ruční práce, lezení na stromy.</i>
T/1976	<i>Chodil ven.</i>
B/1955	<i>Hrála volejbal a bruslila.</i>
D/---	---
Žŕ4	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/1985	<i>Liška Bystrouška. Chytrost.</i>
T/1984	<i>Rumcajs. Byl to loupežník.</i>
B/1964	<i>Maková panenka.</i>
D/1961	<i>Princ Bajaja. Odvaha</i>
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/1985	<i>Vinnetou. Odvaha.</i>
T/1984	<i>Neměl.</i>
B/1964	<i>Neměla.</i>
D/1961	<i>Princ Bajaja. Odvaha</i>
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/1985	<i>Nechtěla.</i>
T/1984	<i>Ne.</i>
B/1964	<i>Ne.</i>
D/1961	<i>Ano. Byl odvážný.</i>
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/1985	<i>Chodila ven.</i>
T/1984	<i>Jezdil na kole.</i>
B/1964	<i>Četla.</i>
D/1961	<i>Jezdil na koloběžce.</i>

Žŕ5	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/---	<i>Martin v ráji. Pohodovej kluk.</i>
T/---	<i>Vinnetou. Pera na čelence.</i>
B/---	<i>Nepamatuje si.</i>
D/---	---
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/---	<i>Medvídek Pú. Žlutá barva, je to veselý medvídek.</i>
T/---	<i>Old Shaterhand. Bambitka - puška.</i>
B/---	<i>Nepamatuje si.</i>
D/---	---
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/---	<i>Ne.</i>
T/---	<i>Ne.</i>
B/---	<i>Nechtěla. Nic.</i>
D/---	---
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/---	<i>Chodila ven s kamarádama.</i>
T/---	<i>Hrál fotbal.</i>
B/---	<i>Hrála forbal a hokej a chodila ven.</i>
D/---	---
Žŕ6	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/1980	<i>Ano měla Lisu z dětí z Bullerbinu. Byla kamarádká.</i>
T/1981	<i>Vinnetou. Byl odvážný a moudrý.</i>
B/1961	<i>Heidi, děvčátko z hor. Její statečnost a příběhy.</i>
D/1957	<i>Kapitán Nemo. Jeho dobrodružné příběhy.</i>
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/1980	<i>Čáryfuk. Že uměl čarovat.</i>
T/1981	<i>Ellen Ripleyová. Touha objevovat a odvaha jít proti proudu.</i>
B/1961	<i>Pipi dlouhá punčocha.</i>
D/1957	<i>Vinnetou a Old Shaterhand. Přátelství.</i>
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/1980	<i>Ano, četla knížku dokola.</i>
T/1981	<i>Vinnetou. Vyrobil jsem si luk a šíp.</i>
B/1961	<i>Ne.</i>
D/1957	<i>Ano.</i>
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/1980	<i>Chodila na skauta, ven a za kamarády.</i>
T/1981	<i>Hrál jsem si v přírodě s kamarády.</i>
B/1961	<i>Vyráběla oblečky z papíru na papírovou panenku. Četla knížky, běhala venku s kamarádkami.</i>
D/1957	<i>Chodil s tátou do přírody a s kamarády ven.</i>

Ž 7	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/1978	<i>Pipi dlouhá punčocha. Byla odvážná, mrštná a mazaná.</i>
T/1976	<i>Vinnetou. Byl to statečný Indián a hrdina.</i>
B/1949	<i>Broučci. Zaujalo mě, že se lbroučci chovali jako lidé.</i>
S/1968	<i>Kopyto a Mňouk - spolužáci, kteří zažívali legrační dobrodružství.</i>
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/1978	<i>Arabela. Kouzčila pomocí prstenu.</i>
T/1976	<i>Sandokan. Bojoval proti nepřátelům.</i>
B/1949	<i>Ne, pohádky z rádia. Televize a biograf byly pro dospělé.</i>
S/1968	<i>Mirek Dušín z Rychlých šípů. Byl čestný a pomáhal slabším.</i>
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/1978	<i>Chtěla jsem jako Pipi zažívat dobrodružství, lezla jsem po stromech.</i>
T/1976	<i>Chtěl jsem být jako Vinnetou. Střílel jsem z luku a nosil čelenku.</i>
B/1949	<i>Nechtěla jsem se podobat žádné z postav.</i>
S/1968	<i>Chtěl jsem jako Kopyto a Mňouk a dělat pokusy a lumpárny.</i>
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/1978	<i>Hrála jsem si venku na školu, na obchod a na vaření.</i>
T/1976	<i>Jezdil na kole.</i>
B/1949	<i>Hrála jsem si s panenkama a kočárkama.</i>
S/1968	<i>Hrál jsem si s autíčky.</i>
Ž 8	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/1987	<i>Oblíbená postava byla Popelka. Zaujala jí laskavost.</i>
T/1983	<i>Oblíbená postava byla Čipolia. Zaujala jí laskavost a velká pomoc lidem.</i>
B/---	---
D/---	---
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/1980	<i>Měla oblíbeného filmového hrdinu člověk pavouk. Zaujala jeho udatnost.</i>
T/1981	<i>Želvy Ninja. Ony vždycky šly na pomoc.</i>
B/---	---
D/---	---
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/1980	<i>Chtěla se podobat Popelce. Byla vždycky laskavá.</i>
T/1981	<i>Chtěl se podobat želvám Ninja. Byt laskavým a vždycky všechem pomáhat.</i>
B/---	---
D/---	---
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/1980	<i>Cestovala.</i>
T/1981	<i>Jít ven s kamarádami.</i>
B/---	---
D/---	---

Ž 10	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/1978	<i>D'Artagnan z knihy Tři mušketýři od Alexandra Dumase. Byl odvážný.</i>
T/1977	<i>Ano, měl jsem roztomilou postavu z Mistra a Margarity. To byl kocour Begimot.</i>
B/---	---
D/---	---
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/1978	<i>Ano, měla jsem. Byl to Terminátor.</i>
T/1977	<i>Měl jsem oblíbenou postavu z filmu. Byl to Rambo.</i>
B/---	---
D/---	---
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/1978	<i>Ne, nechtěla jsem.</i>
T/1977	<i>Tyto postavy se mi moc líbily. Byly odvážné a originální. Také jsem chtěl být nezávislý.</i>
B/---	---
D/---	---
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/1978	<i>Ráda cvičila rytmickou gymnastiku.</i>
T/1977	<i>Rád hrál hokej.</i>
B/---	---
D/---	---
Ž 2	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/---	---
T/1978	<i>Robinson Crusoe. Odvaha, statečnost, šikovnost.</i>
B/---	---
D/---	---
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/---	---
T/1978	<i>Robin Hood. Taky statečnost, dobré srdce, spravedlnost.</i>
B/---	---
D/---	---
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/---	---
T/1978	<i>Chtěl jsem se podobat každé postavě, která se mi líbila.</i>
B/---	---
D/---	---
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/---	---
T/1978	<i>Chodil ven, sportoval.</i>
B/---	---
D/---	---

Ž3	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/1984	<i>Robinson Crusoe. Dokázal si vše sám vyrobit.</i>
T/1974	<i>Kopčem z Lovců mamutů. Dobrodružné čtení z prahistorie.</i>
B/1948	<i>Babička (Božena Němcová). Byla moudrá a hodná.</i>
D/---	---
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/---	<i>Četník Cruchot.</i>
T/---	<i>Nepamatuje si žádného oblíbeného filmového hrdinu</i>
B/---	<i>Nechodila do kina (protože v oklí nebylo).</i>
D/---	---
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/---	<i>Robinson Crusoe. Nic pro to nedělala.</i>
T/---	<i>Nechtěl se žádné podobat.</i>
B/---	<i>Nic.</i>
D/---	---
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/---	<i>Četla si, pracovala na zahradě, pozorovala zvěř při procházkách.</i>
T/---	<i>Četl knížky, chodil na výlety do přírody.</i>
B/---	<i>Čtení knih, práce na zahrádce, procházky.</i>
D/---	---
Ž4	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/---	---
T/---	---
B1/1958	<i>Jaroslava Foglara, parta kluků, kteří se k sobě i k přírodě hezky chovali.</i>
B2/1958	<i>Měla jsem v oblíbené Káju Mařika ze sedmidílné série knih Školák Kája Mařík.</i>
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/---	---
T/---	---
B1/1958	<i>Pohádky všechny, že dopadly vždycky dobře.</i>
B2/1958	<i>Můj filmový hrdina byl Vinnetou a Old Shaterhand, oba byli čestní, bojovali proti zlu a vždycky nad ním vyhráli.</i>
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/---	---
T/---	---
B1/1958	<i>Nic.</i>
B2/1958	<i>S kamarády jsme si hráli na Vinnetoua.</i>
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/---	---
T/---	---
B1/1958	<i>Pořád jsme byli venku za jakéhokoliv počasí.</i>
B2/1958	<i>Skoro každý den jsem doma hrála na kytaru a zpívala. Také jsem chodila na kroužek zpěvu.</i>

Ž 5	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/---	<i>Dášenka. Bylo to roztomilé.</i>
T/---	<i>Superman. Byl nezabýtelný a uměl létat.</i>
B/1961	<i>Sněhurku, protože byla milá.</i>
D/1953	<i>Kája Mařík, byl čestný.</i>
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/---	<i>Patrick Swayze. Uměl dobře tancovat</i>
T/---	<i>van Damme. Samé vítězství.</i>
B/1961	<i>Vinnetou. Má hezkýho koně.</i>
D/1953	<i>Vinnetou a Old Shaterhand. Že byli přátelé.</i>
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/---	<i>Ano, snažila jsem se ho napodobit.</i>
T/---	<i>Ano chtěl jsem a nic jsem pro to nedělal.</i>
B/1961	<i>Ne.</i>
D/1953	<i>Ne.</i>
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/---	<i>Být venku s holkama.</i>
T/---	<i>Hrát fotbal.</i>
B/1961	<i>Hrála jsem si venku.</i>
D/1953	<i>Sportoval.</i>
Ž 6	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/1982	<i>Vinnetou. Byl čestný a pomáhal.</i>
T/1981	<i>Klapzubova jedenáctka.</i>
B/---	<i>Tom Sawyer, veselý kluk.</i>
D/---	<i>Vinnetou. Byl čestný.</i>
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/1982	<i>Angelika, že si uměla vždy poradit.</i>
T/1981	<i>Šmoula Kutil. Byl šikovný.</i>
B/---	<i>Vinnetou. Spravedlivý.</i>
D/---	<i>Kamarádi. Oblíbené.</i>
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/1982	<i>Stejná dobrodružství jako oni.</i>
T/1981	<i>Nechtěl.</i>
B/---	<i>Vinnetouovi. Všechno.</i>
D/---	<i>Nechtěl.</i>
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/1982	<i>Četla a malovala.</i>
T/1981	<i>Hrál fotbal.</i>
B/---	<i>Četla (venku).</i>
D/---	<i>Čtení, florbal.</i>

Ž 7	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/---	<i>Kocour Modroočko.</i>
T/---	<i>Robinson Crusoe. Byl to dobrodruh.</i>
B/---	<i>Honzíkova cesta, Ferda Mravenec.</i>
D/---	<i>Kocour Mikeš.</i>
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/---	<i>Vinnetou.</i>
T/---	<i>Fantomas.</i>
B/---	<i>Cesta do pravěku.</i>
D/---	<i>Vinnetou. Odvaha.</i>
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/---	<i>Ne.</i>
T/---	<i>Ano.</i>
B/---	<i>Ano, ráda by se vydala do pravěku.</i>
D/---	<i>Ne.</i>
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/---	<i>Akvaristika.</i>
T/---	<i>Poslouchal metal, vařil.</i>
B/---	<i>Cvičila, běhala.</i>
D/---	<i>Hrál fotbal.</i>
Ž 8	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/1978	<i>Knížek jsem moc nepřečetla, takže neměla.</i>
T/1974	<i>Knížek jsem přečetl mnoho, konkrétní postavu nemůžu pojmenovat. Možná parta kluků Rychlé šípy.</i>
B/1941	<i>Hodně jsem četla, oblíbených postav bylo víc - rytíři, princové i Barunka z Babičky.</i>
D/1946	<i>Kpt. Fergusen z románu J. Verna. Pro jeho statečnost a důslednost.</i>
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/1978	<i>Filmů jsem viděla hodně, ale oblíbenou postavu jsem úplně neměla.</i>
T/1974	<i>Nevzpomínám si, že bych měl nějakého hrdinu z filmu oblíbeného.</i>
B/1941	<i>Tehdy moc filmů pro děti nebylo. Většinou se promítaly grotesky a pár kreslených filmů. A bylo loutkové divadlo.</i>
D/1946	<i>Válečný pilot Meresjev. Zaujalo mě jeho hrdinství a nezlomná vůle.</i>
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/1978	<i>Neměla.</i>
T/1974	<i>Nechtěl.</i>
B/1941	<i>---</i>
D/1946	<i>Neměl jsem potřebu podobat se žádné postavě.</i>
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/1978	<i>Chodila jsem ven se svými kamarády. Do kina - hodně.</i>
T/1974	<i>Hrál fotbal s mými vrstevníky.</i>
B/1941	<i>Četla, kreslila, hrála si s panenkami nebo jsem byla venku s dětmi.</i>
D/1946	<i>Sportoval na hřišti a u parku. Hrál různé hry s ostatními.</i>

Ž89	
	Měl/a jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?
M/---	<i>Alenka v říši divů.</i>
T/---	<i>Ferda Mravenec. Hodně pracovítej.</i>
B/---	---
D/---	---
	Měl/a jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?
M/---	<i>Jackie Chan. Je dobrý herec a sportovec.</i>
T/---	<i>Rambo. On byl odvážnej.</i>
B/---	---
D/---	---
	Chtěl/a ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal/a?
M/---	<i>Nechtěla, jsem klidný člověk. Zajímalo mě sledovat, jak dělá triky.</i>
T/---	<i>Pracovitosti a odvážnosti jsem se naučil u tatínka, protože jsem si všiml, že se těmto hrdinům podobá.</i>
B/---	---
D/---	---
	Co jsi nejraději dělal/a ve volném čase?
M/---	<i>Já chodila do tanečního kroužku.</i>
T/---	<i>Jezdil na mopedu a hrál fotbal.</i>
B/---	---
D/---	---

49 rodičů a prarodičů z 53 odpovídajících mělo v dětství literárního hrdinu.

46 rodičů a prarodičů z 53 odpovídajících mělo v dětství filmového hrdinu.

24 rodičů a prarodičů se chtělo v dětství některé z postav podobat a 24 ne. 1 neví, 1 se chtěl podobat otci, 3 se nevyjádřili.

Nutno podotknout, že literární a filmové hrdinové, které uvedli rodiče a prarodiče respondentů, odpovídají dostupnosti knih i filmů v té které době. Obdiv k některým z těchto hrdinů přetrvává i v dnešní době, např. Honzík z Honzíkovi cesty, Dášeňka atd. Pokud někteří z prarodičů uvedli, že nebylo kino a televize, měli pravděpodobně na mysli dostupnou vzdálenost promítacích sálů, případně finanční dostupnost (cena vstupenky) – první kinosál vznikl v Praze již v roce 1907. Československá televize začala vysílat v roce 1953, avšak ne všichni obyvatelé měli doma televizní přijímač, případně dostupný televizní signál.

2.4.3 Esej

Žáci byli požádáni, aby napsali esej na téma „Proč se ne/chci někomu podobat“. Přepis textů uvádím zde (Ž♀5, Ž♀9 a Ž♀10 esej nepsaly):

Ž♀1 *Já mám dvě úvahy – jedna je taková, že se nechci nikomu podobat, protože každý je jiný. Ta druhá úvaha je, že bych se chtěla podobat své kamarádce Matyldě. Ona je chytrá, milá, veselá, okouzující a hodná. Vždy je jen usměvavá a na všechny hodně milá. Také pochází z Francie a umí moc dobře česky i francouzsky. Na všechny udělá dojem a je také moc talentovaná, protože umí kreslit, hraje na kytaru a ukulele, hraje také tenis.*

Ž♀2 *Já se nechci nikomu podobat, protože takových lidí je na světě spousta a velká skupina lidí se chce podobat stejnému člověku a pak jsou vlastně obyčejní a nejsou tím, kým se narodili. Já si jako jediný vzor беру moji rodinu. Ale vlastně se jim podobat nechci, jsou mi jenom inspirací, jak mám v životě hospodařit, jak se mám chovat, jak se mám v budoucnu postarat o rodinu a jak se mám postarat o sebe až budu dospělá.*

Ž♀3 *Na světě je hodně lidí. Nikdo není stejný. Já osobně mám hodně vzorů, ale že bych se někomu chtěla podobat, to ne. Já chci být originální. Snažím se nikoho nekopírovat a snažím se najít cestu, na které mě čekají zvířata. Když jsem byla menší, chtěla jsem mít koně a hrozně mi záleželo na tom, jakou barvu bude mít, protože ho měli jiní lidé. Teď je mi to jedno. Ve třídě jsem se taky chtěla podobat, ale potom jsem si našla svůj styl a nosím jenom to, co se mi líbí.*

Ž♀4 *Dřív jsem se pár lidem podobat chtěla, ale teď už ne, protože bych se nedostala k věcem, které dělám teď, jako je třeba psychologie. Třeba jsem se hodně chtěla podobat Ž♀3 nebo Ž♀2 nebo Ž♀7, protože toho hodně věděly hrozně moc o koních a uměly na nich jezdit a já jsem o koních nevěděla absolutně vůbec nic. Taky jsem se hrozně chtěla podobat Ž♀5, Ž♀2 anebo Ž♀1, protože se vždycky líbily klukům, a navíc byly extrémně v „trendu“, takže jsem se jim prostě podobat chtěla. (No a teď mi jsou kluci a trendy celkem u kšá...)*

Ž♀6 *Chci být taková, jaká jsem, a kdy se všichni někomu podobali, tak by všichni byli stejní a nikdo by vlastně nebyl sám sebou. Dřív jsem se chtěla podobat Ž♀4 nebo Ž♀5, protože Ž♀4 byla hodně oblíbená, všichni se s ní hrozně chtěli kamarádit, byla hezká a hezky*

kreslila (ted' už mi to tolik nepřijde) a Ž♀5 byla hodně chytrá a byla trendy (ted' už ji moc nemusím), ale nebylo to moc vážné.

Ž♀7 Já bych se nechtěla nikomu podobat, protože někteří lidé mají špatné vlastnosti. Já bych nechtěla mít Ž♂2 nebo Ž♂10 vlastnosti, protože jsou drzí, zlobí a perou se.

Ž♀8 Já bych nechtěla nikomu podobat. Protože mně se líbí být sebou, každý člověk musí být sám sebou. Protože každý člověk to je jako jiný istoria. Jako někomu se líbí kočky a někomu ne, někdo má rád čaj a někdo coffe. Tak ja myslim, že lepší já bych byla sama sebou, a ne někým jiným. A ještě chtěla dodat, co někteří lidé má špatný vlastnosti a já bych ne chtěla jich mít, protože stačí mně svojich.

Ž♀11 Já nechci podobat lidem, kteří žijou na dvoře, protože oni mužu mě naučit nedobřemu.

Ž♂1 Já nemám žádný vzor ani nechci, protože chci jít svou vlastní cestou a chci být originální. Každěj má výhody a nevýhody a každý by chtěl nějakou jinou vlastnost, ale musíme si vážit života a našich vlastností.

Ž♂2 Protože chci být sám sebou.

Ž♂3 Nevím o nikom, komu bych se chtěl podobat, protože je velmi těžké někoho vybrat a nikoho jsem si nevšiml.

Ž♂4 Já bych se chtěl podobat Milesovi Moralesovi (Spider-man). Protože má cool oblek a taky má schopnost se zneviditelnit. A taky je v partě spidermanů.

Ž♂5 Ronaldo je můj fotbalový idol. Snažím se dělat věci jako on, hrát fotbal. Dokonce jednou jsem se letěl podívat na jeho zápas. V Praze o vikendu hrálo Česko Portugalsko a je jsem se s ním vyfotil a plácnul. Strašně se mi líbí, jak cvičí. Jeho práce s balónem. A pak můj děda vlastní hřiště a den před tím zápasem on trénoval u dědy na hřišti, z toho mám spoustu fotek s Ronaldem.

Ž♂6 Já se chci podobat Peterovi Parkerovi, protože ve světě není odhalena jeho tvář. Protože je hodný, starostlivý a přátelský, protože je to superhrdina. Líbí se mi jeho schopnosti a spousta dalšího. A také protože ze začátku to byl podobně starý kluk jako já a spousta dalšího. Podle obličeje se dá totiž úplně jednoduše zjistit, kde člověk je a najít ho.

ŽŮ7 *Chtěl bych se podobat ptákovi, bylo by dobrý, kdybych uměl létat a kádit lidem na auta. Byla by to moje bonusová zábava.*

ŽŮ8 *Já bych se osobně nechtěl podobat někomu. Protože na světě je hodně lidí na výběr, a tak na zvířatech. Byla by to dobrá schopnost, ale byla by to nuda. Jediný je někoho dostat do problému, ale stejně by to byla nuda. Ale možná bych chtěl být pták. A proč? Protože může létat.*

ŽŮ9 *Ja bych nechtěl se nekamu podobat, protože nechcy bo.... se budou koukat jako na kamoša na ja chtěl 2 – 3 kamoša, kak inyny lidny*

ŽŮ10 *Chci se podobat Neymarovi, protože má dobré hlavičky a taky se ničeho nebojí. Nechci se podobat Benzemovi, protože je mi nesympatický a přestoupil do klubu do Arábie.*

Z uvedených textů je zřejmé, že žáci se zamýšlejí nad tím, zda nebude příliš mnoho stejných lidí, budou-li se chtít někomu podobat. Někteří poukazují na vzhled, jiní na vlastnosti. Při zadávání tématu eseje byli žáci upozorněni na to, že se nejedná o podobu fyzickou, ale spíše inspirativní chování či schopnosti a dovednosti někoho, kdo nám může být příkladem. Přesto u některých výpovědí nabýváme dojem, že došlo k nepochopení ze strany některých žáků a že formulace „podobat se někomu“ chápou více jako „být stejný jako“. Je patrné, že se však u žáků nejedná o mechanické odmítání vzorů jako takových ani o postoje vyhraněného individualismu. Hluběji se zamýšlejí nad tématem své užitečnosti a prospěšnosti společnosti. Především dívky přiznávají, že dříve chtěly vypadat jako některé ze spolužaček, dnes již hledají svůj styl oblékání, vyjadřování, chování i výběr zájmových aktivit. Chlapci obdivují určité, někdy i nadpřirozené, schopnosti a dovednosti. Zde se potvrzuje, že dívky poukazují více na vzhled a vlastnosti, chlapci na schopnosti, dovednosti a vlastnosti, což odpovídá vývojovým charakteristikám tohoto věku.

2.5 Komparace výzkumů z let 1994, 2000, 2012 a 2023

V následujících kapitolách dojde k porovnání těch výsledků výzkumů, které v určitých hodnotách porovnat lze. Výzkumy byly provedeny v průběhu 30 let, je proto možné poukázat na zjišťující a srovnávací charakter studie.

Zkoumanou skupinou byli žáci 4. a 5. tříd základních škol, jejich složení je uvedeno v následující tabulce:

Tabulka 25 Komparace výzkumů – Respondenti

	dívky				chlapci				žáci
	celkem	obce do 5 000 ob.	města nad 5 000 ob.	Praha	celkem	obce do 5 000 ob.	města nad 5 000 ob.	Praha	celkem
1994	60	---	---	---	60	---	---	---	120
2000	55	---	---	---	56	---	---	---	111
2012	141	43	48	50	115	42	29	44	256
2023	161	59	27	75	134	46	33	55	295

2.5.1 Preference a pořadí mezi nabízenými hodnotami

V letech 1994 a 2000 bylo respondentům předloženo pět hodnot, v roce 2012 šest hodnot, v roce 2023 deset hodnot. Ve všech případech měli respondenti seřadit škálu nabízených hodnot od té, kterou považují za nejdůležitější až po tu, kterou považují za nejméně důležitou. Vzhledem k rozdílnému počtu respondentů i odlišnému vyhodnocení výsledků (v letech 1994 až 2012 bylo použito váženého průměru, v roce 2023 četnost) je v *Tabulce 26 Komparace výzkumů – Pořadí hodnot* uvedeno pořadí jednotlivých hodnot.

V roce 1994 se do škálování pravděpodobně promítla mediální informovanost o válečných konfliktech v bývalé Jugoslávii a Kavkazu. Za nejdůležitější hodnotu v tu dobu respondenti považovali „žít ve světě bez válek“. Skutečnost válečného konfliktu na Ukrajině se

Tabulka 26 Komparace výzkumů – Pořadí hodnot

	1994				2000				2012						2023							
	Praha		mimo Prahu		Praha		mimo Prahu		Praha		nad 5 000 ob.		do 5 000 ob.		Ø	Praha		nad 5 000 ob.		do 5 000 ob.		Ø
	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	pořadí	ch	d	ch	d	ch	d	pořadí
být zdravý/zdravá	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	1	1
mít dobré vztahy v rodině	---	---	---	---	---	---	---	---	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	2	2
mít domácího mazlíčka	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	9	8	8	7	6	8	8
mít dostatek peněz	5	5	5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	6	6	8	9	9	9	6	9	8
mít kamarády/kamarádky	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	5	3	3	3	
mít se komu svěřit se svými problémy	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	5	5	6	4	8	4	5
mít všechno, co si přeji	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	10	10	10	10	10	10	10
nebýt smutný/smutná	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	7	7	6	9	6	9	7
ve škole mít dobré známky	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	6	6	5	8	5	6	6	
žít ve světě bez válek	1	1	1	1	2	2	2	2	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	5	4

u respondentů v roce 2023 neprojevila tak výrazně, ačkoliv jsou s následky války respondenti konfrontováni příchodem ukrajinských žáků i dalších běženců do českých škol. V letech 2012 a 2023 se „svět bez válek“ objevuje podle hodnocení respondentů na průměrném čtvrtém místě. V roce 2000 respondenti uvedli na prvním místě hodnotu „zdraví“, která se v průběhu studie objevuje na prvních nebo druhých místech. V letech 1994 a 2000 nebyla ve výběru hodnot položka „rodiny“ zařazena, v roce 2012 však přebírá prvenství a v roce 2023 ji respondenti zařadily na druhé místo, za vítězné „zdraví“. Na třetí místo shodně v průběhu studie zařadili respondenti hodnotu „mít kamarády nebo kamarádky“. Výjimku udělaly jen dívky z větších měst, které na třetí místo zařadily „svět bez válek“ a „kamarádky“ odsunuly na páté místo. Hodnotě „mít ve škole dobré známky“ přiřkli respondenti v letech 1994 a 2000 čtvrté místo, v roce 2012 se odsouvá na páté místo a v roce 2023 se dělí o páté až šesté místo s hodnotou „mít se komu svěřit se svými problémy“. V roce 2023 přibyly ještě položky „nebýt smutný/smutná“ a „mít domácího mazlíčka“, které respondenti zařadili na průměrné sedmé místo. Potěšující je fakt, že hodnotu „peníze“ trvale považují respondenti za nejméně důležitou a řadí ji na poslední místo. Jen v roce 2023 je průměrně na osmém, fakticky devátém místě, a to před nejméně důležitou hodnotou „mít vše, co si přeji“!

Na základě porovnání výsledků výzkumů v oblasti preferencí a pořadí hodnot lze konstatovat, že na prvních místech se trvale udržují důležité položky – žít ve zdraví, mít funkční rodinu a dobré nejen rodinné, ale i přátelské vztahy. Toho lze docílit, žijeme-li ve světě bez válek. Materiální potřeby respondenti trvale zařazují na poslední, nejméně důležitá, místa.

2.5.2 Vlastní formulace hodnot aneb co považují za důležité pro své blízké a pro sebe

Respondenti byli požádáni, aby samostatně formulovali hodnoty jako přání pro rodiče, pro kamaráda nebo sourozence a pro sebe. Hodnoty byly rozděleny do dvou skupin – hmotných a nehmotných přání. Byly-li k dispozici údaje o procentuálním vyjádření, resp. poměrech hmotných a nehmotných přání, jsou uvedena pod příslušnými sloupci v *Tabulce 27 Komparace výzkumů – Přání pro rodiče*. Dostupná data z jednotlivých výzkumů byla roztríděna do položek, které jsou použity v posledním výzkumu v roce 2023 a v obou skupinách abecedně seřazeny. V položkách je zapsáno pořadí (za obě skupiny), které prokazatelně řadí hodnoty formulované respondenty, a v závorce je procentuální vyjádření, pomocí něhož lze parametry, vzhledem k rozdílnému počtu respondentů v jednotlivých průzkumech, lépe porovnávat. V roce 2023 žáci formulovali i více přání, procentuální vyjádření se však váže k počtu respondentů, a ne k počtu přání.

Přání pro rodiče

Podle odpovědí respondentů dlouhodobě převažují přání nehmotného charakteru s výjimkou mimopražských chlapců v roce 1994, ti se přiklonily spíše ke hmotným přáním. V tomto roce nebyly v konečných výstupech zohledněny regionální rozdíly, proto jsou v následujícím výčtu uvedeny souhrnné výsledky pro tento rok.

V roce 1994:

dívky 1. hodné děti, 2. zdraví, 3.-4. lásku a auto a peníze

chlapci přáli 1. zdraví, 2. peníze, 3.-4. hodné děti a lásku

V roce 2000:

pražské dívky 1. zdraví, 2. lásku, 3. peníze

pražští chlapci 1. zdraví, 2.-3. lásku a byt nebo dům, 4. štěstí

mimopražské dívky 1. zdraví, 2. lásku, 3.-4. auto a vybavení domácnosti

mimopražští chlapci 1. zdraví, 2. lásku, 3.-4. auto a peníze

V roce 2012:

pražské dívky 1. zdraví, 2. štěstí, 3.-4. lásku a aby se nehádali

pražští chlapci 1. zdraví, 2.-3. lásku a aby se nehádali, 4.-5. dlouhověkost či nesmrtelnost a peníze.

dívky z větších měst 1. štěstí, 2. zdraví, 3.-4. lásku a aby se nehádali

chlapci z větších měst 1. zdraví, 2.-3. lásku a aby se nehádali, 4.-5. štěstí a dlouhověkost či nesmrtelnost

dívky z malých obcí 1. zdraví, 2.-3. lásku a aby se měli rádi, 4. štěstí

chlapci 1. zdraví, 2. štěstí, 3.-4. lásku a aby se nehádali

V roce 2024:

pražské dívky 1. zdraví, 2. štěstí, 3. pohodu, spokojenost

pražští chlapci 1. zdraví, 2. peníze, 3. pohodu, spokojenost

dívky z větších měst 1. zdraví, 2. štěstí, 3.-4. dlouhověkost či nesmrtelnost a peníze

chlapci 1. zdraví, 2.-3. dlouhověkost či nesmrtelnost a peníze, 4. pohodu a spokojenost

dívky z malých obcí 1. zdraví, 2. pohodu a spokojenost, 3. štěstí

chlapci 1. zdraví, 2. peníze, 3. dlouhověkost či nesmrtelnost

Ostatní přání a jejich pořadí viz *Tabulka 27 Komparace výzkumů – Přání pro rodiče.*

Z výčtu přání, resp. formulací hodnot, které by respondenti přáli svým rodičům je patrné, že se na prvních místech opakují stále stejné formulace. Děti svým rodičům přejí především zdraví, lásku a vzájemné rodinné soužití, šťastný a spokojený dlouhý život bez starostí a finanční, případně hmotné zabezpečení.

Tabulka 27 Komparace výzkumů – Prání pro rodiče

PRO RODIČE	1994				2000				2012					
	Praha		mimo Prahu		Praha		mimo Prahu		Praha		nad 5 000 ob.		do 5 000 ob.	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
nehmotné:	pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot	
aby se jim nic nestalo	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
aby se jim splnil sen, přání	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
aby se nehádali	---	---	---	---	---	---	---	---	2 (14,29%)	3 (13,95%)	2 (17,24%)	3 (16,67%)	3 (11,36%)	2 (22,00%)
aby se nerozvedli, aby byli zase spolu	---	---	---	---	---	---	---	---	---	7 (4,65%)	---	9 (4,17%)	8 (2,27%)	10 (2,00%)
délouhověkost, nesmrtelnost	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
hodné děti	3 (7,50%)	1 (17,00%)	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
lásku, aby se měli rádi	3 (7,50%)	3 (10,00%)	---	---	2 (17,65%)	2 (17,95%)	2 (27,27%)	2 (25,00%)	2 (14,29%)	3 (13,95%)	2 (17,24%)	3 (16,67%)	3 (11,36%)	2 (22,00%)
nic	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
pohodu, spokojenost, dobrý život bez starostí	---	---	---	---	---	---	---	---	7 (4,76%)	7 (4,65%)	6 (6,90%)	8 (6,25%)	---	5 (12,00%)
přátele	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
šťěstí	---	---	---	---	4 (5,88%)	4 (7,69%)	---	3 (6,25%)	6 (9,52%)	2 (36,36%)	4 (13,79%)	1 (39,58%)	2 (13,63%)	4 (16,00%)
to nejlepší	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
úspěch v práci, lepší práci, aby už nemuseli pracovat	---	---	---	---	---	---	---	---	---	11 (2,38%)	7 (4,65%)	7 (3,44%)	5 (14,58%)	6 (6,82%)
úspěch, radost	---	---	---	---	---	---	---	---	---	7 (4,76%)	---	7 (3,44%)	---	---
zdraví	1 (17,50%)	2 (12,50%)	---	---	1 (41,18%)	1 (48,72%)	1 (50,00%)	1 (56,25%)	1 (52,38%)	1 (62,79%)	1 (31,00%)	2 (37,50%)	1 (44,91%)	1 (42,00%)
	62,00%	67,50%	35,00%	70,00%										
hmotné:														
byt, dům (nový, větší), chatu	---	---	---	---	2 (17,65%)	3 (10,26%)	---	---	11 (2,38%)	6 (6,98%)	7 (3,44%)	7 (10,41%)	---	10 (2,00%)
dárek pro potěšení	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
dovolenou	---	---	---	---	---	---	---	---	7 (4,76%)	7 (4,65%)	7 (3,44%)	---	8 (2,27%)	10 (2,00%)
motorka, auto	---	3 (10,00%)	---	---	---	---	---	3 (9,09%)	7 (4,76%)	12 (2,33%)	7 (3,44%)	9 (4,17%)	---	8 (4,00%)
peníze	2 (15,00%)	3 (10,00%)	---	---	---	---	---	3 (9,09%)	3 (6,25%)	4 (11,90%)	5 (11,63%)	---	5 (14,58%)	6 (6,82%)
vybavení domácnosti, elektronika	---	---	---	---	---	---	---	---	4 (4,55%)	3 (6,25%)	7 (4,76%)	12 (2,33%)	---	11 (2,08%)
zvíře	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
	32,00%	27,60%	65,00%	30,00%										

PRO RODIČE	2023					
	Praha		nad 5 000 ob.		do 5 000 ob.	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
nehmotné:	pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot	
aby se jim nic nestalo	---	---	---	---	8 (4,35%)	---
aby se jim splnil sen, přání	6 (7,27%)	7 (6,67%)	13 (3,03%)	---	12 (2,17%)	8 (3,39%)
aby se nehádali	6 (7,27%)	8 (5,33%)	5 (9,09%)	5 (11,11%)	7 (6,52%)	5 (6,78%)
aby se nerozvedli, aby byli zase spolu	6 (7,27%)	4 (8,00%)	13 (3,03%)	5 (11,11%)	8 (4,35%)	---
délouhověkost, nesmrtelnost	11 (1,82%)	4 (8,00%)	2 (15,15%)	3 (14,81%)	3 (13,04%)	5 (6,78%)
hodné děti	10 (3,64%)	---	8 (6,06%)	9 (7,41%)	---	10 (1,69%)
lásku, aby se měli rádi	9 (5,45%)	8 (5,33%)	13 (3,03%)	5 (11,11%)	---	8 (3,39%)
nic	---	13 (1,33%)	---	---	12 (2,17%)	---
pohodu, spokojenost, dobrý život bez starostí	3 (18,18%)	3 (24,00%)	4 (12,12%)	5 (11,11%)	4 (10,87%)	2 (15,25%)
přátele	---	13 (1,33%)	---	11 (3,70%)	12 (2,17%)	10 (1,69%)
šťěstí	4 (14,55%)	2 (33,33%)	5 (9,09%)	2 (33,33%)	8 (4,35%)	3 (15,25%)
to nejlepší	5 (9,09%)	10 (4,00%)	---	11 (3,70%)	---	10 (1,69%)
úspěch v práci, lepší práci, aby už nemuseli pracovat	11 (1,82%)	10 (4,00%)	8 (6,06%)	11 (3,70%)	8 (4,35%)	7 (5,08%)
úspěch, radost	---	---	---	---	---	---
zdraví	1 (36,36%)	1 (44,00%)	1 (27,27%)	1 (44,44%)	1 (28,26%)	1 (50,85%)
	112,73%	145,33%	93,94%	155,56%	84,78%	115,25%
hmotné:						
byt, dům (nový, větší), chatu	11 (1,82%)	13 (1,33%)	13 (3,03%)	---	5 (8,70%)	10 (1,69%)
dárek pro potěšení	11 (1,82%)	13 (1,33%)	8 (6,06%)	9 (7,41%)	8 (4,35%)	---
dovolenou	11 (1,82%)	10 (4,00%)	8 (6,06%)	11 (3,70%)	12 (2,17%)	10 (1,69%)
motorka, auto	---	13 (1,33%)	8 (6,06%)	---	5 (8,70%)	10 (1,69%)
peníze	2 (21,82%)	4 (8,00%)	2 (15,15%)	3 (14,81%)	2 (17,39%)	4 (11,86%)
vybavení domácnosti, elektronika	---	13 (1,33%)	5 (9,09%)	---	12 (2,17%)	---
zvíře	---	---	---	---	12 (2,17%)	---
	27,27%	17,33%	45,45%	25,93%	43,48%	16,95%

Prání pro sourozence nebo kamaráda

Formulace hodnoty pro sourozence nebo kamaráda byla do dotazníku přidána v roce 2000. Z dostupných dat je patrné, že většina přání je ve skupině nehmotných hodnot. Některá nehmotná přání vyznívala spíše jako přání, které by chtěl více respondent než ten, komu bylo určeno (např. abychom byli pořád kamarádi, aby byl na mě hodný apod.).

V roce 2000:

pražské dívky 1. zdraví, 2. štěstí, 3. kamarádství

chlapci 1. zdraví, 2.-3. štěstí a dobré kamarády, 4. dobrý prospěch ve škole

mimopražské dívky 1. aby byla hodná, 2. zdraví, 3. kamarádství

chlapani 1. dobrý prospěch ve škole, 2.-3. aby byl hodný, 4.-5. zdraví a nic

V roce 2012:

pražské dívky 1. zdraví, 2. štěstí, 3.-4. pohodu, spokojenost, radost, úspěch a dobrý prospěch ve škole

chlapani 1. zdraví, 2. štěstí, 3. aby byl lepší nebo uměl něco lépe

dívky z větších měst 1. zdraví, 2. štěstí, 3. knihu, hru, hračku

chlapani z větších měst 1. štěstí, 2. dobrý prospěch ve škole, 3.-6. zdraví, aby uměl něco lépe nebo byl lepší, aby se mu splnil se či přání, knihu, hru, hračku

dívky z malých obcí 1. zdraví, 2. štěstí, 3. aby uměla něco lépe nebo byla lepší

chlapani z malých obcí 1. zdraví, 2. štěstí, 3. knihu, hru, hračku

V roce 2023:

pražské dívky 1. zdraví, 2. štěstí, 3. pohodu, spokojenost, radost, úspěch

pražští chlapani 1. zdraví, 2. pohodu, spokojenost, radost, úspěch, 3.-4. štěstí a dobrý prospěch ve škole

dívky z větších měst 1.-2. zdraví a štěstí, 3. pohodu, spokojenost, radost, úspěch

chlapani z větších měst 1. pohodu, spokojenost, radost, úspěch, 2. štěstí, 3.-5. zdraví, dobré rodinné zázemí a elektroniku

dívky z malých obcí 1. zdraví, 2. dobré rodinné zázemí, 3. pohodu, spokojenost, radost, úspěch

chlapani z malých obcí 1. zdraví, 2. dobrý prospěch ve škole, 3. štěstí, pohodu, spokojenost, radost, úspěch, dobré rodinné zázemí a aby se mu nic nestalo

Ostatní přání a jejich pořadí viz *Tabulka 28 Komparace výzkumů – Přání pro sourozence nebo kamaráda.*

Z výčtu přání pro kamaráda nebo sourozence je zřejmé, že se v horizontu 23 let na prvních místech objevují stále stejné hodnoty. Respondenti poukazují na důležitost zdraví, šťastného, spokojeného, radostného a pohodového života, dobrých rodinných ale i přátelských vztahů a školního úspěchu. Pokud zmiňují hmotná přání, pak se většinou jedná o nějakou hru nebo hračku, v některých případech i knihu a drobnou elektroniku (mobilní telefon, tablet apod.).

Tabulka 28 Komparace výzkumů – Přání pro sourozence nebo kamaráda

PRO SOUZOZENEC / KAMARÁDA	1994				2000				2012						
	Praha		mimo Prahu		Praha		mimo Prahu		Praha		nad 5 000 ob.		do 5 000 ob.		
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	
nehmotné:	pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		
aby se mu nic nestalo	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
aby se mu splnil sen, přání	---	---	---	---	---	---	---	---	6 (2,27%)	---	3 (10,34%)	---	---	7 (2,33%)	
délhověkost, nesmrtelnost	---	---	---	---	---	---	---	---	4 (6,82%)	---	7 (6,90%)	8 (2,08%)	---	---	
dobry prospěch, úspěch ve škole	---	---	---	---	4 (8,82%)	---	1 (27,27%)	---	6 (2,27%)	3 (8,00%)	2 (13,79%)	5 (8,33%)	6 (7,14%)	4 (9,30%)	
hezké zážitky, cestování	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
inteligenci, chytrost	---	---	---	---	---	---	---	---	---	7 (4,00%)	---	---	7 (4,76%)	---	
kamarády, více společného času, dobré vztahy	---	---	---	---	2 (14,70%)	3 (10,26%)	2 (13,64%)	3 (18,75%)	6 (2,27%)	5 (6,00%)	---	5 (8,33%)	4 (9,52%)	5 (4,65%)	
lásku	---	---	---	---	---	---	---	---	6 (2,27%)	7 (4,00%)	---	---	---	---	
lépe vypadat	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
nic	---	---	---	---	---	---	4 (9,09%)	---	---	---	---	---	---	---	
pohodu, spokojenost, radost, úspěch	---	---	---	---	---	---	---	---	5 (4,55%)	3 (8,00%)	---	---	---	5 (4,65%)	
popularitu	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
rodinné zázemí a hezké vztahy	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	7 (6,90%)	---	9 (2,38%)	7 (2,33%)	
štěstí	---	---	---	---	2 (14,70%)	2 (23,08%)	---	---	2 (22,73%)	2 (22,00%)	1 (17,24%)	2 (20,83%)	2 (23,81%)	2 (30,23%)	
to nejlepší	---	---	---	---	---	---	---	---	6 (2,27%)	---	---	---	---	---	
umět něco lépe, být lepší, být hodný	---	---	---	---	---	---	2 (13,64%)	1 (37,5%)	3 (11,36%)	9 (2,00%)	3 (10,34%)	4 (10,42%)	7 (4,76%)	3 (16,28%)	
zdraví	---	---	---	---	1 (24,47%)	1 (10,26%)	4 (9,09%)	2 (31,25%)	1 (31,82%)	1 (34,00%)	3 (10,34%)	1 (29,17%)	1 (28,57%)	1 (32,56%)	
					72,73%				93,75%						
hmotné:															
byt, dům (nový, větší), pokojik	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	9 (2,38%)	---
elektroniku (mobil, tablet, počítač)	---	---	---	---	---	---	---	---	---	5 (6,00%)	9 (3,45%)	8 (2,08%)	---	7 (2,33%)	
knihu, hru, hračku	---	---	---	---	---	---	---	---	---	6 (2,27%)	9 (2,00%)	3 (10,34%)	3 (14,58%)	3 (11,90%)	7 (2,33%)
koloběžku, kolo, skateboard, auto	---	---	---	---	---	---	---	---	---	6 (2,27%)	9 (2,00%)	---	7 (4,17%)	---	---
peníze, bohatství	---	---	---	---	---	---	---	---	---	9 (2,00%)	9 (3,45%)	8 (2,08%)	4 (9,52%)	7 (2,33%)	
sportovní vybavení	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
zvíře	---	---	---	---	---	---	---	---	---	6 (2,27%)	9 (2,00%)	9 (3,45%)	8 (2,08%)	---	7 (2,33%)

PRO SOUZOZENEC / KAMARÁDA	2023					
	Praha		nad 5 000 ob.		do 5 000 ob.	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
nehmotné:	pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot	
aby se mu nic nestalo	---	12 (1,33%)	7 (3,03%)	9 (3,70%)	3 (6,52%)	---
aby se mu splnil sen, přání	9 (5,45%)	4 (13,33%)	6 (9,09%)	4 (14,81%)	7 (4,35%)	5 (8,47%)
délhověkost, nesmrtelnost	---	---	7 (3,03%)	9 (3,70%)	11 (2,17%)	11 (1,69%)
dobry prospěch, úspěch ve škole	3 (10,91%)	5 (10,67%)	7 (3,03%)	4 (14,81%)	2 (8,70%)	5 (8,47%)
hezké zážitky, cestování	---	---	7 (3,03%)	---	11 (2,17%)	11 (1,69%)
inteligenci, chytrost	12 (3,64%)	---	---	---	7 (4,35%)	---
kamarády, více společného času, dobré vztahy	5 (9,09%)	6 (9,33%)	---	9 (3,70%)	11 (2,17%)	7 (6,78%)
lásku	14 (1,82%)	9 (4,00%)	7 (3,03%)	6 (11,11%)	---	11 (1,69%)
lépe vypadat	---	---	---	9 (3,70%)	---	---
nic	9 (5,45%)	---	---	---	11 (2,17%)	---
pohodu, spokojenost, radost, úspěch	2 (14,55%)	3 (28,00%)	1 (21,21%)	3 (25,93%)	3 (6,52%)	3 (13,56%)
popularitu	---	---	---	---	---	---
rodinné zázemí a hezké vztahy	5 (9,09%)	7 (6,67%)	3 (12,12%)	9 (3,70%)	3 (6,52%)	2 (16,95%)
štěstí	3 (10,91%)	2 (29,33%)	2 (18,18%)	1 (33,33%)	3 (6,52%)	4 (10,17%)
to nejlepší	7 (7,27%)	10 (2,67%)	7 (3,03%)	---	11 (2,17%)	9 (3,39%)
umět něco lépe, být lepší, být hodný	14 (1,82%)	---	---	---	11 (2,17%)	11 (1,69%)
zdraví	1 (16,36%)	1 (36,00%)	3 (12,12%)	1 (33,33%)	1 (36,96%)	1 (27,12%)
	96,36%	141,33%	90,91%	151,85%	93,48%	101,69%
hmotné:						
byt, dům (nový, větší), pokojik	13 (3,64%)	---	---	9 (3,70%)	7 (4,35%)	11 (1,69%)
elektroniku (mobil, tablet, počítač)	14 (1,82%)	12 (1,33%)	3 (12,12%)	8 (7,41%)	---	---
knihu, hru, hračku	7 (7,27%)	8 (5,33%)	---	9 (3,70%)	11 (2,17%)	9 (3,39%)
koloběžku, kolo, skateboard, auto	14 (1,82%)	---	7 (3,03%)	---	11 (2,17%)	---
peníze, bohatství	9 (5,45%)	---	7 (3,03%)	9 (3,70%)	7 (4,35%)	11 (1,69%)
sportovní vybavení	14 (1,82%)	---	7 (3,03%)	---	11 (2,17%)	11 (1,69%)
zvíře	14 (1,82%)	10 (2,67%)	7 (3,03%)	6 (11,11%)	---	7 (6,78%)
	23,64%	9,33%	24,24%	29,63%	15,22%	15,25%

Přání pro sebe

Přání pro sebe bylo do dotazníku rovněž přidáno v roce 2000. Zde se již více objevují hmotná přání respondentů, nehmotná však stále převažují.

V roce 2000:

pražské dívky 1. zdraví, 2.-3. lásku a dobrý prospěch ve škole, 4. zvíře

pražští chlapi 1. zdraví, 2. umět něco lépe, být lepší, 3.-9. lásku, inteligenci, pohodu, spokojenost, radost, úspěch, žít v míru, štěstí, hru, hračku, peníze a nic

mimopražské dívky 1.-3. zdraví, zvíře, elektroniku

mimopražští chlapi 1. dobrý prospěch ve škole, 2. zdraví, 3.-4. umět něco lépe nebo být lepší a elektroniku

V roce 2012:

pražské dívky 1. zdraví, 2. štěstí, 3. rodinné zázemí

pražští chlapi 1. zdraví, 2.-3. štěstí a dobrý prospěch ve škole

dívky z větších měst 1. zdraví, 2.-3. štěstí a dobrý prospěch ve škole

chlapi z větších měst 1.-2. zdraví a dobré kamarádské vztahy, 3. aby se mi splnil sen

dívky z malých obcí 1. zvíře, 2. zdraví, 3. štěstí

chlapi z malých obcí 1. zdraví, 2. umět něco lépe nebo být lepší, 3. štěstí

V roce 2023:

pražské dívky 1. zdraví, 2. štěstí, 3. pohodu, spokojenost, radost, úspěch, žít v míru

pražští chlapi 1. zdraví, 2. pohodu, spokojenost, radost, úspěch, žít v míru, 3. sportovní vybavení

dívky z větších měst 1. štěstí, 2. zdraví, 3. dobrý prospěch ve škole

chlapi z větších měst 1. zdraví, 2. dobrý prospěch ve škole, 3. peníze

dívky z malých obcí 1. zdraví, 2. zvíře, 3. štěstí

chlapi z malých obcí 1.-2. zdraví a zvíře, 3.-4. umět něco lépe nebo být lepší a nic

Ostatní přání a jejich pořadí viz *Tabulka 29 Komparace výzkumů – Přání pro sebe.*

V přáních pro sebe se opět v dlouhodobém horizontu opakují trvalé hodnoty nehmotné povahy – zdraví, šťastný a spokojený život, dobrý prospěch a školní úspěch, touha být lepší a něco se lépe naučit, získat určité dovednosti, mít dobré rodinné zázemí a dobré kamarádké vztahy. Více se objevují také hmotná přání. Respondenti, zejména dívky, touží po domácím mazlíčkovi, chlapci po sportovním vybavení. Někteří si přejí elektroniku, někteří bohatství. Někteří si nepřejí nic.

Tabulka 29 Komparace výzkumů – Přání pro sebe

PRO SEBE	1994				2000				2012					
	Praha		mimo Prahu		Praha		mimo Prahu		Praha		nad 5 000 ob.		do 5 000 ob.	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
nehmotné:	pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot	
aby se mi nic nestalo	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	11 (2,38%)	---
aby se mi splnil sen, přání	---	---	---	---	---	---	---	---	10 (2,27%)	---	3 (13,79%)	9 (6,25%)	---	5 (9,30%)
délouhověkost, nesmrtelnost	---	---	---	---	---	---	4 (6,25%)	---	5 (6,82%)	---	7 (3,45%)	11 (2,08%)	11 (2,38%)	---
dobry prospěch, úspěch ve škole	---	---	---	---	2 (12,82%)	1 (40,91%)	4 (6,25%)	---	2 (13,64%)	4 (10,00%)	7 (3,45%)	2 (16,67%)	6 (4,76%)	4 (11,63%)
hezké zážitky, cestování	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
hezkou oslavu narozenin	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
inteligenci, chytrost	---	---	---	---	3 (5,88%)	---	---	---	---	6 (4,00%)	---	10 (4,17%)	11 (2,38%)	---
kamarády, více společného času, dobré vztahy	---	---	---	---	---	---	4 (6,25%)	8 (4,55%)	5 (6,00%)	1 (17,24%)	6 (8,33%)	11 (2,38%)	5 (9,30%)	---
lásku	---	---	---	---	3 (5,88%)	2 (12,82%)	---	4 (6,25%)	10 (2,27%)	6 (4,00%)	---	11 (2,08%)	---	9 (4,65%)
lépe vypadat	---	---	---	---	---	---	---	---	10 (2,27%)	10 (2,00%)	---	---	---	---
nadpřirozené schopnosti	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	11 (2,08%)	---	---	12 (2,33%)
nic	---	---	---	---	3 (5,88%)	---	---	---	---	---	---	---	---	---
pohodu, spokojenost, radost, úspěch, žít v míru	---	---	---	---	3 (5,88%)	---	---	4 (6,25%)	4 (11,36%)	10 (2,00%)	---	---	11 (2,38%)	---
popularitu	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
rodinné zázemí a hezké vztahy	---	---	---	---	---	---	---	---	5 (6,82%)	3 (12,00%)	7 (3,45%)	6 (8,33%)	4 (7,14%)	7 (6,98%)
štěstí	---	---	---	---	3 (5,88%)	---	---	4 (6,25%)	2 (13,64%)	2 (14,00%)	5 (6,90%)	2 (16,67%)	3 (16,67%)	3 (11,95%)
to nejlepší	---	---	---	---	---	---	---	---	10 (2,27%)	---	---	---	---	---
umět něco lépe, být lepší, být hodný	---	---	---	---	2 (8,82%)	---	---	3 (9,09%)	---	5 (6,82%)	6 (4,00%)	5 (6,90%)	---	2 (19,04%)
zdraví	---	---	---	---	1 (20,59%)	1 (15,38%)	2 (13,63%)	1 (18,75%)	1 (25,00%)	1 (26,00%)	1 (17,24%)	1 (27,08%)	1 (26,19%)	2 (20,93%)
hmotné:	pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot	
byt, dům (nový, větší), pokojik	---	---	---	---	---	---	---	---	10 (2,00%)	---	---	---	6 (4,76%)	9 (4,65%)
elektroniku (mobil, tablet, počítač)	---	---	---	---	---	---	3 (9,09%)	1 (18,75%)	10 (2,27%)	---	7 (3,45%)	4 (10,42%)	6 (4,76%)	---
knihu, hru, hračku	---	---	---	---	3 (5,88%)	---	---	---	---	4 (10,34%)	6 (8,33%)	4 (7,14%)	12 (2,33%)	---
koloběžku, kolo, skateboard, auto	---	---	---	---	---	---	4 (6,25%)	---	10 (2,27%)	---	7 (3,45%)	11 (2,08%)	6 (4,76%)	---
peníze, bohatství	---	---	---	---	3 (5,88%)	---	---	---	10 (2,27%)	10 (2,00%)	7 (3,45%)	11 (2,08%)	6 (4,76%)	9 (4,65%)
sportovní vybavení	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
zvíře	---	---	---	---	---	4 (10,26%)	---	1 (18,75%)	8 (4,55%)	6 (4,00%)	---	4 (10,42%)	11 (2,38%)	1 (27,90%)

PRO SEBE	2023					
	Praha		nad 5 000 ob.		do 5 000 ob.	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
nehmotné:	pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot	
aby se mi nic nestalo	---	---	12 (3,03%)	---	---	---
aby se mi splnil sen, přání	4 (7,27%)	6 (9,33%)	6 (9,09%)	9 (3,70%)	5 (8,70%)	7 (6,78%)
délouhověkost, nesmrtelnost	17 (3,64%)	15 (1,33%)	---	9 (3,70%)	9 (4,35%)	11 (1,69%)
dobry prospěch, úspěch ve škole	9 (5,45%)	6 (9,33%)	2 (18,18%)	3 (22,22%)	5 (8,70%)	6 (8,47%)
hezké zážitky, cestování	---	15 (1,33%)	12 (3,03%)	6 (11,11%)	9 (4,35%)	---
hezkou oslavu narozenin	---	---	---	---	---	---
inteligenci, chytrost	14 (3,64%)	---	---	---	13 (2,17%)	---
kamarády, více společného času, dobré vztahy	9 (5,45%)	5 (13,33%)	---	5 (14,81%)	---	4 (10,17%)
lásku	17 (3,64%)	11 (2,67%)	12 (3,03%)	6 (11,11%)	---	11 (1,69%)
lépe vypadat	---	11 (2,67%)	12 (3,03%)	---	---	11 (1,69%)
nadpřirozené schopnosti	17 (3,64%)	---	12 (3,03%)	9 (3,70%)	9 (4,35%)	---
nic	9 (5,45%)	9 (5,33%)	---	---	3 (10,87%)	10 (3,39%)
pohodu, spokojenost, radost, úspěch, žít v míru	2 (12,73%)	3 (18,67%)	4 (12,12%)	6 (11,11%)	13 (2,17%)	4 (10,17%)
popularitu	---	---	---	---	---	11 (1,69%)
rodinné zázemí a hezké vztahy	9 (5,45%)	8 (8,00%)	7 (6,06%)	---	7 (6,52%)	8 (5,08%)
štěstí	4 (7,27%)	2 (21,33%)	4 (12,12%)	1 (33,33%)	13 (2,17%)	3 (15,25%)
to nejlepší	4 (7,27%)	9 (5,33%)	12 (3,03%)	---	---	11 (1,69%)
umět něco lépe, být lepší, být hodný	9 (5,45%)	15 (1,33%)	---	9 (3,70%)	3 (10,87%)	---
zdraví	1 (18,18%)	1 (28,00%)	1 (21,21%)	2 (29,63%)	1 (13,04%)	1 (28,81%)
	89,09%	128,00%	96,97%	148,15%	78,26%	98,31%
hmotné:	pořadí hodnot		pořadí hodnot		pořadí hodnot	
byt, dům (nový, větší), pokojik	17 (3,64%)	11 (2,67%)	12 (3,03%)	---	---	---
elektroniku (mobil, tablet, počítač)	4 (7,27%)	---	12 (3,03%)	9 (3,70%)	7 (6,52%)	---
knihu, hru, hračku	14 (3,64%)	---	7 (6,06%)	---	9 (4,35%)	---
koloběžku, kolo, skateboard, auto	---	---	7 (6,06%)	---	13 (2,17%)	---
peníze, bohatství	4 (7,27%)	11 (2,67%)	3 (15,15%)	---	13 (2,17%)	8 (5,08%)
sportovní vybavení	3 (10,91%)	---	7 (6,06%)	---	13 (2,17%)	11 (1,69%)
zvíře	14 (3,64%)	4 (14,67%)	7 (6,06%)	4 (18,52%)	1 (13,04%)	2 (20,34%)
	34,55%	20,00%	45,45%	22,22%	30,43%	27,12%

2.5.3 Řešení náročné morální situace

Respondentům byla v letech 1994 a 2023 předložena morálně náročná situace, ke které se měli vyjádřit.

V roce 1994 znělo zadání:

Představ si, že bys ve škole rozbil okno. Viděl tě pouze jeden spolužák. Nic neprozradil. Za dva dny jsi ho přistihl, když ukradl hodinky.

V roce 2023 znělo zadání:

Představ si, že bys ve škole rozbil/rozbila okno. Viděl tě jen jeden spolužák a ten tě neprozradil. Za dva dny potom jsi ho ty sám přistihl/sama přistihla ve chvíli, kdy poškodil v šatně skříňku spolužáka.

Respondenti měli v obou případech napsat, jak se zachovají a své chování zdůvodnit. Výsledky jsou uvedené v následující *Tabulka 30 Komparace výzkumů – Řešení morální situace*.

	1994				2023			
	dívky		chlapci		dívky		chlapci	
	%	pořadí	%	pořadí	%	pořadí	%	pořadí
ANO	43,33%		40,00%		21,74%		19,40%	
bez dalších upřesnění					1,24%	5	2,24%	5
poukaz na mravní zásadu	11,66%	1	11,66%	2	4,35%	2	2,99%	2
dichotomie: náhoda - úmysl	10,00%	2	13,33%	1	3,73%	3	1,49%	7
posouzení hmotné škody	5,00%	4	3,33%	4	1,24%	5	2,24%	5
a sám/a bych se přiznal/a také	10,00%	2	8,32%	3	7,45%	1	2,99%	2
společné přiznání a návrh nápravy					3,11%	4	2,99%	2
ale vezmu vinu na sebe							4,48%	1
protože by z toho mohl být větší problém, je to pro jeho dobro	1,66%	5			0,62%	7		
NE	54,99%		56,66%		72,05%		68,66%	
bez dalších upřesnění					2,48%	3	8,96%	2
on/ona to také neprozradil/a	46,66%	1	45,00%	1	54,66%	1	45,52%	1
protože je to můj kamarád/ka	3,33%	3	8,33%	2	1,24%	7	3,73%	3
aby neměl problém					1,24%	7	0,75%	8
aby to na mě také neřekl	5,00%	2	3,33%	3				
ale chtěl/a bych vědět, proč to udělal/a					1,86%	5	1,49%	5
ale poradil/a bych mu/jí, aby se přiznal					1,86%	5	1,49%	5
ale sám/sama se přiznám					2,48%	3	1,49%	5
nenáviděl/a by mě za to							0,75%	8
udělal/a jsem něco horšího							0,75%	8
dichotomie: náhoda - úmysl					1,24%	7	0,75%	8
pomůžu mu to opravit a budu dělat, že jsem nic neviděl/a					4,97%	2	2,99%	4
NEVÍM					2,48%		4,48%	
rozhodl/a bych se podle toho, jaký je to kamarád/ka					1,24%	1		
zachoval/a bych se podle toho, jak se zachová on/ona							0,75%	2
nevím, jak se zachovat					1,24%	1	3,73%	1
NEŘEŠIL/A BYCH TO	1,66%						4,48%	
NEVYJÁDRIL/A SE					3,73%		2,99%	

Obě předložené morální situace řeší dvě dilemata – rozbití okna respondentem, které svědek události nikomu neprozradil a krádež hodinek (1994) nebo rozbití skřínky (2023), kdy je svědek v pozici viníka. Respondenti se v obou situacích rozhodovali podle postojů, které zaujali vzhledem ke svým proviněním. Zde se nabízí dvě cesty – přiznání se ke svému činu nebo jeho utajení. V rozmezí 30 let je znatelný velký rozdíl v přístupech žáků k velmi podobné situaci.

Prozrazení viníka

V roce 1994 by viníka prozradilo 40,00 % chlapců, v roce 2023 již jen 19,40 %, což je méně než polovina. Na mravní zásadu (nelže se, nekrade se, neničí se cizí majetek apod.) v roce 1994 poukazuje 11,66 % chlapců, v roce 2023 jen 2,99 %. V roce 1994 zvažovalo náhodu při rozbití okna a úmyslné jednání, při krádeži hodinek 13,33 % chlapců, v roce 2023 pak náhodné rozbití okna a úmyslné rozbití cizí skřínky jen 1,49 % chlapců. Hmotnou škodu, která v roce 1994 vznikla krádeží hodinek, si uvědomovalo 3,33 % chlapců. Škoda, která vznikla v roce 2023 rozbitím skřínky, byla důvodem, proč by událost oznámili, pro 2,24 % chlapců. 8,32 % chlapců by v roce 1994 viníka oznámilo a zároveň by se ke svému činu také přiznalo. Totéž by v roce 2023 udělalo 2,99 % chlapců. V roce 2023 chlapci nabízí ještě další řešení – 4,48 % z nich by vzalo vinu za rozbitou skřínku na sebe; 2,99 % navrhuje přiznat se společně s viníkem a zároveň přichází s návrhy na nápravu vzniklých škod. Bez dalšího upřesnění by viníka prozradilo 2,24 % chlapců.

Viníka by v roce 1994 prozradilo ve 43,33 % dívek, v roce 2023 21,74 %, tedy opět jen polovina. Na mravní zásadu poukázalo v roce 1994 11,66 % dívek, v roce 2024 již jen 4,35 % dívek. Na neúmyslné rozbití okna a záměrnou krádež v roce 1994 poukázalo 10,00 % dívek, v roce 2023 na úmyslné rozbití skřínky pouze 3,73 % dívek. Na vznik hmotné škody v roce 1994 upozornilo 5,00 % dívek, v roce 2023 již jen 1,24 %. Že je to pro viníkovu dobro uvedlo v roce 1994 1,66 % dívek, v roce 2023 uvažovalo 0,62 % dívek o mnohem horších následcích, které by neoznámením mohly vzniknout. Oznámení viníka se současným vlastním přiznáním uvedlo v roce 1994 10,00 % dívek, v roce 2023 7,45 % dívek. V roce 2023 také 3,11 % dívek navrhuje přiznat se společně s viníkem a zároveň přichází s návrhy na nápravu vzniklých škod. Bez dalšího upřesnění by viníka prozradilo 1,24 % dívek.

Neprozrazení viníka

Viníka by z různých důvodů neprozradila v obou fázích výzkumu více než polovina respondentů.

V roce 1994 by viníka neprozradilo 56,66 % chlapců, v roce 2023 68,66 %. Nejčastějším odůvodněním byl fakt, že on ho také neprozradil – v roce 1994 ho uvedlo 45,00 % chlapců, v roce 2023 45,52 %. Někteří chlapci nechťeli viníka prozradit, protože je to jejich kamarád – v roce 1994 8,33 %, v roce 2023 3,73 %. V tomto roce dokonce 0,75 % chlapců uvedlo, že by je za to kamarád nenáviděl a 0,75 % aby z toho viník neměl problém. V roce 1994 by 3,33 % chlapců viníka neprozradilo, aby neprozradil on je. Tato formulace se v roce 2023 vyskytuje jen ve vazbě s jiným odůvodněním, např. neprozradím ho, on mě také neprozradil, kdybych ho prozradil, prozradí on mě. V roce 2023 chlapci také uváděli: že by ho neprozradili, ale pomohli by mu skříňku opravit a dělali by, že se nic nestalo – 2,99 %; že by ho neprozradili, ale chtěli by vědět, proč to udělal – 1,49 %; že by ho neprozradili, ale poradili by mu, aby se přiznal – 1,49 %; že by ho neprozradili, ale sami by se ke svému činu přiznali – 1,49 %; že by ho neprozradili, ale zvažovali by, co bylo úmyslné a co jen náhoda – 0,75 %. Bez dalšího upřesnění by viníka neprozradilo 8,96 % chlapců.

Viníka by v roce 1994 neprozradilo 54,99 % a v roce 2023 72,05 % dívek. V roce 1994 46,66 % dívek uvedlo jako důvod, že on to také neprozradil, v roce 2023 stejný důvod uvedlo 54,66 % dívek. 3,33 % dívek v roce 1994 a 1,24 % v roce 2023 odůvodnila své rozhodnutí tím, že je to jejich kamarád nebo kamarádka. Obavu, aby to na ně také neřekl/a, vyjádřilo v roce 1994 5,00 % dívek. Stejná obava mají i dívky v roce 2023, avšak spojenou s jiným důvodem: že by ho neprozradily, ale pomohly by mu skříňku opravit a dělaly by, že se nic nestalo – 4,97 %; že by ho neprozradily, ale chtěly by vědět, proč to udělal – 1,86 %; že by ho neprozradily, ale poradily by mu, aby se přiznal – 1,86 %; že by ho neprozradily, ale samy by se ke svému činu přiznaly – 2,48 %; že by ho neprozradily, ale zvažovaly, co bylo úmyslné a co jen náhoda – 1,24 %. Bez dalšího upřesnění by viníka neprozradilo 2,48 % dívek.

Žádným způsobem by situaci neřešilo v roce 1994 1,66 % dívek a v roce 2023 4,48 % chlapců.

V roce 2023 2,48 % dívek a 4,48 % chlapců uvedlo, že neví, jak by situaci řešilo. Z toho počtu 1,24 % dívek uvedlo, že by se zachovalo podle toho, o jakého kamaráda nebo kamarádku by šlo, tzn. že by dívky jednaly podle sympatií k příslušnému viníkovi. 0,75 % chlapců by se zachovalo podle toho, jak by se zachoval viník.

K situaci se v roce 2023 nevyjádřilo 3,73 % dívek a 2,99 % chlapců.

Ze srovnání výsledků dat s třicetiletým odstupem je patrný posun v myšlení žáků. V roce 2023 je počet žáků, kteří by viníka prozradil poloviční oproti počtu žáků v roce 1994, počet záporných odpovědí se v roce 2023 navýšil. Respondenti méně zvažují morální podtext nastíněné situace a méně upozorňují na způsobené hmotné škody. Lze poukázat na větší míru lhostejnosti ke společnému nebo cizímu majetku. Hmotné věci jsou považovány za spotřební zboží, které lze jednoduše nahradit, přičemž není finanční zátěž (vzhledem k nedostatečné finanční gramotnosti) žáky příliš zvažována. Respondentům v roce 2023 nutno přičíst k dobru, že uvažují o možnostech nápravy, usměrňují viníka k přiznání (správnému chování) a i oni sami připouští, že by se přiznali k činu, který sami způsobili. Určitý závazek vůči kamarádovi se v průběhu let téměř nemění, stejně jako prekonvenční úroveň morálního vývoje, v těchto případech uvědomění si následného trestu.

2.5.4 Skutek, který jsi vykonal a hodnotíš jej jako správný

Respondenti byli v letech 2000, 2012 a 2023 požádáni, aby formulovali skutek, který vykonal a zpětně ho hodnotí jako správný. Odpovědi respondentů byly klasifikovány do několika okruhů, které vystihují podstatu odpovědí. Pro lepší přehlednost jsou vytvořeny jen skupiny podle pohlaví.

V roce 2000 respondenti za správný skutek považovali zejména pomoc někomu – pomoc starým a handicapovaným lidem, dívky 49,09 %, chlapci 37,50 %; pomoc rodičům nebo prarodičům a pomoc v domácnosti, dívky 27,27 %, chlapci 26,79 %; pomoc kamarádům, dívky 3,64 %, chlapci 1,79 %. Položka materiální pomoc kamarádovi byla přesunuta do položky dát někomu něco – dívky 9,09 %, chlapci 14,29 %. Specifickým druhem pomoci je pomoc zvířeti nebo jeho záchrana a ochrana přírody, dívky 5,45 %, chlapci 8,93 %. Na žádný dobrý skutek si nevzpomnělo 5,45 % dívek a 8,93 % chlapců.

V roce 2012 se opakuje téma pomoci. Na prvním místě je opět pomoc starým a handicapovaným lidem, dívky 49,63 %, chlapci 41,74 %; na druhé místo se ovšem posouvá pomoc kamarádovi, dívky 17,07 %, chlapci 13,91 %; následuje pomoc rodičům nebo prarodičům a pomoc v domácnosti, dívky 8,51 %, chlapci 6,09 % - ta oproti roku 2000 klesla, u dívek je více než 3x menší, u chlapců více než 4x menší. Objevuje se záchrana kamaráda nebo jiného člověka, dívky 5,67 %, chlapci 7,83 %; vrácení nalezené věci, dívky 2,13 %, chlapci 3,48 %. Respondenti stále zmiňují pomoc zvířeti nebo jeho záchranu a ochranu přírody, dívky 4,26 %, chlapci 0,87 %. 6,96 % skutků uvedených chlapci nebylo možné zařadit do zvolených okruhů, zejména proto, že se týkala skutků někoho jiného (např. vyslání sond na Mars, práce hasičů, obětování se Ježíše Krista, založení Sokola, zásluhy Václava Havla atd.). Vzhledem k počtu respondentů je pravděpodobné, že 8,51 % dívek a 13,04 % chlapců tuto otázku nezodpovědělo.

V roce 2023 dobrým skutkům dominují různé druhy pomoci. Do popředí se však dostává pomoc kamarádovi, dívky 21,12 %, chlapci 13,43 %; následuje pomoc rodičům, dívky 15,53 %, chlapci 14,18 %. Pomoc starému nebo cizímu člověku poskytuje 9,94 % dívek a 9,70 % chlapců. Dívky zachraňují zvířátka nebo obraňují přírodu v 10,56 %, zatímco chlapci jen v 1,49 %. Chlapci považují v 7,46 % za správné, pokud se přiznají k něčemu, co dříve provedli, pokud přestanou nebo vůbec nebudou lhát. Dívky takový skutek uvedly jen

v 1,86 %, připustily ovšem, že dobrý skutek spočívá v jisté odolnosti vůči posměchu nebo hrubému chování, 3,73 %. V roce 2023 se na dobrý skutek nepamatovalo 6,83 % dívek a 6,72 % chlapců, žádný dobrý skutek nevykonalo 0,62 % dívek, tj. 1 dívka, a 2,24 % chlapců, tj. 3 chlapci. Na otázku neodpovědělo 8,07 % dívek a 23,13 % chlapců.

Dostupné odpovědi jsou zaznamenány v *Tabulce 31 Komparace výzkumů – Správný skutek*.

Tabulka 31 Komparace výzkumů – Správný skutek

	2000						2012						2023					
	dívký			chlapci			dívký			chlapci			dívký			chlapci		
	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
bez odpovědi							12	8,51%	3	15	13,04%	3	13	8,07%	6	31	23,13%	1
být lepší							5	3,55%	7									
dát někomu něco	5	9,09%	3	8	14,29%	3	1	0,71%	9	5	4,35%	7	3	1,86%	10	10	7,46%	5
nelhat, přestat lhát, přiznat se k něčemu										1	0,87%	9	3	1,86%	10	2	1,49%	13
nepamátují se, nevím	3	5,45%	4	5	8,93%	4							11	6,83%	7	9	6,72%	6
nezařaditelné, netýkající se vlastního skutku										8	6,96%	5						
nežalovat na někoho													1	0,62%	17	1	0,75%	16
nic jsem neudělal/a													1	0,62%	17	3	2,24%	10
odolnost vůči posměchu a hrubému chování										6	3,73%	8						
pomoc kamarádovi/ce	2	3,64%	6	1	1,79%	6	24	17,02%	2	16	13,91%	2	34	21,12%	1	18	13,43%	3
pomoc rodičům, prarodičům	15	27,27%	2	15	26,79%	2	12	8,51%	3	7	6,09%	6	25	15,53%	2	19	14,18%	2
pomoc sourozenci, bratranci, sestřenci													14	8,70%	5	7	5,22%	7
pomoc starému člověku, cizímu člověku	27	49,09%	1	21	37,50%	1	70	49,65%	1	48	41,74%	1	16	9,94%	4	13	9,70%	4
pomoc učitelce, pomoc ve škole													2	1,24%	14	4	2,99%	9
pomstít se někomu za něco													2	1,24%	14	2	1,49%	13
přispět k výhře ve sportu										1	0,87%	9				6	4,48%	8
trávení času s kamarádem/kou													3	1,86%	10			
úspěch ve škole, dobrá známka													3	1,86%	10	3	2,24%	10
vrácení nalezené věci							3	2,13%	8	4	3,48%	8	2	1,24%	14	3	2,24%	10
záchrana kamaráda, někoho dalšího							8	5,67%	5	9	7,83%	4	4	2,48%	9			
záchrana sourozence, bratrance, sestřence													1	0,62%	17	1	0,75%	16
záchrana zvířete, ochrana přírody	3	5,45%	4	5	8,93%	4	6	4,26%	6	1	0,87%	9	17	10,56%	3	2	1,49%	13

Z výsledků průzkumu vyplývá, že respondenti dlouhodobě považují za správný skutek jakoukoliv formu pomoci. Je však znatelný posun od pomoci starým, handicapovaným a cizím lidem v roce 1994 k pomoci mířící k osobám z blízkého okolí respondentů, zejména k vrstevníkům. V průběhu 23 let se také projevuje genderově rozdílné chápání správného skutku – dívky více zachraňují zvířata a ochraňují přírodu, zatímco chlapci vidí dobrý skutek ve změně svého chování (přiznání se k něčemu, nelhat atd.), případně v přispění k výhře při nějaké sportovní události (především ve fotbalovém utkání).

2.5.5 Skutek, který jsi vykonal a hodnotíš jej jako špatný

Respondenti byli v letech 2000, 2012 a 2023 požádáni, aby formulovali skutek, který vykonal a zpětně ho hodnotí jako špatný. Odpovědi respondentů byly klasifikovány do několika okruhů, které vystihují podstatu odpovědí. Pro lepší přehlednost jsou vytvořeny jen skupiny podle pohlaví.

V pohledu na špatný skutek nepanuje mezi dívkami a chlapci taková shoda, jako v případě skutku správného.

V roce 2000 25,00 % chlapců považuje za špatné, že někdy něco poničili nebo dokonce rozbili, dívky tento čin uvádějí je zhruba v polovině případů, ve 12,73 %. Dívky vnímají jako nejhorší čin neuposlechnutí rodičů, uvádí ho 23,64 % dívek, chlapců jen 14,29 %. Druhý nejhorší čin z pohledu chlapců je fyzické ublížení někomu, přiznává se k němu 23,21 %. Dívky překvapivě fyzické ublížení uvedly v 18,18 %. Psychické ublížení uvedlo 20,00 % dívek a 12,50 % chlapců. Krádež považuje za špatný čin 5,45 % dívek a 8,93 % chlapců. Nic špatného neudělalo 7,27 % dívek a 5,36 % chlapců, na žádný špatný čin si nepamatovalo 5,45 % dívek a 8,93 % chlapců. Vzhledem k počtu respondentů pravděpodobně 7,14 % chlapců na otázku neodpovědělo.

V roce 2012 24,11 % dívek uvádí jako nejhorší čin nějakou formu nevhodného či neslušného chování. Jako špatné toto vnímá jen 2,61 % chlapců. Ti za nejhorší považují psychické ublížení, zejména někomu z kamarádů. Uvedlo to 18,26 % chlapců a 14,89 % dívek. Za špatné chování považuje 21,28 % dívek a 11,30 % chlapců fyzické ublížení, a to jak kamarádovi, tak i komukoliv jinému. Lhaní, zejména rodičům, vnímá jako špatné 7,80 % dívek a 6,96 % chlapců, krádež 4,96 % dívek a 6,96 % chlapců. Odmítnutí pomoci kamarádovi uvedlo 5,22 % chlapců. Pravděpodobně 15,60 % dívek a 16,52 % chlapců na otázku neodpovědělo. 1,84 % dívek a 12,17 % chlapců uvedlo nezařaditelné formulace (hrát za Zeleneč v přípravce, jsem tlustý a budu s tím mít problémy apod.) anebo špatné skutky, které se netýkaly jejich osoby a které jsou celospolečensky vnímány nejen jako špatné, ale většinou spíše jako ohrožující a nepřijatelné (nebezpečné a riskantní řízení vozidla, vymáhat peníze od lidí, útěk z vězení, vražda, skutky Hitlera a komunistů, terorismus atd.).

V roce 2023 nevedlo žádnou odpověď nejvíce respondentů v průběhu šetření, a to 22,39 % chlapců a 12,42 % dívek. Na svůj špatný skutek se nepamatovalo 11,19 % chlapců a 11,18

% dívek. Dívky považují za nejhorší psychické ublížení kamarádce – 9,32 %, rozbití nebo poničení věci a drzé chování vůči členům rodiny – 8,07 %. Chlapci více rozbíjeli nebo ničili věci – 11,19 %, psychicky ublížili kamarádovi – 9,70 % a kradli – 8,21 %. Fyzické ubližování kamarádovi zmínilo 7,46 % chlapců a 1,86 % dívek. V tomto roce se objevuje nový, avšak alarmující fenomén – sebepoškození nebo pokus o něj. K němu se přiznalo 1 dívka a 6 chlapců.

Dostupné odpovědi jsou zaznamenány v *Tabulce 32 Komparace výzkumů – Špatný skutek*.

Tabulka 32 Komparace výzkumů – Špatný skutek

	2000						2012						2023					
	dívky			chlapci			dívky			chlapci			dívky			chlapci		
	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
bez odpovědi				4	7,14%	7	22	15,60%	3	19	16,52%	2	20	12,42%	1	30	22,39%	1
drzé chování nebo ignorování členů rodiny										4	3,48%	9	13	8,07%	4	3	2,24%	12
fyzické ublížení kamarádovi/ce, ostatním	10	18,18%	3	13	23,21%	2	30	21,28%	2	13	11,30%	4	3	1,86%	14	10	7,46%	6
fyzické ublížení sobě, pokus o ublížení sobě													1	0,62%	21	6	4,48%	8
fyzické ublížení sourozenci													7	4,35%	9	3	2,24%	12
krádež	3	5,45%	7	5	8,93%	5	7	4,96%	6	8	6,96%	5	3	1,86%	14	11	8,21%	5
lhaní kamarádovi/ce													3	1,86%	14	1	0,75%	16
lhaní rodičům, prarodičům	7	12,73%	4	2	3,57%	9	11	7,80%	5	8	6,96%	5	7	4,35%	9	2	1,49%	15
napodobování ně koho													1	0,62%	21			
neapamatuji se, nevím	3	5,45%	7	5	8,93%	5							18	11,18%	2	15	11,19%	2
neuposlechnutí rodičů, prarodičů	13	23,64%	1	8	14,29%	3	1	0,71%	11	8	6,96%	5	8	4,97%	8	5	3,73%	9
neuposlechnutí ve škole, špatné známky							3	2,13%	9	2	1,74%	13	10	6,21%	7	4	2,99%	10
nevrácení nalezené nebo půjčené věci										2	1,74%	13	2	1,24%	17	1	0,75%	16
nic špatného jsem neudělal/a	4	7,27%	6	3	5,36%	8							2	1,24%	17	4	2,99%	10
nezařaditelné, netýkající se vlastního skutku							4	2,84%	8	14	12,17%	3						
odmítnutí pomoci kamarádovi/ce, ostatním										6	5,22%	8	2	1,24%	17			
odmítnutí pomoci rodičům, prarodičům													5	3,11%	12	1	0,75%	16
psychické ublížení kamarádovi/ce, ostatním	11	20,00%	2	7	12,50%	4	21	14,89%	4	21	18,26%	1	15	9,32%	3	13	9,70%	4
psychické ublížení sourozenci													4	2,48%	13	3	2,24%	12
rozbití věci, poničení věci	7	12,73%	4	14	25,00%	1	2	1,42%	10	3	2,61%	11	13	8,07%	4	15	11,19%	2
trapná situace, špatné chování nebo skutek							34	24,11%	1	3	2,61%	11	12	7,45%	6	8	5,97%	7
ublížení zvířeti, ničení přírody							6	4,26%	6	4	3,48%	9	7	4,35%	9			
zapomenutí důležité události, neoznámení													2	1,24%	17	1	0,75%	16

Na základě dostupných dat lze konstatovat, že respondenti trvale vnímají jako špatné chování veškeré formy násilí a agrese. Zdá se, že v průběhu šetření se respondenti nedopouštějí tolika fyzického ubližování a jejich ataky se přesouvají spíše do psychických rovin. V roce 2023 vyplouvá na povrch nový alarmující fenomén sebepoškození, kterým respondenti pravděpodobně reagují na příliš velké nároky svého okolí. V některých případech může být takové chování také formou plnění nějaké internetové výzvy. Chlapci se více než dívky přiznávají k rozbití nebo poničení nějaké věci. Dívky více upozorňují na nevhodné formy chování (drzost, neslušnost atd.) a neuposlechnutí ve škole, případně na školní neúspěch.

2.5.6 Tři vlastnosti, které by měl mít dobrý člověk

Respondenti byli požádáni, aby uvedli tři vlastnosti, které by měl mít dobrý člověk. Odpovědi formulovali samostatně. V průběhu šetření byla data rozdílně vyhodnocována. Z roku 1994 jsou k dispozici výsledky genderově oddělené, v roce 2000 je dělení jen regionální, v letech 2012 a 2023 jsou dostupné výsledky obou dělení. Pro snadnější přehlednost souhrnných výsledků dojde k porovnání v kompletních skupinách a podle dostupného uvedeného pořadí bez procentuálního vyjádření. Odpovědi respondentů byly klasifikovány do okruhů, které vystihují podstatu odpovědí. V roce 2012 a především 2023 jsou odpovědi respondentů rozmanitější, a tudíž rozprostřené do většího spektra vlastností. Ty nejvíce zmiňované vlastnosti jsou uvedené v *Tabulce 33 Komparace výzkumů – Dobré vlastnosti*.

K největší shodě respondentů došlo v letech 2000 až 2023, kdy shodně nejvíce uváděli, že dobrý člověk by měl být především hodný a laskavý. Dále se respondenti přibližně shodují, že by měl být chytrý a moudrý, milý, kamarádský či přátelský, altruistický, pravdomluvný, dobrosrdečný a dobromyslný, pracovitý a pilný, štedrý, slušný a zdvořilý, vtipný a veselý, spravedlivý. Ačkoliv respondenti vlastnostem přikládají různou důležitost, lze konstatovat, že v dlouhodobém horizontu uvedené vlastnosti postihují vysoké morální hodnoty, které v různé proměnlivosti od dobrého člověka očekáváme.

Tabulka 33 Komparace výzkumů – Dobré vlastnosti

	1994	2000	2012	2023
	pořadí	pořadí	pořadí	pořadí
altruismustický	1	11	4	2
citlivý			16	
čestný, poctivý		3		14
dobrosrdečný, dobromyslný	9	8	6	8
důvěryhodný				16
hodný, laskavý		1	1	1
chápatel				21
chytrý, moudrý	2	5	3	5
kamarádský, přátelský	3	10	2	3
milující				13
milý		4	6	3
mírumilovný			16	27
odvážný	10			21
ohleduplný			11	16
ochotný			10	12
poctivý	5			27
pracovitý, pilný	4	6	14	10
pravdomluvný	6	2	4	5
respektující				16
silný				21
skromný			13	25
slušný, zdvořilý	11	14	8	10
spolehlivý	11			16
spravedlivý		12	14	12
starostlivý				20
statečný, nebojácný		13		32
šťastný				25
štedrý		8	9	9
trpělivý				27
upřímný	7		11	27
usměvavý				27
věrný				14
vtipný, veselý	8	7	16	7
vzdělávající se				20
zdravý				14
zodpovědný		14		21

2.5.7 Tři vlastnosti, které by neměl mít dobrý člověk

Respondenti byli požádáni, aby uvedli tři vlastnosti, které by neměl mít dobrý člověk. Odpovědi formulovali samostatně. V roce 1994 nebyla otázka položena. V průběhu šetření byla data rozdílně vyhodnocována. V roce 2000 je dostupné jen dělení regionální, v letech 2012 a 2023 jsou dostupné výsledky tříděné podle regionů, tak i genderově. Pro snadnější přehlednost souhrnných výsledků dojde k porovnání v kompletních skupinách a podle dostupného uvedeného pořadí bez procentuálního vyjádření. Odpovědi respondentů byly klasifikovány do okruhů, které vystihují podstatu odpovědí. V roce 2012 a především 2023 jsou odpovědi respondentů rozmanitější, a tudíž rozprostřené do většího spektra vlastností. Ty nejvíce zmiňované vlastnosti jsou uvedené v *Tabulce 34 Komparace výzkumů – Špatné vlastnosti*.

U respondentů nastala naprostá shoda, když nejvíce z nich ve třech výzkumech v rozmezí 23 let uvedlo, že dobrý člověk by neměl být zlý a zlomyslný. Zde se nabízí vysvětlení, že zlo je opakem dobra. Od dětství děti poslouchají pohádky a příběhy, ve kterých stojí proti sobě dobro a zlo. Další vlastnosti, jež dobrému člověku nepřísluší, již nejsou v takové shodě, nýbrž je respondenti uváděli v různě proměnlivém pořadí. Poukazují na to, že dobrý člověk by neměl být agresivní, surový, krutý a hrubý (zde pozorujeme stoupající tendenci), neměl by být lakomý, namyšlený či pyšný, prolhaný, sobecký, líný, vulgární a drzý. Trend odpovědí v průběhu šetření stále více a v širším spektru poukazuje na negativní aspekty mezilidských vztahů. S některými z nich mohou být respondenti konfrontováni ve školním i mimoškolním prostředí, včetně virtuálního.

Tabulka 34 Komparace výzkumů – Špatné vlastnosti

	2000	2012	2023
	pořadí	pořadí	pořadí
agresivní, surový, krutý, hrubý	5	4	2
bezohledný			16
domýšlivý		13	
drzý	10	10	8
hloupý		8	10
chamtivý			10
ignorantský			24
lakomý	3	2	5
líný	6	9	21
lstivý	11		31
namyšlený, pyšný	2	5	3
nekamarádký		7	16
nenávidný			25
neochotný			16
nepořádný		17	
nepříjemný			23
nespolehlivý			31
nespravedlivý	11		33
okrádá	15		12
podlý			28
podvádějící	11		30
pomlouvačný		13	16
posměvačný		13	12
problémový			22
prolhaný	4	3	4
protivný		13	
sobecký	9	11	7
šikanující			12
škodlivý			16
urážlivý	7		25
užalovaný			29
vulgární	11	6	8
zabiják			25
závislý			15
závistivý	8	12	33
zlostný		17	6
zlý, zlomyslný	1	1	1
žárlivý			29

2.5.8 Potřeba vzoru a zdůvodnění jeho volby

V roce 1994 byli respondenti požádáni o sdělení, zda se chtějí někomu podobat nebo zda chtějí být jako dotyčná osoba. V roce 2000 respondenti svůj vzor kreslili. V roce 2012 odpovídali na otázky: „*Obdivuješ někoho tak moc, že by ses mu chtěl podobat (chtěl bys být jako on? Koho? Vyjmenuj. Co na něm obdivuješ? Co děláš pro to, abys byl jako on, ona?*“

V roce 2023 odpovídali na otázky: „*Znáš nějakého člověka, kterému se chceš v něčem podobat? Koho a co na něm obdivuješ? Může to být: postava z knížek; známá osobnost; osoba z tvého okolí; někdo další (napíš kdo). Pokud by ses chtěl/chtěla uvedenému člověku podobat, co bys pro to dělal/dělala?*“

Všechny uvedené způsoby výzkumů vedly ke zjištění, zda a ke komu se respondenti vztahují jako vzoru, čím je jejich vzor oslovuje a co dělají pro to, aby se mu v tomto směru přiblížili nebo částečně podobali.

V roce 1994:

80,00 % chlapců a 53,33 % dívek uvedlo filmového nebo televizního hrdinu

5,00 % chlapců a 30,00 % dívek uvedlo literárního hrdinu

4,99 % chlapců uvedlo spisovatele

1,33 % chlapců uvedlo herce

5,00 % dívek uvedlo populárního zpěváka

5,00 % chlapců a 10,00 % dívek uvedlo, že vzor nemá

Chlapci většinou obdivují fyzické znaky (svaly, sílu) a sportovní dovednosti. Méně z nich pak umělecké schopnosti, altruismus, moudrost a chytrost. Chlapci si váží inteligence a morálních hodnot především u osob z jejich blízkého okolí, ovšem méně než dívky. Chlapci také více uvádějí konkrétní kroky a činnosti, kterými se chtějí svým vzorům přiblížit.

Dívky oceňují nejčastěji umělecké schopnosti, poté krásu a altruismus. Inteligenci a morální hodnoty osob z blízkého okolí oceňují dívky více než chlapci. 18,33 % dívek se k žádnému vzoru nepřiklonilo. 30 % dívek uvedlo kroky nebo činnosti, které nevedou k dosažení zvoleného vzoru.

Většina respondentů si uvědomuje, že vyrovnat se svému vzoru není jednoduché.

V roce 2000:

85,59 % respondentů má vzor v podobě filmového či literárního hrdiny i reálného člověka

25,00 % chlapců vzhlíží k Pokémonovi (hrdina animovaného seriálu); 14,81 % chlapců obdivuje představitele akčních hrdinů a 11,11 % postavy sci-fi seriálu

34,15 % dívek obdivuje hrdinky romantických telenovel, 17,07 % rodinného příslušníka a 7,32 % zvíře

35,90 % pražských dívek nemá vzor a 10,26 % pražských dívek obdivuje matku

mimopražští respondenti neuvádějí rodinného příslušníka

Chlapci nejvíce obdivují fyzické vlastnosti a dovednosti, morální vlastnosti, nadpřirozené schopnosti, intelekt, talent a vtip.

Dívky nejvíce oceňují morální vlastnosti, fyzické vlastnosti a dovednosti, intelekt, talent a vtip.

Mezi respondenty je zřetelný rozdíl mezi chlapeckým a dívčím vnímání hrdinů.

V roce 2012:

33,33 % chlapců a 27,91 % dívek z malých obcí, 13,79 % chlapců a 12,50 % dívek z větších měst, 34,09 % chlapců a 26,00 % z Prahy nemá žádný vzor a nechce se nikomu podobat

21,43 % chlapců z obcí se vztahuje k rodinnému příslušníkovi, z toho 14,29 % k otci; z velkých měst se k otci vztahuje 13,79 % chlapců; pražští chlapci ve 4,55 % uvádějí bratra
dívky z obcí uvedly ve 4,65 % otce, 6,98 % matku a ve 4,65 % oba rodiče; 10,42 % dívek z měst uvedlo matku; pražské dívky v 6 % uvedly matku a v 6 % sestru

23,81 % chlapců z obcí uvedlo kamaráda, 14,29 % sportovce 30,95 % různé další osoby (mediálně známé, postavy, ze svého okolí atd.)

6,90 % chlapců z měst uvedlo kamaráda, 27,59 % sportovce a nspecifikovaný počet chlapců uvedl další osoby

6,82 % pražských chlapců uvedlo kamaráda, 22,73 % sportovce a nspecifikovaný počet chlapců uvedl další osoby

33,83 % dívek z obcí uvedlo kamarádku a nspecifikovaný počet dívek uvedl další osoby

10,42 % dívek z větších měst uvedlo kamarádku a nspecifikovaný počet dívek uvedl další osoby (učitele volnočasových aktivit, sportovce, herečky, zpěvačky atd.)

16 % pražských dívek uvedlo kamarádku a nspecifikovaný počet dívek uvedl další osoby (učitelku, sportovce, herečky, zpěvačky atd.)

V tomto roce se na prvním místě umístilo tvrzení, že se respondenti nechtějí nikomu podobat, že nemají žádný vzor a chtějí být sami sebou. Na druhém místě respondenti uváděli jako své vzory členy rodiny. V roli vzorů následují kamarádi, sportovci a skupina zpěváků/zpěvaček a herců/hereček. Učitelky v roli vzorů se objevují jen ojediněle. V prohlášeních, co by respondenti dělali, aby se svým vzorům přiblížili, se odpovědi nelišily od odpovědí respondentů v předchozích šetřeních.

V roce 2023:

24,41 % respondentů uvedlo literárního hrdinu

48,14 % známou osobnost (7,80 % zpěvák/zpěvačka, 1,36 % hudebník/hudebnice, 15,93 % sportovec/sportovkyně, 8,81 % herec/herečka, 8,47 % youtuber, 5,76 % někdo další)

64,75 % respondentů uvedlo osobu ze svého okolí (14,24 % matka, 10,51 % otec, 4,41 % sourozenec, 4,07% jiný příbuzný, 28,81 % kamarád/kamarádka, 0,68% trenér/trenérka, 1,36 % učitel/učitelka, 0,68 % někdo další)

12,20 % respondentů uvedlo nějakou další jinou osobu a 1,02 % zvíře

7,80 % respondentů odpovědělo, že se nechce se nikomu podobat, nemá žádný vzor (1,24 % dívek a 2,24 % chlapců z obcí; 2,48 % dívek a 0 % chlapců z měst; 4,97 % dívek a 4,48 % chlapců z Prahy)

16,61 % neodpovědělo

Rozdíly v odpovědích podle příslušnosti k regionu jsou zaznamenány v:

Tabulka 16 Položka 7 Literární postava – regionální porovnání

Tabulka 17 Položka 7 Znamá osobnost – regionální porovnání

Tabulka 18 Položka 7 Osoba z blízkého okolí – regionální porovnání

Tabulka 19 Položka 7 Další osoba – regionální porovnání

Tabulka 20 Položka 7 Žádný vzor, žádná odpověď – regionální porovnání

V prohlášeních, co by respondenti dělali, aby se svým vzorům přiblížili, se opět odpovědi nelišily od odpovědí respondentů v předchozích šetřeních. Většina žáků si uvědomuje, že není jednoduché se svým vzorům vyrovnat. Pouze v ojedinělých případech jsou respondenti přesvědčeni o snadném dosažení úspěchu.

Porovnání výsledků průzkumů nepotvrzuje trend naznačený zejména v roce 2012, a to, že se žáci mladšího školního věku nechtějí nikomu podobat, že nehledají v životě žádný vzor. V roce 2000 se v tomto směru vyjádřilo 35,90 % pražských dívek; v roce 2012 to byla nejpočetnější skupina, kterou tvořilo 25 % respondentů; v roce 2023 jen 7,80 % respondentů uvedlo, že se nechce nikomu podobat a že nemá žádný vzor. Výsledky naznačují, že respondenti se od mediálně známých osob, zvláště seriálových postav a jejich představitelů – v roce 1994 (80,00 % chlapců a 53,33 % dívek) a v roce 2023 zpěvák/zpěvačka, hudebník/hudebnice, sportovec/sportovkyně, herec/herečka, youtuber (59,70 % chlapců a 38,51 % dívek; celkem 48,14 % respondentů v roce 2023) – orientují více na vzory ve svém nejbližším okolí (64,75 % respondentů v roce 2023), a to jak rodinném (33,22 % respondentů v roce 2023), tak i vrstevnickém (28,81 % respondentů v roce 2023). Posun ve vnímání hrdinů u chlapců a dívek je potvrzen. Dívky se v roce 2023 více obrací k literárním hrdinům – 29,19 %, chlapci – 18,66 %, z mediálně známých osob 27,33 % dívek volí zpěvačky, herečky a hudebníky, zatímco chlapců jen 6,72 %. Chlapci vzhlíží více ke sportovcům – 32,84 % a youtuberům – 11,94 %; dívky volí sportovce jako vzor jen v 1,86 % a youtubery v 5,59 %. Youtubeři se v roce 2023 objevují jako nová skupina virtuálně známých osob a to, jak velkou skupinou vzorů se v budoucnu stanou zatím nelze predikovat. Dívky (41,61 % – 2023) téměř dvojnásobně vzhlíží k rodinným příslušníkům než chlapci (23,13 % – 2023) i k vrstevníkům – 37,27 % dívek a 18,66 % chlapců v roce 2023.

2.5.9 Pojímání rodičovské role

V letech 2012 a 2023 zkoumaly výzkumy jak a nakolik se respondenti ztotožňují s pojmáním rodičovské role, kterou reprezentují jejich rodiče.

V roce 2012 byly odpovědi respondentů vyhodnoceny podle souhlasného či nesouhlasného vyjádření respondentů. U chlapců i u dívek převažuje identifikace se způsobem výchovy jejich rodičů. Rodinu charakterizují jako bezpečné místo, které jim poskytuje citové i materiální zabezpečení.

		jako rodič se budu chovat	
		stejně	jinak
chlapci	do 5 000 obyvatel	34	13
	nad 5 000 obyvatel	22	7
	Praha	31	9
dívk	do 5 000 obyvatel	44	10
	nad 5 000 obyvatel	30	10
	Praha	29	15

V roce 2023 nebyly odpovědi vyhodnocovány na souhlasné či nesouhlasné, je však patrné, že i zde většina respondentů souhlasí s rodičovskou výchovou a chce částečně či zcela rodičovské chování kopírovat. Výpovědi respondentů výzkumu 2023 jsou k dispozici v:

Příloze 32 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – obce do 5 000 obyvatel

Příloze 33 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – obce nad 5 000 obyvatel

Příloze 34 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – Praha

V průběhu 11 let nedošlo ke změně pojmání rodičovské role respondentů. Většina z nich se identifikuje se způsobem výchovy svých rodičů a částečně nebo zcela ji chce ve svých výchovných postupech opakovat. Je možné se domnívat, že tato část respondentů vyrůstá ve stabilních rodinných poměrech, ve kterých panuje spíše pozitivní klima.

2.6 Shrnutí praktické části

Výsledky výzkumu prováděného v roce 2023 jsou příjemným překvapením. Potvrdily jednu z hypotéz a to, že dnešní žáci mladšího školního věku preferují stejné hodnoty jako žáci v přechodných letech (generacích). Na základě komparace výsledků výzkumů z let 1994, 2000 a 2012 lze konstatovat, že trvalými, i když v proměnlivých pořadích, se v očích respondentů – žáků 4. a 5. ročníků základních škol, stávají hodnoty zdraví, štěstí, silných a bezproblémových vztahů v rodině i vztahů vrstevnických a život v mírovém světě. Ve všech prováděných výzkumech byly respondenty upřednostňovány hodnoty nemateriální nad materiálními. Odpověď na výzkumnou otázku: „Jaké hodnoty jsou pro dnešní žáky 4. a 5. ročníků základní školy zásadní?“ zní: mít dobré vztahy v rodině, být zdravý/zdravá, mít kamarády/kamarádky, žít ve světě bez válek, mít se komu svěřit se svými problémy. Tento postoj respondentů poukazuje na potřebu sociálních jistot, bezpečí a ukotvení v rámci nejbližšího okolí.

Výsledky šetření nepotvrdily druhou hypotézu, a to, že dnešní žáci mladšího školního věku vyhledávají identifikační vzory méně, než žáci v předchozích letech (generacích) a spíše ve virtuálním prostředí, než v knihách a ve svém okolí. Ta vycházela ze závěrů šetření v roce 2012, ve kterém posílil postoj odmítání vzorů a prosazovala se více individualita respondentů. Nelze zastírat, že stále existuje určité procento žáků, především pražských, které vzory odmítá a prosazuje vlastní individualitu. Výsledky šetření v roce 2023 však poukazují vzestup důležitosti rodiny a vrstevnických vztahů, neboť v těchto oblastech si své vzory hledá nejvíce žáků. Další skupinou, kde dnešní děti hledají vzory chování, jsou známé osobnosti z nejrůznějších oblastí. Potěšitelný je také vzestup literárního hrdiny. Při hledání vzorů poukazují žáci zejména na morálně ukotvené vlastnosti, dovednosti a schopnosti získané určitým úsilím. Na další výzkumnou otázku „Kdo je dnes pro děti hrdinou, který se pro ně stává vzorem?“ lze odpovědět, že často je to osoba morálně stabilní s určitými dovednostmi, které by chtěli respondenti také získat a docílit jich vlastní pílí.

V průběhu třiceti let se přístup žáků k hodnotám proměnil jen mírně – v roce 1994 považovali žáci za nejdůležitější hodnotu žít ve světě bez válek, v roce 2000 nejvíce uváděli hodnotu zdraví, v roce 2012 mít dobré vztahy v rodině v roce 2023 se s nepatrným rozdílem nejčastěji objevovaly obě naposledy zmiňované hodnoty – zdraví a dobré rodinné vztahy.

Ovšem všechny uvedené hodnoty s potřebou mít kamarády jsou v proměnlivých pořadích ve všech výzkumech na předních pozicích.

Dětský hrdina se v průběhu třiceti let proměnil výrazně – od filmového či televizního hrdiny v letech 1994 a 2000, přes výrazné odmítání vzoru a prosazování individualismu v roce 2012 až po hledání vzorů v nejbližším okolí, a to jak rodinném, tak i vrstevnickém v roce 2023. Lze konstatovat, že většina dnešních žáků mladšího školního věku se inspiroje svými vzory a hledá vlastní originální cestu, jak být dobrým člověkem a jak uspět ve společnosti.

Závěr

Teoretické poznatky potvrzují, že utváření hodnotové struktury a přijetí určitých norem, které chápeme jako vnější i vnitřní projevy přijatých hodnot, ovlivňuje mnoho faktorů. Tyto faktory na sebe navzájem různě působí a formují osobnost jedince v jeho smýšlení i jednání a ovlivňují jeho směřování. Zásadní význam mají kromě vývojových charakteristik jedinců také sociální prostředí, ve kterých se pohybuje a další vnější podněty se kterými se setkává.

Výzkum zjišťoval, která z prostředí a vnějších podnětů působí na děti ve středním dětství významněji a která méně. Výsledky výzkumu je možné považovat za sondu, která zkoumá uvažování o směřování současných žáků 4. a 5. ročníků základních škol a porovnává je s výsledky předchozích průzkumů, které proběhly v letech 1994, 2000 a 2012. Nelze je generalizovat, neboť ani jeden průzkum nezahrnoval respondenty z celého území republiky, nýbrž jen dostupný výběr. V rámci lokalit vykazují pražští respondenti odlišné postoje v mnoha parametrech. V některých parametrech se také mírně liší postoje respondentů z malých městeček. Má proto smysl vyhodnocovat dílčí výsledky regionálně. Rozdíly mezi odpověďmi respondentů ze 4. ročníků nevykazují výrazné rozdíly mezi odpověďmi respondentů z 5. ročníků, výrazné rozdíly se však v některých oblastech objevují mezi odpověďmi dívek a odpověďmi chlapců. Rozdílné postoje dívek a chlapců většinou odpovídají vývojovým charakteristikám toho období.

Jaké hodnoty jsou pro dnešní žáky 4. a 5. ročníků základních škol zásadní? Odpověď na tuto otázku se prolínala několika položkami dotazníku, v nichž respondenti prakticky potvrzovali své postoje k vlastnímu hodnotovému žebříčku. Lze konstatovat, že respondenti vyzdvihovali dobré vzájemné vztahy, a to jak rodinné, tak i vrstevnické a celosvětové (žít v míru), a pevné zdraví. Uvědomovali si důležitost vzdělání a zohledňovali podmínky, které jsou pro úspěšný průběh vzdělávání nezbytné – dobré zázemí, zdraví a mír. Hmotné vlastnictví zařadili na poslední místa. Peníze a hmotné statky více zdůrazňují chlapci než dívky. Zde je možné uvažovat o jejich rozdílných potřebách – chlapci více zdůrazňují materiální hodnoty, kdežto dívky spíše potřeby vzájemných vztahů. Specifický vztah k hmotnému majetku se projevilo v řešení náročné morální situace, ve které téměř 70 % respondentů méně zvažovalo vzniklé hmotné škody na cizím majetku a více upřednostňovalo vzájemnou loajalitu (on mě neprozradil, já ho také neprozradím).

Kdo je dnes pro děti hrdinou, který se pro ně stává vzorem? Výsledky průzkumu naznačily, že respondenti hledají inspirativní lidské projevy a morální vzory nejprve ve svém blízkém okolí. Dívky vzhlíží ke svým kamarádkám a matkám, chlapci ke kamarádům a otcům. U těchto nejbližších osob oceňují hodnoty týkající se povahových a charakterových rysů jako je být hodný, milý, laskavý, chytrý, psychicky silný a odolný, vytrvalý, pilný, milující a vstřícný. Poté obrací svou pozornost do dalších prostředí. Dívky více uvádějí literární hrdiny než chlapci – pravděpodobnou příčinou je důvod, že dívky více čtou. Dívky jako inspirativní osoby více uváděly herečky a zpěvačky, zatímco chlapci sportovce a youtubery. Váží si u nich nabytých dovedností získaných usilovnou prací nebo tréninkem. Poukazují také na hezký či líbivý vzhled, který často bývá dosažen určitou pílí a úsilím. Jen necelých 8 % respondentů uvedlo, že nemá žádný vzor nebo se nechce nikomu podobat; nejvíce takových respondentů pochází z Prahy.

Jak se proměnil přístup žáků k hodnotám a jak se proměnil dětský hrdina v průběhu 30 let? V průběhu třiceti let se přístup žáků k hodnotám proměnil jen mírně – v roce 1994 považovali žáci za nejdůležitější hodnotu **žít ve světě bez válek**, v roce 2000 nejvíce uváděli hodnotu zdraví, v roce 2012 mít dobré vztahy v rodině v roce 2023 se s nepatrným rozdílem nejčastěji objevovaly obě naposledy zmiňované hodnoty – **zdraví a dobré rodinné vztahy**. Ovšem všechny uvedené hodnoty s potřebou **mít kamarády jsou v proměnlivých pořadích ve všech výzkumech na předních pozicích**.

Dětský hrdina se v průběhu třiceti let proměnil výrazně – od filmového či televizního hrdiny v letech 1994 a 2000, přes výrazné odmítání vzoru a prosazování individualismu v roce 2012 až po hledání vzorů v nejbližším okolí, a to jak rodinném, tak i vrstevnickém v roce 2023. **Na základě zjištěných výsledků se lze domnívat, že většina dnešních žáků mladšího školního věku se inspiruje svými vzory a hledá vlastní originální cestu, jak být dobrým člověkem a jak uspět ve společnosti.**

Seznam použitých informačních zdrojů

Citace a seznam zdrojů jsou uvedeny podle ČSN ISO 690 dostupné na: <https://www.citace.com/Vyklad-CSN-ISO-690-2022.pdf>

ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Vyd. 1. Praha: © Grada Publishing a.s., 2010. ISBN: 978-80-247-2742-4.

ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky*. Online. Dostupné na: https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenske_vyznani_obyvatelstva_ceske_republiky_23_12_04. [cit. 2024-01-15]

DVOŘÁKOVÁ, Jana. *Morální usuzování. Vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN: 978-80-210-4751-8.

DUBEC, Michal. *Poznáváme, určujeme a dodržujeme základní pravidla chování ve třídě a ve škole*. Vyd. 1. Praha: občanské sdružení Projekt Odyssea, 2007. ISBN: 978-80-87145-15-9.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. vyd. 4, Praha, © Portál, 2014. ISBN: 978-80-262-2741-2.

GABAŠOVÁ, Jitka a VOSMIK, Miroslav. *Asistent pedagoga a klima třídy*. Praha: © Dr. Josef Raabe. s. r. o., 2019. ISBN: 978-80-7496-419-0.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 2. Brno: Paido 2010. ISBN: 978-80-7315-185-0.

HAMŘÍK, Zdeněk. *Volný čas dětí a mládeže: zábava, odpočinek a příležitost pro rozvoj*. 1. vydání. Online. Olomouc: Univerzita Palackého, 2022. ISBN: 978-080-244-6182-0 (ipdf) Dostupné na: https://www.google.cz/books/edition/Volny%C3%BD_%C4%8Das_d%C4%9Bt%C3%AD_a_ml%C3%A1de%C5%BEE_z%C3%A1bava_o/QYedEAAAQBAJ?hl=cs&gbpv=1&kptab=getbook. [cit. 2024-01-21].

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí. Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Vyd. 2., přepracované a rozšířené. Praha: © Portál, s. r. o., 2009. ISBN: 978-80-7367-628-5.

HEJLOVÁ, Helena; OPRAVILOVÁ, Eva; UHLÍŘOVÁ, Jana a BRAVENÁ, Noemi. *Nahlížení do světa dětí*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN: 978-80-7290-640-6.

HEURÉKA CZ, AKREDITOVANÁ VZDĚLÁVACÍ SPOLEČNOST. *Emoční inteligence a osobnost*. Online. Dostupné na: <https://vzdelavaci-spolecnost.cz/emocni-inteligence-a-osobnost-a319>. [cit. 2023-12-20].

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. Online. Vydání 1. Praha: © Grada Publishing, a. s, 2008. ISBN: 978-80-247-6745-1 (elektronická verze ve formátu PDF). Dostupné na: <https://www.bookport.cz/e-kniha/divci-a-chlapecka-identita-1602400/>.

KALHOUS, Zdeněk; OBST, Otto a kol. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: © Portál s. r. o., 2009. ISBN: 978-80-7367-571-4.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie*. Online. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s, 2010. ISBN: 978-80-247-9088-6 (PDF). Dostupné na: <https://www.bookport.cz/e-kniha/logopedie-1572356/>.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Online. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, a. s, 2006. ISBN: 978-80-247-9085-5 (ve formátu PDF). Dostupné na: <https://www.bookport.cz/e-kniha/vyvojova-psychologie-1558330/>.

LUKÁŠOVÁ, Hana. *Kvalita života dětí a didaktika*. Vyd. 1. Praha: © Portál, s. r. o., 2010. ISBN: 978-80-7367-784-8.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY: PORTÁL EDU.CZ. RVP ZV – *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Online. Poslední aktualizace 1.9.2023. Dostupné na: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2023-10-15].

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *České děti a mládež jako čtenáři 2021*. Online. Dostupné na: <https://www.nkp.cz/aktuality/aktuality-archiv/aktuality-2021/pruzkum2021>. [cit. 2024-01-10].

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ MUZEUM A KNIHOVNA J. A. KOMENSKÉHO. *Kniha dětského srdce, cena V. F. Suka. Předchozí ročníky*. Online. Dostupné na: <https://www.npmk.cz/knihovna/sukova-knihovna/suk-cteme-vsichni/predchozi-rocniky-0>. [cit. 2024-01-10].

NEŠPOR, Zdeněk R. *Sociologická encyklopedie*. Online. Poslední aktualizace září 2020. Sociologický ústav Akademie věd. Dostupné na: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mor%C3%A1lka>. [cit. 2024-01-02].

NOVÁČKOVÁ, Jana a NEVOLOVÁ, Dobromila. *Respektovat a být respektován. Cesta k sebeúctě a zodpovědnosti*. 2., přepracované vydání. Praha: © PeopleComm s. r. o., 2023. ISBN: 978-80-87917-71-8.

PRUDKÝ, Libor a kol. *Inventura hodnot. Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Vydání 1. Praha: Nakladatelství Academia, 2009. ISBN: 978-80-200-1751-2.

PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace*. Poznatky vývojové psycholingvistiky. Online. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. ISBN: 978-80-247-7384-1 (elektronická verze ve formátu PDF). Dostupné na: <https://www.bookport.cz/e-kniha/logopedie-1572356/>

ŘEHÁKOVÁ, Blanka. *Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze*. Online. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. Dostupné na: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2006/01/07.pdf>. [cit. 2024-01-24]

ŠIMKOVÁ, Svatava. *Já chci do oddílu*. 1. vydání. Online. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2012. ISBN: 978-80-87449-20-2. Dostupný na: https://www.google.cz/books/edition/J%C3%A1_chci_do_odd%C3%ADlu/S4_eBgAAQB-AJ?hl=cs&gbpv=1&dq=voln%C3%BD+%C4%8Das+d%C4%9Bt%C3%AD&printsec=frontcover. [cit. 2024-01-21].

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie. Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vydání první. Praha: © Portál, s. r. o., 2015. ISBN: 978-80-262-0714-6.

UHLÍŘOVÁ, Jana. Zrcadlení dětského světa očima žáků mladšího školního věku. In: *Nahlížení do světa dětí*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2013. s. 55–135. ISBN: 978-80-7290-640-6.

VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Markéta LAŠTŮVKOVÁ a Pavlína JANOŠOVÁ (ilustrace). Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN: 978-80-246-4961-0.

VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana a kolektiv. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 2. Praha: © Grada Publishing a.s., 2011. ISBN: 978-80-247-2257-9.

VAN DEN BERG, Monika. *Jak se vzájemně chápat. Generace X, Y, Z*. Vydání 1. © Nikola ŠKRABÁLKOVÁ (Cover Illustration). Praha: © Grada Publishing, a. s, 2020. ISBN: 978-80-247-2139-2.

WILDOVÁ Radka; KOŽELUHOVÁ Eva; RONKOVÁ Jolana; KUCHARSKÁ Anna a ŠPAČKOVÁ Klára. *Didaktika počáteční čtenářské gramotnosti a pregramotnosti*. Online. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2021. ISBN: 978-80-7603-314-6. Dostupné na: <https://cuni.futurebooks.cz/book/didaktika-rozvoje-pocatecni-ctenarske-gramotnosti/?/literatura/>. [cit. 2024-01-10].

Seznam příloh

- Příloha 1 Konkrétní myšlenkové operace podle Piageta
- Příloha 2 RVP – výňatky
- Příloha 3 Dotazník, strana 1
- Příloha 4 Dotazník, strana 2
- Příloha 5 Položka 1 Pořadí hodnot – souhrn
- Příloha 6 Položka 1 Pořadí hodnot – obce do 5 000 obyvatel
- Příloha 7 Položka 1 Pořadí hodnot – města nad 5 000 obyvatel
- Příloha 8 Položka 1 Pořadí hodnot – Praha
- Příloha 9 Položka 2 Přání pro rodiče – skupiny
- Příloha 10 Položka 2 Přání pro sourozence/kamaráda – skupiny
- Příloha 11 Položka 2 Přání pro sebe – skupiny
- Příloha 12 Položka 2 Souhrnná přání žáků podle velikosti obce
- Příloha 13 Položka 3 Řešení morální situace – souhrn
- Příloha 14 Položka 3 Řešení morální situace – obce do 5 000 obyvatel
- Příloha 15 Položka 3 Řešení morální situace – obce nad 5 000 obyvatel
- Příloha 16 Položka 3 Řešení morální situace – Praha
- Příloha 17 Položka 4 Správný skutek – souhrn
- Příloha 18 Položka 4 Správný skutek – obce do 5 000 obyvatel
- Příloha 19 Položka 4 Správný skutek – obce nad 5 000 obyvatel
- Příloha 20 Položka 4 Správný skutek – Praha
- Příloha 21 Položka 5 Špatný skutek – souhrn
- Příloha 22 Položka 5 Špatný skutek – obce do 5 000 obyvatel
- Příloha 23 Položka 5 Špatný skutek – obce nad 5 000 obyvatel
- Příloha 24 Položka 5 Špatný skutek – Praha
- Příloha 25 Položka 6 Dobré vlastnosti – souhrn
- Příloha 26 Položka 6 Špatné vlastnosti – souhrn
- Příloha 27 Položka 7 Četnost vzorů v jednotlivých kategoriích – skupiny žáků
- Příloha 28 Položka 7 Literární postava – důvod a činy
- Příloha 29 Položka 7 Znamá osobnost – důvod a činy, 1. část

- Příloha 30 Položka 7 Známa osobnost – důvod a činy, 2. část
- Příloha 31 Položka 7 Známa osobnost – důvod a činy, 3. část
- Příloha 32 Položka 7 Další osoba – důvod a činy
- Příloha 33 Položka 7 Osoba z mého okolí – důvod a činy
- Příloha 34 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – obce do 5 000 obyvatel
- Příloha 35 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – obce nad 5 000 obyvatel
- Příloha 36 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – Praha
- Příloha 37 Položka 10 Volný čas/Položka 11 Dodatek – obce do 5 000 obyvatel
- Příloha 38 Položka 10 Volný čas/Položka 11 Dodatek – obce nad 5 000 obyvatel
- Příloha 39 Položka 10 Volný čas/Položka 11 Dodatek – Praha
- Příloha 40 Podrobnější charakteristika žáků a klima třídy
- Příloha 41 Reportáž – vzpomínky na dětství

Seznam tabulek

Tabulka 1	Položka 1	Pořadí hodnot – konečné souhrnné pořadí	60
Tabulka 2	Položka 2	Přání pro rodiče – % nehmotné a % hmotné	61
Tabulka 3	Položka 2	Přání pro rodiče – souhrn	62
Tabulka 4	Položka 2	Přání pro sourozence/kamaráda – % nehmotné a % hmotné.....	63
Tabulka 5	Položka 2	Přání pro sourozence / kamaráda – souhrn.....	64
Tabulka 6	Položka 2	Přání pro sebe – % nehmotné a % hmotné	65
Tabulka 7	Položka 2	Přání pro sebe – souhrn	66
Tabulka 8	Položka 4	Správný skutek – souhrnné pořadí.....	70
Tabulka 9	Položka 5	Špatný skutek – souhrnné pořadí.....	72
Tabulka 10	Položka 6	Dobré vlastnosti – pořadí.....	74
Tabulka 11	Položka 6	Dobré vlastnosti – regiony.....	75
Tabulka 12	Položka 6	Špatné vlastnosti – pořadí.....	76
Tabulka 13	Položka 6	Špatné vlastnosti – regiony.....	77
Tabulka 14	Položka 7	Četnost vzorů v jednotlivých kategoriích – souhrn.....	78
Tabulka 15	Položka 7	Četnost vzorů v jednotlivých kategoriích – pořadí ve skupinách žáků.....	79
Tabulka 16	Položka 7	Literární postava – regionální porovnání.....	80
Tabulka 17	Položka 7	Znamá osobnost – regionální porovnání	81
Tabulka 18	Položka 7	Osoba z blízkého okolí – regionální porovnání.....	82
Tabulka 19	Položka 7	Další osoba – regionální porovnání	83
Tabulka 20	Položka 7	Žádný vzor, žádná odpověď – regionální porovnání.....	84
Tabulka 21	Otázka 9	Preference činností ve volném čase – souhrn	89
Tabulka 22	Otázka 9	Preference činností ve volném čase – obce do 5 000 obyvatel.....	90
Tabulka 23	Otázka 9	Preference činností ve volném čase – města nad 5 000 obyvatel .	90
Tabulka 24	Otázka 9	Preference činností ve volném čase – Praha	91
Tabulka 25	Komparace výzkumů – Respondenti.....		107
Tabulka 26	Komparace výzkumů – Pořadí hodnot		107
Tabulka 27	Komparace výzkumů – Přání pro rodiče		111
Tabulka 28	Komparace výzkumů – Přání pro sourozence nebo kamaráda.....		113

Tabulka 29	Komparace výzkumů – Přání pro sebe	115
Tabulka 30	Komparace výzkumů – Řešení morální situace	116
Tabulka 31	Komparace výzkumů – Správný skutek	121
Tabulka 32	Komparace výzkumů – Špatný skutek	123
Tabulka 33	Komparace výzkumů – Dobré vlastnosti	124
Tabulka 34	Komparace výzkumů – Špatné vlastnosti.....	125

Přílohy

Příloha 1 Konkrétní myšlenkové operace podle Piageta

Konkrétní myšlenkové operace podle Piagetova pojetí kognitivního vývoje:

Reverzibilita neboli vratnost – nezbytná pro operační myšlení. Dítě začíná chápat, že určité jevy nebo situace je možné vrátit do počátečního stavu a díky tomu opakovat proces nebo zvolit jinou cestu. Uvědomuje si, že určitým úkonem se změní situace a uvědomuje si také, že opačným úkonem vrátí situaci do původního stavu. Pochopení vratnosti se velkou měrou využívá v matematice; např. pokud dítě ví, že $2+3=5$, pak také ví nebo dokáže odvodit, že $5-3=2$. Důležitou součástí vratnosti je reciprocita (vzájemnost), díky níž dítě chápe vyrovnanost a platnost vzájemných – recipročních vztahů. „Dítě, které začalo řešit nějaký úkol a jeho postup se ukázal nesprávný, se dovede vrátit na počátek a zkusit jinou variantu.“ (s. 283, Vágnerová) Vágnerová (2021) dále zmiňuje, že kromě toho, že takto uvažující dítě lépe zvládá školní látku, vede pochopení vzájemných vztahů také k lepšímu zapamatování.

Konzervace neboli stálost vlastností – dítě je schopné porozumět faktu, že některé předměty nebo objekty si i přes změnu vzhledu zachovávají některé vlastnosti nebo znaky. Chápe, že předmět, objekt či skutečnost může mít více různých podob. „V závislosti na typu úkolu děti do tohoto stadia dospívají mezi 5 a 8 lety. Konzervace různých vlastností předmětů se vyvíjí v různých obdobích – schopnost konzervace počtu v 6 letech, hmoty, délky a objemu v 7 až 8 letech, váhy v 9 letech, plochy v 11 až 12 letech.“ (s. 405, Thorová)

Klasifikace – schopnost třídění objektů podle zadaných kritérií (vlastností nebo vzorů). Dítě dokáže třídít objekty do podřazených, souřadných a nadřazených kategorií, vytváří množiny a podmnožiny prvků a rozumí jejich vztahům, dokáže strukturovat informace. Schopnost klasifikace se postupně vyvíjí se zkušenostmi dítěte – nejprve je schopné třídít podle jednoho kritéria, na základě dvou kritérií třídí až v 8 až 9 letech. Se schopností třídění úzce souvisí schopnost inkluze, tedy zařazování prvků do jednotlivých tříd, např. Já jsem dcera. Já jsem sestra. Já jsem vnučka. Já jsem dcera, sestra i vnučka zároveň.

Induktivní a deduktivní uvažování – dítě je schopné poměrně dobře zobecňovat, tedy odvozovat obecné informace od specifických. Obtížnější je deduktivní logika, která se zlepšuje v adolescenci. (Thorová, 2002) Thorová dále uvádí, že zárodky indukce a dedukce jsou patrné již od 4 let, mají vývojovou tendenci a jsou závislé na obsahu úkolu. Je-li pro dítě představitelný, řeší je s úspěchem již 8 až 10 letěch. Obsahuje-li abstraktní postupy, např. vzorce, nebo obsahuje-li nesmyslná slova, neumí si s nimi poradit. Takové zadání je dítě schopné řešit až v období adolescence, kdy je rozvinuto abstraktní myšlení. V deduktivní úvaze je nezbytné pro správné řešení, resp. vyvození správného závěru, pochopení souvislostí. Pokud tedy vychází deduktivní úvaha z nesprávného předpokladu, vede zákonitě k chybnému závěru. (Vágnerová, 2021) K deduktivnímu uvažování je tedy nutné mít určité množství znalostí a z nich vyplývajících zkušeností.

Schopnost seriality – dítě je schopno odhalit určité pravidlo a podle něho řadit a srovnat předměty, obrázky a objekty. Chápe logickou posloupnost – řadí například předměty podle velikosti, seřadí obrázkový či psaný příběh podle časové posloupnosti. Tato dovednost (schopnost) je nezbytná pro osvojení početních i geometrických dovedností, orientaci v čase, práci podle návodu atd.

Tranzitivní interference – dítě dokáže na základě porovnání dvou objektů/prvků porovnat i třetí objekt/prvek a vyvodit závěr, např. jestliže JÁ jsem mladší než TY a TY jsi mladší než ON, pak JÁ jsem mladší než ON.

Decentrace – dítě umí vyvodit závěry na základě posouzení více hledisek, při řešení úkolu uvažuje více hledisek. Myšlení dítěte se z egocentrického transformuje do multiperspektivního (allocentrického).

„V Literární výchově žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život.“

„V oblasti Člověk a společnost vybavuje žáka znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Seznamuje žáky s vývojem společnosti a s důležitými společenskými jevy a procesy, které se promítají do každodenního života a mají vliv na utváření společenského klimatu. Zaměřuje se na utváření pozitivních občanských postojů, rozvíjí vědomí příslušnosti k evropskému civilizačnímu a kulturnímu okruhu a podporuje přijetí hodnot, na nichž je budována současná demokratická Evropa, včetně kolektivní obrany. Důležitou součástí vzdělávání v dané vzdělávací oblasti je prevence rasistických, xenofobních a extremistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, k rovnosti mužů a žen a výchova k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot. Tato vzdělávací oblast přispívá také k rozvoji finanční gramotnosti a k osvojení pravidel chování při běžných i rizikových situacích a při mimořádných událostech.“

„Vzdělávací obor Výchova k občanství se zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Otevírá cestu k realistickému sebepoznání a poznávání osobnosti druhých lidí a k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí v kontextu různých životních situací. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem a rozvíjí jejich orientaci ve světě financí. Přibližuje žákům úkoly důležitých politických institucí a orgánů, včetně činností armády, a ukazuje možné způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.“

„Vzdělávací oblast Člověk a příroda vede žáka mimo jiné k potřebě klást si otázky o průběhu a příčinách různých přírodních procesů, které mají vliv i na ochranu zdraví, životů, životního prostředí a majetku, správně tyto otázky formulovat a hledat na ně adekvátní odpovědi;

zapojování do aktivit směřujících k šetrnému chování k přírodním systémům, ke svému zdraví i zdraví ostatních lidí; porozumění souvislostem mezi činnostmi lidí a stavem přírodního a životního prostředí; utváření dovedností vhodně se chovat při kontaktu s objekty či situacemi potenciálně či aktuálně ohrožujícími životy, zdraví, majetek nebo životní prostředí lidí.“

„Vzdělávací oblast Umění a kultura umožňuje žákům jiné než pouze racionální poznávání světa a odráží nezastupitelnou součást lidské existence – umění a kulturu; kulturu jako procesy i výsledky duchovní činnosti umožňující chápat kontinuitu proměn historické zkušenosti, v níž dochází k socializaci jedince a jeho projekci do společenské existence, i jako neoddělitelnou součást každodenního života (kultura chování, oblékání, cestování, práce); umění jako proces specifického poznání a dorozumívání, v němž vznikají informace o vnějším a vnitřním světě a jeho vzájemné provázanosti, které nelze formulovat a sdělovat jinými než uměleckými prostředky.“

„Vzdělávací oblast Člověk a zdraví přináší základní podněty pro pozitivní ovlivňování zdraví (poznatky, činnosti, způsoby chování), s nimiž se žáci seznamují, učí se je využívat a aplikovat ve svém životě. Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje především k tomu, aby žáci poznávali sami sebe jako živé bytosti, aby pochopili hodnotu zdraví, jeho ochrany i hloubku problémů spojených s nemocí či jiným poškozením zdraví. Jde tedy z velké části o poznávání zásadních životních hodnot, o postupné utváření postojů k nim a o aktivní jednání v souladu s nimi.“

„Oblast Člověk a svět práce postihuje široké spektrum pracovních činností a technologií, vede žáky k získání základních uživatelských dovedností v různých oborech lidské činnosti a přispívá k vytváření životní a profesní orientace žáků. Cíleně se zaměřuje na praktické pracovní dovednosti a návyky a doplňuje celé základní vzdělávání o důležitou složku nezbytnou pro uplatnění člověka v dalším životě a ve společnosti. Je založena na tvůrčí myšlenkové spolupráci žáků. Žáci se učí pracovat s různými materiály a osvojují si základní pracovní dovednosti a návyky. Učí se plánovat, organizovat a hodnotit pracovní činnost samostatně i v týmu. Ve všech tematických okruzích jsou žáci soustavně vedeni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci. V závislosti na věku žáků se postupně buduje systém, který žákům poskytuje důležité informace ze sféry výkonu práce a pomáhá jim při odpovědném rozhodování o dalším profesním zaměření.“

„Vzdělávací obor Etická výchova tvoří témata: Mezilidské vztahy a komunikace, Důstojnost lidské osoby, Pozitivní hodnocení sebe, Pozitivní hodnocení druhých, Kreativita a iniciativa, Řešení problémů a úkolů, Přijetí vlastního a společného rozhodnutí, Komunikace citů, Interpersonální a sociální empatie, Asertivita, Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů, Reálné a zobrazené vzory, Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství, Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.“

„Průřezové téma Výchova demokratického občana má mezioborový a multikulturní charakter. V obecné rovině představuje syntézu hodnot, a to spravedlnosti, tolerance a odpovědnosti, v konkrétní rovině pak především rozvoj kritického myšlení, vědomí vlastních práv a povinností a porozumění demokratickému uspořádání společnosti a demokratickým způsobům řešení konfliktů a problémů.“

„Environmentální výchova vede jedince k pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí, tj. k pochopení nezbytnosti postupného přechodu k udržitelnému rozvoji společnosti a k poznání významu odpovědnosti za jednání společnosti i každého jedince. Umožňuje sledovat a uvědomovat si dynamicky se vyvíjející vztahy mezi člověkem a prostředím při přímém poznávání aktuálních hledisek ekologických, ekonomických, vědecko-technických, politických a občanských, hledisek časových (vztahů k budoucnosti) i prostorových (souvislostí mezi lokálními, regionálními a globálními problémy) i možnosti různých variant řešení environmentálních problémů. Vede jedince k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí a ovlivňuje v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace životní styl a hodnotovou orientaci žáků.“ (s. 16–139, RVP)

DOTAZNÍK

co je pro tebe dulezite • co by sis pral/prala • koho obdivujes • co bys rad/delal/rada delala • s kym bys rad/trvil/rada trvila cas • a dalsi otázky

jsem dívka	☐	4. třída	☐	datum	<input type="text"/>
jsem chlapec	☐	5. třída	☐	město	<input type="text"/>

1) Co je pro tebe v životě důležité? Očísluj od 1 do 10, to nejdůležitější bude mít 1, to nejméně důležité 10:

být zdravý/zdravá	☐	žít ve světě bez válek	☐
ve škole mít dobré známky	☐	mít domácího mazlíčka	☐
mít dostatek peněz	☐	mít všechno, co si přeji	☐
mít kamarády/kamarádky	☐	nebýt smutný/smutná	☐
mít dobré vztahy v rodině	☐	mít se komu svěřit se svými problémy	☐

2) Představ si, že by sis mohl/mohla cokoliv přát a tvé přání by se ihned splnilo. Co by sis přál/přála

- pro své rodiče?
- pro svého kamaráda/kamarádku nebo sourozence?
- pro sebe?

3) Představ si, že bys ve škole rozbil/rozbila okno. Viděl tě jen jeden spolužák a ten tě neprozradil. Za dva dny potom jsi ho ty sám přistihl/sama přistihla ve chvíli, kdy poškodil v šatně skříňku spolužáka. Jak se zachováš a proč?

4) Popiš krátce skutek (čin), který jsi vykonal/vykonala a hodnotíš jej jako správný.

5) Popiš krátce skutek (čin), který jsi vykonal/vykonala a nejsi na něj hrdý.

6) Vyjmenuj tři vlastnosti, které by podle tebe dobrý člověk

měl mít:

1.
2.
3.

neměl mít:

1.
2.
3.

7) Znáš nějakého člověka, kterému se chceš v něčem podobat? Koho a co na něm obdivuješ? Může to být:

- postava z knížek:
- známá osobnost:
- osoba z tvého okolí:
- někdo další (napíš kdo):

Pokud by ses chtěl/chtěla uvedenému člověku podobat, co bys pro to dělal/dělala?

8) Co obdivuješ na svých rodičích?

Co bys dělal/dělala stejně jako oni, až budeš dospělý/dospělá a budeš mít svoje děti?

9) Označ , co bys raději dělal/dělala:

hrál/hrála společenské hry s kamarády	nebo	sám si hrál/sama si hrála hry na mobilu (tablet, ...)
jel/jela na víkend k babičce a dědovi	nebo	jel/jela s kamarády na výlet
šel/šla s kamarády na hřiště	nebo	četl/četla si doma knížku
šel/šla na návštěvu ke kamarádovi/kamarádce	nebo	pomohl/pomohla mamince s přípravou oběda
psal/psala domácí úkol	nebo	díval/dívala se na televizi
jel/jela s rodiči na výlet do hor	nebo	šel/šla s rodiči na Matějskou pouť
poslouchal/poslouchala babičku a dědu vyprávět o jejich dětství	nebo	bavil/bavila se s kamarády o spolužácích, které nemáte moc rádi
hrál/hrála s rodinou Člověče nezlob se nebo jinou hru	nebo	sledoval/sledovala oblíbeného youtubera
šel/šla na oslavu babiččiných narozenin	nebo	šel/šla na oslavu narozenin svého kamaráda/svoji kamarádky

10) Co nejraději děláš ve svém volném čase?

--

11) Co bys ještě o sobě rád dodal/ráda dodala?

Příloha 5 Položka 1 Pořadí hodnot – souhrn

Souhrn			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř	71	75	146
5. tř	90	59	149
celkem	161	134	295

	4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí
být zdravý/zdravá	142	2,00	1	166	2,21	1	234	2,60	2	164	2,78	1
ve škole mít dobré známky	352	4,96	6	285	3,80	4	546	6,07	7	329	5,58	7
mít dostatek peněz	497	7,00	9	417	5,56	9	602	6,69	9	335	5,68	8
mít kamarády/kamarádky	241	3,39	3	230	3,07	3	350	3,89	3	239	4,05	3
mít dobré vztahy v rodině	148	2,08	2	189	2,52	2	193	2,14	1	169	2,86	2
žít ve světě bez válek	291	4,10	4	288	3,84	5	414	4,60	4	245	4,15	4
mít domácího mazlíčka	447	6,30	8	373	4,97	7	569	6,32	8	357	6,05	9
mít všechno, co si přeji	667	9,39	10	536	7,15	10	746	8,29	10	408	6,92	10
nebýt smutný/smutná	392	5,52	7	384	5,12	8	512	5,69	6	318	5,39	6
mít se komu svěřit se svými problémy	296	4,17	5	365	4,87	6	440	4,89	5	302	5,12	5
není hodnoceno 1-10 (jedno a více čísel opakovaně)	18	25%		28	37%		6	7%		17	29%	
není číslváno	1	1%		3	4%		0	0%		0	0%	
celkem není hodnoceno 1-10 (jedno a více čísel opakovaně)	69	23%										
celkem není číslváno	4	1%										

dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci 4. tř.			žáci 5. tř.			žáci celkem			
součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	
376	2,34	2	330	2,46	1	308	2,11	1	398	2,67	2	706	2,39	2	být zdravý/zdravá
898	5,58	6	614	4,58	5	637	4,36	5	875	5,87	7	1512	5,13	6	ve škole mít dobré známky
1099	6,83	9	752	5,61	9	914	6,26	9	937	6,29	9	1851	6,27	9	mít dostatek peněz
591	3,67	3	469	3,50	3	471	3,23	3	589	3,95	3	1060	3,59	3	mít kamarády/kamarádky
341	2,12	1	358	2,67	2	337	2,31	2	362	2,43	1	699	2,37	1	mít dobré vztahy v rodině
705	4,38	4	533	3,98	4	579	3,97	4	659	4,42	4	1238	4,20	4	žít ve světě bez válek
1016	6,31	8	730	5,45	8	820	5,62	8	926	6,21	8	1746	5,92	8	mít domácího mazlíčka
1413	8,78	10	944	7,04	10	1203	8,24	10	1154	7,74	10	2357	7,99	10	mít všechno, co si přeji
904	5,61	7	702	5,24	7	776	5,32	7	830	5,57	6	1606	5,44	7	nebýt smutný/smutná
736	4,57	5	667	4,98	6	661	4,53	6	742	4,98	5	1403	4,76	5	mít se komu svěřit se svými problémy

Příloha 6 Položka 1 Pořadí hodnot – obce do 5 000 obyvatel

mimo Prahu do 5 000 obyvatel			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř	32	37	69
5. tř	27	9	36
celkem	59	46	105

	4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí
být zdravý/zdravá	75	2,34	2	87	2,35	2	48	1,78	1	14	1,56	1
ve škole mít dobré známky	163	5,09	6	154	4,16	4	149	5,52	4	52	5,78	8
mít dostatek peněz	237	7,41	9	193	5,22	7	154	5,70	6	44	4,89	5
mít kamarády/kamarádky	115	3,59	3	118	3,19	3	103	3,81	3	35	3,89	4
mít dobré vztahy v rodině	61	1,91	1	86	2,32	1	64	2,37	2	23	2,56	3
žít ve světě bez válek	143	4,47	5	164	4,43	5	154	5,70	6	22	2,44	2
mít domácího mazlíčka	204	6,38	8	177	4,78	6	177	6,56	9	60	6,67	9
mít všechno, co si přeji	267	8,34	10	260	7,03	10	220	8,15	10	72	8,00	10
nebýt smutný/smutná	183	5,72	7	213	5,76	9	162	6,00	8	44	4,89	5
mít se komu svěřit se svými problémy	138	4,31	4	202	5,46	8	149	5,52	4	50	5,56	7
není hodnoceno 1-10 (jedno a více čísel opakovaně)	5	25%		8	37%		3	7%		3	29%	
není číslováno	1	1%		3	4%		0	0%		0	0%	
celkem není hodnoceno 1-10 (jedno a více čísel opakovaně)	19	18%										
celkem není číslováno	4	4%										

dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci 4. tř.			žáci 5. tř.			žáci celkem			
součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	
123	2,08	1	101	2,20	1	162	2,35	2	62	1,72	1	224	2,13	1	být zdravý/zdravá
312	5,29	6	206	4,48	5	317	4,59	5	201	5,58	7	518	4,93	5	ve škole mít dobré známky
391	6,63	9	237	5,15	6	430	6,23	9	198	5,50	5	628	5,98	9	mít dostatek peněz
218	3,69	3	153	3,33	3	233	3,38	3	138	3,83	3	371	3,53	3	mít kamarády/kamarádky
125	2,12	2	109	2,37	2	147	2,13	1	87	2,42	2	234	2,23	2	mít dobré vztahy v rodině
297	5,03	5	186	4,04	4	307	4,45	4	176	4,89	4	483	4,60	4	žít ve světě bez válek
381	6,46	8	237	5,15	6	381	5,52	7	237	6,58	9	618	5,89	8	mít domácího mazlíčka
487	8,25	10	332	7,22	10	527	7,64	10	292	8,11	10	819	7,80	10	mít všechno, co si přeji
345	5,85	7	257	5,59	9	396	5,74	8	206	5,72	8	602	5,73	7	nebýt smutný/smutná
287	4,86	4	252	5,48	8	340	4,93	6	199	5,53	6	539	5,13	6	mít se komu svěřit se svými problémy

Priloha 7 Položka 1 Pořadí hodnot – města nad 5 000 obyvatel

mimo Prahu nad 5 000 obyvatel

	dívky	chlapci	celkem
4. tř	9	14	23
5. tř	18	19	37
celkem	27	33	60

	4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí
být zdravý/zdravá	24	2,67	2	32	2,29	5	41	2,28	2	43	2,26	1
ve škole mít dobré známky	54	6,00	7	31	2,21	4	119	6,61	8	97	5,11	5
mít dostatek peněz	66	7,33	8	66	4,71	9	130	7,22	9	114	6,00	9
mít kamarády/kamarádky	39	4,33	4	30	2,14	3	92	5,11	4	68	3,58	3
mít dobré vztahy v rodině	19	2,11	1	29	2,07	2	38	2,11	1	52	2,74	2
žít ve světě bez válek	41	4,56	5	26	1,86	1	71	3,94	3	92	4,84	4
mít domácího mazlíčka	66	7,33	8	42	3,00	6	102	5,67	7	112	5,89	8
mít všechno, co si přeji	77	8,56	10	105	7,50	10	154	8,56	10	139	7,32	10
nebýt smutný/smutná	41	4,56	5	46	3,29	8	98	5,44	6	102	5,37	6
mít se komu svěřit se svými problémy	28	3,11	3	45	3,21	7	93	5,17	5	103	5,42	7
není hodnoceno 1-10 (jedno a více čísel opakovaně)	1	25%		12	37%		3	7%		6	29%	
není číslováno	0	1%		0	4%		0	0%		0	0%	
celkem není hodnoceno 1-10 (jedno a více čísel opakovaně)	22	37%										
celkem není číslováno	0	0%										

dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci 4. tř.			žáci 5. tř.			žáci celkem			
součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	
65	2,41	2	75	2,27	1	56	2,43	2	84	2,27	1	140	2,33	2	být zdravý/zdravá
173	6,41	8	128	3,88	5	85	3,70	6	216	5,84	8	301	5,02	7	ve škole mít dobré známky
196	7,26	9	180	5,45	9	132	5,74	9	244	6,59	9	376	6,27	9	mít dostatek peněz
131	4,85	5	98	2,97	3	69	3,00	4	160	4,32	3	229	3,82	3	mít kamarády/kamarádky
57	2,11	1	81	2,45	2	48	2,09	1	90	2,43	2	138	2,30	1	mít dobré vztahy v rodině
112	4,15	3	118	3,58	4	67	2,91	3	163	4,41	4	230	3,83	4	žít ve světě bez válek
168	6,22	7	154	4,67	8	108	4,70	8	214	5,78	7	322	5,37	8	mít domácího mazlíčka
231	8,56	10	244	7,39	10	182	7,91	10	293	7,92	10	475	7,92	10	mít všechno, co si přeji
139	5,15	6	148	4,48	6	87	3,78	7	200	5,41	6	287	4,78	6	nebýt smutný/smutná
121	4,48	4	148	4,48	6	73	3,17	5	196	5,30	5	269	4,48	5	mít se komu svěřit se svými problémy

Příloha 8 Položka 1 Pořadí hodnot – Praha

Praha			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř	30	24	54
5. tř	45	31	76
celkem	75	55	130

	4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí
být zdravý/zdravá	43	1,43	1	47	1,96	1	145	3,22	2	107	3,45	2
ve škole mít dobré známky	135	4,50	6	100	4,17	5	278	6,18	7	180	5,81	8
mít dostatek peněz	194	6,47	9	158	6,58	9	318	7,07	9	177	5,71	7
mít kamarády/kamarádky	87	2,90	3	82	3,42	3	155	3,44	3	136	4,39	4
mít dobré vztahy v rodině	68	2,27	2	74	3,08	2	91	2,02	1	94	3,03	1
žít ve světě bez válek	107	3,57	4	98	4,08	4	189	4,20	4	131	4,23	3
mít domácího mazlíčka	177	5,90	8	154	6,42	8	290	6,44	8	185	5,97	9
mít všechno, co si přeji	323	10,77	10	171	7,13	10	372	8,27	10	197	6,35	10
nebýt smutný/smutná	168	5,60	7	125	5,21	7	252	5,60	6	172	5,55	6
mít se komu svěřit se svými problémy	130	4,33	5	118	4,92	6	198	4,40	5	149	4,81	5
není hodnoceno 1-10 (jedno a více čísel opakovaně)	12	25%		8	37%		5	7%		8	29%	
není číslováno	0	1%		0	4%		0	0%		0	0%	
celkem není hodnoceno 1-10 (jedno a více čísel opakovaně)	33	25%										
celkem není číslováno	0	0%										

dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci 4. tř.			žáci 5. tř.			žáci celkem			
součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	součet	Ø pořadí	pořadí	
188	2,51	2	154	2,80	1	90	1,67	1	252	3,32	2	342	2,63	2	být zdravý/zdravá
413	5,51	6	280	5,09	6	235	4,35	5	458	6,03	7	693	5,33	6	ve škole mít dobré známky
512	6,83	9	335	6,09	8	352	6,52	9	495	6,51	9	847	6,52	9	mít dostatek peněz
242	3,23	3	218	3,96	3	169	3,13	3	291	3,83	3	460	3,54	3	mít kamarády/kamarádky
159	2,12	1	168	3,05	2	142	2,63	2	185	2,43	1	327	2,52	1	mít dobré vztahy v rodině
296	3,95	4	229	4,16	4	205	3,80	4	320	4,21	4	525	4,04	4	žít ve světě bez válek
467	6,23	8	339	6,16	9	331	6,13	8	475	6,25	8	806	6,20	8	mít domácího mazlíčka
695	9,27	10	368	6,69	10	494	9,15	10	569	7,49	10	1063	8,18	10	mít všechno, co si přeji
420	5,60	7	297	5,40	7	293	5,43	7	424	5,58	6	717	5,52	7	nebýt smutný/smutná
328	4,37	5	267	4,85	5	248	4,59	6	347	4,57	5	595	4,58	5	mít se komu svěřit se svými problémy

Příloha 9 Položka 2 Prání pro rodiče – skupiny

Souhrn			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř	71	75	146
5. tř	90	59	149
celkem	161	134	295

PRO RODIČE	4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
nehmotné:												
zdraví	32	30%	1	20	20%	1	43	30%	1	22	27%	1
šťěstí	20	19%	2	5	5%	5	23	16%	2	8	10%	3
aby se jim nic nestalo	0	0%	13	2	2%	8	0	0%	13	0	0%	13
pohodu, spokojenost, dobrý život bez starostí	14	13%	3	9	9%	2	18	13%	3	10	12%	2
lásku	6	6%	4	0	0%	14	3	2%	8	4	5%	5
aby se nehádali	3	3%	6	6	6%	4	8	6%	5	4	5%	5
aby se nerozvedli, aby byli zase spolu	1	1%	11	2	2%	8	8	6%	5	5	6%	4
dlouhověkost, nesmrtelnost	3	3%	6	8	8%	3	11	8%	4	4	5%	5
hodné děti	3	3%	6	2	2%	8	0	0%	13	2	2%	9
lepší práci, aby už nemuseli pracovat	3	3%	6	3	3%	7	4	3%	7	2	2%	9
přátele	1	1%	11	0	0%	14	2	1%	11	1	1%	12
aby se jim splnil sen, přání	4	4%	5	4	4%	6	3	2%	8	2	2%	9
hezkou oslavu narozenin	0	0%	13	1	1%	12	0	0%	13	0	0%	13
nic	0	0%	13	1	1%	12	1	1%	12	0	0%	13
to nejlepší	2	2%	10	2	2%	8	3	2%	8	3	4%	8
	92	86%		65	66%		127	89%		67	81%	
hmotné:												
peníze	8	7%	1	15	15%	1	9	6%	1	10	12%	1
byt, dům (nový, větší), chatu	1	1%	4	4	4%	3	1	1%	3	2	2%	2
motorka, auto	1	1%	4	5	5%	2	1	1%	3	1	1%	4
vybavení domácnosti, elektronika	0	0%	6	4	4%	3	1	1%	3	0	0%	6
dovolenou	3	3%	2	2	2%	6	2	1%	2	2	2%	2
dárek pro potěšení	2	2%	3	3	3%	5	1	1%	3	1	1%	4
zvíře	0	0%	6	1	1%	7	0	0%	7	0	0%	6
	15	14%		34	34%		15	11%		16	19%	

dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci 4. tř.			žáci 5. tř.			žáci celkem			PRO RODIČE		
četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
75	30%	1	42	23%	1	52	25%	1	65	29%	1	117	27%	1	nehmotné:		
43	17%	2	13	7%	3	25	12%	2	31	14%	2	56	13%	2	zdraví		
0	0%	14	2	1%	12	2	1%	12	0	0%	14	2	0%	13	šťěstí		
32	13%	3	19	10%	2	23	11%	3	28	12%	3	51	12%	3	aby se jim nic nestalo		
9	4%	6	4	2%	10	6	3%	7	7	3%	7	13	3%	7	pohodu, spokojenost, dobrý život bez starostí		
11	4%	5	10	5%	5	9	4%	5	12	5%	6	21	5%	5	lásku		
9	4%	6	7	4%	6	3	1%	11	13	6%	5	16	4%	6	aby se nehádali		
14	6%	4	12	7%	4	11	5%	4	15	7%	4	26	6%	4	aby se nerozvedli, aby byli zase spolu		
3	1%	11	4	2%	10	5	2%	9	2	1%	12	7	2%	11	dlouhověkost, nesmrtelnost		
7	3%	8	5	3%	8	6	3%	7	6	3%	8	12	3%	9	hodné děti		
3	1%	11	1	1%	13	1	0%	13	3	1%	11	4	1%	12	lepší práci, aby už nemuseli pracovat		
7	3%	8	6	3%	7	8	4%	6	5	2%	10	13	3%	7	přátele		
0	0%	14	1	1%	13	1	0%	13	0	0%	14	1	0%	15	aby se jim splnil sen, přání		
1	0%	13	1	1%	13	1	0%	13	1	0%	13	2	0%	13	hezkou oslavu narozenin		
5	2%	10	5	3%	8	4	2%	10	6	3%	8	10	2%	10	nic		
219	88%		132	73%		157	76%		194	86%		351	81%		to nejlepší		
															hmotné:		
17	7%	1	25	14%	1	23	11%	1	19	8%	1	42	10%	1	peníze		
2	1%	4	6	3%	2	5	2%	3	3	1%	3	8	2%	3	byt, dům (nový, větší), chatu		
2	1%	4	6	3%	2	6	3%	2	2	1%	4	8	2%	3	motorka, auto		
1	0%	6	4	2%	4	4	2%	6	1	0%	6	5	1%	6	vybavení domácnosti, elektronika		
5	2%	2	4	2%	4	5	2%	3	4	2%	2	9	2%	2	dovolenou		
3	1%	3	4	2%	4	5	2%	3	2	1%	4	7	2%	5	dárek pro potěšení		
0	0%	7	1	1%	7	1	0%	7	0	0%	7	1	0%	7	zvíře		
30	12%		50	27%		49	24%		31	14%		80	19%				

Příloha 10 Položka 2 Prání pro sourozence/kamaráda – skupiny

PRO SOUROZENCE / KAMARÁDA												
nehmotné:	4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
zdraví	25	24%	1	17	20%	1	27	21%	1	13	19%	1
šťěstí	16	15%	3	7	8%	3	21	17%	2	8	11%	3
aby se mu nic nestalo	0	0%	12	3	4%	8	2	2%	9	1	1%	11
pohodu, spokojenost, úspěch	18	17%	2	8	10%	2	18	14%	3	10	14%	2
lásku	3	3%	8	1	1%	13	4	3%	7	1	1%	11
dobrý prospěch, úspěch ve škole	7	7%	5	7	8%	3	10	8%	6	4	6%	6
inteligenci	0	0%	12	2	2%	9	0	0%	14	2	3%	7
rodinné zázemí a hezké vztahy	5	5%	7	4	5%	6	11	9%	5	8	11%	3
dlouhověkost, nesmrtelnost	1	1%	10	1	1%	13	1	1%	11	1	1%	11
kamarády, více společného času, dobré vztahy	8	8%	4	1	1%	13	4	3%	7	5	7%	5
aby se mu splnil sen, přání	6	6%	6	6	7%	5	13	10%	4	2	3%	7
hezkou oslavu narozenin	0	0%	12	0	0%	16	0	0%	14	0	0%	14
hezké zážitky, cestování	0	0%	12	2	2%	9	1	1%	11	0	0%	14
popularitu	0	0%	12	0	0%	16	0	0%	14	0	0%	14
umět něco lépe	0	0%	12	2	2%	9	1	1%	11	0	0%	14
lépe vypadat	1	1%	10	0	0%	16	0	0%	14	0	0%	14
nadpřirozené schopnosti	0	0%	12	0	0%	16	0	0%	14	0	0%	14
nic	0	0%	12	2	2%	9	0	0%	14	2	3%	7
to nejlepší	2	2%	9	4	5%	6	2	2%	9	2	3%	7
	92	88%		67	80%		115	91%		59	84%	
hmotné:	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
peníze, bohatství	1	1%	3	2	2%	3	1	1%	5	4	6%	1
byt, dům (nový, větší), pokojík	0	0%	5	2	2%	3	2	2%	2	2	3%	2
sportovní vybavení	0	0%	5	2	2%	3	1	1%	5	1	1%	3
koloběžku, kolo, skateboard	0	0%	5	2	2%	3	0	0%	7	1	1%	3
elektroniku (mobil, tablet, počítač)	1	1%	3	4	5%	1	2	2%	2	1	1%	3
knihu, hru, hračku	5	5%	2	4	5%	1	2	2%	2	1	1%	3
zvíře	6	6%	1	1	1%	7	3	2%	1	1	1%	3
	13	12%		17	20%		11	9%		11	16%	

dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci 4. tř.			žáci 5. tř.			žáci celkem			PRO SOUROZENCE / KAMARÁDA												
četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	nehmotné:												
52	23%	1	30	19%	1	42	22%	1	40	20%	1	82	21%	1	zdraví												
37	16%	2	15	10%	3	23	12%	3	29	15%	2	52	14%	3	šťěstí												
2	1%	10	4	3%	9	3	2%	10	3	2%	10	6	2%	10	aby se mu nic nestalo												
36	16%	3	18	12%	2	26	14%	2	28	14%	3	54	14%	2	pohodu, spokojenost, úspěch												
7	3%	8	2	1%	12	4	2%	9	5	3%	8	9	2%	9	lásku												
17	7%	5	11	7%	5	14	7%	4	14	7%	6	28	7%	4	dobrý prospěch, úspěch ve škole												
0	0%	15	4	3%	9	2	1%	11	2	1%	11	4	1%	11	inteligenci												
16	7%	6	12	8%	4	9	5%	6	19	10%	4	28	7%	4	rodinné zázemí a hezké vztahy												
2	1%	10	2	1%	12	2	1%	11	2	1%	11	4	1%	11	dlouhověkost, nesmrtelnost												
12	5%	7	6	4%	7	9	5%	6	9	5%	7	18	5%	7	kamarády, více společného času, dobré vztahy												
19	8%	4	8	5%	6	12	6%	5	15	8%	5	27	7%	6	aby se mu splnil sen, přání												
0	0%	15	0	0%	16	0	0%	17	0	0%	16	0	0%	17	hezkou oslavu narozenin												
1	0%	12	2	1%	12	2	1%	11	1	1%	14	3	1%	14	hezké zážitky, cestování												
0	0%	15	0	0%	16	0	0%	17	0	0%	16	0	0%	17	popularitu												
1	0%	12	2	1%	12	2	1%	11	1	1%	14	3	1%	14	umět něco lépe												
1	0%	12	0	0%	16	1	1%	16	0	0%	16	1	0%	16	lépe vypadat												
0	0%	15	0	0%	16	0	0%	17	0	0%	16	0	0%	17	nadpřirozené schopnosti												
0	0%	15	4	3%	9	2	1%	11	2	1%	11	4	1%	11	nic												
4	2%	9	6	4%	7	6	3%	8	4	2%	9	10	3%	8	to nejlepší												
207	90%		126	82%		159	84%		174	89%		333	86%		hmotné:												
2	1%	4	6	4%	1	3	2%	4	5	3%	1	8	2%	4	peníze, bohatství												
2	1%	4	4	3%	4	2	1%	5	4	2%	2	6	2%	5	byt, dům (nový, větší), pokojík												
1	0%	6	3	2%	5	2	1%	5	2	1%	6	4	1%	6	sportovní vybavení												
0	0%	7	3	2%	5	2	1%	5	1	1%	7	3	1%	7	koloběžku, kolo, skateboard												
3	1%	3	5	3%	2	5	3%	3	3	2%	4	8	3%	3	elektroniku (mobil, tablet, počítač)												
7	3%	2	5	3%	2	9	5%	1	3	2%	4	12	4%	1	knihu, hru, hračku												
9	4%	1	2	1%	7	7	4%	2	4	2%	2	11	4%	2	zvíře												
24	10%		28	18%		30	16%		22	11%		52	17%														

Příloha 11 Položka 2 Prání pro sebe – skupiny

PRO SEBE	4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
nehmotné:												
zdraví	20	20%	1	8	9%	1	26	20%	1	15	19%	1
štěstí	12	12%	2	3	3%	8	22	17%	2	6	8%	3
aby se mi nic nestalo	0	0%	15	0	0%	16	0	0%	16	1	1%	12
pohodu, spokojenost, úspěch	11	11%	3	4	5%	7	12	9%	4	8	10%	2
lásku	5	5%	6	0	0%	16	1	1%	12	2	3%	8
dobry prospěch, úspěch ve škole	7	7%	4	7	8%	2	11	8%	5	6	8%	3
inteligenci	0	0%	15	2	2%	10	0	0%	16	1	1%	12
rodinné zázemí a hezké vztahy	4	4%	9	5	6%	6	5	4%	7	3	4%	7
dlouhověkost, nesmrtelnost	1	1%	11	2	2%	10	2	2%	11	1	1%	12
kamarády, více společného času, dobré vztahy	7	7%	4	1	1%	13	13	10%	3	2	3%	8
aby se mi splnil sen, přání	5	5%	6	6	7%	4	7	5%	6	5	6%	5
hezkou oslavu narozenin	0	0%	15	0	0%	16	0	0%	16	0	0%	16
hezké zážitky, cestování	1	1%	11	3	3%	8	3	2%	9	0	0%	16
popularitu	1	1%	11	0	0%	16	0	0%	16	0	0%	16
nadpřirozené schopnosti	0	0%	15	2	2%	10	1	1%	12	2	3%	8
umět něco lépe	2	2%	10	6	7%	4	1	1%	12	2	3%	8
lépe vypadat	0	0%	15	1	1%	13	3	2%	9	0	0%	16
nic	5	5%	6	7	8%	2	1	1%	12	1	1%	12
to nejlepší	1	1%	11	1	1%	13	4	3%	8	4	5%	6
	82	80%		58	67%		112	84%		59	75%	
hmotné:	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
peníze, bohatství	2	2%	2	4	5%	4	3	2%	2	6	8%	1
byt, dům (nový, větší), pokojik	2	2%	2	1	1%	6	0	0%	5	1	1%	6
koloběžku, kolo, skateboard	0	0%	4	1	1%	6	0	0%	5	2	3%	4
sportovní vybavení	0	0%	4	4	5%	4	1	1%	3	5	6%	2
elektroniku (mobil, tablet, počítač)	0	0%	4	6	7%	1	1	1%	3	2	3%	4
knihu, hru, hračku	0	0%	4	6	7%	1	0	0%	5	0	0%	7
zvíře	16	16%	1	6	7%	1	16	12%	1	4	5%	3
	20	20%		28	33%		21	16%		20	25%	

dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci 4. tř.			žáci 5. tř.			žáci celkem			PRO SEBE nehmotné:
četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	
46	20%	1	23	14%	1	28	15%	1	41	19%	1	69	17%	1	zdraví
34	14%	2	9	5%	5	15	8%	2	28	13%	2	43	11%	2	štěstí
0	0%	17	1	1%	16	0	0%	18	1	0%	16	1	0%	17	aby se mi nic nestalo
23	10%	3	12	7%	3	15	8%	2	20	9%	3	35	9%	3	pohodu, spokojenost, úspěch
6	3%	8	2	1%	15	5	3%	10	3	1%	9	8	2%	11	lásku
18	8%	5	13	8%	2	14	7%	4	17	8%	4	31	8%	4	dobry prospěch, úspěch ve škole
0	0%	17	3	2%	11	2	1%	13	1	0%	16	3	1%	16	inteligenci
9	4%	7	8	5%	6	9	5%	7	8	4%	7	17	4%	7	rodinné zázemí a hezké vztahy
3	1%	12	3	2%	11	3	2%	12	3	1%	9	6	2%	13	dlouhověkost, nesmrtelnost
20	9%	4	3	2%	11	8	4%	8	15	7%	5	23	6%	5	kamarády, více společného času, dobré vztahy
12	5%	6	11	7%	4	11	6%	6	12	6%	6	23	6%	5	aby se mi splnil sen, přání
0	0%	17	0	0%	18	0	0%	18	0	0%	18	0	0%	19	hezkou oslavu narozenin
4	2%	11	3	2%	11	4	2%	11	3	1%	9	7	2%	12	hezké zážitky, cestování
1	0%	15	0	0%	18	1	1%	16	0	0%	18	1	0%	17	popularitu
1	0%	15	4	2%	10	2	1%	13	3	1%	9	5	1%	14	nadpřirozené schopnosti
3	1%	12	8	5%	6	8	4%	8	3	1%	9	11	3%	9	umět něco lépe
3	1%	12	1	1%	16	1	1%	16	3	1%	9	4	1%	15	lépe vypadat
6	3%	8	8	5%	6	12	6%	5	2	1%	15	14	4%	8	nic
5	2%	10	5	3%	9	2	1%	13	8	4%	7	10	3%	10	to nejlepší
194	83%		117	71%		140	74%		171	81%		311	78%		hmotné:
5	2%	2	10	6%	1	6	3%	2	9	4%	2	15	4%	2	peníze, bohatství
2	1%	3	2	1%	7	3	2%	6	1	0%	6	4	1%	6	byt, dům (nový, větší), pokojik
0	0%	6	3	2%	6	1	1%	7	2	1%	5	3	1%	7	koloběžku, kolo, skateboard
1	0%	4	9	5%	3	4	2%	5	6	3%	3	10	3%	3	sportovní vybavení
1	0%	4	8	5%	3	6	3%	2	3	1%	3	9	2%	4	elektroniku (mobil, tablet, počítač)
0	0%	6	6	4%	3	6	3%	2	0	0%	3	6	2%	5	knihu, hru, hračku
32	14%	1	10	6%	2	22	12%	1	20	9%	2	42	11%	1	zvíře
41	17%		48	29%		48	26%		41	19%		89	22%		

Priloha 12 Položka 2 Souhrnná přání žáků podle velikosti obce

mimo Prahu do 5 000 obyvatel				mimo Prahu nad 5 000 obyvatel				Praha			
	dívky	chlapci	celkem		dívky	chlapci	celkem		dívky	chlapci	celkem
4. tř	32	37	69	4. tř	9	14	23	4. tř	30	24	54
5. tř	27	9	36	5. tř	18	19	37	5. tř	45	31	76
celkem	59	46	105	celkem	27	33	60	celkem	75	55	130

Žáci celkem			PRO RODIČE			PRO SOUROZENCE / KAMARÁDA			PRO SEBE			hmotné:		
četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
43	31%	1	21	22%	1	13	15%	3	3	3%	2	15	16%	1
11	8%	3	12	13%	2	15	17%	1	10	8%	2	13	14%	2
2	1%	8	0	0%	13	2	2%	8	1	1%	11	1	1%	11
16	12%	2	7	7%	4	14	16%	2	7	8%	4	21	12%	2
2	1%	8	4	4%	6	4	5%	7	3	2%	11	3	2%	11
7	5%	5	6	6%	5	5	6%	5	10	6%	6	10	6%	6
2	1%	8	4	4%	6	2	2%	8	2	2%	10	2	1%	12
10	7%	4	9	9%	3	5	6%	5	9	5%	7	9	5%	7
1	1%	12	4	4%	6	1	1%	11	3	2%	10	2	1%	12
5	4%	6	3	3%	9	4	4%	5	6	5%	7	6	5%	7
2	1%	8	1	1%	10	0	0%	16	4	3%	11	1	1%	13
3	2%	7	1	1%	10	0	0%	16	1	1%	13	1	1%	13
1	1%	12	0	0%	13	0	0%	16	2	2%	10	6	5%	7
1	1%	12	0	0%	13	1	1%	11	3	2%	10	3	2%	10
1	1%	12	1	1%	10	0	0%	16	3	3%	8	0	0%	16
107	78%		73	77%		71	82%		6	3%	8	3	3%	8
15	11%	1	9	9%	1	2	2%	3	16	13%		23	19%	1
5	4%	2	1	1%	6	1	1%	4	10	8%	2	4	3%	2
5	4%	2	2	2%	5	1	1%	4	1	1%	6	1	1%	6
1	1%	5	3	3%	3	6	7%	1	0	0%	7	2	1%	4
2	1%	4	3	3%	3	1	1%	4	3	3%	2	8	4%	1
1	1%	5	4	4%	2	4	5%	2	4	3%	1	3	2%	2
1	1%	5	0	0%	7	16	18%		20	11%		20	11%	
30	22%		22	23%		16	18%		20	11%		20	11%	
33	28%	1	13	15%	3	15	17%	1	31	17%	1	31	17%	1
9	8%	4	15	17%	1	15	17%	1	20	11%	3	20	11%	3
3	3%	8	2	2%	8	2	2%	8	0	0%	17	0	0%	17
11	9%	3	14	16%	2	14	16%	2	21	12%	2	21	12%	2
1	1%	14	4	5%	7	4	5%	7	3	2%	11	3	2%	11
9	8%	4	5	6%	5	5	6%	5	10	6%	6	10	6%	6
2	2%	10	0	0%	14	0	0%	16	2	1%	12	2	1%	12
13	11%	2	5	6%	5	2	2%	9	9	5%	7	9	5%	7
2	2%	10	2	2%	8	1	1%	11	2	1%	12	2	1%	12
5	4%	7	1	1%	10	4	4%	5	13	7%	4	13	7%	4
7	6%	6	7	8%	4	7	8%	4	11	6%	5	11	6%	5
0	0%	16	0	0%	14	0	0%	16	0	0%	17	0	0%	17
2	2%	10	1	1%	10	4	4%	5	1	1%	15	1	1%	15
0	0%	16	0	0%	14	0	0%	16	0	0%	17	0	0%	17
2	2%	10	1	1%	10	2	2%	9	1	1%	15	1	1%	15
0	0%	16	0	0%	14	0	0%	16	4	2%	10	4	2%	10
1	1%	14	0	0%	14	1	1%	11	2	1%	12	2	1%	12
3	3%	8	1	1%	10	0	0%	16	7	4%	9	7	4%	9
103	87%		71	82%		72	77%		8	4%	8	8	4%	8
3	3%	2	2	2%	3	5	5%	2	6	3%	2	6	3%	2
3	3%	2	1	1%	4	1	1%	7	3	2%	5	3	2%	5
2	2%	5	1	1%	4	2	2%	3	0	0%	7	0	0%	7
1	1%	6	1	1%	4	1	1%	4	0	0%	7	0	0%	7
0	0%	7	6	7%	1	6	7%	1	6	3%	2	6	3%	2
3	3%	2	1	1%	4	1	1%	4	4	2%	4	4	2%	4
4	3%	1	4	5%	2	1	1%	4	2	1%	6	2	1%	6
16	13%		16	18%		16	18%		13	7%	1	13	7%	1
23	19%	1	15	16%	1	15	16%	1	31	17%	1	31	17%	1
10	8%	2	13	14%	2	13	14%	2	20	11%	3	20	11%	3
0	0%	18	1	1%	11	1	1%	11	0	0%	17	0	0%	17
7	6%	5	7	8%	4	7	8%	4	21	12%	2	21	12%	2
1	1%	13	4	4%	5	4	4%	5	3	2%	11	3	2%	11
9	7%	3	12	13%	3	12	13%	3	10	6%	6	10	6%	6
1	1%	13	0	0%	16	0	0%	16	2	1%	12	2	1%	12
6	5%	7	2	2%	9	2	2%	9	9	5%	7	9	5%	7
3	2%	10	1	1%	11	1	1%	11	2	1%	12	2	1%	12
6	5%	7	4	4%	5	4	4%	5	13	7%	4	13	7%	4
8	6%	4	4	4%	5	4	4%	5	11	6%	5	11	6%	5
0	0%	18	0	0%	16	0	0%	16	0	0%	17	0	0%	17
2	2%	11	4	4%	5	4	4%	5	1	1%	15	1	1%	15
1	1%	13	0	0%	16	0	0%	16	0	0%	17	0	0%	17
2	2%	11	2	2%	9	2	2%	9	1	1%	15	1	1%	15
6	5%	7	1	1%	11	1	1%	11	4	2%	10	4	2%	10
1	1%	13	0	0%	16	0	0%	16	7	4%	9	7	4%	9
7	6%	5	0	0%	16	0	0%	16	8	4%	8	8	4%	8
1	1%	13	1	1%	11	1	1%	11	8	4%	8	8	4%	8
94	76%		72	77%		72	77%		145	81%	183	145	81%	183
4	3%	2	5	5%	2	5	5%	2	6	3%	2	6	3%	2
0	0%	7	1	1%	7	1	1%	7	3	2%	5	3	2%	5
1	1%	6	2	2%	3	2	2%	3	0	0%	7	0	0%	7
2	2%	4	2	2%	3	2	2%	3	6	3%	2	6	3%	2
3	2%	3	2	2%	3	2	2%	3	4	2%	4	4	2%	4
2	2%	4	2	2%	3	2	2%	3	2	1%	6	2	1%	6
18	15%	1	7	8%	1	7	8%	1	13	7%	1	13	7%	1
30	24%		21	23%		21	23%		34	19%		34	19%	

Příloha 14 Položka 3 Řešení morální situace – obce do 5 000 obyvatel

mimo Prahu do 5 000 obyvatel				4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	dívky	chlapci	celkem	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
ANO	6	18,75%		7	18,92%		3	11,11%		0	0,00%		0	0,00%	
bez dalších upřesnění	0	0,00%	4	2	5,41%	1	0	0,00%	3	0	0,00%	3	0	0,00%	1
poukaz na mravní zásadu	0	0,00%	4	0	0,00%	6	0	0,00%	3	0	0,00%	3	0	0,00%	1
dichotomie: náhoda - úmysl	0	0,00%	1	1	2,70%	3	0	0,00%	3	0	0,00%	3	0	0,00%	1
posouzení hmotné škody	1	3,13%	3	1	2,70%	3	0	0,00%	3	0	0,00%	3	0	0,00%	1
a sám/a bych se přiznal/a také	2	6,25%	2	0	0,00%	6	2	7,41%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1
společné přiznání a návrh nápravy	3	9,38%	1	1	2,70%	3	0	0,00%	3	0	0,00%	3	0	0,00%	1
ale vezmu vinu na sebe	0	0,00%	4	2	5,41%	1	0	0,00%	3	0	0,00%	3	0	0,00%	1
protože by z toho mohl být větší problém	0	0,00%	4	0	0,00%	6	1	3,70%	2	0	0,00%	2	0	0,00%	1
NE	21	65,63%		26	70,27%		24	88,89%		9	100,00%				
bez dalších upřesnění	0	0,00%	5	5	13,51%	2	2	7,41%	2	0	0,00%	2	0	0,00%	4
on/ona to také neprozradil/a	15	46,88%	1	12	32,43%	1	19	70,37%	1	7	77,78%	1	7	77,78%	1
protože je to můj kamarád/ka	1	3,13%	3	3	8,11%	3	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	4
aby neměl problém	0	0,00%	5	1	2,70%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	4
ale chtěl/a bych vědět, proč to udělal/a	0	0,00%	5	2	5,41%	4	1	3,70%	4	0	0,00%	4	0	0,00%	4
ale poradil/a bych mu/jí, aby se přiznal	1	3,13%	3	0	0,00%	9	2	7,41%	2	0	0,00%	2	0	0,00%	4
ale sám/sama se přiznám	0	0,00%	5	0	0,00%	9	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	4
nenáviděl/a by mě za to	0	0,00%	5	0	0,00%	9	0	0,00%	9	0	0,00%	9	1	11,11%	2
udělal/a jsem něco horšího	0	0,00%	5	1	2,70%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	4
dichotomie: náhoda - úmysl	0	0,00%	5	1	2,70%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	4
pomůžu mu to opravit a budu dělat, že jsem nic neviděl/a	4	12,50%	2	1	2,70%	5	0	0,00%	5	1	11,11%	2	1	11,11%	2
NEVÍM	2	6,25%		0	0,00%		0	0,00%		0	0,00%		0	0,00%	
rozhodl/a bych se podle toho, jaký je to kamarád/ka	2	6,25%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1
zachoval/a bych se podle toho, jak se zachová on/ona	0	0,00%	2	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1
nevím, jak se zachovat	0	0,00%	2	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1
NEŘEŠIL/A BYCH TO	0	0,00%		1	2,70%		0	0,00%		0	0,00%		0	0,00%	
NEVYJÁDŘIL/A SE	3	9,38%		3	8,11%		0	0,00%		0	0,00%		0	0,00%	

Příloha 15 Položka 3 Řešení morální situace – obce nad 5 000 obyvatel

mimo Prahu nad 5 000 obyvatel				4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	dívky	chlapci	celkem	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
ANO	3	33,33%		5	35,71%		5	27,78%		1	5,26%				
bez dalších upřesnění	1	11,11%	2	0	0,00%	4	1	5,56%	3	0	0,00%	2	0	0,00%	2
poukaz na mravní zásadu	0	0,00%	3	1	7,14%	2	2	11,11%	1	1	5,26%	1	1	5,26%	1
dichotomie: náhoda - úmysl	2	22,22%	1	0	0,00%	4	0	0,00%	4	0	0,00%	4	0	0,00%	2
posouzení hmotné škody	0	0,00%	3	0	0,00%	4	0	0,00%	4	0	0,00%	4	0	0,00%	2
a sám/a bych se přiznal/a také	0	0,00%	3	1	7,14%	2	2	11,11%	1	0	0,00%	2	0	0,00%	2
společné přiznání a návrh nápravy	0	0,00%	3	0	0,00%	4	0	0,00%	4	0	0,00%	4	0	0,00%	2
ale vezmu vinu na sebe	0	0,00%	3	3	21,43%	1	0	0,00%	4	0	0,00%	4	0	0,00%	2
protože by z toho mohl být větší problém	0	0,00%	3	0	0,00%	4	0	0,00%	4	0	0,00%	4	0	0,00%	2
NE	5	55,56%		9	64,29%		13	72,22%		17	89,47%				
bez dalších upřesnění	0	0,00%	3	1	7,14%	3	0	0,00%	5	3	15,79%	2	3	15,79%	2
on/ona to také neprozradil/a	4	44,44%	1	5	35,71%	1	10	55,56%	1	14	73,68%	1	14	73,68%	1
protože je to můj kamarád/ka	0	0,00%	3	2	14,29%	2	1	5,56%	2	0	0,00%	3	0	0,00%	3
aby neměl problém	0	0,00%	3	0	0,00%	5	1	5,56%	2	0	0,00%	3	0	0,00%	3
ale chtěl/a bych vědět, proč to udělal/a	0	0,00%	3	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	3
ale poradil/a bych mu/jí, aby se přiznal	0	0,00%	3	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	3
ale sám/sama se přiznám	0	0,00%	3	1	7,14%	3	1	5,56%	2	0	0,00%	3	0	0,00%	3
nenáviděl/a by mě za to	0	0,00%	3	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	3
udělal/a jsem něco horšího	0	0,00%	3	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	3
dichotomie: náhoda - úmysl	0	0,00%	3	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	3
pomůžu mu to opravit a budu dělat, že jsem nic neviděl/a	1	11,11%	2	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	5	0	0,00%	5
NEVÍM	1	11,11%		0	0,00%		0	0,00%		0	0,00%		0	0,00%	
rozhodl/a bych se podle toho, jaký je to kamarád/ka	0	0,00%	2	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1
zachoval/a bych se podle toho, jak se zachová on/ona	0	0,00%	2	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1
nevím, jak se zachovat	1	11,11%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1	0	0,00%	1
NEŘEŠIL/A BYCH TO	0	0,00%		0	0,00%		0	0,00%		1	5,26%				
NEVYJÁDŘIL/A SE	0	0,00%		0	0,00%		0	0,00%		0	0,00%		0	0,00%	

Priloha 16 Položka 3 Řešení morální situace – Praha

	dívky	chlapci	celkem
4. tř	30	24	54
5. tř	45	31	76
celkem	75	55	130

	4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
ANO	10	33,33%		6	25,00%		8	17,78%		7	22,58%	
bez dalších upřesnění	0	0,00%	4	1	4,17%	2	0	0,00%	6	0	0,00%	6
poukaz na mravní zásadu	4	13,33%	2	1	4,17%	2	1	2,22%	2	1	3,23%	3
dichotomie: náhoda - úmysl	0	0,00%	4	1	4,17%	2	4	8,89%	1	0	0,00%	6
posouzení hmotné škody	0	0,00%	4	0	0,00%	6	1	2,22%	2	2	6,45%	1
a sám/a bych se přiznal/a také	5	16,67%	1	1	4,17%	2	1	2,22%	2	2	6,45%	1
společně přiznání a návrh nápravy	1	3,33%	3	2	8,33%	1	1	2,22%	2	1	3,23%	3
ale vezmu vinu na sebe	0	0,00%	4	0	0,00%	6	0	0,00%	6	1	3,23%	3
protože by z toho mohli být větší problém	0	0,00%	4	0	0,00%	6	0	0,00%	6	0	0,00%	6
NE	17	56,67%		13	54,17%		36	80,00%		18	58,06%	
bez dalších upřesnění	1	3,33%	3	0	0,00%	5	1	2,22%	5	3	9,68%	2
on/ona to také neprozradil/a	13	43,33%	1	9	37,50%	1	27	60,00%	1	14	45,16%	1
protože je to můj kamarád/ka	0	0,00%	4	0	0,00%	5	0	0,00%	7	0	0,00%	4
aby neměl problém	0	0,00%	4	0	0,00%	5	1	2,22%	5	0	0,00%	4
ale chtěl/a bych vědět, proč to udělal/a	0	0,00%	4	0	0,00%	5	2	4,44%	3	0	0,00%	4
ale poradil/a bych mu/jí, aby se přiznal	0	0,00%	4	2	8,33%	2	0	0,00%	7	0	0,00%	4
ale sám/sama se přiznám	3	10,00%	2	1	4,17%	3	0	0,00%	7	0	0,00%	4
nenáviděl/a by mě za to	0	0,00%	4	0	0,00%	5	0	0,00%	7	0	0,00%	4
udělal/a jsem něco horšího	0	0,00%	4	0	0,00%	5	0	0,00%	7	0	0,00%	4
dichotomie: náhoda - úmysl	0	0,00%	4	0	0,00%	5	2	4,44%	3	0	0,00%	4
pomůžu mu to opravit a budu dělat, že jsem nic neviděl/a	0	0,00%	4	1	4,17%	3	3	6,67%	2	1	3,23%	3
NEVÍM	1	3,33%		3	12,50%		0	0,00%		3	9,68%	
rozhodl/a bych se podle toho, jaký je to kamarád/ka	0	0,00%	2	0	0,00%	3	0	0,00%	1	0	0,00%	2
zachoval/a bych se podle toho, jak se zachová on/ona	0	0,00%	2	1	4,17%	2	0	0,00%	1	0	0,00%	2
nevím, jak se zachovat	1	3,33%	1	2	8,33%	1	0	0,00%	1	3	9,68%	1
NĚŘEŠIL/A BYCH TO	0	0,00%		1	4,17%		0	0,00%		3	9,68%	
NEVYJÁDŘIL/A SE	2	6,67%		1	4,17%		1	2,22%		0	0,00%	

Príloha 17 Položka 4 Správny skutek – souhrn

Souhrn				4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
č. tř.	dívky	chlapci	celkem	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
4. tř.	71	75	146												
5. tř.	90	59	149												
celkem	161	134	295												
pomoc rodičům, prarodičům				12	16,90%	2	13	17,33%	2	12	13,33%	2	6	10,17%	3
pomoc sourozenci, bratřenci, sestřenici				3	4,23%	7	5	6,67%	6	11	12,22%	3	2	3,39%	8
pomoc kamarádovi/ce				15	21,13%	1	9	12,00%	3	18	20,00%	1	10	16,95%	2
pomoc starému člověku, cizímu člověku				6	8,45%	4	9	12,00%	3	10	11,11%	4	4	6,78%	6
pomoc učitelce, pomoc ve škole				0	0,00%	17	1	1,33%	11	2	2,22%	9	3	5,08%	7
záchrana sourozence, bratrance, sestřenice				0	0,00%	17	0	0,00%	16	1	1,11%	12	1	1,69%	11
záchrana kamaráda				1	1,41%	12	0	0,00%	16	3	3,33%	8	0	0,00%	17
záchrana zvířete, ochrana přírody				6	8,45%	4	1	1,33%	11	10	11,11%	4	1	1,69%	11
vrácení nalezené věci				1	1,41%	12	2	2,67%	9	1	1,11%	12	1	1,69%	11
dát někomu něco				2	2,82%	9	5	6,67%	6	1	1,11%	12	5	8,47%	4
úspěch ve škole, dobrá známka				3	4,23%	7	1	1,33%	11	0	0,00%	18	2	3,39%	8
trávení času s kamarádem/kou				2	2,82%	9	0	0,00%	16	1	1,11%	12	0	0,00%	17
příspěk k výhře ve sportu				0	0,00%	17	6	8,00%	5	0	0,00%	18	1	1,69%	11
nežalovat na někoho				0	0,00%	17	1	1,33%	11	1	1,11%	12	0	0,00%	17
nelhat, přestat lhát, přiznat se k něčemu				1	1,41%	12	1	1,33%	11	2	2,22%	9	1	1,69%	11
pomstít se někomu za něco				1	1,41%	12	0	0,00%	16	1	1,11%	12	2	3,39%	8
odolnost vůči posměchu a hrubému chování				2	2,82%	9	0	0,00%	16	4	4,44%	7	0	0,00%	17
nepamatuji se, nevím				9	12,68%	3	4	5,33%	8	2	2,22%	9	5	8,47%	4
nic				1	1,41%	12	2	2,67%	9	0	0,00%	18	1	1,69%	11
bez odpovědi				6	8,45%	4	17	22,67%	1	7	7,78%	6	14	23,73%	1

dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci 4. tř.			žáci 5. tř.			žáci celkem		
četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
24	14,91%	2	19	14,18%	2	25	17,12%	1	18	12,08%	3	43	14,58%	3
14	8,70%	5	7	5,22%	7	8	5,48%	6	13	8,72%	5	21	7,12%	5
33	20,50%	1	19	14,18%	2	24	16,44%	2	28	18,79%	1	52	17,63%	1
16	9,94%	3	13	9,70%	4	15	10,27%	4	14	9,40%	4	29	9,83%	4
2	1,24%	14	4	2,99%	9	1	0,68%	16	5	3,36%	9	6	2,03%	10
1	0,62%	17	1	0,75%	16	0	0,00%	20	2	1,34%	14	2	0,68%	19
4	2,48%	9	0	0,00%	18	1	0,68%	16	3	2,01%	11	4	1,36%	15
16	9,94%	3	2	1,49%	13	7	4,79%	7	11	7,38%	6	18	6,10%	7
2	1,24%	14	3	2,24%	10	3	2,05%	11	2	1,34%	14	5	1,69%	13
3	1,86%	10	10	7,46%	5	7	4,79%	7	6	4,03%	8	13	4,41%	8
3	1,86%	10	3	2,24%	10	4	2,74%	10	2	1,34%	14	6	2,03%	10
3	1,86%	10	0	0,00%	18	2	1,37%	13	1	0,67%	17	3	1,02%	18
0	0,00%	20	7	5,22%	7	6	4,11%	9	1	0,67%	17	7	2,37%	9
1	0,62%	17	1	0,75%	16	1	0,68%	16	1	0,67%	17	2	0,68%	19
3	1,86%	10	2	1,49%	13	2	1,37%	13	3	2,01%	11	5	1,69%	13
2	1,24%	14	2	1,49%	13	1	0,68%	16	3	2,01%	11	4	1,36%	15
6	3,73%	8	0	0,00%	18	2	1,37%	13	4	2,68%	10	6	2,03%	10
11	6,83%	7	9	6,72%	6	13	8,90%	5	7	4,70%	7	20	6,78%	6
1	0,62%	17	3	2,24%	10	3	2,05%	11	1	0,67%	17	4	1,36%	15
13	8,07%	6	31	23,13%	1	23	15,75%	3	21	14,09%	2	44	14,92%	2

pomoc rodičům, prarodičům			
pomoc sourozenci, bratřenci, sestřenici			
pomoc kamarádovi/ce			
pomoc starému člověku, cizímu člověku			
pomoc učitelce, pomoc ve škole			
záchrana sourozence, bratrance, sestřenice			
záchrana kamaráda			
záchrana zvířete, ochrana přírody			
vrácení nalezené věci			
dát někomu něco			
úspěch ve škole, dobrá známka			
trávení času s kamarádem/kou			
příspěk k výhře ve sportu			
nežalovat na někoho			
nelhat, přestat lhát, přiznat se k něčemu			
pomstít se někomu za něco			
odolnost vůči posměchu a hrubému chování			
nepamatuji se, nevím			
nic			
bez odpovědi			

Priloha 18 Položka 4 Správný skutek – obce do 5 000 obyvatel

mimo Prahu do 5 000 obyvatel				dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci celkem		
	dívky	chlapci	celkem	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
4. tř	32	37	69									
5. tř	27	9	36									
celkem	59	46	105									
pomoc rodičům, prarodičům	10	16,95%	1	12	26,09%	1	22	20,95%	1			
pomoc sourozenci, bratřenci, sestřenici	5	8,47%	5	6	13,04%	3	11	10,48%	3			
pomoc kamarádovi/ce	10	16,95%	1	8	17,39%	2	18	17,14%	2			
pomoc starému člověku, cizímu člověku	7	11,86%	3	2	4,35%	7	9	8,57%	4			
pomoc učitelce, pomoc ve škole	0	0,00%	17	1	2,17%	10	1	0,95%	15			
záchrana sourozence, bratrance, sestřenice	1	1,69%	11	1	2,17%	10	2	1,90%	11			
záchrana kamaráda	1	1,69%	11	0	0,00%	15	1	0,95%	15			
záchrana zvířete, ochrana přírody	7	11,86%	3	1	2,17%	10	8	7,62%	5			
vrácení nalezené věci	1	1,69%	11	2	4,35%	7	3	2,86%	9			
dát někomu něco	3	5,08%	7	3	6,52%	5	6	5,71%	7			
úspěch ve škole, dobrá známka	1	1,69%	11	1	2,17%	10	2	1,90%	11			
trávení času s kamarádem/kou	2	3,39%	9	0	0,00%	15	2	1,90%	11			
přispět k výhře ve sportu	0	0,00%	17	3	6,52%	5	3	2,86%	9			
nežalovat na někoho	0	0,00%	17	1	2,17%	10	1	0,95%	15			
nelhat, přestat lhát, přiznat se k něčemu	2	3,39%	9	0	0,00%	15	2	1,90%	11			
pomstít se někomu za něco	1	1,69%	11	0	0,00%	15	1	0,95%	15			
odolnost vůči posměchu a hrubému chování	1	1,69%	11	0	0,00%	15	1	0,95%	15			
nepamatují se, nevím	4	6,78%	6	4	8,70%	4	8	7,62%	5			
nic	0	0,00%	17	0	0,00%	15	0	0,00%	20			
bez odpovědi	3	5,08%	7	2	4,35%	7	5	4,76%	8			

Priloha 19 Položka 4 Správný skutek – obce nad 5 000 obyvatel

mimo Prahu nad 5 000 obyvatel				dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci celkem		
	dívky	chlapci	celkem	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
4. tř	9	14	23									
5. tř	18	19	37									
celkem	27	33	60									
pomoc rodičům, prarodičům	8	29,63%	1	3	9,09%	4	11	18,33%	2			
pomoc sourozenci, bratřenci, sestřenici	4	14,81%	3	0	0,00%	11	4	6,67%	6			
pomoc kamarádovi/ce	5	18,52%	2	7	21,21%	2	12	20,00%	1			
pomoc starému člověku, cizímu člověku	3	11,11%	4	2	6,06%	5	5	8,33%	4			
pomoc učitelce, pomoc ve škole	0	0,00%	10	1	3,03%	7	1	1,67%	10			
záchrana sourozence, bratrance, sestřenice	0	0,00%	10	0	0,00%	11	0	0,00%	15			
záchrana kamaráda	1	3,70%	6	0	0,00%	11	1	1,67%	10			
záchrana zvířete, ochrana přírody	3	11,11%	4	0	0,00%	11	3	5,00%	7			
vrácení nalezené věci	1	3,70%	6	1	3,03%	7	2	3,33%	8			
dát někomu něco	0	0,00%	10	1	3,03%	7	1	1,67%	10			
úspěch ve škole, dobrá známka	0	0,00%	10	1	3,03%	7	1	1,67%	10			
trávení času s kamarádem/kou	0	0,00%	10	0	0,00%	11	0	0,00%	15			
přispět k výhře ve sportu	0	0,00%	10	2	6,06%	5	2	3,33%	8			
nežalovat na někoho	0	0,00%	10	0	0,00%	11	0	0,00%	15			
nelhat, přestat lhát, přiznat se k něčemu	0	0,00%	10	0	0,00%	11	0	0,00%	15			
pomstít se někomu za něco	0	0,00%	10	0	0,00%	11	0	0,00%	15			
odolnost vůči posměchu a hrubému chování	1	3,70%	6	0	0,00%	11	1	1,67%	10			
nepamatují se, nevím	1	3,70%	6	4	12,12%	3	5	8,33%	4			
nic	0	0,00%	10	0	0,00%	11	0	0,00%	15			
bez odpovědi	0	0,00%	10	11	33,33%	1	11	18,33%	2			

Příloha 20 Položka 4 Správný skutek – Praha

Praha				dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci celkem		
	dívky	chlapci	celkem	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
4. tř	30	24	54									
5. tř	45	31	76									
celkem	75	55	130									
pomoc rodičům, prarodičům	6	8,00%	3	4	7,27%	4	10	7,69%	4			
pomoc sourozenci, bratřenci, sestřenci	5	6,67%	7	1	1,82%	11	6	4,62%	7			
pomoc kamarádovi/ce	18	24,00%	1	4	7,27%	4	22	16,92%	2			
pomoc starému člověku, cizímu člověku	6	8,00%	3	9	16,36%	2	15	11,54%	3			
pomoc učitelce, pomoc ve škole	2	2,67%	9	2	3,64%	7	4	3,08%	9			
záchrana sourozence, bratrance, sestřenice	0	0,00%	17	0	0,00%	15	0	0,00%	19			
záchrana kamaráda	2	2,67%	9	0	0,00%	15	2	1,54%	15			
záchrana zvířete, ochrana přírody	6	8,00%	3	1	1,82%	11	7	5,38%	5			
vrácení nalezené věci	0	0,00%	17	0	0,00%	15	0	0,00%	19			
dát někomu něco	0	0,00%	17	6	10,91%	3	6	4,62%	7			
úspěch ve škole, dobrá známka	2	2,67%	9	1	1,82%	11	3	2,31%	12			
trávení času s kamarádem/kou	1	1,33%	12	0	0,00%	15	1	0,77%	17			
příspěvek k výhře ve sportu	0	0,00%	17	2	3,64%	7	2	1,54%	15			
nežalovat na někoho	1	1,33%	12	0	0,00%	15	1	0,77%	17			
nelhat, přestat lhát, přiznat se k něčemu	1	1,33%	12	2	3,64%	7	3	2,31%	12			
pomstít se někomu za něco	1	1,33%	12	2	3,64%	7	3	2,31%	12			
odolnost vůči posměchu a hrubému chování	4	5,33%	8	0	0,00%	15	4	3,08%	9			
nepamatuji se, nevím	6	8,00%	3	1	1,82%	11	7	5,38%	5			
nic	1	1,33%	12	3	5,45%	6	4	3,08%	9			
bez odpovědi	10	13,33%	2	18	32,73%	1	28	21,54%	1			

Priloha 21 Položka 5 Špatný skutek – souhrn

Souhrn				4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	dívky	chlapci	celkem	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
4. tř.	72	76	148												
5. tř.	90	59	149												
celkem	162	134	296												
odmítnutí pomoci rodičům, prarodičům	2	2,82%	10	0	0,00%	17	3	3,33%	10	1	1,69%	14			
odmítnutí pomoci sourozenci	0	0,00%	18	0	0,00%	17	0	0,00%	22	0	0,00%	17			
odmítnutí pomoci kamarádovi/ce	1	1,41%	14	0	0,00%	17	1	1,11%	17	0	0,00%	17			
neuposlechnutí rodičů, prarodičů	6	8,45%	4	5	6,67%	4	2	2,22%	13	0	0,00%	17			
neuposlechnutí ve škole, špatné známky	2	2,82%	10	1	1,33%	11	8	8,89%	4	3	5,08%	7			
drzé chování nebo ignorování členů rodiny	9	12,68%	2	0	0,00%	17	4	4,44%	8	3	5,08%	7			
lhaní rodičům, prarodičům	4	5,63%	6	1	1,33%	11	3	3,33%	10	1	1,69%	14			
lhaní kamarádovi/ce	2	2,82%	10	1	1,33%	11	1	1,11%	17	0	0,00%	17			
nevrácení nalezené nebo půjčené věci	0	0,00%	18	0	0,00%	17	2	2,22%	13	1	1,69%	14			
krádež	0	0,00%	18	5	6,67%	4	3	3,33%	10	6	10,17%	3			
rozbití věci, poničení věci	4	5,63%	6	10	13,33%	2	9	10,00%	3	5	8,47%	5			
fyzické ublížení sobě, pokus o ublížení sobě	0	0,00%	18	4	5,33%	8	1	1,11%	17	2	3,39%	10			
fyzické ublížení sourozenci	1	1,41%	14	1	1,33%	11	6	6,67%	5	2	3,39%	10			
psychické ublížení sourozenci	4	5,63%	6	1	1,33%	11	0	0,00%	22	2	3,39%	10			
fyzické ublížení kamarádovi/ce	1	1,41%	14	5	6,67%	4	2	2,22%	13	5	8,47%	5			
psychické ublížení kamarádovi/ce	4	5,63%	6	4	5,33%	8	11	12,22%	2	9	15,25%	1			
napodobování někoho	0	0,00%	18	0	0,00%	17	1	1,11%	17	0	0,00%	17			
trapná situace, špatné chování nebo skutek	6	8,45%	4	5	6,67%	4	6	6,67%	5	3	5,08%	7			
zapomenutí důležité události, neoznámení	0	0,00%	18	1	1,33%	11	2	2,22%	13	0	0,00%	17			
ublížení zvířeti	2	2,82%	10	0	0,00%	17	5	5,56%	7	0	0,00%	17			
nepamatují se, nevím	14	19,72%	1	9	12,00%	3	4	4,44%	8	6	10,17%	3			
nic špatného jsem neudělal/a	1	1,41%	14	2	2,67%	10	1	1,11%	17	2	3,39%	10			
bez odpovědi	8	11,27%	3	22	29,33%	1	12	13,33%	1	8	13,56%	2			

dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci 4. tř.			žáci 5. tř.			žáci celkem		
četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
5	3,11%	12	1	0,75%	16	2	1,37%	16	4	2,68%	12	6	2,03%	16
0	0,00%	23	0	0,00%	20	0	0,00%	21	0	0,00%	23	0	0,00%	23
2	1,24%	17	0	0,00%	20	1	0,68%	19	1	0,67%	20	2	0,68%	21
8	4,97%	8	5	3,73%	9	11	7,53%	4	2	1,34%	17	13	4,41%	9
10	6,21%	7	4	2,99%	10	3	2,05%	13	11	7,38%	4	14	4,75%	7
13	8,07%	4	3	2,24%	12	9	6,16%	6	7	4,70%	9	16	5,42%	6
7	4,35%	9	2	1,49%	15	5	3,42%	9	4	2,68%	12	9	3,05%	12
3	1,86%	14	1	0,75%	16	3	2,05%	13	1	0,67%	20	4	1,36%	18
2	1,24%	17	1	0,75%	16	0	0,00%	21	3	2,01%	14	3	1,02%	19
3	1,86%	14	11	8,21%	5	5	3,42%	9	9	6,04%	6	14	4,75%	7
13	8,07%	4	15	11,19%	2	14	9,59%	3	14	9,40%	3	28	9,49%	3
1	0,62%	21	6	4,48%	8	4	2,74%	12	3	2,01%	14	7	2,37%	13
7	4,35%	9	3	2,24%	12	2	1,37%	16	8	5,37%	8	10	3,39%	11
4	2,48%	13	3	2,24%	12	5	3,42%	9	2	1,34%	17	7	2,37%	13
3	1,86%	14	10	7,46%	6	6	4,11%	8	7	4,70%	9	13	4,41%	9
15	9,32%	3	13	9,70%	4	8	5,48%	7	20	13,42%	1	28	9,49%	3
1	0,62%	21	0	0,00%	20	0	0,00%	21	1	0,67%	20	1	0,34%	22
12	7,45%	6	8	5,97%	7	11	7,53%	4	9	6,04%	6	20	6,78%	5
2	1,24%	17	1	0,75%	16	1	0,68%	19	2	1,34%	17	3	1,02%	19
7	4,35%	9	0	0,00%	20	2	1,37%	16	5	3,36%	11	7	2,37%	13
18	11,18%	2	15	11,19%	2	23	15,75%	2	10	6,71%	5	33	11,19%	2
2	1,24%	17	4	2,99%	10	3	2,05%	13	3	2,01%	14	6	2,03%	16
20	12,42%	1	30	22,39%	1	30	20,55%	1	20	13,42%	1	50	16,95%	1

odmítnutí pomoci rodičům, prarodičům
odmítnutí pomoci sourozenci
odmítnutí pomoci kamarádovi/ce
neuposlechnutí rodičů, prarodičů
neuposlechnutí ve škole, špatné známky
drzé chování nebo ignorování členů rodiny
lhaní rodičům, prarodičům
lhaní kamarádovi/ce
nevrácení nalezené nebo půjčené věci
krádež
rozbití věci, poničení věci
fyzické ublížení sobě, pokus o ublížení sobě
fyzické ublížení sourozenci
psychické ublížení sourozenci
fyzické ublížení kamarádovi/ce
psychické ublížení kamarádovi/ce
napodobování někoho
trapná situace, špatné chování nebo skutek
zapomenutí důležité události, neoznámení
ublížení zvířeti
nepamatují se, nevím
nic špatného jsem neudělal/a
bez odpovědi

Příloha 22 Položka 5 Špatný skutek – obce do 5 000 obyvatel

mimo Prahu do 5 000 obyvatel				dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci celkem		
	dívky	chlapci	celkem	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
4. tř	32	37	69									
5. tř	27	9	36									
celkem	59	46	105									
odmítnutí pomoci rodičům, prarodičům	3	5,08%	9	0	0,00%	15	3	2,86%	13			
odmítnutí pomoci kamarádovi/ce	1	1,69%	13	0	0,00%	15	1	0,95%	17			
neuposlechnutí rodičů, prarodičů	3	5,08%	9	4	8,70%	5	7	6,67%	4			
neuposlechnutí ve škole, špatné známky	1	1,69%	13	0	0,00%	15	1	0,95%	17			
drzé chování nebo ignorování členů rodiny	6	10,17%	2	0	0,00%	15	6	5,71%	5			
lhaní rodičům, prarodičům	1	1,69%	13	1	2,17%	9	2	1,90%	14			
lhaní kamarádovi/ce	2	3,39%	11	0	0,00%	15	2	1,90%	14			
nevrácení nalezené nebo půjčené věci	0	0,00%	18	1	2,17%	9	1	0,95%	17			
krádež	0	0,00%	18	5	10,87%	4	5	4,76%	9			
rozbití věci, poničení věci	6	10,17%	2	10	21,74%	1	16	15,24%	1			
fyzické ublížení sobě, pokus o ublížení sobě	0	0,00%	18	2	4,35%	7	2	1,90%	14			
fyzické ublížení sourozenci	5	8,47%	5	1	2,17%	9	6	5,71%	5			
psychické ublížení sourozenci	2	3,39%	11	2	4,35%	7	4	3,81%	11			
fyzické ublížení kamarádovi/ce	1	1,69%	13	4	8,70%	5	5	4,76%	9			
psychické ublížení kamarádovi/ce	6	10,17%	2	0	0,00%	15	6	5,71%	5			
napodobování někoho	1	1,69%	13	0	0,00%	15	1	0,95%	17			
trapná situace, špatné chování nebo skutek	5	8,47%	5	1	2,17%	9	6	5,71%	5			
zapomenutí důležité události, neoznámení	0	0,00%	18	1	2,17%	9	1	0,95%	17			
ublížení zvířeti	4	6,78%	8	0	0,00%	15	4	3,81%	11			
nepamatuji se, nevím	7	11,86%	1	7	15,22%	2	14	13,33%	2			
nic špatného jsem neudělal/a	0	0,00%	18	1	2,17%	9	1	0,95%	17			
bez odpovědi	5	8,47%	5	7	15,22%	2	12	11,43%	3			

Příloha 23 Položka 5 Špatný skutek – obce nad 5 000 obyvatel

mimo Prahu nad 5 000 obyvatel				dívky 4.+5. tř.			chlapci 4.+5. tř.			žáci celkem		
	dívky	chlapci	celkem	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí	četnost	%	pořadí
4. tř	9	14	23									
5. tř	18	19	37									
celkem	27	33	60									
odmítnutí pomoci rodičům, prarodičům	1	3,70%	9	1	3,03%	6	2	3,33%	7			
neuposlechnutí rodičů, prarodičů	2	7,41%	5	1	3,03%	6	3	5,00%	6			
neuposlechnutí ve škole, špatné známky	3	11,11%	3	3	9,09%	4	6	10,00%	4			
drzé chování nebo ignorování členů rodiny	1	3,70%	9	0	0,00%	13	1	1,67%	11			
lhaní rodičům, prarodičům	2	7,41%	5	0	0,00%	13	2	3,33%	7			
lhaní kamarádovi/ce	1	3,70%	9	0	0,00%	13	1	1,67%	11			
krádež	1	3,70%	9	1	3,03%	6	2	3,33%	7			
rozbití věci, poničení věci	4	14,81%	1	2	6,06%	5	6	10,00%	4			
fyzické ublížení sobě, pokus o ublížení sobě	0	0,00%	14	1	3,03%	6	1	1,67%	11			
fyzické ublížení sourozenci	0	0,00%	14	1	3,03%	6	1	1,67%	11			
fyzické ublížení kamarádovi/ce	0	0,00%	14	1	3,03%	6	1	1,67%	11			
psychické ublížení kamarádovi/ce	3	11,11%	3	4	12,12%	3	7	11,67%	3			
trapná situace, špatné chování nebo skutek	2	7,41%	5	0	0,00%	13	2	3,33%	7			
ublížení zvířeti	1	3,70%	9	0	0,00%	13	1	1,67%	11			
nepamatuji se, nevím	4	14,81%	1	5	15,15%	2	9	15,00%	2			
nic špatného jsem neudělal/a	0	0,00%	14	1	3,03%	6	1	1,67%	11			
bez odpovědi	2	7,41%	5	12	36,36%	1	14	23,33%	1			

Priloha 25 Položka 6 Dobré vlastnosti – souhrn

	4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci			žáci celkem			
	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	
altruismustický	16	22,54%	3	22	29,33%	2	19	21,11%	4	11	18,64%	3	68	23,05%	2	altruismustický
cílevědomý	0	0,00%	39	1	1,33%	22	0	0,00%	45	0	0,00%	38	1	0,34%	52	cílevědomý
čestný	0	0,00%	39	0	0,00%	44	5	5,56%	10	2	3,39%	14	7	2,37%	23	čestný
dobrosrdečný	9	12,68%	6	2	2,67%	15	6	6,67%	9	4	6,78%	8	21	7,12%	9	dobrosrdečný
dobrý	0	0,00%	39	1	1,33%	22	2	2,22%	25	0	0,00%	38	3	1,02%	38	dobrý
důvěryhodný	1	1,41%	22	1	1,33%	22	2	2,22%	25	4	6,78%	8	8	2,71%	19	důvěryhodný
hodný	31	43,66%	1	30	40,00%	1	37	41,11%	1	31	52,54%	1	129	43,73%	1	hodný
hrdý	0	0,00%	39	0	0,00%	44	1	1,11%	35	1	1,69%	24	2	0,68%	43	hrdý
chápající	1	1,41%	22	1	1,33%	22	3	3,33%	18	1	1,69%	24	6	2,03%	27	chápající
chytřý/moudrý	3	4,23%	13	8	10,67%	6	5	5,56%	10	11	18,64%	3	27	9,15%	6	chytřý/moudrý
kamarádský	13	18,31%	5	11	14,67%	4	18	20,00%	5	16	27,12%	2	58	19,66%	3	kamarádský
laskavý	16	22,54%	3	4	5,33%	12	25	27,78%	3	11	18,64%	3	56	18,98%	5	laskavý
milující	3	4,23%	13	2	2,67%	15	3	3,33%	18	2	3,39%	14	10	3,39%	16	milující
milující přírodu	1	1,41%	22	1	1,33%	22	1	1,11%	35	0	0,00%	38	3	1,02%	38	milující přírodu
milý	23	32,39%	2	6	8,00%	8	26	28,89%	2	3	5,08%	11	58	19,66%	3	milý
mírumilovný	1	1,41%	22	1	1,33%	22	1	1,11%	35	1	1,69%	24	4	1,36%	33	mírumilovný
odhodlaný	1	1,41%	22	0	0,00%	44	1	1,11%	35	0	0,00%	38	2	0,68%	43	odhodlaný
odvážný	1	1,41%	22	1	1,33%	22	2	2,22%	25	2	3,39%	14	6	2,03%	27	odvážný
ohleduplný	2	2,82%	19	1	1,33%	22	4	4,44%	14	1	1,69%	24	8	2,71%	19	ohleduplný
ochotný	5	7,04%	10	0	0,00%	44	4	4,44%	14	3	5,08%	11	12	4,07%	15	ochotný
pečlivý	0	0,00%	39	1	1,33%	22	1	1,11%	35	0	0,00%	38	2	0,68%	43	pečlivý
poctivý	0	0,00%	39	2	2,67%	15	2	2,22%	25	0	0,00%	38	4	1,36%	33	poctivý
pohodový	0	0,00%	39	1	1,33%	22	0	0,00%	45	0	0,00%	38	1	0,34%	52	pohodový
pořádný	2	2,82%	19	1	1,33%	22	0	0,00%	45	0	0,00%	38	3	1,02%	38	pořádný
poslušný	0	0,00%	39	2	2,67%	15	0	0,00%	45	0	0,00%	38	2	0,68%	43	poslušný
pozorný	1	1,41%	22	1	1,33%	22	0	0,00%	45	0	0,00%	38	2	0,68%	43	pozorný
pracovitý	5	7,04%	10	4	5,33%	12	3	3,33%	18	3	5,08%	11	15	5,08%	12	pracovitý
pravdomluvný	6	8,45%	7	11	14,67%	4	8	8,89%	7	2	3,39%	14	27	9,15%	6	pravdomluvný
respektující	1	1,41%	22	0	0,00%	44	5	5,56%	10	2	3,39%	14	8	2,71%	19	respektující
rozumný	1	1,41%	22	0	0,00%	44	2	2,22%	25	0	0,00%	38	3	1,02%	38	rozumný
silný	0	0,00%	39	5	6,67%	9	0	0,00%	45	0	0,00%	38	5	1,69%	30	silný
skromný	0	0,00%	39	1	1,33%	22	3	3,33%	18	1	1,69%	24	5	1,69%	30	skromný
skvělý	0	0,00%	39	1	1,33%	22	0	0,00%	45	0	0,00%	38	1	0,34%	52	skvělý
slušný	3	4,23%	13	7	9,33%	7	1	1,11%	35	2	3,39%	14	13	4,41%	14	slušný
společenský	1	1,41%	22	0	0,00%	44	0	0,00%	45	1	1,69%	24	2	0,68%	43	společenský
spolehlivý	1	1,41%	22	1	1,33%	22	4	4,44%	14	2	3,39%	14	8	2,71%	19	spolehlivý
spravedlivý	6	8,45%	7	1	1,33%	22	2	2,22%	25	5	8,47%	7	14	4,75%	13	spravedlivý
starostlivý	3	4,23%	13	1	1,33%	22	3	3,33%	18	0	0,00%	38	7	2,37%	23	starostlivý
statečný	0	0,00%	39	0	0,00%	44	2	2,22%	25	1	1,69%	24	3	1,02%	38	statečný
šetrný	0	0,00%	39	1	1,33%	22	0	0,00%	45	0	0,00%	38	1	0,34%	52	šetrný
šikovný	0	0,00%	39	0	0,00%	44	0	0,00%	45	2	3,39%	14	2	0,68%	43	šikovný
šťastný	1	1,41%	22	2	2,67%	15	1	1,11%	35	1	1,69%	24	5	1,69%	30	šťastný
štedrý	6	8,45%	7	5	6,67%	9	5	5,56%	10	4	6,78%	8	20	6,78%	10	štedrý
trpělivý	0	0,00%	39	0	0,00%	44	3	3,33%	18	1	1,69%	24	4	1,36%	33	trpělivý
uctivý	1	1,41%	22	0	0,00%	44	0	0,00%	45	0	0,00%	38	1	0,34%	52	uctivý
upřímný	0	0,00%	39	1	1,33%	22	3	3,33%	18	0	0,00%	38	4	1,36%	33	upřímný
usměvavý	1	1,41%	22	2	2,67%	15	1	1,11%	35	0	0,00%	38	4	1,36%	33	usměvavý
věrný	1	1,41%	22	0	0,00%	44	7	7,78%	8	1	1,69%	24	9	3,05%	17	věrný
věřící	0	0,00%	39	1	1,33%	22	0	0,00%	45	0	0,00%	38	1	0,34%	52	věřící
veselý	3	4,23%	13	1	1,33%	22	2	2,22%	25	1	1,69%	24	7	2,37%	23	veselý
vtipný	3	4,23%	13	3	4,00%	14	11	12,22%	6	2	3,39%	14	19	6,44%	11	vtipný
vychovaný	1	1,41%	22	0	0,00%	44	1	1,11%	35	0	0,00%	38	2	0,68%	43	vychovaný
vynalézavý	0	0,00%	39	0	0,00%	44	0	0,00%	45	1	1,69%	24	1	0,34%	52	vynalézavý
vzdělávající se	2	2,82%	19	2	2,67%	15	2	2,22%	25	1	1,69%	24	7	2,37%	23	vzdělávající se
zdravý	1	1,41%	22	5	6,67%	9	2	2,22%	25	1	1,69%	24	9	3,05%	17	zdravý
zdořilý	0	0,00%	39	1	1,33%	22	1	1,11%	35	0	0,00%	38	2	0,68%	43	zdořilý
zodpovědný	0	0,00%	39	0	0,00%	44	4	4,44%	14	2	3,39%	14	6	2,03%	27	zodpovědný
nevýjádřil/a se	4	5,63%	12	15	20,00%	3	0	0,00%	45	6	10,17%	6	25	8,47%	8	nevýjádřil/a se

Příloha 26 Položka 6 Špatné vlastnosti – souhrn

	4. tř. dívky			4. tř. chlapci			5. tř. dívky			5. tř. chlapci			žáci celkem			
	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	součet bodů	%	pořadí	
agresivní	7	9,86%	6	12	16,00%	3	15	16,67%	2	11	18,64%	2	45	15,25%	2	agresivní
bezohledný	4	5,63%	11	2	2,67%	21	5	5,56%	11	1	1,69%	26	12	4,07%	17	bezohledný
bojácný	1	1,41%	32	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	2	0,68%	47	bojácný
drzý	5	7,04%	8	7	9,33%	6	4	4,44%	14	1	1,69%	26	17	5,76%	9	drzý
hádavý	1	1,41%	32	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	2	0,68%	47	hádavý
hloupý	3	4,23%	16	6	8,00%	8	5	5,56%	11	2	3,39%	20	16	5,42%	11	hloupý
hrubý	2	2,82%	19	1	1,33%	29	4	4,44%	14	1	1,69%	26	8	2,71%	25	hrubý
chamtivý	4	5,63%	11	0	0,00%	39	7	7,78%	7	5	8,47%	6	16	5,42%	11	chamtivý
ignorantský	2	2,82%	19	0	0,00%	39	4	4,44%	14	1	1,69%	26	7	2,37%	27	ignorantský
lakomý	9	12,68%	3	7	9,33%	6	11	12,22%	3	3	5,08%	14	30	10,17%	5	lakomý
líný	1	1,41%	32	6	8,00%	8	2	2,22%	27	2	3,39%	20	11	3,73%	23	líný
lstivý	0	0,00%	46	0	0,00%	39	3	3,33%	21	0	0,00%	42	3	1,02%	40	lstivý
namyšlený	2	2,82%	19	0	0,00%	39	6	6,67%	9	4	6,78%	12	12	4,07%	17	namyšlený
naštvaný	0	0,00%	46	3	4,00%	16	0	0,00%	57	2	3,39%	20	5	1,69%	33	naštvaný
nekamarádský	2	2,82%	19	1	1,33%	29	4	4,44%	14	5	8,47%	6	12	4,07%	17	nekamarádský
nenávislný	2	2,82%	19	2	2,67%	21	3	3,33%	21	0	0,00%	42	7	2,37%	27	nenávislný
neochotný	1	1,41%	32	0	0,00%	39	6	6,67%	9	5	8,47%	6	12	4,07%	17	neochotný
neopctivý	0	0,00%	46	0	0,00%	39	1	1,11%	37	1	1,69%	26	2	0,68%	47	neopctivý
nesposlušný	0	0,00%	46	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	1	0,34%	59	nesposlušný
nepřijemný	5	7,04%	8	2	2,67%	21	0	0,00%	57	1	1,69%	26	8	2,71%	25	nepřijemný
neslušný	1	1,41%	32	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	2	0,68%	47	neslušný
nespolehlivý	0	0,00%	46	0	0,00%	39	3	3,33%	21	0	0,00%	42	3	1,02%	40	nespolehlivý
nespravedlivý	2	2,82%	19	0	0,00%	39	0	0,00%	57	0	0,00%	42	2	0,68%	47	nespravedlivý
neuctivý ke starším	1	1,41%	32	1	1,33%	29	1	1,11%	37	0	0,00%	42	3	1,02%	40	neuctivý ke starším
nevěrný	0	0,00%	46	0	0,00%	39	2	2,22%	27	0	0,00%	42	2	0,68%	47	nevěrný
nezodpovědný	0	0,00%	46	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	1	0,34%	59	nezodpovědný
nudný	0	0,00%	46	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	1	0,34%	59	nudný
okrádá	4	5,63%	11	6	8,00%	8	2	2,22%	27	3	5,08%	14	15	5,08%	13	okrádá
ošklivý	2	2,82%	19	1	1,33%	29	1	1,11%	37	1	1,69%	26	5	1,69%	33	ošklivý
otravný	0	0,00%	46	2	2,67%	21	0	0,00%	57	2	3,39%	20	4	1,36%	38	otravný
podezřivý	0	0,00%	46	0	0,00%	39	0	0,00%	57	2	3,39%	20	2	0,68%	47	podezřivý
podlý	1	1,41%	32	3	4,00%	16	1	1,11%	37	1	1,69%	26	6	2,03%	31	podlý
podvádějící	1	1,41%	32	3	4,00%	16	0	0,00%	57	0	0,00%	42	4	1,36%	38	podvádějící
pomlouvačný	3	4,23%	16	5	6,67%	11	4	4,44%	14	0	0,00%	42	12	4,07%	17	pomlouvačný
posměvačný	6	8,45%	7	4	5,33%	13	2	2,22%	27	3	5,08%	14	15	5,08%	13	posměvačný
povyšující se	0	0,00%	46	1	1,33%	29	1	1,11%	37	1	1,69%	26	3	1,02%	40	povyšující se
problémový	2	2,82%	19	0	0,00%	39	3	3,33%	21	4	6,78%	12	9	3,05%	24	problémový
prohnaný	11	15,49%	2	8	10,67%	5	8	8,89%	5	5	8,47%	6	32	10,85%	4	prohnaný
přetvářející se	0	0,00%	46	0	0,00%	39	2	2,22%	27	0	0,00%	42	2	0,68%	47	přetvářející se
přísrný	0	0,00%	46	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	1	0,34%	59	přísrný
pyšný	8	11,27%	5	5	6,67%	11	8	8,89%	5	3	5,08%	14	24	8,14%	7	pyšný
smutný	1	1,41%	32	1	1,33%	29	1	1,11%	37	0	0,00%	42	3	1,02%	40	smutný
sobecký	5	7,04%	8	3	4,00%	16	10	11,11%	4	5	8,47%	6	23	7,80%	8	sobecký
soutěžlivý	0	0,00%	46	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	1	0,34%	59	soutěžlivý
šikanující	3	4,23%	16	2	2,67%	21	7	7,78%	7	3	5,08%	14	15	5,08%	13	šikanující
škodlivý	4	5,63%	11	4	5,33%	13	2	2,22%	27	2	3,39%	20	12	4,07%	17	škodlivý
škodolibý	1	1,41%	32	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	2	0,68%	47	škodolibý
špatný	0	0,00%	46	0	0,00%	39	2	2,22%	27	1	1,69%	26	3	1,02%	40	špatný
tvrdohlavý	1	1,41%	32	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	2	0,68%	47	tvrdohlavý
ukřičený	2	2,82%	19	2	2,67%	21	2	2,22%	27	0	0,00%	42	6	2,03%	31	ukřičený
urážlivý	2	2,82%	19	1	1,33%	29	1	1,11%	37	3	5,08%	14	7	2,37%	27	urážlivý
užalovaný	0	0,00%	46	1	1,33%	29	3	3,33%	21	1	1,69%	26	5	1,69%	33	užalovaný
vulgární	2	2,82%	19	4	5,33%	13	4	4,44%	14	7	11,86%	3	17	5,76%	9	vulgární
vychytralý	0	0,00%	46	0	0,00%	39	0	0,00%	57	1	1,69%	26	1	0,34%	59	vychytralý
zabiják	2	2,82%	19	3	4,00%	16	1	1,11%	37	1	1,69%	26	7	2,37%	27	zabiják
zákeřný	1	1,41%	32	0	0,00%	39	1	1,11%	37	0	0,00%	42	2	0,68%	47	zákeřný
závislý	2	2,82%	19	2	2,67%	21	4	4,44%	14	5	8,47%	6	13	4,41%	16	závislý
závistivý	0	0,00%	46	0	0,00%	39	1	1,11%	37	1	1,69%	26	2	0,68%	47	závistivý
zlobivý	1	1,41%	32	2	2,67%	21	0	0,00%	57	0	0,00%	42	3	1,02%	40	zlobivý
zlomyslný	1	1,41%	32	1	1,33%	29	2	2,22%	27	1	1,69%	26	5	1,69%	33	zlomyslný
zlostný	4	5,63%	11	9	12,00%	4	5	5,56%	11	7	11,86%	3	25	8,47%	6	zlostný
zlý	32	45,07%	1	21	28,00%	1	46	51,11%	1	31	52,54%	1	130	44,07%	1	zlý
žalivý	0	0,00%	46	1	1,33%	29	3	3,33%	21	1	1,69%	26	5	1,69%	33	žalivý
nevýjádřil/a se	9	12,68%	3	17	22,67%	2	2	2,22%	27	6	10,17%	5	34	11,53%	3	nevýjádřil/a se

Priloha 27 Položka 7 Četnost vzorů v jednotlivých kategoriích – skupiny žáků

	4. tř. dívky		4. tř. chlapci		5. tř. dívky		5. tř. chlapci		dívky 4.+5. tř.	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
postava z knížek	20	28,17%	17	22,67%	27	30,00%	8	13,56%	47	29,19%
literární hrdina/hrdinka										
bez odpovědi	50	70,42%	58	77,33%	63	70,00%	51	86,44%	113	70,19%
	4. tř. dívky		4. tř. chlapci		5. tř. dívky		5. tř. chlapci		dívky 4.+5. tř.	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
známá osobnost	8	11,27%	1	1,33%	11	12,22%	3	5,08%	19	11,80%
zpěvák/zpěvačka	0	0,00%	0	0,00%	2	2,22%	2	3,39%	2	1,24%
hudebník/hudebnice	2	2,82%	29	38,67%	1	1,11%	15	25,42%	3	1,86%
sportovec/sportovkyně	8	11,27%	1	1,33%	15	16,67%	2	3,39%	23	14,29%
herec/herečka	2	2,82%	5	6,67%	7	7,78%	11	18,64%	9	5,59%
youtuber/youtuberka	3	4,23%	5	6,67%	3	3,33%	6	10,17%	6	3,73%
další	51	71,83%	37	49,33%	54	60,00%	29	49,15%	105	65,22%
bez odpovědi										
	4. tř. dívky		4. tř. chlapci		5. tř. dívky		5. tř. chlapci		dívky 4.+5. tř.	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
osoba z tvého okolí	16	22,54%	1	1,33%	21	23,33%	4	6,78%	37	22,98%
matka	5	7,04%	9	12,00%	11	12,22%	6	10,17%	16	9,94%
otec	3	4,23%	2	2,67%	6	6,67%	2	3,39%	9	5,59%
sourozenec	0	0,00%	3	4,00%	5	5,56%	4	6,78%	5	3,11%
jiný příbuzný	25	35,21%	13	17,33%	35	38,89%	12	20,34%	60	37,27%
kamarád/kamarádka	1	1,41%	0	0,00%	1	1,11%	0	0,00%	2	1,24%
trenér/trenérka	2	2,82%	0	0,00%	1	1,11%	1	1,69%	3	1,86%
učitel/učitelka	0	0,00%	2	2,67%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
další	31	43,66%	51	68,00%	35	38,89%	36	61,02%	66	40,99%
bez odpovědi	52		30		80		29		132	
	4. tř. dívky		4. tř. chlapci		5. tř. dívky		5. tř. chlapci		dívky 4.+5. tř.	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
někdo další	3	4,23%	11	14,67%	10	11,11%	12	20,34%	13	8,07%
jiná osoba	0	0,00%	2	2,67%	1	1,11%	0	0,00%	1	0,62%
zvíře	68	95,77%	60	80,00%	83	92,22%	49	83,05%	151	93,79%
bez odpovědi										
	4. tř. dívky		4. tř. chlapci		5. tř. dívky		5. tř. chlapci		dívky 4.+5. tř.	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor	7	9,86%	5	6,67%	7	7,78%	4	6,78%	14	8,70%
žádná odpověď	11	15,49%	15	20,00%	14	15,56%	9	15,25%	25	15,53%
chlápci 4.+5. tř.	žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem		postava z knížek			
četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost		
25	18,66%	37	25,34%	35	23,49%	72	24,41%	literární hrdina/hrdinka		
109	81,34%	108	73,97%	114	76,51%	222	75,25%	bez odpovědi		
chlápci 4.+5. tř.	žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem		známá osobnost			
četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost		
4	2,99%	9	6,16%	14	9,40%	23	7,80%	zpěvák/zpěvačka		
2	1,49%	0	0,00%	4	2,68%	4	1,36%	hudebník/hudebnice		
44	32,84%	31	21,23%	16	10,74%	47	15,93%	sportovec/sportovkyně		
3	2,24%	9	6,16%	17	11,41%	26	8,81%	herec/herečka		
16	11,94%	7	4,79%	18	12,08%	25	8,47%	youtuber/youtuberka		
11	8,21%	8	5,48%	9	6,04%	17	5,76%	další		
66	49,25%	88	60,27%	83	55,70%	171	57,97%	bez odpovědi		
chlápci 4.+5. tř.	žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem		osoba z tvého okolí			
četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost		
5	3,73%	17	11,64%	25	16,78%	42	14,24%	matka		
15	11,19%	14	9,59%	17	11,41%	31	10,51%	otec		
4	2,99%	5	3,42%	8	5,37%	13	4,41%	sourozenec		
7	5,22%	3	2,05%	9	6,04%	12	4,07%	jiný příbuzný		
25	18,66%	38	26,03%	47	31,54%	85	28,81%	kamarád/kamarádka		
0	0,00%	1	0,68%	1	0,67%	2	0,68%	trenér/trenérka		
1	0,75%	2	1,37%	2	1,34%	4	1,36%	učitel/učitelka		
2	1,49%	2	1,37%	0	0,00%	2	0,68%	další		
87	64,93%	82	56,16%	71	47,65%	153	51,86%	bez odpovědi		
59		82		109		191				
chlápci 4.+5. tř.	žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem		někdo další			
četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost		
23	17,16%	14	9,59%	22	14,77%	36	12,20%	jiná osoba		
2	1,49%	2	1,37%	1	0,67%	3	1,02%	zvíře		
109	81,34%	128	87,67%	132	88,59%	260	88,14%	bez odpovědi		
chlápci 4.+5. tř.	žáci 4. tř.		žáci 5. tř.		žáci celkem		nechci se nikomu podobat, nemám žádný vzor			
četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost		
9	6,72%	12	8,22%	11	7,38%	23	7,80%	žádná odpověď		
24	17,91%	26	17,81%	23	15,44%	49	16,61%			

Příloha 28 Položka 7 Literární postava – důvod a činy

postava z knížek	4. tř. dívky				4. tř. chlapci			
	četnost	%	Proč?	Co bych pro to děla/a?	četnost	%	Proč?	Co bych pro to děla/a?
	20				17			
Alea (Alea, dívka, T. Stewner)	1	1,41%	umí dobře řešit situace	snála bych se řešit situace správně		0,00%		
Aragon (Pán prstenů, J.R.R. Tolkien)		0,00%				0,00%		
David (darebák David, F. Simonová)		0,00%			1	1,33%		
Enola (Enola Holmesová, N. Springerová)		0,00%				0,00%		
Gandalf (Pán prstenů, J.R.R. Tolkien)		0,00%				0,00%		
Grangerová Hermiona (Harry Potter a ..., J.K. Rowlingová)	3	4,23%	...je chytrá; je chytrá;	pořídila bych si hálku; chovala bych se jako ona; hodně bych se učila;		0,00%		
Greg Heffley (Deník malého peseroutky, Jeff Kinney)		0,00%				0,00%		
Havranpírka (Osada Havranů, E. Štorch)		0,00%			1	1,33%	je to odvážný hoch	zaujal mě jsou odvahou
Honzík (Honzikova cesta, B. Říha)	1	1,41%	obdivuji, že zažívá velké dobrodružství	...		0,00%		
Indigo (Indigo - dítě z křišťálu, R. Wayana)		0,00%				0,00%		
Karel IV. (Příběh českého krále, V. Válková)		0,00%			1	1,33%		
Kocour v botách (pův. it. Poh. -G.F. Straparola, franc. - Ch. Perrault)		0,00%			1	1,33%	je bojovník;	vše;
Kacho Shinobu (postava mangy, anime)	1	1,41%	...	snála bych se vše co nejrychleji naučit;		0,00%		
Láskorádová Lenka (Harry Potter a ..., J.K. Rowlingová)	1	1,41%				0,00%		
Lassie (Lassie se vrací, E. Knighta)	1	1,41%				0,00%		
Lily (Lily, H. Webb)	1	1,41%				0,00%		
lterární hrdina obecně	1	1,41%	statečnost, chytrost	snála bych se dělat to, co ona a mířila ke stejnému cíli	1	1,33%	je pracovitý	trávil bych víc času s kamarády
Luke (Klub Tygrů, T.C. Brezina)		0,00%				0,00%		
Matylda (Zahrada plná kouzel, N. Měhlková)		0,00%				0,00%		
Medvídek Pú (Medvídek Pú, a.a. Milne)	1	1,41%	...	snála bych med a šla bydlet do lesa		0,00%		
Naruto (postava mangy, anime)		0,00%				0,00%		
Naruto (postava mangy, anime)		0,00%			2	2,67%		
Nikki (Deník mimaňky, Rachel Renée Russellová)	1	1,41%	je chytrá a vynalézavá	musela bych se naučit pomlouvat špatně lidem		0,00%		
Pasteur Ludvík (Přemožitel neviditelných dravců, F. Gel)		0,00%				0,00%		
Penny (Penny Vostrá, U. Rylance)		0,00%				0,00%		
Popelka (Popelka, bratři Grimmové)		0,00%				0,00%		
Potter Harry (Harry Potter a ..., J.K. Rowlingová)	6	8,45%	je statečný a sympatický; je odvážný;	cokoliv; chodila bych do fitka;	7	9,33%	...je chrabry;	koupil bych si kouzelnou hůlku a koště a naučil bych se hadštínu; ...;
Robinson (Robinson Crusoe, D. Defoe)		0,00%			1	1,33%		
Růženka (Šipová Růženka, bratři Grimmové)	1	1,41%	je krásná a laskavá	...		0,00%		
Sakura (postava mangy, anime)		0,00%				0,00%		
Tomáš (Přesníci a bludný asteroid, V. Dvořák)		0,00%			1	1,33%	je statečný	...
Uchiho Itachi (postava mangy, anime)		0,00%			1	1,33%		
Will (Hraničářův učeň, J. Hanagana)	1	1,41%	...	naučila bych se být hodně nenápadná a superychle střílet z luku		0,00%		

postava z knížek	5. tř. dívky				5. tř. chlapci			
	četnost	%	Proč?	Co bych pro to děla/a?	četnost	%	Proč?	Co bych pro to děla/a?
	27				8			
Alea (Alea, dívka, T. Stewner)	1	1,11%				0,00%		
Aragon (Pán prstenů, J.R.R. Tolkien)		0,00%			1	1,69%		
David (darebák David, F. Simonová)		0,00%				0,00%		
Enola (Enola Holmesová, N. Springerová)	1	1,11%				0,00%		
Gandalf (Pán prstenů, J.R.R. Tolkien)		0,00%			1	1,69%		
Grangerová Hermiona (Harry Potter a ..., J.K. Rowlingová)	7	7,78%	zná skoro všechna kouzla; je hodně chytrá a hezká	...chci hrát v nějakém filmu, učít se od ní; snála bych se být jako ona		0,00%		
Greg Heffley (Deník malého peseroutky, Jeff Kinney)	3	3,33%	zviádá staršího bratra...	šla bych k němu na návštěvu a dělala to, co dělá on; nevím	1	1,69%	...	choval bych se jako on
Havranpírka (Osada Havranů, E. Štorch)		0,00%				0,00%		
Honzík (Honzikova cesta, B. Říha)		0,00%				0,00%		
Indigo (Indigo - dítě z křišťálu, R. Wayana)		0,00%			1	1,69%	...	změnil osobnost
Karel IV. (Příběh českého krále, V. Válková)		0,00%				0,00%		
Kocour v botách (pův. it. Poh. -G.F. Straparola, franc. - Ch. Perrault)		0,00%				0,00%		
Kacho Shinobu (postava mangy, anime)		0,00%				0,00%		
Láskorádová Lenka (Harry Potter a ..., J.K. Rowlingová)		0,00%				0,00%		
Lassie (Lassie se vrací, E. Knighta)		0,00%				0,00%		
Lily (Lily, H. Webb)	1	1,11%	umí mluvit se zvířaty	asi bych se snála být jako ona		0,00%		
lterární hrdina obecně	1	1,11%	obdivuji na něm statečnost	skamarádila bych se s ním	1	1,69%		
Luke (Klub Tygrů, T.C. Brezina)	1	1,11%				0,00%		
Matylda (Zahrada plná kouzel, N. Měhlková)	1	1,11%	...	skoro vše kromě smrti a ubližování si		0,00%		
Medvídek Pú (Medvídek Pú, a.a. Milne)		0,00%				0,00%		
Naruto (postava mangy, anime)	1	1,11%	...	to co dělá ona, jak se chová a jak vypadá		0,00%		
Naruto (postava mangy, anime)		0,00%			1	1,69%		
Nikki (Deník mimaňky, Rachel Renée Russellová)	1	1,11%				0,00%		
Pasteur Ludvík (Přemožitel neviditelných dravců, F. Gel)	1	1,11%				0,00%		
Penny (Penny Vostrá, U. Rylance)	1	1,11%	je odvážná	správteřila bych se		0,00%		
Popelka (Popelka, bratři Grimmové)	1	1,11%				0,00%		
Potter Harry (Harry Potter a ..., J.K. Rowlingová)	5	5,56%	umí kouzlit	chtěla bych umět magii	1	1,69%	...	polesil bych se
Robinson (Robinson Crusoe, D. Defoe)		0,00%			1	1,69%	je statečný	byl bych hodný
Růženka (Šipová Růženka, bratři Grimmové)		0,00%				0,00%		
Sakura (postava mangy, anime)	1	1,11%	je hezká a chytrá	...		0,00%		
Tomáš (Přesníci a bludný asteroid, V. Dvořák)		0,00%				0,00%		
Uchiho Itachi (postava mangy, anime)		0,00%				0,00%		
Will (Hraničářův učeň, J. Hanagana)		0,00%				0,00%		

Příloha 29 Položka 7 Známa osobnost – důvod a činy, 1. část

známá osobnost	4. tř. dívky				4. tř. chlapci			
	četnost	%	Proč?	Co bych pro to dělala/a?	četnost	%	Proč?	Co bych pro to dělala/a?
zpěvák/zpěvačka	8				1			
Astley Rick (britský zpěvák, textař a hudebník)		0,00%				0,00%		
Eilish Billie (americká zpěvačka a skladatelka)	4	5,63%	hlas;	---		0,00%		
Eminem (americký rapper)		0,00%				0,00%		
Grande Ariana (americká zpěvačka, skladatelka a herečka)		0,00%				0,00%		
Höfnerová Nikol (divčí skupina Lollipopz)		0,00%				0,00%		
Juice Wrld (americký rapper a zpěvák)		0,00%				0,00%		
JungHook (jihokorejský zpěvák a tanečník)		0,00%				0,00%		
Lady Gaga (americká zpěvačka)		0,00%				0,00%		
Lollipopz (česká dívčí skupina)	1	1,41%				0,00%		
Pokáč (český písničkář)	1	1,41%				0,00%		
Scott Travis (americký rapper a zpěvák)		0,00%				0,00%		
Stiles Harry Edward (anglický zpěvák, skladatel a herec)	2	2,82%	hlas;	cvičila bych, zpívala bych a tančila;		0,00%		
XXXTentacion (americký rapper)		0,00%			1	1,33%	---	snášli se
Ztracený Marek (český zpěvák)		0,00%				0,00%		
hudebník/hudebnice	0				0			
Mozart Wolfgang Amadeus (rakouský skladatel)		0,00%				0,00%		
Terano Mike (americký bubeník)		0,00%				0,00%		
sportovec/sportovkyně	2				29			
fbatbalista		0,00%			1	1,33%	jak hraje	chtěl bych hrát jako on, trénoval bych
Grétská HeidyMarie (bývalá československá skokanka do vody)		0,00%			1	1,33%	---	hodně bych trénoval skoky do vody
Haaland Erling Braut (norský fotbalista)		0,00%				0,00%		
Hložek Adam (český fotbalista)		0,00%				0,00%		
Jágr Jaramír (český hokejista)		0,00%			1	1,33%		
Jordan Michael Jeffrey (bývalý americký basketbalista)		0,00%			2	2,67%	---	trénoval basketbal; musím umět házet trojkou a umět vyskočit na koš
Jurásek Matěj (český fotbalista)		0,00%				0,00%		
Martinez Emiliano (argentinský fotbalista)		0,00%			1	1,33%	---	hodně bych se snažil, abych uměl chytat jako on
Mbappé Kylian (francouzský fotbalista)		0,00%			3	4,00%	...je to dobrý fotbalista;	dobře hrál fotbal; ...;
Messi Lionel (argentinský fotbalista)		0,00%			10	13,33%	líbí se mi jeho hra; hraje dobře; výborně hraje; je nejlepší a nejde jen za penězi, ale za dobrou hrou; ...;	chtěl bych hrát jako on, byl bych na každém tréninku; chci hrát jako on; chci lépe hrát, trénovat; trénoval bych; choval bych se jako on a trénoval bych;
Neymar (brazilský fotbalista)	1	1,41%	---	hrála fotbal	1	1,33%	---	nevím
Obrenović Vuk Aleksandar (český basketbalista - 12 let)		0,00%				0,00%		
Pelé (brazilský fotbalista)		0,00%				0,00%		
Ronaldo Cristiano (portugalský fotbalista)		0,00%			6	8,00%	nejlepší fotbalista, ...; hraje fotbal;	stál se nejlepším fotbalistou; cvičil bych, dodržoval pitný režim a vše, co by bylo potřeba; trénoval bych, cvičil bych, zdravě bych se stravoval;
Sanková Eva (česká snowboardistka)	1	1,41%	---	budu víc sportovat a snažit se		0,00%		
Sbertoli Ricarda (italský volejbalista)		0,00%				0,00%		
Tyson Mike (americký boxer)		0,00%			1	1,33%		
Vaclík Tomáš (český fotbalista)		0,00%			1	1,33%		
zvodník		0,00%			1	1,33%	---	začal bych řídit motokáry
herec/herečka	8				1			
Bailey Madison (americká herečka a modelka)		0,00%				0,00%		
Belmondo Jean-Paul (francouzský herec)		0,00%				0,00%		
Black Jack (americký herec a hudebník)	1	1,41%				0,00%		
Brownová Millie Bobby (britská herečka, modelka a producentka)	1	1,41%				0,00%		
Burešová Eva (česká herečka a zpěvačka)		0,00%				0,00%		
Carterová Helena Bonham (anglická herečka)		0,00%				0,00%		
Clineová Madelyn Renee (americká herečka a modelka)		0,00%				0,00%		
DiCaprio Leonardo (americký herec)		0,00%				0,00%		
Johnson Dwayne (americký herec)		0,00%			1	1,33%	je to svavalec;	vše;
Ortega Jenna Marie (americká herečka)	3	4,23%	---	nic, nechala bych to tak, jak to je; snažila bych se, aby se mi to po pokusech povedlo;		0,00%		
Petráš Radek (český herec, stand up komik)		0,00%				0,00%		
Reyes Madison (americká herečka a zpěvačka)	2	2,82%	umí krásně zpívat			0,00%		
Rodríguez Olivia Isabel (americká herečka a zpěvačka)	1	1,41%	---	hudbu		0,00%		
Ruml Matouš		0,00%				0,00%		
Watsonová Emma Charlotte Duerre (britská herečka a modelka)		0,00%				0,00%		
Zendaya (americká herečka, zpěvačka a tanečnice)		0,00%				0,00%		

Příloha 30 Položka 7 Znamá osobnost – důvod a činy, 2. část

youtubeur/youtuberka	2			5			
Agf		0,00%			0,00%		
Alkan		0,00%			0,00%		
Argenby		0,00%		1	1,33%		
Creep	1	1,41%	...		0,00%	byť sama sebou, věřit ve štěstí, smát se na svět	
Dodo		0,00%			0,00%		
Error1K		0,00%			0,00%		
Eve		0,00%			0,00%		
Grey256	1	1,41%	...		0,00%	věnovala bych se hudbě, chovala a milovala koně	
Housebox		0,00%		1	1,33%		
iShowSpeed		0,00%		1	1,33%		
Kristy_M_Ranch		0,00%			0,00%		
Lady Zika		0,00%			0,00%		
Marianek Jon		0,00%			0,00%		
MaTTem		0,00%			0,00%		
Milton Anne		0,00%			0,00%		
Moan		0,00%		1	1,33%	nádherně kreslí	já nevím
SirYakari		0,00%			0,00%		
Slaga		0,00%		1	1,33%		
Sündelaf Honza		0,00%			0,00%		
Tary		0,00%			0,00%		
Teri		0,00%			0,00%		
youtuber obecně		0,00%			0,00%		
další	3			5			
Bafa Tomáš (český továrník)		0,00%			0,00%		
Crey Alex (americký malíř a performer)	1	1,41%	...		0,00%	malovat častěji, trénovat	
DaVinci Leonardo (italský malíř a vynálezce)		0,00%			0,00%		
Einstein Albert (německý fyzik)		0,00%			0,00%		
Kardashian Kim (americká TV osobnost)	1	1,41%			0,00%		
Pavel Petr (český prezident)	1	1,41%		3	4,00%	je rozhoný;	...
Palreich Zdeněk (český šéfkuchař)		0,00%		2	2,67%	umí dobře vařit	...

	5. tř. dívky			5. tř. chlapci		
	četnost	%	Proč?	četnost	%	Proč?
zpěvák/zpěvačka	11			3		
Astley Rick (britský zpěvák, textař a hudebník)		0,00%		1	1,69%	
Eilish Billie (americká zpěvačka a skladatelka)	2	2,22%	má obrovský talent, krásně zpívá a má úžasný styl.		0,00%	snažila bych se být jako ona;
Eminem (americký rapper)		0,00%		1	1,69%	
Grande Ariana (americká zpěvačka, skladatelka a herečka)	2	2,22%	zpívá moc hezky, krásně zpívá		0,00%	...asi bych se snažila být jako ona
Hájfnerová Nikola (divů skupina Lollipopz)	2	2,22%			0,00%	
Juice WRLD (americký rapper a zpěvák)	1	1,11%			0,00%	
JungHook (jihokorejský zpěvák a tanečník)	1	1,11%			0,00%	
Lady Gaga (americká zpěvačka)	2	2,22%	umí hezky zpívat, dobře zpívá		0,00%	...
Lollipopz (česká dívčí skupina)		0,00%			0,00%	
Pakát (český písničkář)		0,00%			0,00%	
Scott Travis (americký rapper a zpěvák)		0,00%		1	1,69%	
Stiles Harry Edward (anglický zpěvák, skladatel a herec)		0,00%			0,00%	
XXXTentacion (americký rapper)		0,00%			0,00%	
Ztracený Marek (český zpěvák)	1	1,11%	...		0,00%	trénovat zpěv
hudebník/hudebnice	2			2		
Mozart Wolfgang Amadeus (rakouský skladatel)	2	2,22%	slušil krásné skladby	1	1,69%	
Terano Mike (americký bubeník)		0,00%		1	1,69%	...
sportovec/sportovkyně	1			15		
 fotbalista		0,00%			0,00%	
Grétská Heidymarie (bývalá československá skokanka do vody)		0,00%			0,00%	
Haaland Erling Braut (norský fotbalista)		0,00%	líbil se mi styl jeho hry, dává hodně gólů a nesimuluje	1	1,69%	hodně bych trénoval
Hložek Adam (český fotbalista)		0,00%		1	1,69%	
Jágr Jaromír (český hokejista)		0,00%			0,00%	
Jordan Michael Jeffrey (bývalý americký basketbalista)		0,00%			0,00%	
Jurásek Matěj (český fotbalista)		0,00%		1	1,69%	je dobrý fotbalista a mám ho rád
Martinez Emiliano (argentinský fotbalista)		0,00%			0,00%	
Mbappé Kylian (francouzský fotbalista)		0,00%		2	3,39%	...;
Messi Lionel (argentinský fotbalista)		0,00%		3	5,08%	chtěl bych umět hrát jako on; ...;
Neymar (brazilský fotbalista)		0,00%		1	1,69%	...
Obrenovic Vuk Alexander (český basketbalista - 12 let)		0,00%		1	1,69%	
Pelé (brazilský fotbalista)		0,00%		2	3,39%	byť to nejlepší fotbalista
Ronaldo Cristiano (portugalský fotbalista)		0,00%		2	3,39%	...
Samková Eva (česká snowboardistka)	1	1,11%	...		0,00%	všechno, dál bych trénoval fotbal
Sbertoli Ricardo (italský volejbalista)		0,00%		1	1,69%	umí výborně nahrávat
Tyson Mike (americký boxer)		0,00%			0,00%	trénoval bych
Vaclík Tomáš (český fotbalista)		0,00%			0,00%	
závodník		0,00%			0,00%	

Priloha 31 Položka 7 Znamá osobnost – důvod a činy, 3. část

herec/herečka	15				2			
Bailey Madison (americká herečka a modelka)	1	1,11%				0,00%		
Belmondo Jean-Paul (francouzský herec)	1	1,11%				0,00%		
Black Jack (americký herec a hudebník)		0,00%				0,00%		
Brownová Millie Bobby (britská herečka, modelka a producentka)	4	4,44%	...je hezká a milá; je vtipná	musela bych být slavná; vyráběla bych kosmetiku; dělala bych podobné věci; snažila bych se chovat stejně; ...		0,00%		
Burešová Eva (česká herečka a zpěvačka)	1	1,11%	...	chci být taky herečka, chci se učit, jak to dělat		0,00%		
Carterová Helena Bonham (anglická herečka)	1	1,11%	...	chovala bych se jako ona		0,00%		
Clineová Madelyn Renee (americká herečka a modelka)	1	1,11%				0,00%		
DiCaprio Leonardo (americký herec)		0,00%			1	1,69%		
Johnson Dwayne (americký herec)		0,00%				0,00%		
Ortega Jenna Marie (americká herečka)	3	3,33%				0,00%		
Petráš Radek (český herec, stand up komik)		0,00%			1	1,69%		
Reyes Madison (americká herečka a zpěvačka)		0,00%				0,00%		
Rodrigová Olivia Isabel (americká herečka a zpěvačka)		0,00%				0,00%		
Ruml Matouš	1	1,11%	je vtipný	šla bych k němu na návštěvu a dělala to, co dělá on;		0,00%		
Watsonová Emma Charlotte Duerre (britská herečka a modelka)	1	1,11%				0,00%		
Zendaya (americká herečka, zpěvačka a tanečnice)	1	1,11%				0,00%		
youtuber/youtuberka	7				11			
Ag1	1	1,11%				0,00%		
Alkan		0,00%			3	5,08%	...je to dobrý hráč;	snážíl bych se s ním skamarádit;
Argenby		0,00%				0,00%		snážíl bych se mít stejné zájmy.
Creep		0,00%				0,00%		
Dada		0,00%			1	1,69%		
Error1K	1	1,11%				0,00%		
Eve	1	1,11%				0,00%		
Grey256		0,00%				0,00%		
Housebox		0,00%			1	1,69%		
iShowSpeed		0,00%				0,00%		
Kristy.M Ranch	1	1,11%	má stejnou taktiku na koně	užím se od ní		0,00%		
Lady Zika	1	1,11%				0,00%		
Marianek Jan		0,00%			1	1,69%		
MaTTem		0,00%			1	1,69%		
Milton Anne	1	1,11%	jezdí na koni	jezdít k ní do stáje a trénovat		0,00%		
Moon		0,00%				0,00%		
SirYakari		0,00%			1	1,69%	...	snážíl bych se být youtuberem a být slavný jako on
Sloga		0,00%				0,00%		
Šindelář Honza		0,00%			1	1,69%	je klidný	...
Tary		0,00%			1	1,69%	...	nevím
Teri	1	1,11%				0,00%		
youtuber obecně		0,00%			1	1,69%	je slavný	všchno, byl jeho asistent
další	3				6			
Bafa Tomáš (český tvůrčí)	1	1,11%	prodával boty a tím pomáhal lidem			0,00%		
Crey Alex (americký malíř a performer)		0,00%				0,00%		
DaVinci Leonardo (italský malíř a vynálezce)	1	1,11%				0,00%		
Einstein Albert (německý fyzik)		0,00%			2	3,39%		
Kardashian Kim (americká TV osobnost)	1	1,11%	vypracovala se, má v životě cíl	začala bych se chovat jako ona		0,00%		
Pavel Petr (český prezident)		0,00%			4	6,78%	...	v práci bych nebyl líný, chtěl bych zasajmout lidi, aby mě poslouchali
Polreich Zdeněk (český šéfkuchař)		0,00%				0,00%		

Příloha 32 Položka 7 Další osoba – důvod a činy

někdo další	4. tř. dívky				4. tř. chlapci			
	četnost	%	Proč?	Co bych pro to dělal/a?	četnost	%	Proč?	Co bych pro to dělal/a?
jíná osoba	3				11			
Cameronová Klara (seriálová postava)		0,00%				0,00%		
Eleven (fiktivní postava amerického seriálu Stranger Things)		0,00%				0,00%		
Gump (Forest Gump, filmový hrdina)		0,00%				0,00%		
Iron man (komiksový superhrdina)		0,00%			2	2,67%		chtěl bych získat superschopnost
Kakarot (akční hrdina počítačové hry)		0,00%			1	1,33%		
Lu (komiksová hrdinka)		0,00%				0,00%		
Mayday Verosika (fiktivní seriálová postava)		0,00%				0,00%		
Mith (postava za hry Fortnite)		0,00%				0,00%		
Peppa pig (postava animovaného seriálu)		0,00%			1	1,33%		
Pikachu (Pokémon – fiktivní postava z her)		0,00%			1	1,33%		
popelář		0,00%				0,00%		
postava nejmenovaného seriálu		0,00%				0,00%		
postavy seriálu Stranger thing		0,00%				0,00%		
Princ Jan (postava z pohádky Princezna zakletá v čase)		0,00%			1	1,33%		to co on
prodávac aut, automechanik		0,00%				0,00%		
Spider man (komiksový superhrdina)		0,00%			2	2,67%	střilil pavučiny	
Spongebob (postava animovaného seriálu)		0,00%				0,00%		
Stark Tony (komiksová postava)		0,00%			1	1,33%		stal bych se armádním generálem
Super Mario (postava počítačové hry)		0,00%				0,00%		
Superman (komiksový superhrdina)		0,00%			2	2,67%	...	začal bych posilovat;
Věelka Mája	1	1,41%				0,00%		
vily		0,00%				0,00%		
Wednesday (seriálová postava)	2	2,82%	... má hezké vlasy a oblečení;	nebrežela bych; ...		0,00%		
zvíře	0				2			
lenochod		0,00%			1	1,33%		učil se lézt
můj pes		0,00%			1	1,33%		umí moc dobře plavat
slon		0,00%				0,00%		

někdo další	5. tř. dívky				5. tř. chlapci			
	četnost	%	Proč?	Co bych pro to dělal/a?	četnost	%	Proč?	Co bych pro to dělal/a?
jíná osoba	10				12			
Cameronová Klara (seriálová postava)	1	1,11%		například bych se začala inspirovat jejím chováním		0,00%		
Eleven (fiktivní postava amerického seriálu Stranger Things)	1	1,11%				0,00%		
Gump (Forest Gump, filmový hrdina)	1	1,11%				0,00%		
Iron man (komiksový superhrdina)		0,00%			2	3,39%		
Kakarot (akční hrdina počítačové hry)		0,00%				0,00%		
Lu (komiksová hrdinka)	1	1,11%				0,00%		
Mayday Verosika (fiktivní seriálová postava)	1	1,11%		na to nedokážu odpovědět		0,00%		
Mith (postava za hry Fortnite)		0,00%			1	1,69%		snášel bych se s ním skamarádit
Peppa pig (postava animovaného seriálu)	1	1,11%				0,00%		
Pikachu (Pokémon – fiktivní postava z her)		0,00%				0,00%		
popelář		0,00%			1	1,69%	pořádek	
postava nejmenovaného seriálu	1	1,11%	Bje krásný život, je bohatá, bydlí v Americe u moře	to vážně vůbec nevím		0,00%		
postavy seriálu Stranger thing		0,00%			1	1,69%		
Princ Jan (postava z pohádky Princezna zakletá v čase)		0,00%				0,00%		
prodávac aut, automechanik		0,00%			1	1,69%	...	učil se;
Spider man (komiksový superhrdina)		0,00%			1	1,69%		
Spongebob (postava animovaného seriálu)		0,00%			1	1,69%		
Stark Tony (komiksová postava)		0,00%			1	1,69%	je chytrý a vynálezavý	sestrojil bych oblek Iron mana a pomáhal bych ostatním
Super Mario (postava počítačové hry)		0,00%			1	1,69%		
Superman (komiksový superhrdina)		0,00%			2	3,39%		
Věelka Mája	1	1,11%	umí létat			0,00%		
vily	1	1,11%	umí létat			0,00%		
Wednesday (seriálová postava)	1	1,11%				0,00%		
zvíře	1				0			
lenochod		0,00%				0,00%		
můj pes		0,00%				0,00%		
slon	1	1,11%				0,00%		

Příloha 34 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – obce do 5 000 obyvatel

město Touškov (2 300 obyvatel)				Karlštejn (800 obyvatel)				Holubov (1 100 obyvatel)				Třebotov (1 500 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem		dívky	chlapci	celkem		dívky	chlapci	celkem		dívky	chlapci	celkem
4. tř	12	20	32	4. tř	6	2	8	4. tř	6	1	7	4. tř	8	14	22
5. tř	14	5	19	5. tř	6	2	8	5. tř	7	2	9	5. tř	0	0	0
celkem	26	25	51	celkem	12	4	16	celkem	13	3	16	celkem	8	14	22
				Co obdivuješ na svých rodičích?								Co bys dělal/a stejně jako oni, až budeš dospělý/á a budeš mít svoje děti?			
4. tř. dívky	Touškov			jsou hodní, koupí mi, co chci				koupím jim, co budou chtít							
odpovědělo: 100%				jsou chytrí a hodní				...							
				jejich trpělivost				budu trpělivá							
				že se snaží				koukali bychom na filmy							
				dobře mě vychovávají				dobře bych je vychovávala a vydělávala hodně peněz							
				nervy, trpělivost				chci umět vařit							
				dokážou ve všem pomoci				starala bych se o děti							
				jsou hodní				byla bych na děti hodná							
				že mají dům				učila bych je							
				že jsou pracovití				budu se o ně dobře starat							
	že jsou hodní				...										
	že mají nervy a jsou trpěliví				...										
odpovědělo: 83%	Karlštejn			nemusí chodit do školy, když dostanu špatnou známku, nezlobí se				budu hodná a spravedlivá							
				když něco řeknou, musím to udělat				nenechala bych ho odmítnout							
				že se dokážou postarat o mě a mé sourozence				budu ke svým dětem spravedlivá a budu je podporovat							
				jsou přísní, zábavní, ustaraní				budu přísná, zábavná, ustaraná							
	že nás dokážou vždy utěšit				...										
odpovědělo: 100%	Holubov			že jsou pracovití				byla bych pracovitá							
				jsou hodní a milí				byla bych hodná a milá							
				že to se mnou vytýčí				nic							
				trpělivost				často bych spala							
				všechno				vařila bych, uklízela bych, učila bych je a pomáhala jim							
	jsou pracovití				budu pracovitá										
odpovědělo: 88%	Třebotov			že se o mě starají už 10 let a nikdy by se na mě nevykašlali				vezmu si ponaučení z jejich výchovy							
				chytrost				starala bych se o ně							
				že se po 15 letech mají pořád rádi a že se strají o 3 děti				chtěla bych je dobře vychovat, aby pomáhaly lidem a zvířatům							
				že jsou chytří, hodní, šikovní a pracovití				byla bych hodná a pracovala bych							
				že vždy ví, co mají říct a vždy včas zakročí				byla bych ke svým dětem také vliďná, ve všem bych jim pomáhala a učila je poznat svět							
	že jsou chytří a že máma je zastupitelka				hlásila bych se jako máma na zastupitelku										
	obdivují na nich všechno				na děti bych byla hodná, nekřičela bych na ně										
4. tř. chlapci	Touškov			máma umí francouzsky				budu se starat o rostliny a nebudu jíst polévku, kterou nemá táta rád							
odpovědělo: 95%				že jsou hodní				budu si s nimi hrát							
				umí skvěle vařit				nutil je číst							
				jsou hodní				...							
				máma dobře vaří				...							
				nevím				nevím							
				tatínek umí postavit dům a opravit auto, maminka umí dobře péct				budu se o ně hezky starat							
				jsou pečliví				staral bych se o ně							
				táta má firmu				chtěl bych mít firmu jako táta							
				máma je hodná, táta obrábí kov				budu elektrikář jako máma							
				že jezdíme na výlety				hlídal bych je							
				jsou hodní				...							
				když jsem našťvaný, nikdy na mě nejsou zlí				nevím							
				mají nervy ze železa a jsou hodní				nevím							
				pracovitost				učil se s nimi do školy							
				máma se ničeho nevzdá, táta pracuje jako mistr				ničeho bych se nevzdal							
				jsou hodní				hrál bych s nimi deskové hry							
	oba chodí do práce				chodil bych na houby										
	pomáhají mi s úkoly				chtěl bych být zemědělcem										
odpovědělo: 100%	Karlštejn			jsou chytří				budu jim dávat dobré typy do života							
				chytrost				...							
odpovědělo: 100%	Holubov			jsou hodní				budu se o děti starat a vezmu je na výlet							
odpovědělo: 93%	Třebotov			...				děti mít nebudu							
				zlobivost				zlobit je							
				fandí Slávii				řeknu jim ať fandí Slávii							
				všechno				budu na ně hodný, budu jim pomáhat a tak dále ...							
				nechci odpovědět				nechci odpovědět							
				jak jsou chytří				nevím							
				je to osobní				hrál basketbal							
				že jsou hodní, milí				budu hrát basketbal v televizi, děti budu mít možná							
				že mě mají rádi a jsou spravedliví				budu na ně hrdý a budu se jim věnovat							
				že jsou vředycky se mnou				nevím							
	smysl pro humor a ještě něco, ale to nebudu říkat				nepožíval bych jim Xbox ani Playstation										
	že jsou hodně moc hodní				starat se o ně jako moji rodiče o mě										
	tohle cvičení nepišu														

5. tř. dívky		jsou hodní, vyrovnání, vtipní, nic jim nevdají, mají vždy jasno, ničeho se nebojí, hodně toho vydrží, vždy mě podpoří, nezlobí se, když mám špatnou známku	byla bych hodná, chápala a podporovala bych je, nezlobila bych se kvůli známám ve škole
odpovědělo:		že spolu dokáží mluvit i přes všechny ty hádky	chtěla bych uplatňovat stejnou výchovu, jezdit s nimi na různé výlety
100%		maminka je cílevědomá, milá, hodná, pracovitá a hlavně trpělivá, tatínek je cílevědomý, pracovitý, statečný	pokud udělají něco správně, dostanou pochvalu a naopak, když zlobí, dostanou zákaz elektroniky a chození ven s kamarády - to je správná výchova
		energii, laskavost, statečnost, oddanost, to, že jsou hodní, učí nás, pomáhají nám, vychovávají nás	vychovávala bych je a učila bych je nové věci
	Touškov	taťka vydrží každou bolest, je chytrý, zábavný, laskavý a silný, mamka je chytrá, zábavná, silná, hodná a pracovitá	budu s nimi hrát různé hry, jezdit na výlety, podporovat je, budu na ně hodná a budu jim plnit jejich přání
		líbí se mi, že se maminka stará o všechno	starala bych se o všechno jako maminka
		pomáhají mi s úkoly	budu péct chleba, uklízet, jezdit na ryby
		že jsou ochotní pomoci, jsou hodní, jsou vtipní	budu dělat to, co dělají moji rodiče teď
		jsou milí a ohleduplní	byla bych na své děti stejně milá
		vozí nás na kroužky tak často, že by se z toho člověk zbláznil; i když mají práci, přijedou na můj koncert	své děti bych nemlátla a nekřičela bych na ně
		že mamka pořád uklízí a táta má sílu	budu pracovat ve velké firmě
		líbí se mi, že vždy ví, co udělat a ničeho se nebojí	budu svoje děti vychovávat jako moji rodiče mě, nebudu na ně zlá, budu se s nimi učit, aby měly dobré známky, nebudu je mlátit
		zvládají práci a starat se o nás, vyprat, umýt nádobí, ...	starat se o ně a k tomu se ještě postarat o domácnost
		že jsou šikovní, aktivní, trpěliví	budu trpělivá a hodná, ale i trochu rázná
odpovědělo:		že mě vychovávají od malička a vždy mi pomohou	dělala bych vše pro své dítě, aby bylo zdravé
100%		že to se mnou vydrží	budu na ně milá a hodná
	Karlštejn	že nám pomáhají a trpělivě se o nás starají	pomáhala bych jim a byla bych trpělivá
		že jí hodně jídel, které já nejím	jedla bych víc a byla bych rozumnější
		že dokáží být stále milí a hodní	snáhla bych se být na ně hodná a milá
		jejich trpělivost s námi dětmi a jak nás ve všem dobrém podporují	také bych chtěla být tak trpělivá
odpovědělo:		statečnost a laskavost	uplatním stejnou výchovu
100%		vděčnost, laskavost a odvahu	budu se o ně starat s láskou
		trpělivost	četla bych jim knížky na dobrou noc
	Holubov	že chodí do práce, že udělají skoro všechno na co si pomyslíme	založila bych si rodinu
		že mají tolik trpělivosti	chtěla bych mít také trpělivost
		jsou velmi milí	budu na ně hodná
		mají trpělivost	...
5. tř. chlapci		jsou hodní, umí oba dva dobře vařit, taťka umí hrát na kytaru	budu na ně hodný a chtěl bych, aby hrály na nějaký hudební nástroj
odpovědělo:		na svých rodičích obdivuji, jak jsou pracovití	učil bych se s nimi, trávil bych s nimi volný čas
100%		táta je chytrý, všechno mě naučí a se vším mi pomůže; máma umí vařit a je hodná	pomáhala bych jim, všechno je naučím a budu je mít rád
	Touškov	jsou hodní, chytrí, pomáhají mně i sestře	budu hodný na děti, budu jim pomáhat a za odměnu jim něco koupím
		táta je hodně pracovitý, mamka stíhá hodně věcí najednou	dobře bych se o ně staral a učil bych je pracovat
odpovědělo:		že mě dokáží uhlídat a že mají tak pevné nervy	chtěl bych děti vychovávat jako rodiče mě
100%		že se dokáží postarat o 3 děti zároveň	měly by vychování
odpovědělo:		všechno	asi budu dělat všechno stejně
100%	Holubov	jak jsou hodní	byl bych na ně hodný

Priloha 35 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – obce nad 5 000 obyvatel

Trutnov (29 700 obyvatel)				Říčany (15 600 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem		dívky	chlapci	celkem
4. tř	0	0	0	4. tř	9	14	23
5. tř	12	11	23	5. tř	6	8	14
celkem	12	11	23	celkem	15	22	37

	Co obdivuješ na svých rodičích?	Co bys dělal/a stejně jako oni, až budeš dospělý/á a budeš mít svoje děti?
4. tř. dívky odpovědělo: 100%	Říčany že jsou milí že mi někdy dovolí úplně všechno jsou milí, hodní, pracovití ochotu - mají hodně práce a přesto se nám stále věnují máma je nebojácná a táta je hravý jsou na mě milí i když dostanu poznámku, já jsem totiž šikovná že umí matematiku že mě mají rádi jsou stateční, hodní, laskaví, milí, hodně pracují, vyslechnou mě	byla bych milá, laskavá a podporovala je ... budu hodná a milosrdná chci být slým rodičem a mít 2 děti chtěla bych být také nebojácná a hravá budu je vychovávat, vzdělávat a učit slušnému chování dělal bych vše jako moji rodiče ... nebudu mít své děti, ráda bych byla laskavá a naslouchala ostatním
4. tř. chlapci odpovědělo: 57%	Říčany že jsou hodní a chytří, dávají mi věci jsou trpěliví, a jsou hodní když dostanu špatnou známku jsou trpěliví nic jsou hodní a kupují mi věci jsou pracovití a hodní máma mi pomáhá a táta mi radí že zvládnou vyřešit každý problém budu na ně hodný ... budu na ně hodný a budu jim kupovat věci budu pracovitý a hodný na své děti budujím pomáhat a radit chtěl bych hrát fotbal
5. tř. dívky odpovědělo: 100%	Trutnov jsou trpěliví na mamince obdivuji, jak je drsná, smysl pro humor, že mi se vším pomáhá a vžívá se do toho, co prožívám že jsou tak pracovití a dělají pro nás hezké věci maminka je zdravotní sestra - to obdivuji asi nejvíc, tatínek umí výborně vařit že mají hodně peněz že pro mě dokáží být vzorem že jsou většinu času v klidu že jsou ochotní a nápadiť že jsou chytrí že umí výborně matematiku a český jazyk že jsou pohodoví ...	starala bych se o ně a estovala bych pomáhala bych jim se vším, vžívala bych se do jejich situací strala bych se o ně, vařila oběd, ... půzdu na zdravotní školu a budu zdravotní sestra a naučím se vařit jako tatka s dětmi bych cestovala já nechci děti, ale chci být tak silná a také cestovat, já totiž budu mít psy budu se snažit, aby byly šťastné dělala bych jim snídaně, obědy, svačiny a večere šla bych do práce a po práci bych je odvezla na nějaký výlet našla bych si skvělou práci jezdila bych s nimi na výlety a věnovala se jim jezdila bych na koni, děti bych neměla
odpovědělo: 100%	Říčany nic že vydrží se o mě starat že všechno zvládají že jsou hodní že se umí postarat o mě a mého bratra že dělají práci, která je baví	nic nevím, všechno pečovala bych o ně a hrála si s nimi budu zábavná máma také bych se o ně starala a hrála s nimi deskové hry sportovala bych, abych byla zdravá
5. tř. chlapci odpovědělo: 82%	Trutnov jak jsou pracovití a hodní že se o mě dokáží starat a že jsou chytří že jsou silní a sportují jsou hodní chytrost nic že pracují ve zdravotnictví, že se starají o stezky Trutnov Trails jak jsou šikovní táta je hodně známý v mojí vesnici, máma má hodně kamarádů	hezky bych se o ně staral; kdybych jich měl víc, byl bych férový a neměl jedno radši než druhé staral bych se o ně, vedl bych je ke sportu chtěl bych mít děti, žít ve vile a chtěl bych být bohatý byl bych hodný, ale nevím, jestli budu mít děti ... starat se o ně stejně jako se rodiče starali o mě chtěl bych být pro své děti vzorem, umožňoval bych jim pohyb v přírodě, někdy bych byl i přísný, aby nebyly rozmazlené budu se o ně hezky starat měl bych je hodně rád
odpovědělo: 75%	Říčany mají pevné nervy trpělivost jsou hodní a koupí mi co chci nic maminka je pilná a šikovná, dobře plave a vaří; tatínek je IT specialista, některé věci jsou mu jedno musí vyřešit každý problém	nevím jestli budu mít děti ... nevím vychovávat je naučil bych se dělat praktické věci jako maminka a chtěl bych stejně jako otec pracovat v oboru IT umět řešit problémy

Priloha 36 Položka 8 Obdiv k rodičům a jejich napodobení – Praha

Praha 5 - Jinonice (74 900 / 7 600 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř	8	10	18
5. tř	14	8	22
celkem	22	18	40

Praha 7 - Holešovice (38 300 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř	0	0	0
5. tř	11	10	21
celkem	11	10	21

Praha 8 - Čimice (92 500 / 6 600 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř	22	14	36
5. tř	20	13	33
celkem	42	27	69

		Co obdivuješ na svých rodičích?	Co bys dělal/a stejně jako oni, až budeš dospělý/á a budeš mít svoje děti?
4. tř. dívky			
odpovědělo: 100%	Praha 5	všechno nevím že zvládají za den tolik práce jsou chytří že jsou většinou klidní a hrají si s námi i když mají plno práce jsou hodně chytří mají na mě nervy a dokáží dělat víc věcí najednou mají na nás nervy	všechno budu na ně hodná chovala bych se ke svým dětem stejně jako moji rodiče ke mně měla bych děti a koupila bych jim zvíře stejně jako moji rodiče mě byla bych hodná, spravedlivá a snažila bych se, aby se měly dobře budu na ně hodná
odpovědělo: 86%	Praha 8	že to se mnou zvládají že umí vařit mám je ráda, jsou to moji rodiče jsou na sebe moc hodní a tolerantní že jsou tak hodní a nejlepší že se mnou ještě vydrželi že jsou neoblomní hodně věcí, například malování na vajíčka jsou spravedliví a hodní jsou hodní všechno vždy nějak vyřeší jsou hodní a milí jejich trpělivost jsou hodní, chytří, zábavní a vtipní že jsou hodní, pracují, pomáhají mi, uklízí se mnou můj pokoj že pracují, pomáhají mi, jsou hodní že to všechno stíhají a že jsou stále hodní moji rodiče se o mě a o bratra hezky starají, často dělají správná rozhodnutí, pomůžou mi, když mám problém jak dokážou vybuchnout, když se zlobí	dobře je vychovala dobře jim vařit budu se snažit kupovat jim hodné věci a budu na ně hodná tolerovala bych své dítě a svého muže všechno nedovolím jim všechno udržovala bych svá tajemství a byla bych sympatická starala bych se o děti budu s nimi chodit ven a ve všem jim vyhovím budu pracovat v útulku vzala bych děti na výlety a plánovala je tak, aby je bavily nevím, jestli budu mít děti budu mít velký dům budu s dětmi jezdit na výlety, hrát s nimi hry, vymyslet jim zábavu, věnovat se jim, odpouštět jim pracovala bych, pomáhala dětem s úkoly pracovala bych a pomáhala svým dětem byla bych na ně hodná, pomáhala jim a podporovala je snažila bych se o své děti dobře starat, aby se cítily dobře, udělám rodičům krásné stáří, stejně jako oni mě dětství když budou zlobit, zakážu jim tablet, mobil nebo počítač
4. tř. chlapci			
odpovědělo: 40%	Praha 5	že jsou chytří že mi rozkazují že jsou tak chytří, šikovní a nás zvládají že vydělávají hodně peněz	... budu na ně hodný ... vydělával bych peníze
odpovědělo: 86%	Praha 8	nic že vše stíhají že jsou dospělí že jsou velmi hodní že to s námi vydrží jsou hodní že moji rodiče mají 5 dětí jsou hodně hodní že maminka má pořádek písemky a všechny zvládá a tatínek pracuje ve firmě nevím že jsou dospělí že jsou hodní	nebudu mít děti snažil bych se o ně starat postarám se o ně mně je to jedno budu se jim věnovat ... nevím je mi to jedno o své děti se budu starat stejně jako oni o mě nevím budu se s nimi učit budu pracovat
5. tř. dívky			
odpovědělo: 100%	Praha 5	jak se většinou dokáží hezky shodnout nevím, asi všechno že to vše zvládají (uživit nás, zabavit nás atd.) pracovitost že jsou hodní, trpěliví a starostliví jak všechny ty starosti zvládají že jsou hrozně dlouho v práci a že umí tak dobře vařit všechno že většinou ví, co říkají a nedají se jen tak ztrapnit vše, jsou skvělí že i přes různé překážky a hádky jsou spolu víc než 30 let že jsou milí a že s námi mají trpělivost že jsou nám vždy nablízku, jsou nápomocní, hodní a dokáží se o nás postarat jsou trpěliví a hodní	kdyby za mnou přišly děti, že třeba chtějí koupit peníze do hry, ptala bych se jaké to má výhody stejně vychovala děti a byla taky tak hodná jako máma a táta chci být stejně skvělá a úžasná jako oni chtěla bych mít práci, kde využiji angličtinu byla bych na svoje děti stejně milá a hodná koupím si chalupu a byt v Praze a domácího mazlíčka pro děti nevím a děti nechci, já budu mít radši psy než děti být čátná ke svým dětem chovat se k ostatním míle a najít si práci, která mě bude bavit udělala bych všechno stejně byla bych lékařka a o svoje děti bych se starala a byla bych na ně hodná a milá budu milá, ale přísná byla bych jim vždy nápomocná, hodná a dokázala bych se o ně postarat budu na ně hodná

odpověď: 100%	Praha 7	jsou ochotní, velmi dobře mě vychovávají a jsou moc milí a skromní trpělivost vše zvládají se o nás starat jsou pozitivní a snaží se pro nás udělat vše nic nic umí všechno, mají dobré kamarády jsou hodní a chytří a umí dobře vařit jsou nejlepší ... že se dokáží starat o dceru jako jsem já	vychovávala bych svoje děti podobnou metodou jako moji rodiče mě, ptala bych se jich na rady starala bych se o ně vše starala se o děti a natáčela videa na youtube byla bych pozitivní a snažila se vyhovět mým dětem nechci děti pomáhala jim s úkoly měla bych s nimi kamarádský vztah chci umět dobře vařit, mít dobrou práci a 1 dítě budu se snažit aby byly zdravé a šťastné měla bych úplně jinou výchovu, takže nic
odpověď: 80%	Praha 8	mají se mnou trpělivost chtěla bych umět vařit jako mamka mamka je pracovitá mamka si založila poradnu pro osobní rozvoj a učí Reiki a pomáhá lidem - vážně to funguje že zvládají se o nás starat, jezdit do práce, atd. že si můžou dělat co chtějí a že mají více kamarádů jak jsou hodní že si mě všímají jak pracují a jsou starostliví že se dokáží starat o všechno že jsou na nás s bratrem moc hodní že mi pomáhají laskavost že si jdou svou cestou a že se o nás dokáží tak hezky starat naslouchají nám a snaží se, abychom byli v pořádku že jsou trpěliví, hodní a dokáží se starat o 3 děti	... chtěla bych být trpělivá a pomáhat jim s úkoly uklízela bych a vařila jako mamka budu je podporovat v jejich životních snech všechno budu hodná jako táta a nebudou mě zajímat známky; nebudu jako moje máma mlátit děti kvůli známám snažila bych se pro ně udělat to nejlepší podporovala bych je byla bych starostivá a ochraňovala je asi nic byla bych na své děti stejně hodná ... upřímně, nechci mít děti budu s nimi jezdit na dovolené, výlety a budu se snažit být ještě víc tvůrčí nebudu je rozmazlovat a zároveň budu milá všechno
5. tř. chlapi odpověď: 100%	Praha 5	že jsou vzdělaní, přátelští a trpěliví že jsou velcí že se o mě dokáží postarat jsou laskaví a hodní a dobře vaří že se mají rádi jsou chytří táta měl nehodu a obdivuji, že je naživu; máma začala hubnout a je štíhlá že toho hodně umí a že jsou hodní	vše nevím budu na ně hodný budu muset pracovat a vydělávat peníze, aby měly děti dobrou budoucnost chtěl bych, aby děti sportovaly byl bych popelář udělám si řidičský průkaz na motorku a budu brát děti do přírody byl bych na děti stejně hodný jako má rodiče a chci být normálně do práce
odpověď: 90%	Praha 7	že to se mnou vydrží schopnost pracovat nic sílu jsou milí že nad námi mají moc že jsou dospělí nevím jsou chytří a rozumní	nic budu je učit jako učí moji rodiče mě nechci děti nebudu mít děti nebudu na ně rvát budu dělat to stejné budu mít děti nevím, je mi 11 let budu je vychovávat stejně, jako rodiče vychovávali mě, protože to dělají skvěle
odpověď: 92%	Praha 8	že jsou to nejlepší rodiče na světě že obětují všechnem svůj volný čas mně a bratrovi jak to se mnou zvládají že táta umí vařit že sportují víc než já jsou chytří všechno umí dobře vařit jsou hodní a umí výborně vařit že nám máma výborně vaří a jen málo chodíme do fastfoodu že umí řídit jsou hodní a vtipní	chci být také nejlepším rodičem budu obětavý jako oni budu se o děti starat stejně jako se o mě starají moji rodiče ... budu dělat to samé co moji rodiče nic nerozmazloval bych je, protože by ve 13 letech říkaly, co chtějí a naučil bych je samostatnosti nechal bych jim hodně volna dělal bych vše úplně stejně nebudu s nimi chodit do fastfoodu nechci dítě, ale chtěl bych umět řídit auto budu na ně hodný a budu dodržovat sliby

Příloha 37 Položka 10 Volný čas/Položka 11 Dodatek – obce do 5 000 obyvatel

město Touškov (2 300 obyvatel)				Karlštejn (800 obyvatel)				Holubov (1 100 obyvatel)				Třebotov (1 500 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem		dívky	chlapci	celkem		dívky	chlapci	celkem		dívky	chlapci	celkem
4. tř	12	20	32	4. tř	6	2	8	4. tř	6	1	7	4. tř	8	14	22
5. tř	14	5	19	5. tř	6	2	8	5. tř	7	2	9	5. tř	0	0	0
celkem	26	25	51	celkem	12	4	16	celkem	13	3	16	celkem	8	14	22

		Co nejraději děláš ve svém volném čase?	Co bys ještě rád dodal/a?
4. tř. dívky odpovědělo: 100%	Touškov	jezdím na koních a na hobbyhorse, povídám si s nejlepší kamarádkou v roklí na naší větvi	ráda se učím o koních, ráda chodím ven s nejlepší kamarádkou
		bavím se s kamarády nebo s rodinou	směju se od srdce a jsem milá
		chodím ven s kamarády	jsem společenská a docela hodná
		chodím ven	chtěla bych se stát fotbalistkou
		sportuji, zpívám, chodím do přírody	miluji přírodu, zvířata, sport, spánek a zpěv
		chodím s kamarády ven	ráda čtu knížky, mám ráda přírodu a zvířátka, ráda jezdím na kole
		hrají si	jsem přátelská a mám ráda zvířata
		tancuji nebo zpívám	ráda chodím se sestřenicí hledat kešky (geocaching)
		čtu si knihu nebo si hrají	chodím do kroužku jízda na koni
		hrají volejbal	mám ráda volejbal, berušky a nejvíc maminku
spím	mám ráda plavání		
jezdím na pennyboardu	mám ráda zvířata, ráda chodím ven s kamarádkami		
odpovědělo: 100%	Karlštejn	bavím se ve svém pokoji	mám ráda ovoce
		uklízím, čtu si, maluju, nudím se, hrají se se sourozenci, dívám se na mobil	ráda hrají fotbal, ráda se učím
		čtu knihu, jdu se psem	...
		čtu si a hrají si s Aminkou a volám si s Hanou	...
		volám si s kamarády nebo jdu ven	...
volám si s kamarády nebo jsem s nimi venku	...		
odpovědělo: 100%	Holubov	vyrábím nebo si hrají se zvířaty	máme hodně mazlíčků
		jsem na mobilu nebo dělám něco zábavného	asi nic
		dívám se do mobilu	nic
		povídám si s kamarády	vůbec nic
		spím nebo si čtu	nic
		čtu si, hrají si	nevím
odpovědělo: 100%	Třebotov	trávím čas s kamarády a hrají si se svým sourozencem	někdy trávím čas sama, ale jen málokdy; mám ráda zájmové kroužky
		jím	nic
		hrají si s pejskem	miluji svou rodinu
		hrají si s koňmi	...
		spím	moje sestra je nejlepší člověk na světě
		jezdím na koni	jsem hodně bláznivá a kamarádká, mám táda svoji rodinu, jsem milovnice zvířat
		hrají si s kočkou	nic
		chodím na hřiště nebo se psy do lesa	miluji zvířátka, ráda bych měla záhranou stanicí pro zvířata, abych je mohla zachraňovat a starat se o ně
4. tř. chlapci odpovědělo: 95%	Touškov	hrají si	mám rád šneky, vorvaně, holuby, sovy, vlky, ježky, kozy, jednorožce, slepice, Harryho Pottera, atd.
		chodím s dědou do lesa	jsem myslivec
		hrají hry na tátovo počítači	mám rád zvířátka, nejraději opice a prasátka
		hrají fotbal	rád sportuji
		jsem venku	...
		skáču parkur, hrají fotbal, cvičím	...
		pomáhám mamince s výběrem nového auta	je mi 10 let
		píšu si s kamarády	nevím
		hrají fotbal	mám horkou hlavu, jsem kapitán týmu
		hrají si s míčem a trénuji	mám hrozně rád fotbal
		rád jezdím na kole	baví mě florbal, rád běhám
		hrají videohry	nevím
		jezdím na koloběžce	rád skáču na trampolíně
		hrají hry	nevím
		poslouchám Harryho Pottera	chci bydlet v karavanu
		jezdím s tátou do práce	nic nechci psát
hrají si se psem	nevím		
jezdím nakole	mám rád svoji rodinu a dobré jídlo		
stavím si z Lega	nic		

odpovědělo: 100%	Karlštejn	chodím s kamarády ven hraji si s kamarády	hraji florbal ...
odpovědělo: 100%	Holubov	hraji hry	budu trávit víc času venku
odpovědělo: 93%	Třebotov	někdy hraji hry na Playstationu, někdy hraji fotbal čtu, hraji si s křečkem, hraji hry na mobilu hraji si s kamarády sleduji youtubery školo, nelez mi do soukromí hraji fotbal buď hraji basketbal nebo se dívám na youtubery hraji basketbal, chodím s mamkou a táto na procházky, hraji Fortnite, hraji si s pejskem nejraději jdu ven s kamarády jdu ven mazlím se s kočkou chodím na Slavii hraji fotbal	už nic nic ... nic ... rád hraji fotbal ... rád si hraji s pejskem, rád hraji Fortnite rád bych, abychom si mohli věřit, než abychom se hádali, co je lepší nic jsem chytrý a kvalitní člověk, mám rád Lidl jsem hodně věrný fanoušek SK Slavie Praha nic
5. tř. dívky odpovědělo: 100%	Touškov	jsem venku s kamarády chodím ven s kamarády hraji florbal a pomáhám mamince jezdím na HobbyHorse chodím s kamarády ven, spím spím jedu na ryby chodím ven s přáteli, střílím z luku, koukám na mobil nebo televizi jsem se svým domácím mazlíčkem chodím na kroužek karate hraji si s domácím mazlíčkem čtu si, chodím ven s kamarády, koukám na televizi nebo mobil koukám na videa nebo jdu ven s kamarády sportuji	miluji zvířata, mám ráda lidi, musím se rozdělit se svojí nejlepší kamarádkou, mám ráda svoji paní učitelku jsem hodně velký introvert ráda spím nejde mi čeština a ráda spím mám ráda zvířátka kromě hmyzu, ráda sportuji snažím se pomáhat vše okolo mám moc ráda zvířata miluji kočky, karate a všechny příbuzné nic jsem kamarádká, hodná, baví mě hrát na klavír ... jsem vtipná
odpovědělo: 83%	Karlštejn	háčkuji chodím s kamarády ven hraji si s Kájou, vyrábím, hraji hry na mobilu hraji hry na mobilu nebo na počítači tančím nebo zpívám jsem přátelská
odpovědělo: 100%	Holubov	čtu si, hraji si se zvířaty a chodím ven s kamarádkami trávím čas s rodinou nebo kamarády čtu knížku většinou chodím na kroužky, čtu si maluji si, jsem na mobilu, ráda bych hrála nějaké hry s rodiči, ale oni většinou nemohou jsem s kamarády jsem na mobilu	asi nic nic ráda čtu ráda sportuji nic nic ...
5. tř. chlapci odpovědělo: 100%	Touškov	trénuji chytání ve florbalu hraji na bicí nejraději hraji fotbal hraji ping pong se svými kamarády chytám ryby, chím ven s kamarády, jsem s rodinou	jsem docela chytrý, umím dobře chytat ve florbalu a umím hrát hry na počítači jsem rád, že hraji na bicí řekl bych, že jsem pracovitý a snaživý
odpovědělo: 100%	Karlštejn	hraji si s Legem hraji fotbal nebo chodím s kamarády ven	jsem rád, když přší rád hraji fotbal a chodím ven s kamarády
odpovědělo: 100%	Holubov	jdu ven nebo jsem na počítači chytám ryby a plavu	... nic

Příloha 38 Položka 10 Volný čas/Položka 11 Dodatek – obce nad 5 000 obyvatel

Trutnov (29 700 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř.	0	0	0
5. tř.	12	11	23
celkem	12	11	23

Říčany (15 600 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř.	9	14	23
5. tř.	6	8	14
celkem	15	22	37

	Co nejraději děláš ve svém volném čase?	Co bys ještě rád dodal/a?
4. tř. dívky	zpívám	jsem kamarádká
odpovědělo:	čtu si knihy nebo si hraji	snažím se být pořád veselá a usmívat se
100%	hrajeme si s kamarádem	je potřeba být dobrým člověkem
	poslouchám písničky	asi nic
	Říčany	nesnáším matiku a angličtinu, miluji češtinu, ráda se starám o malé děti a staré lidi
	čtu si, scházím se s kamarády, hraji na harfu	jsem laskavá a milá
	spím, hraji na housle, chodím na procházky	miluji zvířata a chtěla bych být vetrinářkou
	čtu si, lezu, běhám	...
	volám si s kamarády a poslouchám audioknihy	...
	jdu se projít na čerstvý vzduch nebo si čtu knížku	...
4. tř. chlapci	hrají hry	...
odpovědělo:	koukám na videa nebo hraji hry na Playstationu	nic
50%	povídám si s rodiči	...
	hrají fotbal	...
	odpočívám	jsem vtipný, chytrý, sportuji, cvičím, dost mluvím
	hrají rugby	...
	...	mám rád hodné lidi, rodina je nejdůležitější v životě
5. tř. dívky	jsem u koní	...
odpovědělo:	dělám projekt, kreslím si	jsem občas agresivní, ale moc hodná
100%	čtu, koukám se na televizi	jsem kamarádká, milá a upřímná - někdy moc
	dělám projekt	jsem hodná, milá a kamarádká
	pomáhám starším lidem, jsem s kamarádkami venku, pomáhám mamince	často odporuji a nerada uklízím - to je na mě špatné, chtěla bych mít na něco talent
	jsem venku nebo na telefonu	chci mít kudrnaté vlasy
	dělám gymnastiku	nic :)
	jsem venku	ráda cestuji po horách
	čtu, počítám dívám sa na Netflix	nic, jsem ráda jaká jsem
	pomáhám rodičům	je mi 11 let
	kreslím si	mám hodně moc ráda kočičky
	hrají si s mladší sestrou	mám ráda přírodu
odpovědělo:	jsem s kamarády	nic
100%	hrají si se psem	miluji zvířata
	hrají si s kamarády, hraji si na mobilu, tancuji	tancuji rockenroll za Twist Říčany
	maluji	asi nic
	zkouším něco háčkovat	jsem kamarádká, vtipná a je se mnou zábava
	vyrábím náušnice	nic
5. tř. chlapci	hrají fotbal	...
odpovědělo:	chodím ven	mám moc rád svoji rodinu
91%	pomáhám rodičům	často jsem zlý a nedělám to rád a jsem z toho smutný, ale jsem chytrý
	jdu ven s kamarády nebo hraji s rodinou hry	jsem přátelský
	jsem venku	asi nic
	pomáhám mamce	nevím
	volám si s kamarády	je mi 10 let
	koukám se na televizi nebo sportuji	je mi 11 let
	jezdím na kole	je mi 12 let
	jsem venku s kamarády nebo s nimi hraji hry	...
odpovědělo:	hrají hry	jsem parkurista
88%	jsem venku nebo hraji hry na Playstationu	...
	koukám na tablet, mobil nebo televizi, hraji hry na playstationu	baví mě hraní videoher a moc nemusím školu
	jdu ven s kamarády, chodím do Sokola	snažím se zhubnout, moc rád chodím ven s kamarádem
	hrají hry nebo jdu ven s kamarády	nevím nic
	hrají videohry a jsem venku	...
	zpívám si	chci být policista

Příloha 39 Položka 10 Volný čas/Položka 11 Dodatek – Praha

Praha 5 - Jinonice (74 900 / 7 600 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř	8	10	18
5. tř	14	8	22
celkem	22	18	40

Praha 7 - Holešovice (38 300 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř	0	0	0
5. tř	11	10	21
celkem	11	10	21

Praha 8 - Čimice (92 500 / 6 600 obyvatel)			
	dívky	chlapci	celkem
4. tř	22	14	36
5. tř	20	13	33
celkem	42	27	69

		Co nejraději děláš ve svém volném čase?	Co bys ještě rád dodal/a?
4. tř. dívky	Praha 5	čtu si, koukám na mobil, bavím se s rodinou a kamarády	už nic
odpovědělo: 100%		trávím ho se svými rodiči a kamarády	...
		jsem s kamarády, rodinou nebo si uklízím	...
		jsem s kamarády nebo rodinou	hodně mě baví hrát si s mým králíkem
		čtu, jsem s kamarády	...
		hrají si s kamarádkami	nevím
		čtu, hrají si, malují, spím	nic
		čtu, chodím ven, ale nejraději jsem s rodinou	...
odpovědělo: 100%	Praha 8	chodím ven s kamarádkou, občas hrají hry na počítači, občas večer čtu knížky	nevím, asi už jsem všechnořekla v dotazníku
		pokud prší, dívám se na mobil a pokud neprší jdu s kamarády ven	nic
		kreslím, dívám se na tablet, povídám si s kamarádkou	nic
		kreslím si, jdu ven, volám si s kamarádkou, odpočívám	nic
		jezdím na výlety, čtu si, hrají hry, vymýšlím pohádky, maluji si	...
		odpočívám nebo si kreslím	...
		hrají Roblox, tancuji	Já mám ráda život!
		chodím ke kamarádce domů	...
		kreslím si nebo si hrají se sestrou	nemám ráda dotazníky
		koukám na tablet nebo chodím s kamarády ven	nic
		čtu knížku	mám ráda učení ve škole a naší paní učitelku
		chodím ven s kamarádkami, hrají hry na počítači	nic
		chodím se sama procházet do parku	nic
		čtu si knihy a přemýšlím tom, co se stane v budoucnosti	nevím, asi nic
		nejradši spím	raději nic
		hrají basketbal	nic
	chodím ven s holkami	abych byla hodnější	
	jsem s rodinou a kamarády	nic	
	chodím ven	chtěla bych být hezká	
	jsem venku nebo doma s rodinou	jsem hodná na ostatní, ale když jsou na mě zlí, tak jsem na ně také	
	předělávám pokoj, koukám na oblíbenou youtuberku, chodím ven s rodiči nebo kamarády	Pozdravuji Vás!	
	čtu si, maluji si, koukám na youtube, hrají hry	nic	
4. tř. chlapci	Praha 5	hrají fotbal	chtěl bych být větší
odpovědělo: 70%		venku hrají fotbal	jsem fotbalista
		stavím a hrají si s Legem, sleduji seriály a filmy, pokud to rodiče dovolí	...
		hrají hokejbal	...
		...	jsem fotbalista
		nic	nevím
	hrají fotbal s kamarády	...	
odpovědělo: 86%	Praha 8	hrají s kamarády hry na počítači	fakt nemám rád tyhle věci
		hrají si se sestrou	nerad vyplňuji dotazníky
		ležím	nic
		čtu si	nevím
		chodím hrát fotbal	nic
		chodím hrát fotbal	...
		hrají si s kamarády	jsem velmi pečlivý
		čtu knížky	jsem fanoušek Anime, rád čtu Mangy, rád sleduji Naruta
		poslouchám hudbu a kopu na bránu	rád hrají Minecraft a jsem i rád s kamarády
		hrají stolní hry	nic
	hrají Ohio	nemám rád dotazníky	
	hrají Minecraft	nemám rád dotazníky	

5. tř. dívky		něco tvořím	nešikanuj ostatní, jako já
odpovědělo:		odpočívám nebo koukám na televizi	...
100%		koukám se na televizi, na mobil nebo si kreslím, volám si s kamarády	vážně nevím
		jsem s kamarády nebo se bavím s rodinou	jsem na kluky, ne na holky, mám radši léto než zimu a už nevím
	Praha 5	chodím s kamarády ven	jsem hrozně hyperaktivní, kamarádská
		jdu ven s kamarády	nic
		čtu knihu	asi nic
		koukám na můj oblíbený seriál	jsem podle mě hodně přátelský člověk, nejsem sice nejchytřejší, ale mám velké dobré srdce
		atletiku	asi mám smysl pro humor
		odpočívám nebo se na něco koukám	jsem kamarádská, hodná, spolehlivá a ráda pomůžu
		chodím ven nebo jsem s rodinou	myslím si, že mi docela jde gymnastika a jsem silná
		hraju Roblox	mám raději kočky než psy, ale chci mít psa, mám raději zimu než léto a raději chci jet na hory než k moři
		koukám se na televizi	jsem veselá, kamarádská a hodná
		hraji si se svým králíčkem	asi nic
odpovědělo:		jsem na telefonu, maluji, jezdím s kamarádkou na skateboardu	nic
100%		vše co mě baví	...
		volám si s kamarádkou nebo pomáhám uklízet byy	chtěla bych, aby mi šlo líp učení a měla lepší známky
		spím, chodím ven s kamarádkami	pomáhám mémě, čtu knížku
	Praha 7	rada hraji hry nebo si hraji s kočkami	rada bych měla víc koček
		hraji si se sestrami	miluji zvířata a jsem rada pozitivní
		doma koukám na mobil nebo televizi, jsem s kamarády	štvě mě, že jsou na mě děti ve třídě ošklivé
		koukám na telefon nebo tablet	nejsem úplně na hraní společenských her
		koukám na televizi	jsem chytrá
		povídám si s kamarády nebo rodinou, čtu si	nevím
		chodím na kroužky a učím se	mám rada Milku a fialovou barvu
odpovědělo:		čtu si, s rodinou hrajeme deskové hry, jsem se svou přítelkyní	mám přítelkyni, bude to rok co jsme spolu a jsem v tom vztahu šťastná a hodně mi záleží na druhých lidech
90%		kreslím si, jezdím ven se svoji rodinou a chodím ven s kamarády	...
		odpočívám, cvičím moderní gymnastiku, pletu	...
		vyrábím, telefonuji, jsem venku, jsem s kamarády, koukám na mobil, trávím čas se svou přítelkyní	rada fotím, miluji miminka a Reborn baby, mám rada zvířata, rada sportuji, už rok mám přítelkyni, patřím do LGBTQ+
		poslouchám hudbu	nesnáším sama sebe
		poslouchám hudbu	...
		koukám do mobilu nebo pomáhám mámě	...
	Praha 8	čtu knížku, hraji hry na mobilu, dívám se na televizi	mohla bych o sobě povídat tisíc let, ale tady jsou jen dva řádky
		chodím sama ven nebo jsem doma	je mi 10 let a moje máma mě mlátí a táta to řeší, ale ostatní mu nevěří; moje babička umřela pár dní po mých narozeninách
		válím se na zemi	...
		jsem na mobilu	...
		tančím, zpívám, sleduji BTS (korejský boy band)	jsem chladná, jen na některé lidi jsem měkčí; umím korejsky; nesnáším sama sebe, miluji svoji rodinu a nejlepší kamarádku; mám rada skupinu BTS
		různé věci	udělala jsem hodně chyb, kterých lituji
		hraji se svým psem fotbal na zahradě	...
		kreslím si, čtu si	miluji kreslení a malování na plátno
		jezdím na koni, cvičím a venčím svého psa, maluji zvířata	...
		chodím s kamarády ven	...
		trénuji - jsem akvabela, maluji	nic
5. tř. chlapci		sleduji televizi	nic, mně se líbím takový, jaký jsem
odpovědělo:		hraji hry na tabletu	nic
100%		sportuji	nic
	Praha 5	učím se na skatu	včera jsem měl narozeniny (19.4.)
		koukám na televizi	nevím
		hraji elektronické hry nebo jsem venku	...
		hraji hry na počítači nebo mobilu, miluji rodiče	koukám se na televizi, ležím na posteli a povídám si s bratrem
		jsem venku s kamarády	ať v tom paní učitelka pokračuje
odpovědělo:		hraji hry	nic
100%		sleduji videa	chci být slavný
		hraji hry	nic
		jdu ven	nic
	Praha 7	hraji basketbal, hraji hry	rád hraji basketbal, rád dovádím s bratrem, z celého svého srdce miluji svoji rodinu
		hraji hry na playstationu	nic
		kreslím si, jezdím na skateboardu	...
		telefonuji	nic
		házím si s míčkem, jsem na tabletu	rád sportuji, vyrábím modely
		hraji Fortnite	moje přezdívka je Kuře

odpovědělo:		hrají fotbal	asi nic
100%		chodím ven	nic
		hrají hry na počítači, povídám si s kamarádem	podle mě jsem kamarádský
		hrají fotbal	nic
		hrají fotbal nebo hry na Playstationu	jsem dobrý kamarád
		hrají si s přáteli	...
	Praha 8	sportují nebo jezdím na výlety	...
		hrají fotbal a Fortnite	...
		chodím ven	nic
		chodím ven s normálními lidmi	už nikdy nechci vidět a slyšet M. a R.
		odpočívám	nic
		vzdělávám se v oborech, které mne zajímají	...
		chodím ven s kamarády, sportuji	...

Příloha 40 Podrobnější charakteristika žáků a klima třídy

- Ž♀1 milá, přátelská, ochotná, oblíbená, nesmělá, nižší sebevědomí, chytrá, zastává se slabších, předsedkyně třídy – zastupuje třídu ve školním parlamentu, nejlepší kamarádka se Ž♀2
- Ž♀2 milá, přátelská, ochotná, oblíbená, chytrá, sportovkyně, komunikativní, zdravě sebevědomá, zastává se slabších, její slovo má v kolektivu váhu, místopředsedkyně třídy – zastupuje třídu ve školním parlamentu, nejlepší kamarádka se Ž♀1
- Ž♀3 milá, přátelská, ochotná, oblíbená, chytrá, v kolektivu se výrazněji neprojevuje, spíše tichá, zastává se slabších, nejlepší kamarádka se Ž♀4
- Ž♀4 přátelská spíše jen v části dívčí skupiny, méně oblíbená, v jednání s ostatními působí sebejistě občas až drze, průměrně chytrá, nejlepší kamarádka se Ž♀3
- Ž♀5 méně oblíbená v kolektivu, sebejistá, rázné jednání se spolužáky, nebojí se postavit se chlapcům, zastává se slabších, chytrá
- Ž♀6 méně oblíbená v kolektivu, příliš se neprojevuje, spíše kritizuje ale jiné návrhy nepředkládá, v kolektivu solitér, sportovkyně, chytrá
- Ž♀7 milá, přátelská, tichá, nesmělá, ochotná, příliš se neprojevuje, komunikuje spíše s dívkami, docela chytrá
- Ž♀8 z Ukrajiny, milá, přátelská, ochotná, chytrá, sportovkyně, snaží se začlenit do kolektivu
- Ž♀9 z Estonska, milá, zpočátku mírně nesmělá až odtažitá, později sebejisté chování, průměrně chytrá, ve škole se snaží, ale příliš se jí nedaří, často chybí
- Ž♀10 z Ruska, milá, nesmělá, trochu se straní českých spolužáků, vyspělejší chování – je starší, chytrá
- Ž♀11 z Ukrajiny, příliš nekomunikuje, tichá, nesmělá, straní se spolužáků, ve škole se jí příliš nedaří, velmi často chybí, kolektiv si jí příliš nevšímá

- Ž♂1 milý, přátelský, ochotný, oblíbený, chytrý – uznávaný kolektivem, zdravě sebevědomý, komunikativní, jeho slovo má v kolektivu váhu, zastává se slabších, místopředseda třídy – zastupuje třídu ve školním parlamentu, později napadán slovně i fyzicky Ž♂5 a Ž♂7
- Ž♂2 průměrně chytrý, snaží se najít své místo v kolektivu, vnímavý ale sociálně neobratný, v minulých letech napadán slovně i fyzicky Ž♂5 a Ž♂7 – zastávali se ho především Ž♂1 a dívky v čele s Ž♀2 a Ž♀1, v roce 2022/23 se skamarádil se Ž♂10 (podobné rodinné poměry) a později vytvořili ještě s Ž♂5 a Ž♂7 nerozlučnou čtveřici
- Ž♂3 samotářský, nekomunikativní, velmi chytrý (nadaný), SPU – Aspergerův syndrom – AP, vřelý vztah k Ž♀3, ale nepřátelský k její nejlepší kamarádce Ž♀4 – žárlivost, nesnáší Ž♂2
- Ž♂4 milý, přátelský, ochotný, průměrně chytrý, umělecky nadaný, původně velký kamarád s Ž♂5 a Ž♂7, později spíše s Ž♂1 a Ž♂6 a dívkami
- Ž♂5 zpočátku milý a přátelský, prospěchářské a manipulativní chování vůči spolužákům, suverén, průměrný prospěch, nejlepší kamarád s Ž♂7, ale několikrát se rozhádali a opět smířili, spolu s Ž♂7 manipulují s Ž♂2, využívají jeho důvěřivost a navádějí ho k nekalostem
- Ž♂6 milý, přátelský, usměvavý, vtipálek, stále v dobré náladě, kterou pravděpodobně zakrývá rozpaky, oproti ostatním dětštější chování, malý vzrůstem, SPU
- Ž♂7 zpočátku milý a přátelský, prospěchářské a manipulativní chování vůči spolužákům, suverén, lepší prospěch, nejlepší kamarád s Ž♂5, ale několikrát se rozhádali a opět smířili, spolu s Ž♂5 manipulují s Ž♂2, využívají jeho důvěřivost a navádějí ho k nekalostem, má velké zastání v rodině
- Ž♂8 milý, přátelský, tichý, příliš se neprojevuje, komplex ze silné postavy, průměrně chytrý
- Ž♂9 z Ukrajiny, milý, přátelský, tichý, příliš se nezapojuje do třídního dění, velký vzrůstem, vyspělý, průměrně chytrý

Ž♂10 milý, přátelský ale suverénní, nedostatečné zázemí má vliv na prospěch a chování, prospěchářský, manipulátor, velký vzrůstem, je starší, opakuje ročník, spřátelil se s Ž♂2 a s Ž♂5 a Ž♂7, SPU

Zpočátku školního roku si žáci zvykali na nové školní podmínky – nový kolektiv, nová třídní učitelka, nová učebna. Příchodem nových žáků se proměnily vztahy mezi žáky. Děvčata, ačkoliv tvořila spíše dvojice či trojice kamarádek, společně v kolektivu, až na drobná nedorozumění, poměrně dobře spolupracovala. Částečně se osamoceně cítila Ž♀6, ovšem sama se chovala sociálně neobratně a dívčí kolektiv ji nijak nevyklučoval. Chlapecký kolektiv byl poznamenán problémy z předchozích let, zejména obtěžováním a napadáním Ž♂2 spolužáky Ž♂5 a Ž♂7 a zvyšující se nevraživostí Ž♂3 vůči Ž♂2, která bohužel přetrvala až do konce školního roku. Poté Ž♂3 odešel na víceleté gymnázium. Ve druhém pololetí Ž♂2, Ž♂5, Ž♂7 a Ž♂10 začali nejprve slovně napadat své spolužáky, ponižovat a zesměšňovat je, především mimo školu (většina žáků bydlí v okolí školy a odpoledne se schází na stejných místech). Tyto mimoškolní neshody pak často měly dohru ve škole. Situace byla řešena s rodiči agresorů i s agresory samotnými. Ve třídě jsme během hodin zařazovali činnosti, které vyžadovaly spolupráci žáků a posilovali jsme třídní vztahy, zejména činnostmi zaměřenými na morální a respektující chování, empatii a sounáležitost. Společně jsme hledali důvody a příčiny patologického chování čtyř žáků. Kolektiv ostatních se natolik semkl, že se podařilo nevhodné chování jedinců eliminovat. Vztahy mezi žáky však už zůstaly narušené. Na konci školního roku ze třídy na víceletá gymnázia odešli Ž♂1, Ž♂3, Ž♀2 a Ž♀6. Ž♀11 se přestěhovala a odešla do jiné základní školy.

REPORTÁŽ – vzpomínky na dětství

rodiče

mamka	rok narození:
Měla jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?	
Měla jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?	
Chtěla ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělala?	
Jaký byl tvůj oblíbený vyučovací předmět na základní škole a proč?	
Jaký vyučovací předmět na základní škole jsi ráda neměla a proč?	
Co jsi nejraději dělala ve volném čase?	
Jak jsi pomáhala rodičům?	
Kolik jsi měla kamarádek/kamarádů a co jste společně dělali?	

taťka	rok narození:
Měl jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?	
Měl jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?	
Chtěl ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal?	
Jaký byl tvůj oblíbený vyučovací předmět na základní škole a proč?	
Jaký vyučovací předmět na základní škole jsi rád neměl a proč?	
Co jsi nejraději dělal ve volném čase?	
Jak jsi pomáhal rodičům?	
Kolik jsi měl kamarádů/kamarádek a co jste společně dělali?	

REPORTÁŽ – vzpomínky na dětství

prarodiče

babička	rok narození:
Měla jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?	
Měla jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?	
Chtěla ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělala?	
Jaký byl tvůj oblíbený vyučovací předmět na základní škole a proč?	
Jaký vyučovací předmět na základní škole jsi ráda neměla a proč?	
Co jsi nejraději dělala ve volném čase?	
Jak jsi pomáhala rodičům?	
Kolik jsi měla kamarádek/kamarádů a co jste společně dělali?	

děda	rok narození:
Měl jsi v dětství nějakou oblíbenou postavu z knížek a co tě na ní zaujalo?	
Měl jsi v dětství oblíbeného filmového hrdinu a co tě na něm zaujalo?	
Chtěl ses některé z těch postav podobat? Co jsi pro to dělal?	
Jaký byl tvůj oblíbený vyučovací předmět na základní škole a proč?	
Jaký vyučovací předmět na základní škole jsi rád neměl a proč?	
Co jsi nejraději dělal ve volném čase?	
Jak jsi pomáhal rodičům?	
Kolik jsi měl kamarádů/kamarádek a co jste společně dělali?	